uiriliter pro populo nostro et pro urbibus dei nostri.
Dominus autem quod in conspectu suo est bonum faciat.
Perrexit ergo ioab et populus qui cum eo erat contra syrum
ad prelium et fugavit eos. Porro filii a-
mon videntes quod fugisset syrus, ipsi quoque fu-
gerunt abysai fratrem eius et ingressi sunt ci-
vitatem. Reversusque est et ioab in iherusalem.
Videns autem syrus quod cecidisset coram israel
misit nuntios et adduxit syrum qui erat trans
flumen; sophach autem princeps milicie
adadezer erat dux eorum. Quod cum nuntia-
tum esset david, congregavit universum israel et
transivit iordanem et irruit in eos et di-
rexit ex adverso aciem illis contra pugnan-
tibus. Fugit autem syrus israel et interfecit
david de syris vii milia curruum et xl milia pe-
ditum et sophach principem exercitus.
Videntes autem servi adadezer se ab israel
esse superatos, transfugerunt ad david et servi-
erunt ei. Noluitque syria ultra auxilium
20m caplm prebere filiis amon. Factum est autem post anni
circulum eo tempore quo solent reges ad bella pro-
cedere, congregavit ioab exercitum et robur
milicie et vastavit terram filiorum amon
perrexitque et obsedit rabath. Porro david
manebat in iherusalem quando ioab percussit ra-
bath et destruxit eam. Tulit autem david co-
ronam melchom de capite eius et invenit
in ea auri pondo talentum et preciosissimas
gemmas, fecitque sibi inde dyadema. Ma-
nubias quoque urbis plurimas tulit. Populum autem qui
erat in ea eduxit et fecit super eos tribulas
et trahas et ferrata carpenta transire ita
ut dissecarentur et contererentur. Sic fecit david
cunctis urbibus filiorum amon, et reversus
est cum omni populo suo in iherusalem. Post hec initum est
bellum in gazer adversus philisteos in quo
percussit sobochai usathites saphai de
genere rapham et humiliavit eos. Aliud
quoque bellum gestum est adversus philisteos
in quo percussit adeodatus filius saltus be-
tlemites goliath getheum cuius haste
lignum erat quasi liciatorium texen-
tium. Sed et aliud bellum accidit in g[eth] in quo
fuit homo longissimus habens dig[itos senos]
id est simul xxiiii qui et ipse de rapham na[tus]
stirpe generatus. Hic blasphemavit israel
et percussit eum ionathan filius samaa fratris
david. Hii sunt filii rapham in geth qui cecide-
runt in manu david et servorum eius. XXI

Consurrexit autem sathan contra israel et
incitavit david. Ad ioab et ad principes
populi: Ite et numerate israel a bersabee usque
ad dan et afferte mihi numerum ut sciam. Res-
pondit ioab: augeat dominus populum suum
centuplum quam sunt. Nonne domine mi rex omnes
servi tui sunt? Quare hoc querit dominus meus quod
in peccatum reputetur israeli? Sed sermo re-
gis magis prevaluit. Egressusque est ioab
et circuivit universum israel et reversus est
in iherusalem. Deditque david numerum eorum quos circuierat
et inventus est omnis numerus israel xi centena mi-
lia et c milia virorum educentium gladium;
de iuda autem cccc lxx milia bellatorum.
Nam levi et beniamin non numeravit eo
quod invitus exequeretur regis imperium. Displi-
cuit autem deo quod iussum erat et percussit
israel. Dixitque david ad deum: Peccavi nimis
ut hoc facerem. Obsecro aufer iniqui-
tatem servi tui, quia insipienter egi. Et
locutus est dominus ad gad videntem david dicens:
Vade et loquere ad david et dic ei: Hec
dicit dominus: trium tibi optionem do. Unum
quod volueris elige ut faciam tibi. Cumque
venisset gad ad david dixit ei: Hec dicit
dominus: Elige quod volueris, aut tribus annis
pestilentiam, aut tribus mensibus fugere te
hostes tuos et gladium eorum non pos-

17 / 7

9869

XVI

Jacob van Maerlant, Der naturen Bloeme, met vele andere natuurk. gedichten. Uitmuntend H.S. op perg.t met miniaturen. fol. oude band met sloten.

Gecollationeerd in de Uitgave der Naturen Bloeme van Eelco Verwijs, en aldaar aangewezen door de letter A.

E V

KL Ianuaeus heuet · xxxi · daghe
De mane · xxx · daghe

iii	A		Iaers dach	Hier verbiet late vp deerste wile
	b	vi		
xi	c	v		
	d	iiii	Sinte verilden dach	
xix	e	iii		
viii	f	ii	dertiendach	
	g	Non		
xvi	A	viii		
v	b	vii		
	c	vi		
xiii	d	v		
ii	e	iiii		
	f	iii		
x	g	ii	van sporkelle	
	A	Idus		
xviii	b	xix		
vii	c	xviii	Sinte anthonis dach	
	d	xvii		
xv	e	xvi		
iiii	f	xv	Sinte fabiaens dach	
	g	xiiii	Sinte agneten dach	
xii	A	xiii	Sinte vincents dach	
i	b	xii		
	c	xi		
ix	d	x	Sinte pauwels dach	Hier verbiet laten vp de · vi · wile
	e	ix		
xvii	f	viii	Sinte Ihans dach	
vi	g	vii		
	A	vi	Sinte valeris dach	
xiiii	b	v		
iii	c	iiii		

Iaers dach van verilt
dertien dach ghi dan hebbe lict
kalendu · anthonis · fabi
vincentes · paulos Ian mit valei

RP Spœkelle heuet ·xxvm dashe
de mane ·xxi· dashe

d m Sinte brideu dach
xi c u Duser vrouweu lichtmesse
xix f u Sinte blâsius dach
vm g slou hier verbiet laten op die ·viij· wile
A vm Sinte ägharen dach
xvi b vu Sinte âmaurs dach
v c vi
d v
xvi c m Sinte âubeerts dach
u f m
g u
x A sdus
b xvu
xvm c xvi van maerte
vu d xv
e xm
xv f xm
m g xu
A xi Sinte Julieus
xu b x
i c ix
d vm Sinte pieter
ix e vu
f vi Sinte mathus
xvu g v
vi A mu hier verbiet laten vp die ·xij· wile
b m
xm c u

Bu Lichr blâsius aecht
Spoekel·auber vbcht te haut
hâlenden maerts dau milieu laey
pieter mathâl moeter staey

RP maerte heeft ·xxi· dashe
de mane ·xxx· dashe

m d hier verbiet laten op die derde wile
c vi
xi f v
g m
xix A u
vm b u Sinte victorus dach
c slou
xvi d vm
v e vu
f vi
xvi g v
u A mu Sinte gregorius dach
b in
x c vi Euen machte
d sdus
xvm e xvu
vu f xvi
g xv
xv A xm
m b xm
c xu Sinte benedictus dach
xu d xi
i c x adacm was hier ghemaect
f ix
ix g vm Duser vrouwen dach
A vu
xvu b vi
vi c v hier verbiet laten op die v· wile
d m
xm e u
mi f u

De half maerte dat so valt
Echt daer so es euen nacht
Du maerte sinte victorum
De sonne recht d'acht vp staet
Daer na sal gregorius sin
Ist te alf ghemaent dat ghestaet
Dat ghetrouwd ende benedictus
Dat ne doet si ghene tijt vande jare
Maria dath hebdi aldus
Du tote desen tiden dare

KL Aprijl heuet ·xxx· daghe
De mane ·xxix· daghe

	g		
xi	A	iiii	
	b	iii	
xix	c	ii	Sinte ambrosis dach
viii	d	Non̄	
xvi	e	viii	
v	f	vii	
	g	vi	
xiii	A	v	Sinte marie egipte dach
ii	b	iiii	hier verbiet laten up de eerste wi
	c	iii	
x	d	ii	
	e	Idus	
xviii	f	xviii	van meye
vii	g	xvii	
	A	xvi	
xv	b	xv	
iiii	c	xiiii	Sinte vrsmaren dach
	d	xiii	
xii	e	xii	hier v̄biet late vp de ix· wile
i	f	xi	
	g	x	
ix	A	ix	Sinte Joris dach
	b	viii	
xvii	c	vii	Sinte martus dach
vi	d	vi	
	e	v	
xiiii	f	iiii	
iii	g	iii	
	A	ii	

In sporkelle ambrosius is
Sen marie volcht dis
kalendenter vrsmaer bi liste
Joris martus elvendeliste

KL Meye heuet ·xxxi· daghe
De mane ·xxx· daghe

xi	b		philips ende sinte iacobs dach
	c	vi	
xix	d	v	Der helgher crucen dach ·d·
viii	e	iiii	
	f	iii	Sinte ylarus dach
xvi	g	ii	Sinte Jans dach
v	A	Non̄	
	b	viii	
xiii	c	vii	
ii	d	vi	
	e	v	
x	f	iiii	
	g	iii	
xviii	A	ii	
vii	b	Idus	
	c	xvii	van wedemaende
xv	d	xvi	Sinte potentiane dach
iiii	e	xv	
	f	xiiii	
xii	g	xiii	
i	A	xii	
	b	xi	
ix	c	x	
	d	ix	
xvii	e	viii	Sinte vrbaens dach · hier v̄biet late op de ·x· wile
vi	f	vii	
	g	vi	
xiiii	A	v	Sinte germeins dach
iii	b	iiii	
	c	iii	
xi	d	ii	

philips cruce: Jhn ian
D'na macharius volcht seruaes an
ka brandane ponciane
staet vrbaen volcht germeniane

KL Ghersmaent heuet · xxx · dashe
De mane · xxix · dashe

	e		
xix	f	iiii	
viii	g	iii	Sinte marcelis dach
xvi	A	ii	
v	b	Non̄	
	c	viii	Sinte Godewalen dach
xiii	d	vii	
ii	e	vi	
	f	v	
x	g	iiii	
	A	iii	hier vbiet laten op de · vi · wile
xviii	b	ii	
vii	c	Idus	
	d	xviii	van hoymaende den lancxste dach
xv	e	xvii	
iiii	f	xvi	
	g	xv	
xii	A	xiiii	
i	b	xiii	
	c	xii	
ix	d	xi	
	e	x	
xvii	f	ix	videlic
vi	g	viii	Sinte Jans misse
	A	vii	
xiiii	b	vi	
iii	c	v	Sinte niclaes dach
	d	iiii	videlic
xi	e	iii	Sinte pieter en · S · pauwels dach
	f	ii	De bedenkenesse Sinte pauwels
	e		

Ghersmaent marcelis dach
Godewels men dan tellen mach
Kalaut hier toe me sieter
Sent ~~Jans dach~~ dan niclaes ~~pieter~~

KL hoymaent heeft · xxxi · dashe
De mane · xxx · dashe

xix	g		
viii	A	vi	
	b	v	Sinte maes dach
xvi	c	iiii	Sinte martijn
v	d	iii	
	e	ii	
xiii	f	Non̄	hier gaen die hont dashen in
ii	g	viii	
	A	vii	
x	b	vi	Sinte amelberghen dach
	c	v	
xviii	d	iiii	
vii	e	iii	hier vbiet laten op de · x · wile S mgr
	f	ii	
xv	g	Idus	
iiii	A	xvii	van oeste
	b	xvi	
xii	c	xv	Sinte arnouts dach
i	d	xiiii	
	e	xiii	Sinte margriete dach
ix	f	xii	
	g	xi	Sinte mar' mad hier vbiet laten · op die and' wile
xvii	A	x	
vi	b	ix	Sinte kerstinen dach videlic
	c	viii	Sinte Jacobs dach
xiiii	d	vii	Sinte annen dach
iii	e	vi	De · vii · slapers dach
	f	v	
xi	g	iiii	
xix	A	iii	
	b	ii	

hoymaent maes martijn maes
hondashe · amelberghe is daer
kalen arnout margriet
kerst Jacob slapers wolden na

KL Oestmaent heuet · xxxi · daghe
De mane xxx · daghe

viii	c		S. pieters dach quaet late · i · w
xvi	d	iiii	
v	e	iii	Sinte stephaens dach
	f	ii	
xiii	g	nonas	
ii	A	viii	
	b	vii	Sinte donaes dach
x	c	vi	
	d	v	vighelie van spelmaende
xviii	e	iiii	Sinte laurens
vii	f	iii	h
	g	ii	hier gaen uut die hontdaghe
xv	A	idus	
iiii	b	xix	vighelie
	c	xviii	Onser vrouwen dach
xii	d	xvii	
i	e	xvi	
	f	xv	
ix	g	xiiii	
	A	xiii	
xvii	b	xii	
vi	c	xi	
	d	x	vighelie
xiiii	e	ix	Sinte bertelmeus dach
iii	f	viii	hier verbiet laten op die ander wile
	g	vii	
xi	A	vi	
xix	b	v	
	c	iiii	Sinte jans dach
viii	d	iii	
	e	ii	

pieter steffaen in oghest staet donaet
dan laurens daer staet
ha maria outdaghe enten
sla bertelmeus suldi jan venden

KL Spelmaent · heeft · xxx · daghe
De mane · xxix daghe

xvi	f		Sinte gillis
v	g	iiii	
	A	iii	hier verbiet laten op de derde wile
xiii	b	ii	
ii	c	nonas	Sinte bertiins dach
	d	viii	
x	e	vii	
	f	vi	Onser vrouwen dach
xviii	g	v	
vii	A	iiii	
	b	iii	
xv	c	ii	
iiii	d	idus	
	e	xviii	der heligher cruten dach
xii	f	xvii	
i	g	xvi	Euen nacht
	A	xv	Sinte lambrecht
ix	b	xiiii	
	c	xiii	
xvii	d	xii	vighelie · hier verbiet late op de iii · w
vi	e	xi	Sinte matheus dach
	f	x	
xiiii	g	ix	
iii	A	viii	
	b	vii	
xi	c	vi	
xix	d	v	
i	e	iiii	
viii	f	iii	Sinte michiels dach
	g	ii	

Gielis spelmaent bertiin gheeft
maria dach dan heeft
cruce nacht lambrecht wel niel
matheus apostele dan telle michiel

Decmaent van bamille hcuet xxvi d
Die mane xxx dashe

xvi	A		
v	b	vi	
xm	c	v	hier vbiet laten vp die v wile
n	d	m	Sinte appollinaers
	e	m	
x	f	n	
	g	sloñ	
xvm	A	vm	
vn	b	vn	Sinte denis dach
	c	vi	
xv	d	v	
m	e	m	
	f	m	Sinte adriacus dach
xn	g	n	
i	A	sdus	
	b	xvn	Sinte galley
ix	c	xvi	
	d	xv	Sinte lucas dach
xvn	e	xm	
vi	f	xm	
	g	xn	d' xi maghelen dach
xm	A	xi	hier verbiet laten vp die ix wil
n	b	x	
	c	ix	
xi	d	vm	Sinte crispins dach
xix	e	vn	
	f	vi	visclic
vm	g	v	Sinte simoen Jude
	A	m	
xvi	b	m	
v	c	n	Sinte quintins dach - visclic

Bamille apol moetr staen
Decms dacrna adriaen
halen luuts dach mit elfdusin
Crispijn dan symoen mit quintijn

Decmaent van alre helige messe xxx
dadhe - De mane xxix dashe

	d		alre helighen dach
xm	e	m	alre sielen dach
n	f	m	
	g	n	
x	A	sloñ	hier vbiet late vp de viii wile
	b	vm	
xvm	c	vn	Sinte leenaerts dach
vn	d	vi	
	e	v	
xv	f	m	
m	g	m	Sinte martins dach
	A	n	Sinte brijns dach
xn	b	sdus	van slachmaende
i	c	xvm	
	d	xvn	
ix	e	xvi	
	f	xv	
xvn	g	xm	
vi	A	xm	Sinte hilevette dach
	b	xn	
xm	c	xi	
n	d	x	Sinte echien dach
	e	ix	Sinte clements dach
xi	f	vm	Sinte katerinen dach
xix	g	vn	
	A	vi	
vm	b	v	
	c	m	hier vbiet laren op de my wile
xvi	d	m	visclic
v	e	n	Sinte andries

al hylych dach ter ic
leenaert mit martijn bric
Clement halende slachmaent hilevette dan
Clement katerine met an

KL Slachmaent heuet · xi · dashe
De mane · xxx · dashe

	f		Sinte loys dach
xiii ii	g	iiii	
	A	iii	
x	b	ii	Sinte barberen dach
	c	Nou̅	
xviii	d	viii	Sinte niclaes dach
vii	e	vii	hier v̉biet laten op teerste wile
	f	vi	Onser vrouwen dach
xv	g	v	
iiii	A	iiii	
	b	iii	
xii	c	ii	
i	d	Idus	Sinte lucien dach
	e	xix	Sinte michahis dach
ix	f	xviii	
	g	xvii	
xvii	A	xvi	Sinte victors dach
vi	b	xv	
	c	xiiii	
xiiii	d	xiii	vigelie
iii	e	xii	Sinte thomaes dach
	f	xi	hier v̉biet late op die vi · wile
xi	g	x	
xix	A	ix	vigelie
	b	viii	kerstdach
viii	c	vii	Sinte stephaens dach
	d	vi	Sinte Jans dach
xvi	e	v	alre kinder dach
v	f	iiii	Sinte thomaes van cantelberghe
	g	iii	
xiii	A	ii	Sinte silvester

Loy slachmaent · barbar claes dus
marien volghet dus
Michahis victor hebben thomas wil
Dan kerstr ian kint thomas sil

Van hier vortwaert
So is ons gheopenbert
Vele dinghe metē kalendier
Nu wil ic v wort segghē hier
In versen en̄ in warē rime
Elc ghesét vp sinen time
Om dat ghijt te bet onthoudē zult
En̄ niet daer in sijt verdult
Ander dinc sal ic v segghen toe
Ende toghen v allen hoe
Eertrike ende tfirmament
Sijn ghescepen al omtrent
Ende die sonne ende mane
Hoe datsi pleghen te gane
En̄ die vii · planeten mede
Delc of heuet sine sede
Sine complexie sine natuer
Want dat segghet ons die scrifture
Dat elke creature die leuet
Sine natuer van bouē heuet
Al vanden · vii · planeten
Ghi sultse horen hoe si heten
Maerct hoe ic v sal beghinnen
V̉staet wel so moghedi winnen
Want suldi lesen vort
Eer ghi v̉staet een wort
Van dat ghi sult hier horē
Vpine is dan al v̉loren
Dit ne slacht andren boekē niet
Want elc wort dat men hier siet
Moet men kennē en̄ v̉staen
Eer men vort sal lesen gaen
Die cracht van aestronomiē ic sal
En̄ van naturē v segghen al
Maer dat behort ten kalendier
Wil ic v voren segghen schier

Vwiltu die quatertempē weten
Ic leert di wiltuus niet v̉gheten
Die eerste es woensdach alle stont
Naden groten vasten anont
Dander na pinxen leit
Des woensdaghes dats te w̉heit
Den derden toe ic v ghewach
Swoensdaghes na des cruce dach
Die sepelmaent altoes heuet
Sinte lucie dach gheuet
Die vierde woensdach d̉na
Dit wil ic datmen wel v̉sta
Dat wi den woensdach nemen
Die daer na comt altemen

Vwiltu die vigilien weten
Want hier dinc sijn toe kerē
Paesshe dach ende assencio
Ende pinxer dach also
Sente ians dach als men in aket
Eweuen d'men onder waket
S · pieters dach en̄ · S · pauwels dach dā
Die volghet eertlike der an
D'na sinte lauwereins
· xl · dashe bet gheens
Binnen oest es marien feeste
Van alten iare dan die meeste
D'na die ewangeliste
S · mattheus die vele wiste
Sinte symoens dach en̄ sint Iude
Alse die scrifturen luden
Alre helighen dach en̄ S · andries
En̄ kerst dach des en̄ twivelt niets
Vigilien hebben dese alle
Es oec dat sake dat gevalle
Die dach tsinaendaghes na desen
So salmen des satersdaghes wesen
Datmen des saterdaghes vaste sal
Nu weet die vigilien al
Die te paves ghemeenlike

Doet vallen in al ertrike
Maer sede ic in menich lant
Datsi uallen haren sant

4 Die wille weten dien auent
Hore na mi ic doet hem bekent
Sinte andries dach besie
Die naeste sonnedach dat is die
Aster of voren vant v'staen
Die auent in sal gaen
Ghevalt die dach oec .s. andries
Sonnendaghes ne twifelt niet dies
Die aduent sal d' ghaen in
Suthout dit vaste in dine sin

5 Die weten wille lopeliaer
Duthoude dit ende hore hi naer
Alsmen int carnatio
In vieren mach delen so
Dat effen si so ist twaren
Lopel iaer dats in vier iaren
Want telken .iiij. iaren es
Lopeliaer ghelooft mi des

6 Wiltu die weken van karsauont
Weten tote grote vastelauont
Dese worde onthout dan
Die hier na sullen volghen an
Elc wort dient van enē iare
Ende deerste wort dat ghi vint dare
Walsmen in carnatio
In allen kerken screves also
Van dane telle dan en besich
.M. .CC. ende .lxx. .iij.
Ende nem emmer elc vort

Op sijn wort daert toe behort
Telle alle die lettren diet in heuet
Also menich alst di gheuet
Tusschen kersauont ende dit vte gaet
Die besloten tijt dit wel v'staet
Vort sijn weken altoes drie
Tote grote vastelauont sie
Ende elc wort dat in .o. d'ent
Doet ons dlopeliaer bekent
Die eerste lettre in elc wort
Es sondach lettre dat iaer vort
Ende also diep alsi in .a. b. c. staet
Ende also menighe lettre hier vore gaet
Also menighe dach ten weken tel
So hebdi daghe ende weke wel
Ende van dien sondaghe alst waert
Die daghe telle dan ter vaert
Ende daer getal niet vord' mach
So comt die kersdach
Ende alse het es strickeliaer
So sijn twee sondach lettren daer
D' sondach lettre d' gheuet
Deerste lettre die andre selbe heuet
Met deser minc dan oec die daghe
Naer a b c alle slaghe
Wan karsdach men dan vort
In deerste lettre in tselue wort
Vort moghedi niet weten meer
D' mane loop ende horen keer
Elc wort d' voren staet
Ene hooft lettre die mane dor gaet
Vp een tot .xix. ane
Dat gaet dus weeit oec die mane
Noch and' vroestepen vele
Wet men bi desen worde wele
Die van heuhout gheraect
Dus ist hier openbaert
Beter vers ne vant nie sin
Want een wort brenct al daer in

7 Lustra gule. fremit. edilo. trux
Uatrat. arduo. glinfo. Effert
Crepans. bhaw. gos. frater. eorum
Duco. breues. apros. gembus.
New. data. callis. belus. agio. fluit
Extra diuersa. cubabo. astra. gra
nans. fugit. edeo. crepans. bonus
arte. gukeno. Ecce totente. areus
brao. girisse. fleuit. cue. distw. bo
nes. anguilla. grues fieo. daciam
Castra. beas. angrendo. fores. ede.
dextra. cibro. austrica laus flat.
Gdastro. capud. beat. alteela. gefo.
Expelli. detuis. cum. bliasw. graue
flat. erwans. dico. beat. adulans
grex. flietw. ouans. clam. bonitas
algendo. fit extra digna. clebando.
algens. grex. fugitat. edoco. caue
blandus. amans. gefo. Effert. dos
ma. cremans. liarus. grex. falt' cor

8 Twintich paesschē dics wil si vwet
Weet hoe een beghinne moet
Soec in marte nonas sine
D' na waer die mane es prime
Vertin nacht telle d' na
Die naeste sondach dat v'sta
Es paeschdach ende in strickeliaer
Dat seg ic v al ouer waer
So salmen tellen .xv. daghe
Dit en es gheene saghe
Ghevallet oec die alrerste dach
Der rekeninghe vp den sondach
Dan saltu dien sondach haeste
Nemen die comt naesten
D' na viif weken ende twee
Es pinxer dach min no mee

9 Quantus ghi weet nv die mane
Hoe hout si is van dien outfane
Wildise also weten al
Hoe hout si tander iaer wesen sal
Vp desen seluen dach hier
Sonder te sieue inten kalendier
.xi. daghe doeter toe dan
Tander iare hebdise dan
Also menich .xi. als ghi
D' toe doet dat seg ic di
Haer houthede also menich iaer
Hebdi vp dien dach daer
Mar dat moeti v'staen
Als ist bouen .xxx. sal gaen
.xxx. men wech werpen sal
Ende onthouden dat and' getall

19 Wiltu der mane outheden
Vanden iaren die sijn leden
Weten op enighe tijt
D' outheit dier ghi seker sijt
Doeter .xix. daghe toe
Als ic v toghe hi ende hoe
Ghi hebt dan die outhede
Die si tsander iaers tier stede
Hadde ende also dicken als ghi
.xix. doet daer bi
Van also menighe iare hebdi
Die houthede ghelouets mi
Van dien iare die sijn leden
Echte tote der steden
Maer dat emmer wel v'staet
Alst bouen .xxx. iaren gaet
.xxx. salmen laten gaen
Ende dat ander d' bouen anevaē
Some tijt mulliys enen dach
Ten is niet dicken dat lette mach
10 Wiltu weten in dijn ghedachte
Hoe menighe wile alle nachte

Diemane schint haer houtheet
Salmen tellen dan ter stede
Indien datsi is int wassen
Drie warf so vele salmen toe tassen
Dan so salmen dat getal
Deelen in viue al
Also menighe alst heuet an
Also menighe wile licht si dan
Ende also menighe ee alst daer
Oner die v comen naer
Also menich point schinet soe
Ouer die wilen daer toe
Ende .v. pointe altoes sijn
Ene wile int maenschijn
Alse ghi dit miket vander mane
Ende si hus in haren wane
So suldi haer houtheet
Micken te hans der mede
Ende van .xxx. is min
Suldi merken in uwen sijn
Driewarf also vele dan
Suldi mede doen an
Ende deelen in .v. vort
Als ghi int wassen hebt ghehort
Dus moghedi weten alle nachte
Sonder lien in v ghedachte
Waer ghi sijt ouer al
Hoe lanc die mane scinen sal
Exemple wil ic v bescriuen
Hier van desen beden ghenen
Quintus sis .viii. daghe hout
Doe oec der toe dienout
So hebdi .xxxii. dan
Die vi .v. hebben an
Dat sijn .vi. wilen daer
Die .ii. dure ouer sijn naer

Een alue wile luttel min
Als ic v leerde brinc si in
Quantus si heuet .xx. daghe an
So is si int brecken dan
Hier up staet v wel te siene
Van .xxv. ghebreecter tiene
Een .x. doet .iii. warf toe
So vele als ic v leerde hoe
Dan so hebdi .xl. daghe
Daer si brecken alle claghe

12 Alse die mane int suden staet
Die see dan vloeien gaet
Ende als si es oest of west
Der hebbe ghi dan mene mest
Twee warf elkes daghelike
Ghenaect dit in ertrike
Het wassen alle daghe dinghe
Metter mane sonderlinghe
Ende alle die wacke dinghe wanen
In dat brecken vander manen
Men mach in hooft doet wonde ontsae
Int wassen der mane harde saen
Want int wassen die hersen drente
Ende int wanen si weder prenten

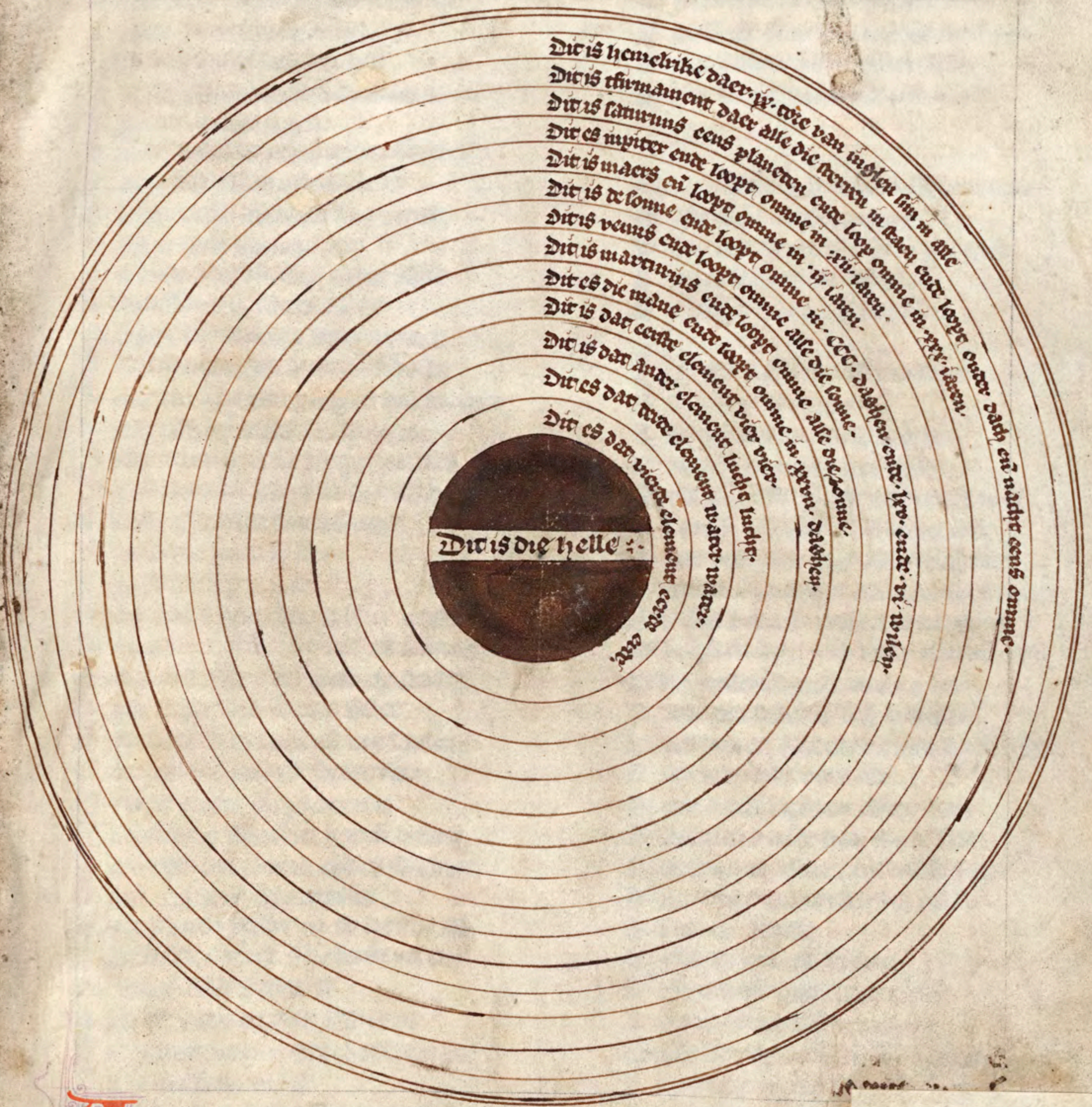

Aldus so es hemelrike
Ghescepen ende al ertrike
Ende algader tfirmament

Als ic v hier doe bekent
Van dien .vii. planeten
Wil ic v nu doen weten

Haer loop es onder tfirmament
Alsic u hier doe bekent
Also die sonne ende die mane
Dese betekenen elc na minen wane
Die ander .v. alte male
Die en bekent men niet also wale
Ten si dat astronomie doet
Si kennesse dierre af sijn vroet
Ende ic salse nomen alle
Na dien dat elc sine stade valle
Vanden .vii. sijnre twee
Bouen der manen niin no mee
Deen bouen den anderen gheset
Ende elc ghevet proper craft ende wet
In eerdrike dats Saturnus
Ende daer bouen loopt Venus
Dats amont sterre in duutsche wort
Si comt na der sonnen vort
Somwile heet si soe
Lucifer ic segghe u hoe
Dats licht dragher dese .ii. namen
Ne hevet si gheene tijt te samen
Want alsi savons west op gaet
Ende si vor die sonne staet
Dan heet si vesperus in latijn
Dat wil die amont sterre sijn
Bouen desen .iii. planeten
Ic hebbe u ghesiet hoe si heten
So loopt die sonne die es so claer
Dats verclaert harentaer
Ende bouen desen .iii. so hoghe es
Dat haer circel ghecloost in des
.xii. warf also groot si
Alse der manen dat segghe ic di
Die haren loop in .xxx. daghen doet
Alsic maken vroet
Als die mane ande sonne ontfaet
Wel .xxx. daghe si der na gaet
Som wile meer somwile min

Dit merke elc wel in sinen sin
Eer si ter sonnen weder comen can
Ende ander werf ontfaen dan
Waer si loopt int firmament

Binnen .xxviii. daghen al omtrent
Ende .viii. wilen mede
Waer die sonne in so hoghe stede
Loopt bouen al ertrike
Si loopt omme sekerlike

In .ccc. daghen tfirmament
Ende .lxv. al omtrent
Alsons toghet tkalendier
.vi. wilen comen over hier
Ende om dat tiaer ne hevet niet
Al eens bedghinsel alsmen siet
Ende een iaer bi daghe beghint
Tander bi nachte alsmen wel kint
So sijn die .vi. wilen comen
Tusschen dat .iiii. iaer tsamen comen
.xxiiii. wilen hevet men daer
Dats een dach ic segghe u waer
Dus hevet dat iaer enen dach meer
Dan ic u seide vort eer
Dien dach setmen after dan
Daermens niet het sonder san
Karsamont tfuit ianuarisse valle
Dat soude wondren ons allen
Al in .iiii. iaren
Ende .xxviii. te waren
Dome heet dat vierde iaer
Lopeliaer ic segghe u waer
Ende het es telken .iiii. iaren
Lopeliaer want dan ghescharen
Die sonne comt ter eerster stede
Ende het eskent dan al mede

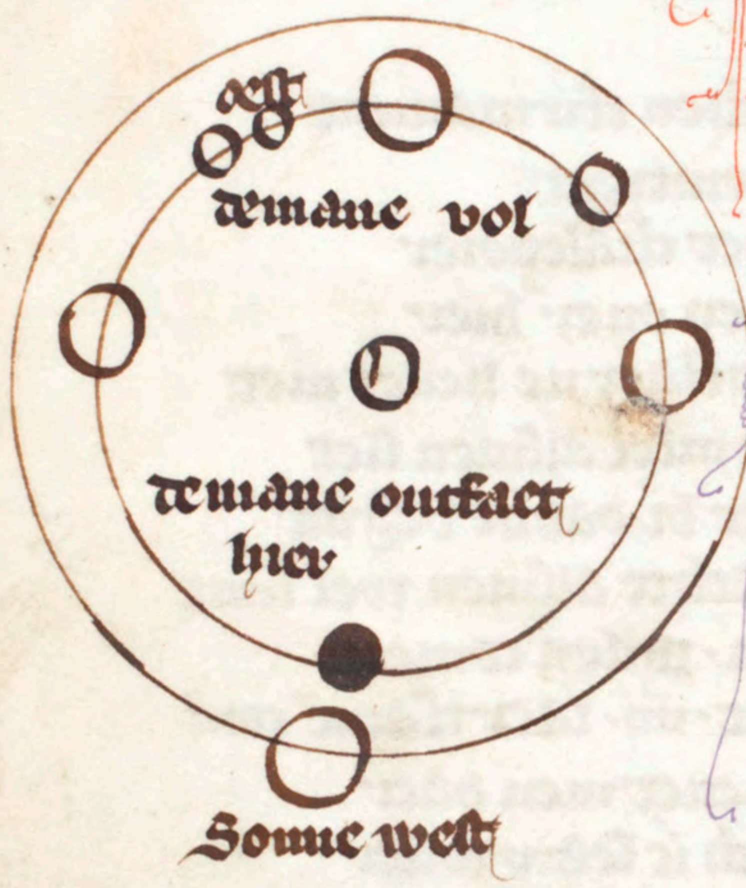

Venus ende marcurius
Lopen oec omme aldus
Mitter sonnen dien seluen ghanc
Euen cort ende euen lanc
Bouen der sonne loopt maers
Cont wil ic v maken haers
Si loopt omme tfirmament
In ·ij· iaren al omtrent
Bouen maers jupiter gaet
Tfirmament ōme dat v̄staet
In ·xij· iaren ende daer
Bouen loopt saturnus naer
In ·xxx· iaren tfirmament
Saturnus al omtrent
Verstaet dit gauselike wel
Wat ic meene en̄ niet el
Elken d' planeten ganc
Is hi cort of es hi lanc
Ist van westen oestwaert
Dat andie mane wel openbaert
Want als si heuet ontfaen
Sauons sien wise west dan staen
Sanders auonts noch oest bet an
Sanders auonts bet oest wt dan
Hier bi machmen v̄staen
Dat si oest wt willen gaen
Also doen die ander sesse
D' ic of segghe dese lesse
Mar dat snelle firmament
Dat van oestwaert ten weste went
Trecse met hem ter sonne
Elker daghes ene warf omme
Nochtan haren ganc si gaen
Als ic v sal doen v̄staen
Merket dat hier een wiel went
D' ·vij· vlieghen crupen omtrent

Die vlieghen crupen oest waert
Ende tewiel gaet met snelre vaert
Ten westen waert ende tere so omme
Die ·vij· vlieghen tere somme
Nochtan sulsi daer iegen gaen
Aldus doe ic v verstaen
Dat die planeten ende tfirmament
Deen iegen dander went
En hadt god niet ghenoucht
Ene hantwile dat vermoet
Sonde die werelt niet geduren
Want tfirmament in corter vren
Sonde dicken te seere gaen
Ten ware dat sijt alle weder staen
Nochtan consi tfirmament
Ghehouden niet ten ent
Dner anderlins enen graet
In ·C· iaren dat v̄staet
Die graet brinct ene dach in
Lettel meer of luttel min
Aldien ghanc van dien planeten
Heb ic v ghedaen weten
Nv wil ic haer hoechede
Hier nv leeren mede
Hoe hoghe si sijn van ertrike
Sal ic v segghen sekerlike
Ende d' na hoe groot elc es
Die waerheit suldi weten des
Alse ptolomeus en̄ alfraganen
In haren boeken doen v̄staen
Diet bi redenen proeuen wel
Die fine waerheit ende niet el
Sider dicke van erdrike
Proeuen sijt al sekerlike
Hine sal ic d' ane legghen
Der ict in rime can geseggen
Ic wil v beghinnen an die mane

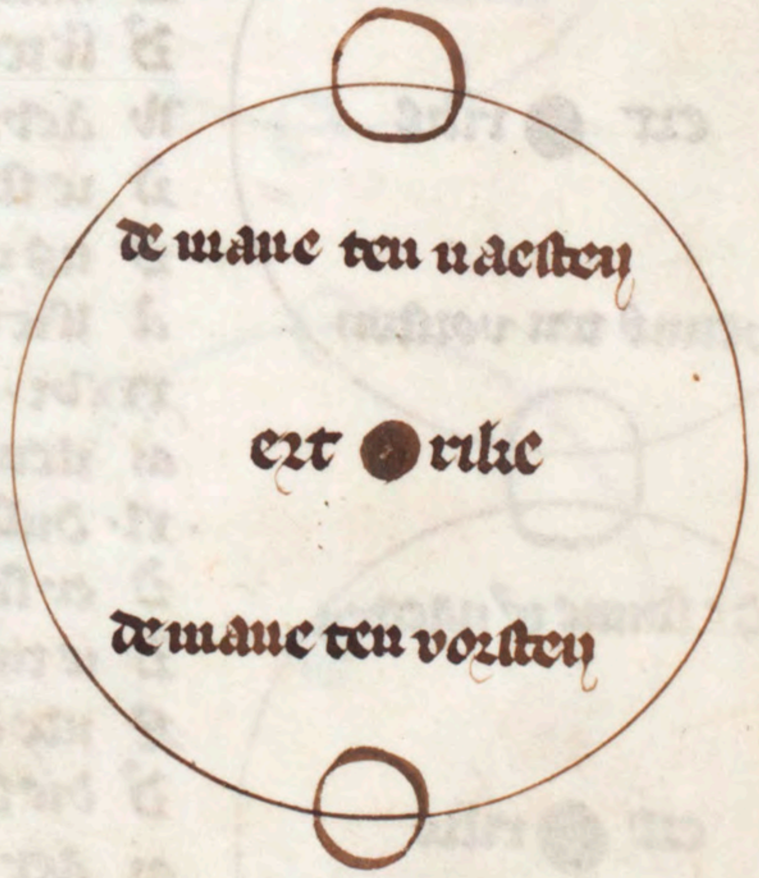

a ilt si naest pleshet te shane
E erdrike so is der tusschen dan
C ay ende xx ay mulen an
E nde xxxvii mulen der toe
E nē s dus lopet daer swe
D ar tusschen hoe ende erdrike
E eu naesten dus vele is sekerlike

Uaer die mane ten vorste es
ay arcurius es teu naesten des
C ay mulen ende dusentich
E nde d daer toe sich
E nde xlu mulen mede
ay arcurius is d'ter naester stede
D hi ter hoghester stede staet
V ems daer ter nederster staet
E nde dus vele esser toe
a ilic v sal seggen hoe
V C ay mulen ter stede
E nde xlu ay mede
E n dec mulen ende vuftich
a dus vele ilt uwlich
E usschen erdrike ende vems
D si teu naesten comt dus
W aer daeli teu hoechste staet
D ie sonne d'teu naesten staet
D us uele comt nut getal
a ilic v uv seggen sal
xxxvi C duleutich
ay ulen ende daer toe lich
xl dulent mulen mede
D er sonnen heeftu dan die hoechede
D ie tusschen ertrike staet
E nde d'onl die sonne teu naeste staet
D die sonne ten vorste es waer
ay aer hi is teu naesten d'
V staet wel mine leere
D us verre ilt min no meere
xxxv C ay ayle eñ d'toe lech

lxv mulen an
ay aers hoechede hebtu dan
a ili naest der andren staet
ay aer alli teu hoechsten staet
I upiter comt teu naesten daer
D er eerde ne comt hi met naer
D an isser toe alle wilen
W hec houdt wark ay mulen
E ñ lxxxvm C dusentech
ay ulen ende daer toe lech
xlvii ay mulen an
S o heuestu die hoecheit dan
E usschen der erden eñ iupite
W daer hi is noch niet verre
Y comt teu naesten saturnus
D welker hoecheit is aldus
ccc waerf C dusentich
ay ulen ende d'toe lech
lxviii ay mulen an
E nde xvi ay mulen dan
E nde cc ende vuftich
D es saturnus hoecheit sich
a ili naest erdrike staet
ay aer alli teu hoechsten staet
S o comt hi ant firmament
D ie sterren staen omtrent
Vulen die hoecheit weten des
Daer teten firmamente es
D die sterren al nu staen
I v hort ic leg v saen
Dc werf houdert ay
ay ulen ende daer toe lech
lm C mulen an
E nde lvii ay dan
E nde d'toe mulen v houdert
I c wane v dit al daer wonder
D it is hoe hoghe is van erdrike
E ot ten sterren sekerlike
ay aer noch dan urhet rthetal

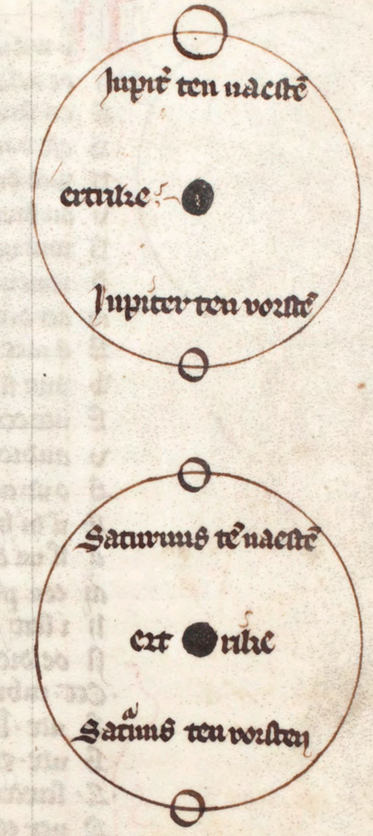

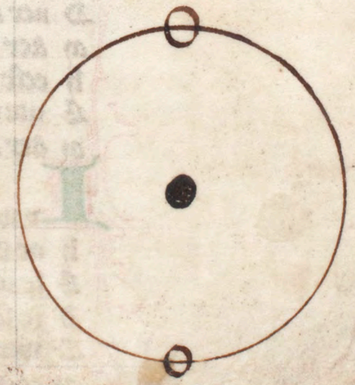

Hebic u gheseit hier al
Nu wil ic u vort cont maken dan
Hoe vele ene mile heuet an
Een strede dats voete viue
Beide van manne ende van wive
Twee dusent streden dats die mile
Van ghroten voeten alle wile
Ghrote voete ist dat ic meene
Diemen nu vint ne gheene
Maer die wile nadit astronomie
Es niet aldus ghelouets mie
Want si hout .iiii. m. cubitus
Ende eens iaers mannen ald'
Van dien elleboghe toter hant
So ist cubitus ghenant
Ende hi houdet een alf voet
Als mi die lettre v'staen doet
Men philosoph hiet rabanus
Hi seit dat .ix. voete hout cubit'
Ooc die arke also mact
.ccc. cubitus was lanc dat vat
Ende .l. cubitus wijt
Ende .xxx. hooghe des seker sijt
.E. scaerden ende .xxv.
Ander een ghemet nu sich
Aldus setten ghrote clerken
Ouer al in haren werken
Maer elc lantscaps wet
Heeft ander ghemet nu gheset
Ende milen na hare sede
Maer al eens is die stede

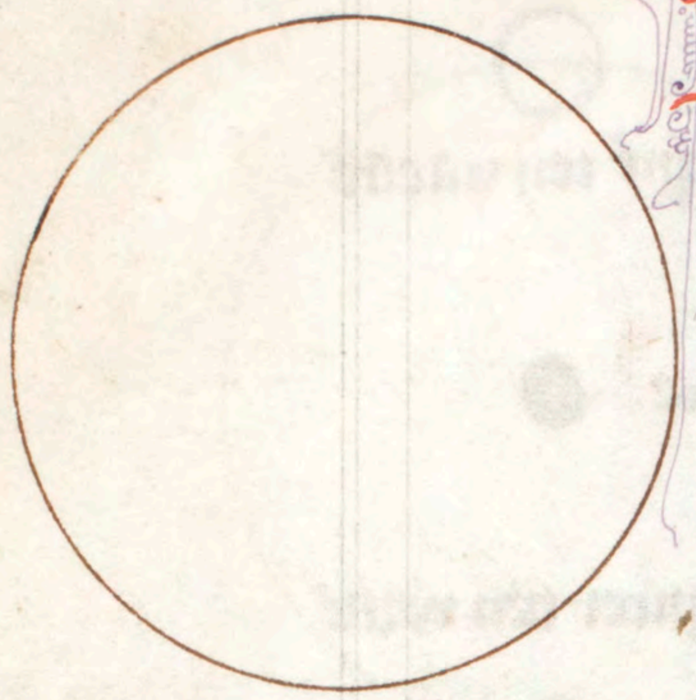

Nu wil ic u doen weten
Hoe ghroot sijn die .vii. planeten
Elc ieghe ertrike
Die sonne is sekerlike
.C. werf ende .lxvi.
Meerre dan al ertrike es

Nu micke van ertrike al gheheel
Tuieghen en .xxx. deel
Also ghroot die mane es
Orconde ptolomeuse des
Nu deelt ertrike echt
In .xxii. m. recht
Mercurius is meerre niet
Dan enich deel dat ghi daer siet

.xxxvii. werf sekerlike
Es meerre venus dan ertrike

Anderhalf ertrike al gheheel
Es maers ghroot ende rachtendeel

Jupiter es .xcv. werf
Meerre dan al erdrike kerf

.xci. werf aldus
So es oec meerre saturnus

Ende elke ghrote sterre es
Int firmament sijt p'seker des
.C. werf meerre dan
Al ertrike heuet an

Van dien minsten sterren elke
Diemen bekennen can die welke
.xviii. werf si meerre es
Dan ertrike sijt seker des
Ende en il sterre ne gheene
Dats nemmer il so clene
Viel si sine soude al bedecken
Ertrike ende ouer strecken
Alfraghen ende ptolomeus
Segghen in horen boeken dus
Ende het es te prouene goet
Die van astronomien es vroet

Nu moghedi seggen dese ne gheene
Sterren sine sijn clene
Hoe mocht si so groot wesen dan
En mense niet meere ghesien en can
Hier toe segic andworde goet

Want men weet ouer waer
Inghe een ant firmament der
Ziet hi sijn oghe neder sinken
Hem soude erdrike dinken
Niet also groot als scarpe es
Van eere naelden sijt seker des

Nort wilt dat verstaen
Datmen sulc tijt siet vp gaen
Smorghens in die dagheraet
Sterren mit staerten dat verstaet
Dat van dien planete is ne gheene
Noch sterre groot no clene
Die mit firmament staen
Beneden der mane si alle gaen
Wat dat is nu hort hier
Ten isel niet dan een vier
Een lucht is ontsteken der
En hanghet en brect claer
Somtijt van der naturen
Dat het langhe moet geduren
Die steert die ter neder wt strecket
Dats die waerheit diere toe trecket
Dat seghet aristotiles
.V. maniere van desen es
Hare namen sijn cometen
Een boec doet mi weten
Alse ene in enich lant schijnt
Dat lant wort ghepijnt
Van eere plaghen van drien
Moet hem emmer dan ghescien
Deerste es sterfte ghemeene
Van ouden ionc groot of clene
Dander honger ende tarde meere
Manslacht van oruerde
Van lantsheren onderlinghe
Siet dit sijn die .iij. dinghe
Der waert dese sterren staen
Sal dese plaghe sekere gaen
Maer aristotiles seit
Dat ic houde ouer waerheit
Dat in die somersche dagheraet
Die comete noortwaert staet
Ende es ene lucht claer
Die hanghet ende vlammet daer
Ende betekent tempeeste
En wint inden somer meeste

Nort v dinct dat sterren schieten
En sterren ghescuet vallen siete
Ten sijn gherechte sterren niet
Diemen also scieten siet
Het es die lucht die ontsteken es
Ic sal v vroet maken des

Kersen siet men oec dicwile
In die lucht ouer ene mile
Die blixem comt vter lucht
Den menighen mensche doet si vrucht
Nu wil ic v vroet maken
Van alghader desen saken

Die lucht is vorvoets vier
Alsic v toghe hier
Wort see een naueghers gaet
Houwen vinghi steict in dat
Hi sullet dan in vinden heet
En tonsteken ghereet
Dan doet el ne gheene dinc
Dan die wint die daer in ghinc
Die bedrinct wort met tien
En niet ne mochte vte vlien
Bin verhit wort selue dan
Saftert comt vier an

An stael ende an dien steen
Mach men dit sien al in een
Alsmen stael an dien steen slaet
Datter thier dan vte gaet
Dat vier comt niet vte stale
Noch vten steene dat niet wale
Maer die lucht die tusschen hen twee
Also is al in een
Ende die twee hare dinghe
Also horen sonderlinghe
Die lucht moet ontsteken dan
Want si niet ghevlien en can
Emmermee ontstake die lucht
Mochte si gherighen vlucht

Aldus inde lucht men siet
Kersen ende en es el niet
Dan lucht die bornt claer
Als of kersen hinghen daer
En si also vielen neder

Some daer some weder
Op paerde up graue hebben si geuallen
Die lude wonder der of callen
Walme ende braut groot
Ende die lucht hare wort
Dit heeftmen in die lucht gesien
Ende ander wonder oec ghescien

tfirmament

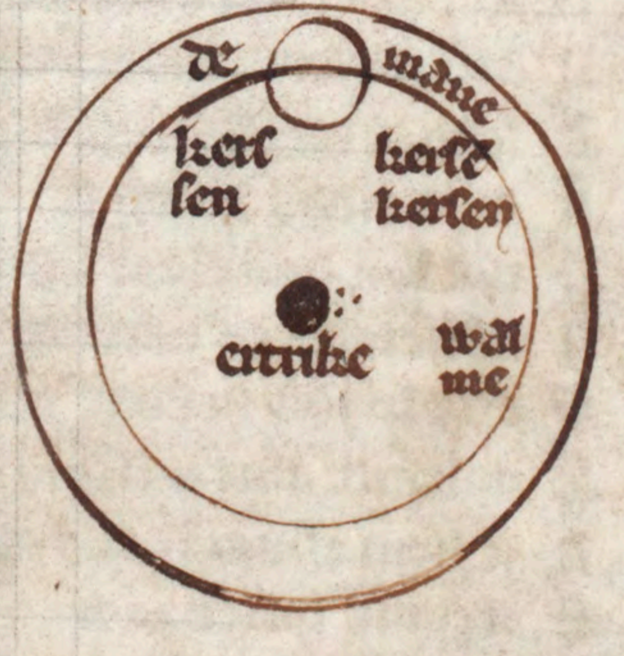

Waer of dit comt al
Ic v hier nu seggen sal
Alse comet ene droghe lucht
En si ene ander mit grote drucht
Jaghet ende bedrinct dan
En si niet ontvlien ne can
So ontsteket en bornet clare
Ghescepen na die vorme hare

Es die lucht lanc ende ront
Ene kerse schinet tot dier stont
Also dicke ende also breet
Vlamme gelike godweet
Want wi sien dat onse vier
Scemt ghestepenesse hier
Na dien dat sijn die sake
Dwi onse vier of make

Es die lucht lanc ende smal
Ende weghen ene sterre al
Comt. so schinet dat die sterre
Dat vier stoot uter varre
Nochtan isser alle wile
Tusschen menich · ay · mile
Want het beneden der mane es
Al ic v vroet make des
Als dat ict ghevalt vp die dach
Die sonne doet dat men ne sach
Dese dinghe niet ghesien
Dat si dus indie lucht ghescien

Duuele die sijn indie lucht
Ende doen den menschen dicke vrucht
Si connen oec wel maken vier
Dat onse vlamme dinct schinen hier
Dat si schieten onderlinghe
Dseghet men of vele dinghe
Nacht ridders heten si
Ende sijn duuele ic segt di
Haghetissen ende varende vrouwe
Goede kinder in goeder trouwe
Conboute alue mekis mare
Die hem elmorghens openbare
Ende come halen vier
Maren heten wise hier
Minne het sijn duule alle
Die ons ghine brochten te valle
Die duuel penset nacht ende dach
Hoe hi ouer ons verhoghen mach
Ende vut dien ghelove bringhen
Ende proeuet ons mit misselike dinghe
God hi moetse weder staen
Dat hi ons niet en moete vaen
Tote mire materie wil ic keren
Ende v van dien blixeme leeren

Wildi weten wat of comet
Datmen donre of blexeme nomt
Het es oec ene lucht
Die ontsteket mit grote vrucht
Wasem vter erde slaet
Die altoes climmet ende op gaet
Deen wasem den andren iaghet
Die op dien andren draghet
Die lucht si damme tor breket
Ende mit crafte ontwee steket
Alse die lucht ermin moet
Sceiden dat die wasem doet
Int sceiden si dan luut ghenet
Donre slach hi name heuet
Ende omme dat dan die lucht
Bi crafte moet hebben vlucht
Ontsteket si ende wort vier
Dat wi blexem heeten hier
Dus is die slach eer daer
Ende die lucht ontsteket naer
Nochtan sien wi ether te vore
Eer wi dien slach moghen horen
Duse horen comt bi dien
En es niet so starp als dat sien
Wi sien vorder dan wi horen
Bede after ende voren
So die lucht dwingher was
Die blexem es te water das
Der die blixem vallet soe
Het vallet tot den grunde toe

Den mach gheen · I ·

Daer en mach gheen dinc weder stae
Ist staen het moet ontwee gaen
Want kepers het ontwee brac
En gheen arch an tac
Swert oec indien scede
Heuet hi ontsteken doen
Nochtan gheen arch en hadde de stede
Hi doet den menschen oec dicke lede
Ende v'uaernisse groot
Ende slaten dicken doot

Die donre slach en doet ghee ongeual
Mar die blixem si doet al
Want ... si mede bringhe
Want et is altoes beringhet
Der dus dane dinc ghesciet
Dicwile ment oec siet
Dat thans der mede waiet
Ende die wint sere drayet
Ende dat hi worpt ontwee
Starke bome ende doet hem wee
Als aldus blexemt dan
So ne is noch wijf no man
Hine wort dan sere veruaert
Ende ne dar niet sien vpwaert
Tusschen ons ende der mane men siet
Dat dese dinc al ghesciet

Nv sijn tusschen ons ende mane
In die lucht duuele dat ic wane
Si weten wel alle nature
Ende connen alle scrifture
Als si die lucht v'storuit sien
Ende dit wonder dan ghescien
Die die lude sere ontsien
So minghen si hem mitten
Ende varen der blexeme met
Om dat si daer moghen doen bet

Want die viant es bekent reet
Als die mensche niet en weet
Hem te brenghen te vallen
Des bescherme god ons allen

Van dien blexem heb ic ghesiet
Na mine macht de waerheit
In boeken oec ic vinde
Dat donre comt van · iii · winde
Der si te gader comen al
Dats loghen als ic v tellen sal
Donre ende blexem dicken draeit
Daert een loof niet en wayt
Ende de wint is sake van desen
So sout meest inden winter wesen
Ende contrarie wi alle sien
Inden somer meest ghescien
Want het is sachte weder
Dan indie lucht hoghe ende neder
Mar het waiet ghine daer naer
Want die wint waiet der

Ist sine boeken aristotiles
Seit dat wint el niet en es
Dan droghe wasem die vp slaet
Ende indie lucht gaet
Alse een droghe wasem dan
Enen andren wasem comet an
Deen iaghet den andren ende soeket
Dats die wint die breket
Want wint en is el niet
Dan deen iaghet ende d'ander vliet

Hier bi moghedi merken wel
Alst sere waiet ende fel
Dat vele droghe wasems es der
Der die wint volghet naer
Comet dan der vp een leghen
Die wint es thans af gheslaghe

Die droghe wasem wt dan nat
En̄ moet vallen omme dat

Dat seit oec aristotiles
Dat haghel snee en̄ reghen es
Wasem die vuten erdrike
Slaet vp elker daghelike
Some droghe som nat
Some cout som heet omme dat
Si sijn van diuersen nature
Datter of wasset vallen vren
Some licht som swaer
Nature hebsi d'of waer
D'gaet oec toe ter sonne hitte
Nadien dat dit werket an ditte
Exempel wil ic v gheuen hier
Set enen pot ouer tfier
Die wasem diere vte slaet
An sijn dexsel hi ter gaet
Die wasem gadert al an dat
Als hi is swaer en̄ nat
So moet hi dan vallē ned'
Nochtan climmet and' weder
Tfier gheuet oec wasem en̄ roc
Die emmer clemmet vp wt oec
Dele met hoghē clemmē moet
D'wasset bitter en̄ roc
Nadien dat die wasem es
Wast d'of dinc sijn seker des
Aldus wasset min noch mee
Indie lucht hagel reghen en̄ snee
Want vter aerden altoes ga slaet
Wasem die vp wt gaet
Die sonne trect oec wasem an
Die si v'teeren niet en can
Indie lucht die hangende bliuet
Als aristotiles ons bescriuet
D'of haghel reghen en̄ snee
Wast en̄ ander dinc oec mee

Nv wil ic v seggen saen
Als ghi die sonne oest siet staen
Of west dat si schijnt ter stede
Meere dan si int suden dede
Die wacke wasem al dat doet
D'men die sonne dor sien moet
Want die wasem es d'nat
Die sonne treckē omme dat
En̄ die dinc die men moet sien
Dor tewasem scinet meere in dien
Dan si altoes van seluē es
Die wacheit mogedi proeuē des
Een pennīc die leghet inte gront
Hi scinet meere talre stont
Dan als hi d' buten leit
Hier bi siedi die waerheit

Oec ghemiel op enen dach
Datmen te gader uele sonē zach
Dat was bidien godweit
Als ic iu hebbe ghe[s]eit
Doet water in enich vat
Ende indie sonne settet dat
Die sonne suldi in elc sien
Also mocht wel geschien
Dat uele wacheden hinghē
Vor die sonne en̄ ghingen
Also menighe wacheit als d' hinc
Also menich scheen d' sonnē rinc

Die reghen boghen diemē siet
Indie lucht en es el niet
Dan wolken van diuerser maniere
D' die sonne op schijnet schiere
Want die reghen boghen gaet

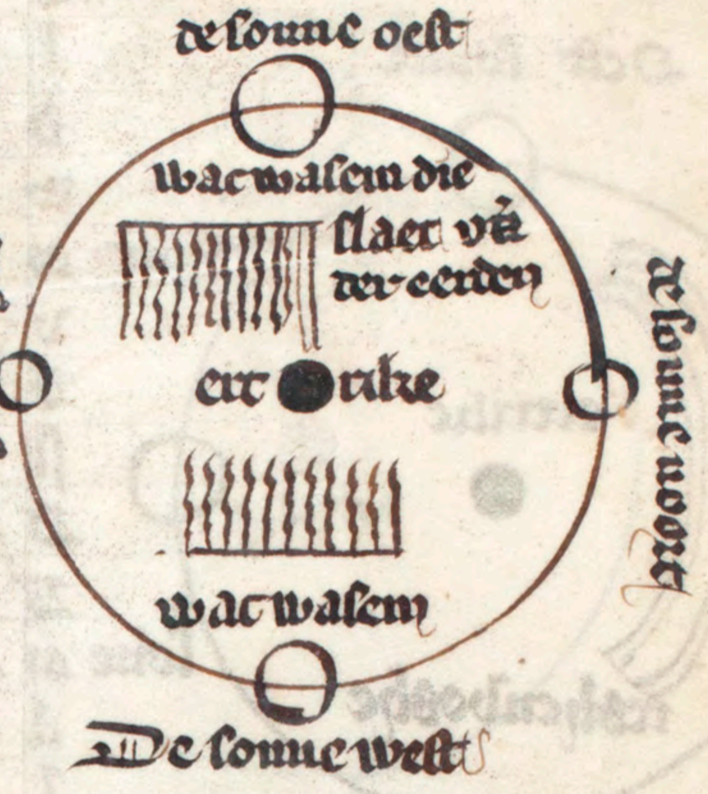

de sonne met uele ringhen

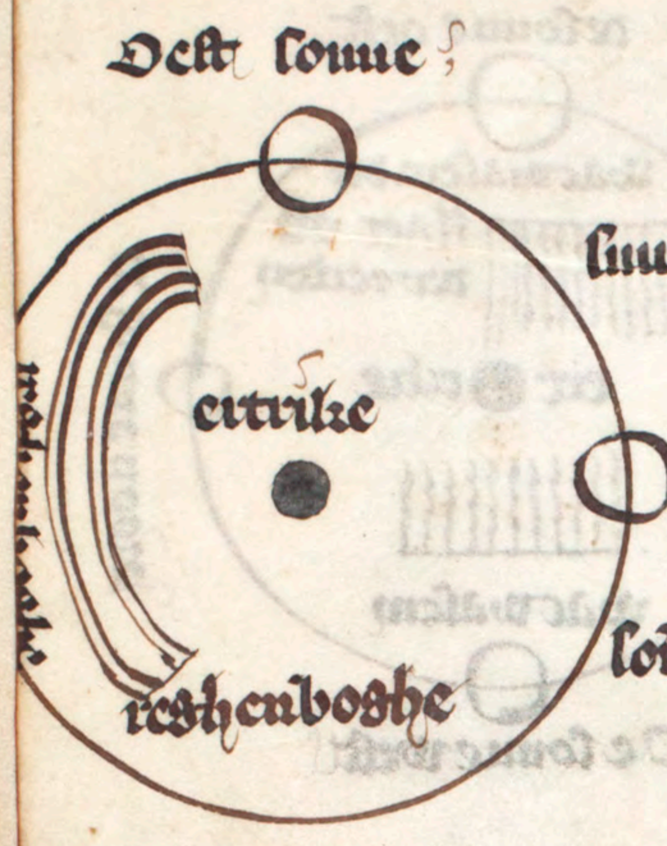

Recht ieghen der die sonne staet
Is si oest so staet si west
Dits dinc datmen niet en mest
Want die raye vander sonnen
Moeter ieghen comen ghewonnen
Vier waernen heuet ons dit
Root groene ghelu en wit
Sadien dat die wolken sijn
Ontfaen si varwe ant sonneschijn
Te gader reghenboghen twee
Mach men sien en nemmee
Aristotiles seit der mee toe
In dietsche machmen niet segghen soe

Wildi oec weten die dinc
wane comt die omme rinc
Die schijnt of hi om die mane
Somwile plaghe te ghane
Hi schijnt swart en wit
Mouer waer des seker sijt
Dat hi tenden der mane es
Als ist dat v dunket des
Want die lucht is hier te claer
Bouen bider mane daer
Weet een dan wat es die rinc
Wat wasem die der vp ghinc
Die der te samen so cleuen
Ende dien roden cirkel gheuen
Ten es niet dan swte wachede
Die der hanghet tot dier stede
Elke dinc bi naturen
Trecket tere roder figuren
Ende vander manen dat schijn
Doet dat die wacheit ront moet zijn
Want die mane es selue ront
Ende bi naturen alle stont
Elke dinc maket na hare
Thelike dits wel openbare

Der manen schijn mochte sijn so heet
Hen teerde die wacheit gherret

Alse wort te mete dese rinc
Die schijnt dat om die mane ghinc
Eest varinghe ouer al
Dats teken dat wesen sal
In die lucht soete weder
Beede hoghe ende neder
Ende als men an deen side breken siet
Ende an dander side niet
Wet dat hi breken beghint
Van danen sal comen die wint
Ende als hi breket in enigher stat
So weet die sciptman wel dat
Tempeest wort in die zee
Ende en dar niet letten mee

Nu wil ic v vorder maken vort
Also ic best mach in corten wort
Wat dat is dat pleghet te stane
Recht int midden vander mane
Datmen in duutsche heet ludergh
Onthout dit wel vor meer
Die mane es in eene stede
Slicht ende effen mede
In dander stede es si ru
Ende oneffen seg ic v
Alsdat die wereltich ghedaen
Met donkeren aderen sijn sijn beuaen
Dater effen es ende slecht
Van der sonnen ontfaet dat licht
Ende dander bliuet donker al
Exemple ic v segghen zal
Neemt een glas dat es beuaen
Met aderen dore gaen
Ende niet striemen in sulker stede
Oneffen ende donker mede
Vor v oghen hout dat glas

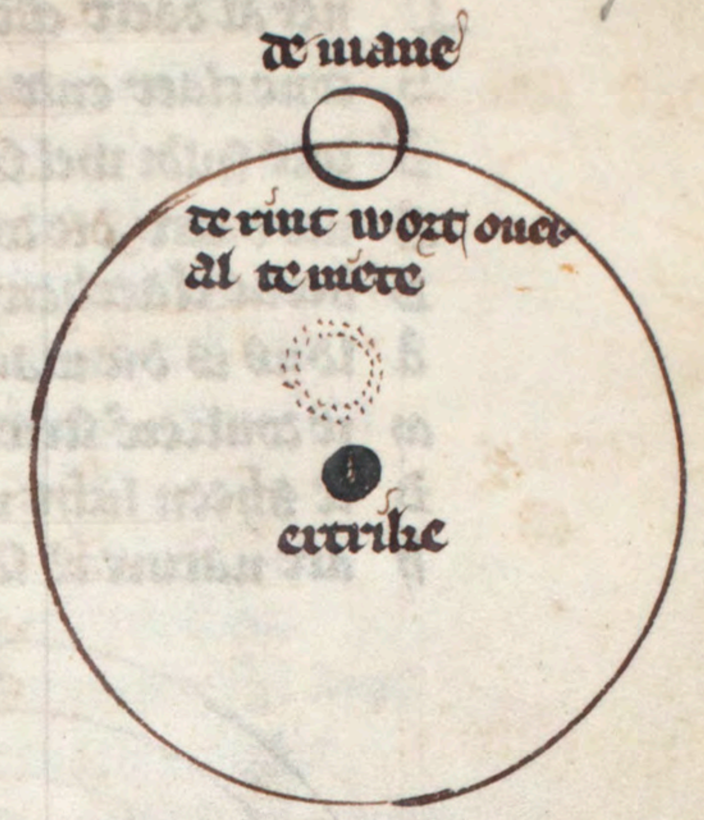

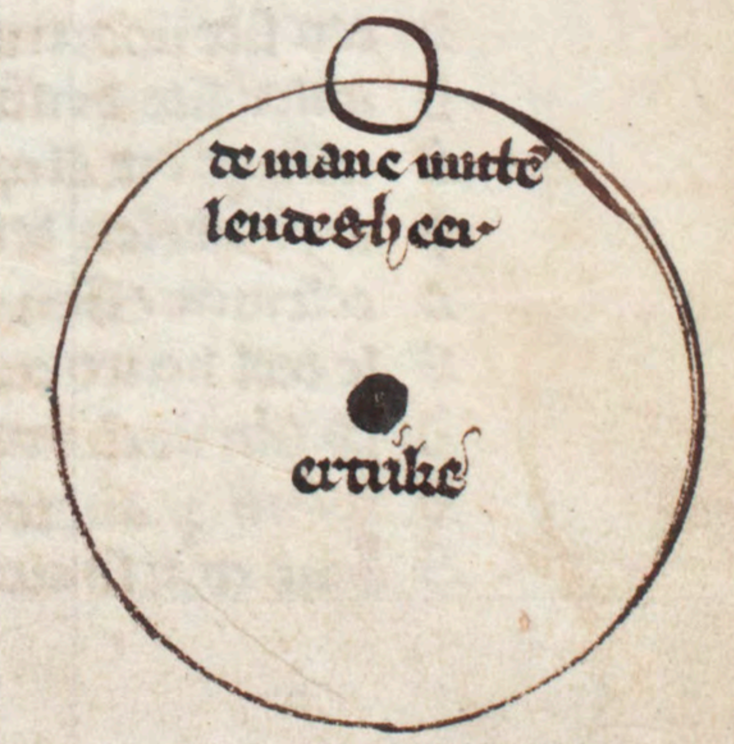

Duer al daer in essen was
Scone claer ende slicht
Der tore suldi wel sien licht
Ende daer die donkere ad heuet
Gheene claerheit hem der gheuet
Aldus is die mane beuaen
Mit donkeren sterren dier in staen
Die gheen licht moghen ontfaen
Haer nature is so ghedaen

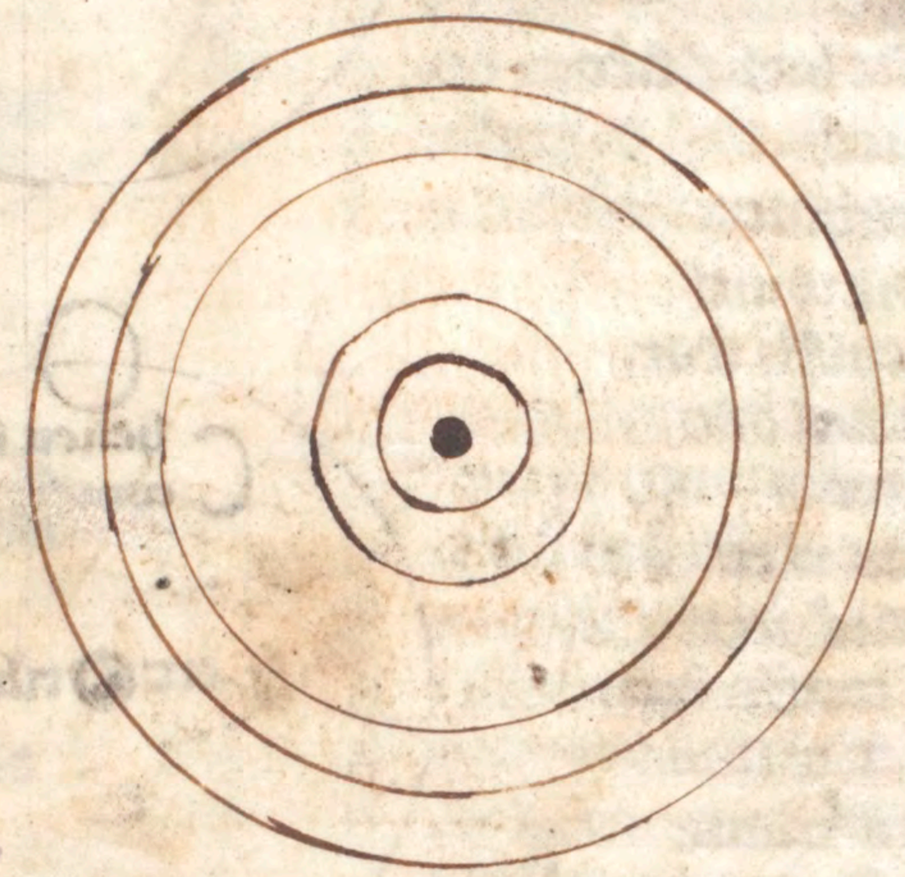

Nu hebic v al vertallet
Al dat in die lucht gheuallet
Nu wilic ten firmamente gaen
Daer alle die sterren in staen
Leert hier ene scone dinc
Dat firmament es een rinc
Diet firmament al omme vaet
Deen side noort wt slaet
Dander side draet suutwaert
Scrifture dit al openbaert
In .xij. deelen desen cirkel
Deeltmen essen ende wel
Elc deel heuet een tekin
Des ghi noch vreder sult sijn
Die .vij. planeten haren ganc
Some cort some lanc

Lopen omme dese tekine
Elc na die maniere sine
Als ic v hebbe doen verstaen
Hoe si tfirmament omme gaen
Elke creature die leuet
Haer nature hir of heuet
Die cort ende langhe
Wanderen bi desen ghange

Aries secundum fabulam is qui aureo uellere frixum et helle transmare ad colchos insula vexit in celo deificatus est helle tamen in mare submersa est quia in sultum fluctuum sicut frixus frater suus non poterat sustinere

Teerste tekin heet aries
Dats een ram sijt seker des
Aldus noemt die scrifture hier
Die tekin na een dier
Somme en ist niet ghedaen
Dat dier ant firmament staen
Mar die tijt heuet sine nature
Na die dier alle vier
Alse die sonne der in gaet
Dat rechte der ouder dan verstaet
Na alf maerte so comt saen
Die sonne inden ram gegaen
Die ram es staet voren
Ander heeft hi die craft verloren
Also es die sonne dan

Want haer cracht die wast hi dan
Si heeft ghehat clene cracht
Indien winter ofte macht
Die lenten oec ende tiaer
Na astronomie gaen in der
Die werelt was oec vp dien tijt
Ghemaect des sekerlijc
En nacht es daer omtrent
Die kalendier doet v bekent

Taurus in quem iupiter se transformauit quando europam filiam agenoris rapuit deificatus est uel factus signum principale in celo

Tander tekin heet stier
Want dan die hitte wert hier
Meer dan dat die stier es starker uele
Dan die ram seitmen wele
Men gaet dan eren berch ende dal
Metten stieren ouer al
Na alf april gaet in die stier
Die sonne naten kalendier

Gemini est castor et pollux filii iouis et lede cum qua iupiter concubuit in specie signi qui propter proprietates dati sunt gemini helenam sororem suam a paride raptam sequentes submersi sunt in mari et miseratione deorum deificati

Dat derde tekin heet twilinc
Dats een twiuondighe dinc
Dobbel es der sonnen cracht
Ieghens dat si heuet gheuracht
Na alf meye die sonne gaet
Inden twilinc dat verstaet

Cancer est qui maximus herculum percussit dum ydram uenenis occidit et ideo sidera promeruit

Tvierde tekin dates wi heet crabbe want alse der
Die sonne comt si ne wert clene can
En moet neder waert gaen dan
Ghelike dat die crabbe doet
Die after wt set sinen voet
Die somer na astronomie
Gaet der vut ghelouets mi
Die der corten dan
Ende die nachte langhen meer dan
Na alf wedimaent dat verstaet
Die sonne in die crabbe gaet

Leo quem hercules int[er]fecit
in nemea silua corio cuius
clipeum suum protexit carue
rem cum uellet sacrificare no[n]
ipse deificauit eum

Vijfste teken heet lebaert
Ende heeft enen fellen staert
Heet ist bouen allen dieren
Fel ende onsheheren
Also ist vander sonnen
Als si d[aer]in comt ghewonne[n]
Die tijt wort droghe en[de] heet
Ende doet menighe mensche leet
Laten en[de] nemen purgacie
Es al quaet dan te doene
Sheliic dat twater wallet
Ouer tfier also ghevallet
Dat tfirmament wallet dan
Van hitten die hem comet an
Het is dan inde hont daghen
Daer of wil ic v saghen
In dit teken lebaert
Staet ene sterre die v[er]claert
En[de] die sterre heet hont
Sere pinet si alle stont
Sunt waert si o[m]me gaet
En[de] pinet en[de] slaet
Alse die sonne es daer bi
Vore oft after dat segghe wi
Dat in die hontdaghe es dan
.xl. daghe so hebbi[c] an
Den .vij. dach in hoymaent
Gaen si in dat men wel waent
Ghelijc dat die v[er]woede hont
Ghevenijnt es in alre stont
Also es dan die tijt
Bi scrifture weten wijt
Na half hoymaent vaert
Die sonne in dien lebaert

Virgo .s[cilicet] erigona filia ichari
sed[m] fabulas qui inter
fectus fuit a suis messoribus
in ebriatis vnde erigone lame[n]
tando cum caniculam suam [et]
tum ichari pr[e]s suo d[e]ificata [est]

Vseste teken is maghet
Ondrachtich ende niet en di[nc]
Vul van ghestadicheden
En[de] oec van ripen seden
Also is die tijt dan
Want die vrucht en wast niemer an
Mer si gaet ripen allen tijt
Dits na alf hoest des seker sijt

Libra est quam tenet virgo
uel iusticia .s[cilicet] lance astri
ceus filia obcecantante iusticia
dicta et inter sidera translata
merita hominum pensat et in li
bra iouis repensat

Tseuende teken dats waghe stale
Want men weet dan walle
Dat die dach es dan euen lanc
Ende dien nacht in dien ganc
Die eerste gaet dan inne
Na alrewinne nimme
Na alf spelmaent es dit al
Dat het dus ghevallen sal

Scorpius est qui maximus
orionem inter fecit dum
bestias terre occideret [et] ob terre
gratiam meruit celum

Tachtende teken heet scorpioe[n]
Verstaen wil ic v dat doen
Mit den sterren venijn het heuet
Die tijt oec die nature ghevet
Wordet comt dan alle slaghe
Want niet ende van dien daghe
Gronde is der naturen
Gheeft venijn in allen vren
Na alf maent sente bauisse
Die sonne in scorpio sijt ghewisse

Sagittarius uel centaurus
dum [et] arsites .s[cilicet] alchari circ
centis et musarum filius scor
pionum qui filium suum rapuit
sagittauit nec filium suum te
tegit [et] ideo sidera pro meruit

Tnegheude teken heet sagittarius
In dunits[c]he een scutt[er] et is
Dat sciet ons vor twinters conde
Mit haghel ende met snee also houde
Na alre helighen messe alf maent
Gaet die sonne d[aer]in alsmen waent

Capricornius idem est amal
thea capra que nutriuit
iouem in creta in sula apri[ce]
de iecte corio cuius clipeus
palladis tectus est carnem
uero aman iupiter inde nutri
tus est deificauit

Tiende teken heet capricornus

Dats een dier en heet aldus
After tserpent ende voren ghet
Want datmen wel weit
Alsi die gheit heten sal
Heffet si hoer hooft up al
Also doet die sonne dan
Si gaet climmen vort wt an
Naer wt haer stert
Van conden hi elken dert
Die winter neemt der sijn beghin
Ende gaet na astronomie dermin
Et es der oec die cortste dach
Der bi dat men wel sien mach
Die daghe gaen beginnen der
Na als slachmaent dats wer

Aquarius sunt gannimedes
ath filius ionis aquallius ab
ipso inter sydera locatus et
pincerna deorum factus est

Tellefste teken dat es nu hort
Aquarius in duutsche wort
Bi dien want siten watre behort
Alse die sonne comt in dat
Es reghent dan ende is nat
Na als laumaent comet dus
Die sonne in aquarius

Pisces cum eum typheum gyga
tem in sequuntur in egyp
tum venus et cupido filius
eius ubi in pisces latuerunt in
in aquis. Et quod homines diu com
taverunt illi duo translata sunt
inter sydera.

Twalefste teken visch es
Ghi moghet nu gelouen des
Dat hi comt sijn ende wac
Die tijt doet oec onghemac
Den luden van rede ende van coude
Ende ander pine menich foude
Na als sporkelle die sonne gaet
In den visch dat verstaet

Nv heb ic v ghesceit al
hoe dat die tijt werden sal
Van al dien iare bi naturen
Als mi leeren die scrifturen
Alse dus wordet die tijt
Al ghi hier ghelcert sijt
Ende het contrarie werket al
Als ic v nu toghen sal
Grote siechede comen dan
In die derde tijt der an.
Exempel ghevic v om dat
Ghijt onthoude sult te bat

Die wint die wesen soude
Heete nat ende coude
Es hi droghe ende heet
So wassen siecheden gereet
Diemen inden somer heuet
Die doet oec het dicken gheuet
Beide den mensche ende beeste
Na den minsten alse den meeste

Lentijn is heet ende wac
Doet hi anders dats onghemac
Want is hi droghe ende cout
So wassen siecheden menichfout
Die inden eerst comen vort
Ende maken grote mort

Die somer es droghe ende heet
Dat hi anders dat ware ons leet
Want ware hi cout ende wac
Siechede ende onghemac
Wassen dan alse ghi hebt ghehort
Die winter sout comen vort

Die eerst es droghe ende cout
Datmen wel sien mach int wout
Als hi es wac ende heet
Siecheden wassen dan ghereet
Die inden lentijn openbaren
Menghen doen si dan veruaren

Nv heb ic v ghemaket cont
hoe claer weder alle stont
Dus moghedi nu vraghen des
Waer bi een somer cout dan es
Ende een winter bi wilen heet
Dus contrarie godweet
Die .vii. planeten doen dit al
Als ic v nu dit toghen sal
Saturnus is bi naturen
Droghe ende cout in allen uren

Die mane ende venus
Sijn cout ende wac aldus
Mars ende die sonne godweet
Sijn droghe ende heet
Iupiter heet ende nat
Mercurius ghetempert van al dat

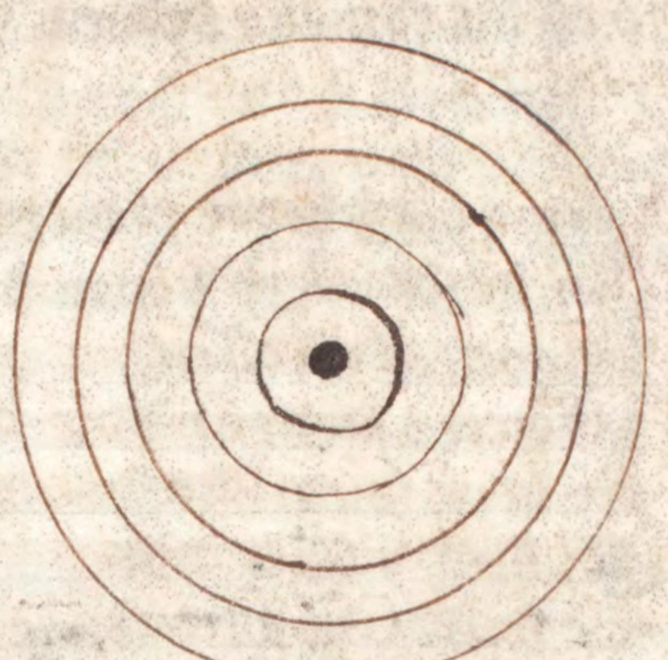

Alse ene planete comt gheronnen
In een teken mitter sonnen
Die tijt nemet oec sijn naturen
Van den planeten tallen vren
Exempel wil ic dat ghi wet
So moghedijt onthouden bet
Nam lus die sonne ende saturnus
Comen in die crabbe aldus
Dats daer die sonne in sal gaen
Als ic v hebbe doen verstaen
Met rechte sout dan wesen heet
Maer saturnus god weet
Die hier droghe es ende cout
Doet hi dat bi sire gewout
Die tijt es beuaen met conde
Meer dan te rechte soude
Ister die mane bi of venus
Te meer conden es der dus
Ouer al moet vroet sijn des
Alse die sonne in een teken es

Ister enighe planete bi
Den tijt der na so hebben wi
Die winter die met rechte coude
Sijn beuaen met groter coude
Comt mars der sonnen iewer an
Heten winter heb wi dan
Also langhe alsi te gader gaen
So es die tijt also gedaen

Wanne dat gheene planete stille ne staet
Maer horen wech heuen gaet
Der bi moet al na desen
Planeten nader tijt diuers wesen
Hier bi ne soude gheen meester sijn
Wildi goet visiker zijn
Hine soude van astronomie leeren
So mochte hi vrouwen ende heeren
Gelijc purgieren ende ghenesen
Andersins ne machte niet wesen

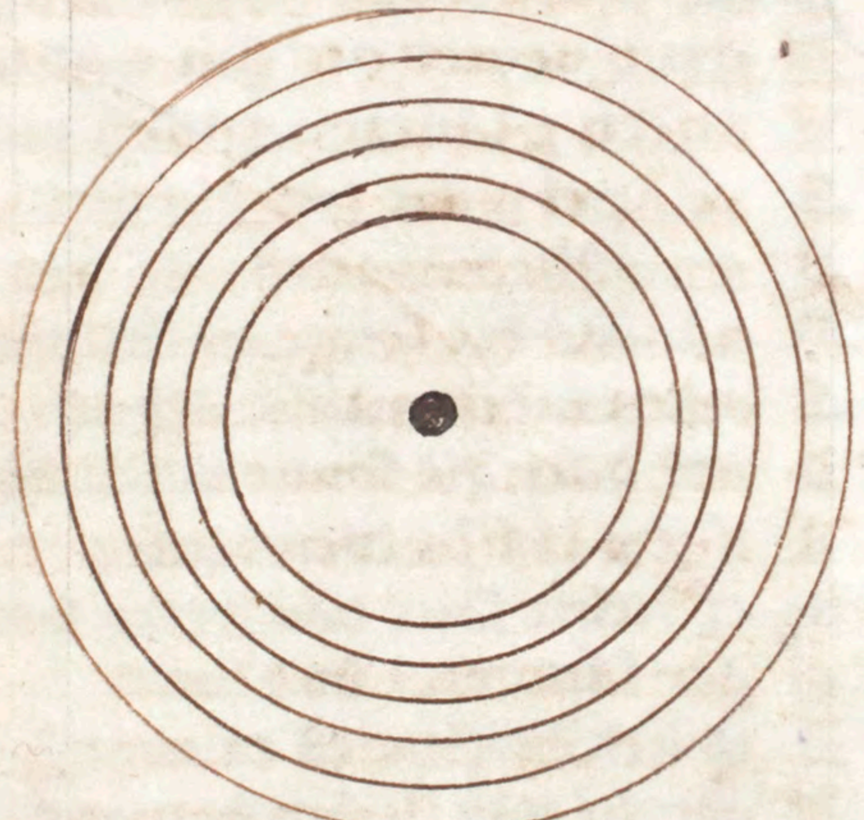

Twaer dat es een phisicijn goet
Die van astronomie es vroet
Die dese tijde can versien
Wat van dien planeten sal geschien
Weder comt of te heet
Ende hi sine lude dan gheraet

Wel der na altoes can houden
Ieghen hitte ende ieghen coude
Ende als hem siecheit comt an
Wat planeten regneert dan
Der bi mach hi weten al
Of hi ghenesen of sterven sal
Sal hi hem oec gheuen purgacie
So staet hem wel dit te doene
Dat hi die wile wel versie
Wat planeten ende wie
Si is ende regneert dan
Doet hijt so es hi een vroet man
Want wi dicken hebben gesien
Dat een groot phisicien
Als hi tot sinen sieken quam
Die siecheit hi wel vernam
Des gheens nature kendi mede
Ende vander siecheit oec die stede
Gheracht pulsen hi hem dierne gaf
Nochtan en halp niet een caf
Maer die sieke hi verseende
Ende sine siecheit meerde
Dit mach wonder sere v allen
Hoe dit mach ghevallen
Dus doen goede meesters dicken
Dat comt al bi desen sticken
Datsi niet ne connen merken
Wat die planeten connen werken

Hier af latic die tale bliuen
Ende wil v vort bescriuen
Van dien planeten hare craft
Haer goetheit ende haer macht
Jupiter ende venus sijn goet
Ende alle dinc die elke doet
Mars ende saturnus sijn quaet
Ende also al hare daet
Mercurius die sonne ende die mane
Sijn hier of middel dat ic wane

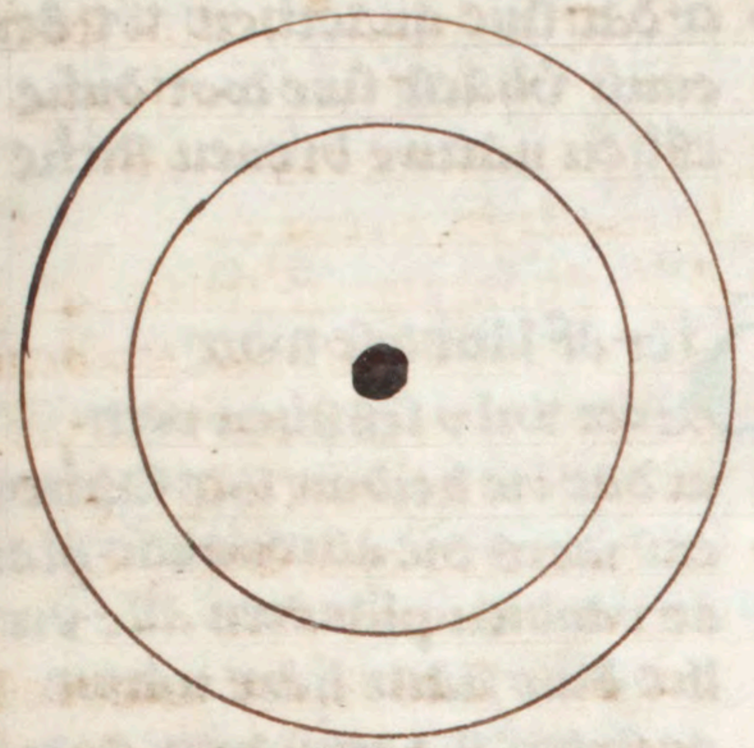

Hier moghedi goede wijsheit horen
Als een kint wort gheboren
Die planete die dan oest up gaet
Si si goet of es si quaet
Dat kint heuet sine naturen
Na die planete talle uren
Ende tracter emmer naer
Weet dat seker ouer waer
Dat die nature wel dat ontleert
Bi dinghen der men toe keert
Hier bi moghedi weten wel
Dat loghen es ende niet el
Als een mensche stelen gaet
Menich hanghet alsmen vaet
Dat die lude segghen dan
Het es hem gheboren
Waer hi besloten in euen muere
Hi moeste doen sine nature
Dits loghen ieghen tghelove al
Als ic v hier of segghen sal
Hu wert gheboren .i. kint qualijc
Ine lantscap der gheen wat is
Ende sine gheboorte dat doet
Dat hi niet wat drinken moet
Hoe sal hi verdrinken seget mi

Want der nes gheen wat bi
Waert alse die lude callen
So moest emmermeer also geuallen
Al sout ouer dusent milen gaen
Het soude hem lopen verdrinken saen
Het sijn loghenlike wort
Die sine waerheit hier in hort
Al een kint wort geboren
Ende bauet niet hem voren
Dat sal verdrinken of hanghen
Der doot machtu wel ontgande
Maer aldus est te verstane
Dat eer der dieften trect ane
Indien dat het hadde stade
Dan het ander dinghe dade
Thangt oec niet diefte dine meer
Het worde verhanghen vele eer
Dan een ander dief soude
Mocht sien diet niken woude
Want het leuet sulc .xlix. iaer
Ende es een goulue dief ouerwaer
Ende steelt al dat hi te stelen siet
Nochtan sone hangt men niet
Een ander comt ende sal stelen gaen
Ende wort ter eerster vart geuaen
Een ander vecht altoes alse een dwase
Nochtan en wort hi niet verslaghen
Een ander in sine eerster batallien
Wort verslaghen sonder faelgen

Aldus uu ghi moght horen
Dat een mensche niet wort geboren
Die toe draghet hem sine nature
Ende hi gheert dat alle vire
Ontbermen mach hijs hem nochtan
Indien dat hire niet comet an
Maer het wort hem lee te sine
Leert hi ieghen sine nature
Ende leert dat nature hem geuet

Gwten spoet het d'we heuet

Doet .ij. kind' t' scole gaen
Deen sal wel leeren en v'staē
Dander al slouthment t' dot
Het en leerde cleine no groot
Strict men vander scole
Dat seere of wal in dole
En men hem leert .x. and' tit
Het sal wel leeren .i. and' stic
Dragher sine nature an
Neemt men dat and' kint oec dan
Dater nu ter scole ghinc
En men leere hem oec die dinc
Het blivet taster van desen
Ende dander salre meest' of wesē
Hier bi moghedi verstaen
Nature diemē dus heeft ontfaē
Datse de mensche gheerd' heuet

Daer bi sone ghenallet niet
Dat emmer also ghesciet
Hier bi moghedi merken an
Die eens kints nature wiste dan
Wi si goet datse hem leeren
Wi si quaet d' of keren

Die viant weet alle naturen
Gnade es bi ons tallen uren
Den mensche doet hi dicke sneuē
En iamerlike v'liesen tleuen
God onse heere ghehenct oec dicke
Den duuel menschē stricken
In sine handen es het al
Jonc out groot ende smal
Menich bi sire nature' souden
Qualike tieren al sijn oude
Maer datten god d' vte keert
Eer dat sine quaetheit wt geneert
Menich v'ghaet sine doot dicke
Jeghen nature bi enen sticke

Hier af latic dese wort
Ende wil v segghen vort
Om dat die heidin lude saghen
Eens iaers die astronomie plaghē
Dat vandien planeten alle vre
Elke dinc nam hare nature
Doe seiden si dat waren gode
Ende hilden van hem gebode
En maecte' elken een outaer
Ende anebedense seer daer
Die daghe oec vander weke
Hieten si na hem sonderleke
Na die sonne den sondach
Ende die maendach na die mane
Dits seker waer na mine wane
Na maers dinxendach hiet si d'
Ende woensdach na mercurius
Donderdach na Jupiterre
Om dat hi donren dede verre
Na venus den vrindach
Om datmen te vrien plach
Den saterdach na saturnus
Dese namen ghauē si hē d'
Om dat sise ouer gode hilden
En hem ere doen wilden
Jeronimus ende beda
Die sint langhe waren d'na
Si v'keerden dese namen
Die vanden heidine' quamē

Den sondach hieten si endeleke
Den eersten dach vand' weke
Den andren maendach

Indie kerke wantmen oit sint plach
Also sal men tellen vort dan
Soe men den saterdach comt an
Die weke en is v'wandelt niet
Want saterdach ruste bediet
Doe god die werelt hadde gewracht
Mit sire godliker cracht
Doen ruste hi up dien saterdach
Hi ruste oec des saterdaghes d' hi lach
In graf ende om dese saken
Wilde si hem gheenen andrē name make
Hier wil ic dit laten staen
Ende wil v vort segghen saen
Hoe sonne ende mane v'vaert
Dat wort v openbaert
Ende d' toe meer ander dinghe
Ende tasterst vand' eclipsinge

Die wille weten hoe de mane v'vaert
Die sie dit wel ane herwaert
De mane gheene claerheit heuet
Dan die hare de sonne ghevet
Haer ne gheen stille staet

Die mane als si andie sonne gaet
Haren wech gaet si vort an
En ēmer claerende meer dan
Tusschen dien dat si comt gewōne
Recht ieghen der sonnen
Dan es si vol ter seluer tiit
Verstaet dat ghijs seker siit
Al ende tusschen dese twee
Es recht min noch mee
So bedect erdrike dan
Die sonne datsi niet ghesime can
Die mane dus moet si gaen
Mit groter donkerheit beuaen
In dese scade van erdrike
Tot si vut come ende blike
Sijn steden int firmamēt
Die mane moet sijn omtrent
Of d'in dats recht d' ond'
Zake si hebt gheen wonder
Si moet d' bi sijn sal si v'naren
Of en vallet niet twaren
Ander's ghemelt in elc maneschijn
Mdat en mach niet sijn
Als si danne aldus vernaert
Als ic v hebbe gheopenbaert
Si is gheen al erdrike
Dat si v'vaert en niet en blike
Vander sonne en ist also niet
Als ghi sult horen hoet ghesciet
Som tiit vernaert die mane geel
En bi wilen een deel
Also vele als erdrike
Bedect v'vaert si sekerlike

Die wille weten hoe ii'vaert
Die sonne hi sie hare waert
Alse die mane is donk' al

Ende si andie sonne ontfaen sal
Tusschen erdrike ende zonne
Comt dan die mane gheronnen
Die lucht donker es dan
Tusschen dat hare claerheit comt an
Der sonnen claerheit bedect soe
Dat si ons niet ne come toe
Dus wert donker sekerlike
In dat deel van erdrike
Der die sonne gaf den dach
Al ic u nu seggen mach
Der die sonne hare licht gheuet
Dach men der dan heuet
Ende der niet ne scinet der sonnen cracht
Der so moet wesen nacht
Want die sonne al erdrike
Loopt omme sekerlike
In .xx. wilen ende viere
Metten firmamente sciere
Ende der waert dat si comet toe
Daghen het beschijnt der vroe
Ende te bet dat si comet an
De meer dat lichtet dan
Ende den ghonen die si ontgaet
Wert dan naest dat verstaet
Dus ist emmer dach
Al sinen tijt verstaen mach
Ende int contrarie so ist nacht
Dit comt al bider sonnen cracht
Der men dan dus nacht heuet
Sider sonne die ne gheuet
Ende die mane comet gegaen
Ende sal andie sonne ontfaen
Die sonne bedect si dan
Dassi niet ghescinen can
Te nollen alsi der stede
Ende het wort donker ter stede
Ende wonderlike ghedaen
Dus dan die sonne es ontgaen

Eer si der claerheit gheuen mach
Ende maket weder dach
Steden ant firmament staen
Der die sonne moet ieghen gaen
Der sine mach niet verwaren
Als so ghemiet elwaren
Dat selue in elc manescijn
Man mach niet ghesien
Vandien steden seidic u saen
Ghemene souders niet verstaen
Astronomie si is swaer
Die vanden steden sprecket der
Man mach oec niet leken luden
In duutsche gheene dinc beduden
Machse tasten metten dume
Nochtan verstaen siit cume
Nu heb ic u gheopenbaert
Hoe dat die sonne vernaert
Al es dat sake dat dat ghesciet
Die sonne wort selue donker niet
Mi bliuet euen daer
Al ic u toghen sal openbaer
Stede hier ene kerse nu
Die mi lichte ende u
Si dat iet der voren quame
Onse licht et ons benamen
Nochtan bleue die kerse der
Al waer lichtende dat es war
Al wist vander sonnen
Die dit hebbe of beghonnen
Die sonne si lichte oit
Ende sine donkerde noit
Selue meer dan eene werf
Doe god anden cruce starf
Hare licht verloos si doe
Ende wort herde donker doe
Bi miraclen ende niet bi naturen
Als ons seggen die scrifturen
Dat tot athenen stont .s. dyonis

Die van sterren was so wijs

Die van sterren was so wijs
Die sonne hi doe verwaren sach
Ende al donkeren den dach
Hi wiste wel ten mochte niet sijn
Want der mane maneschijn
Was maer .xiiij. daghe hout
Des haddi wonder menichfout
Doe seidi god vander naturen
Ghedoghet nu tot deser uren
Sin onwille of al eerdrike
Wort nu te stort sekerlike
Dit was ene ware tale
Nochtan ne kendi gode niet wale
Want paulus hem sint bekerde
Ende tghelone bi hem leerde
Nu heb ic u gheopenbaert
Al die sonne hier vernaert
Dassi nochtan elleweghe gheuet
Claerheit diemen dach of heuet
Dat comt al bi haren ghane
Ende datmense diuers siet ane

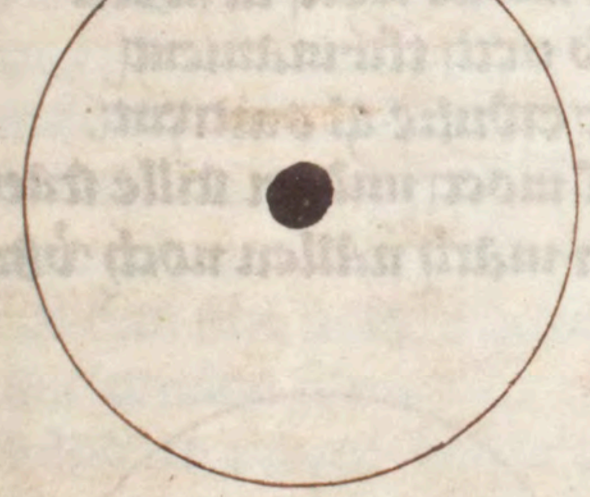

Hier bi moghedi weten dan
Dat ghene ende come niet si dan
Alleens die sonne vp .i. wile
Want der is tusschen menighe mile
Ende en es euen eens dach

Te come ende te ghene men mach
Den dach oec in een stede versien
Ende si gaen ieghen onse knien
Die grote hoecheit die al gheuet
Die roma bouen ghent heuet
Want roma so hoghe es
Bouen ghent sijt seker des
Stont si te gader in ene stede
Ende roma hadde die hoecheit mede
Dier heuet bouen ghent nu
Nieman dat segic u
Soude vp waert toren sien
Want roma soude dinken dien
Dat het indie lucht hinghe
Ende totten hemele ghinghe
Aldus moghedi merken vort
Wildi enighe ander port
Bet neder waert ieghen ghent
Dit selue wort u daer bekent
Ende comt bedi dat si u ront
Dat erdrike es al ront
Nu ronde dinc mach ghene dinc staen
Deen en mochte bouen dander gaen
Deen laetstap also staet
Onder dander ende also staet
Emmer dalende neder waert
Want die hadde goede vaert
Hi soude al omme gaen erdrike
In .v. iaren sekerlike
Ende in .xviij. ende .ij. C.
Daghe ic wane u dit wondert
.x. milen ouer die dach vaert
Wildi te voet wildi te paert
Nu dien dat gheen weder stoot
Hem en lette cleen no groot
Tot sinen .v. iaren
Ende .C. daghe ende .ix. naren
So soude hi comen dan gegaen
Der sine voete sonde staen
Rechte ieghens der ghore voete

Al of si souden den ghemoete

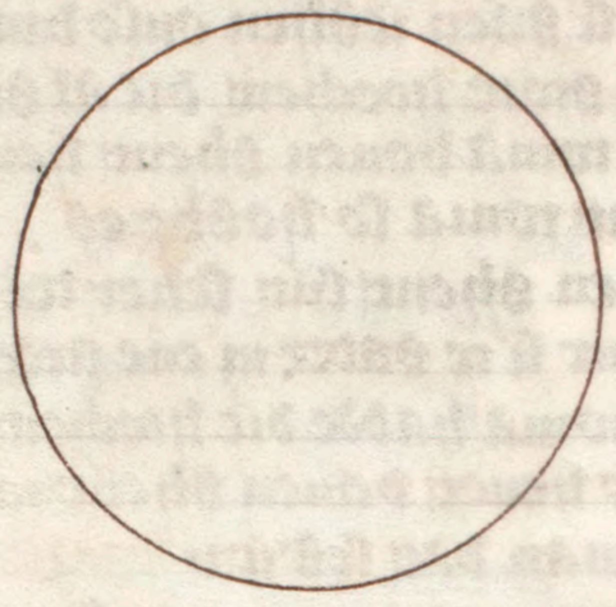

Ter stede dar hi ute werth
Besonder te dane alre eerst
En in also langhen tiden
Soude hi gaen an dander zide
En comen ter selver stede in
Dar hi ute ghinc meer no min
Hier bi sijt seker des
Dat gheene ander werelt es
Die lude wanen dat hir onder
Ene werelt is en hebbens wonder
Het es ene werelt al
Onder boven berch ende dal
Als sijn menigher maniere
Der in menschen ende diere
Want lude hier onder ons wonen
Ghewetten wi dat niet ne connen
Maer also wel seggen si
Dat onder haer voete sijn
Als wi van hem lude segghen
Want voet jeghens voet wi legghen
Also wel hebben wi firmament
Boven hem als wi in ghent
Ende als hem is middernacht
So hebben wi meest der zonnen cracht
Want dan ist ons middach recht
En hem alse omme echt
Dat weet dat eerdrike es ront

Als ic u hebbe ghemaket cont

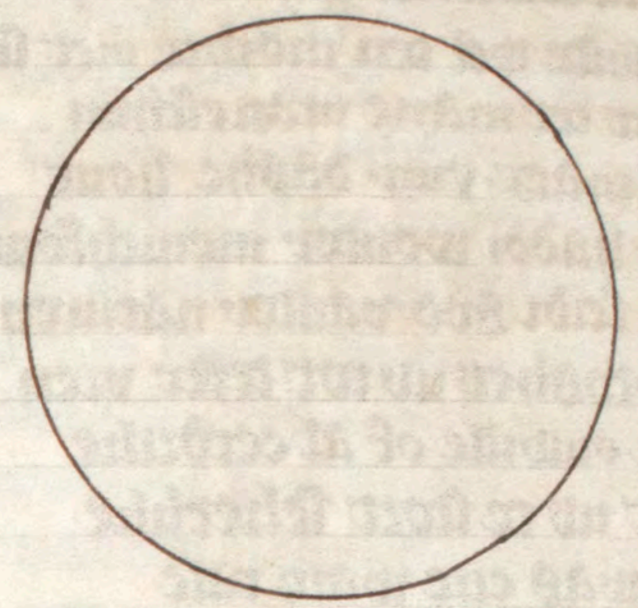

Want scrifture ons dat seght
Ghelike der doder die leghet
Recht int midden vanden witten
Midden stalen dier omme sitten
Also is eerdrike
Recht int midden sekerlike
Van dien firmamente al omme
Enen recht en ene cromme
Ende hanct in hem selven al
Als ic u toghen sal
Ghelike dat die zeilsteen
Die naelde treckt al in een
Also treckt tfirmament
Tot eerdrike al omtrent
Dus moet midden stille staen
En mach vallen noch vergaen

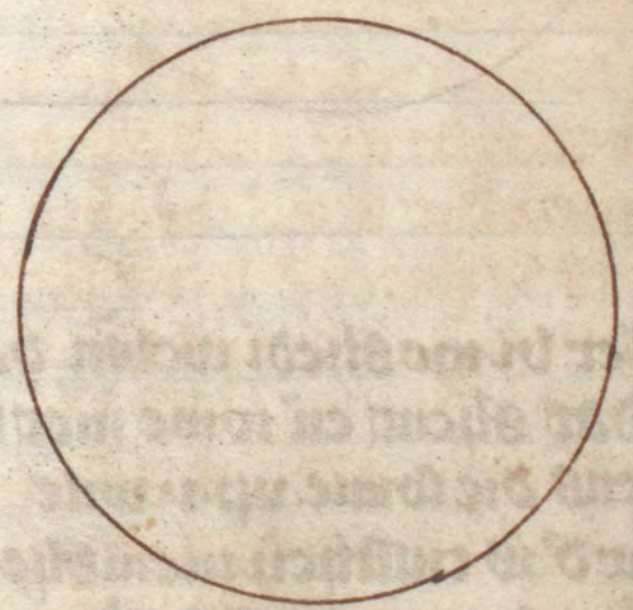

Wildi nu weten tere somme
Hoe menighe mile hevet al omme
Eerdrike gaens ic seght u
Hort hier die waerheit nu
Milen .xx. dusentech
Ende .iiii. hondert der twe lech
.xxix. milen der an
Dien omme gaen hevestu dan

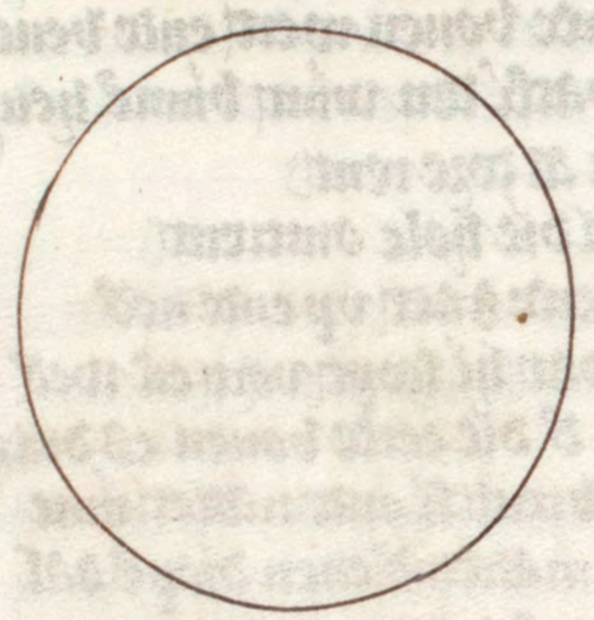

Die dicke van eerdrike
Hoer hier oec sekerlike
.vi. m. milen ende .v. C.
Ic wane u dit seere wondert
Tholomeus ende alfragaen
Doen ons dese dinc verstaen
Si maecten alle astronomie
En consten alle philosophie
Bi redenen proeven si haer wort
En al dat ghi hebt ghehort
Al dat consten si meest
Si haddent vanden heilighen geest
Ende wondert u int gedochte
Hoe men dit weten mochte
Het es te proeven harde soet
Den ghonen diere of sijn vroet
Nu wil ic u doen ghewach
Waer die die helle wesen mach
Bi scriftueren proeft men wel

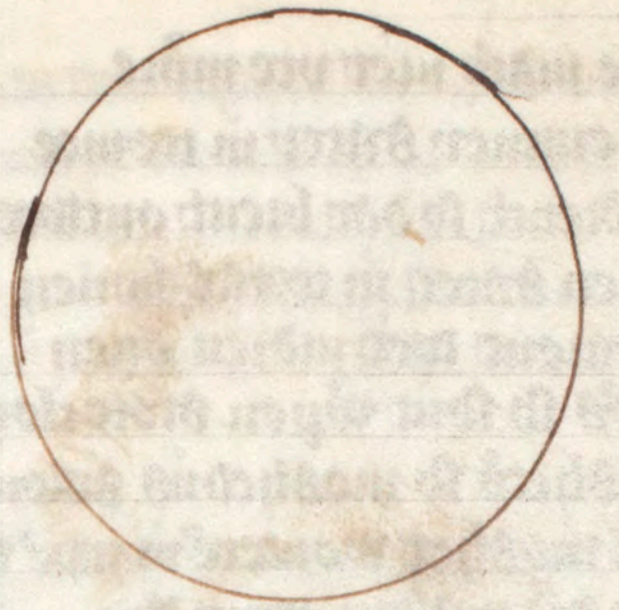

Dach is niewel el
Dan in midden van eertrike
Dats in cancer sekerlike
God moet ons weren van hare
Amen seght die hort hier nare
Wasem so es menichvaude
Die comt van watre en van lande
Droghe nat comt en heet
Up waert climmet hi ghereet
Die lucht soude altoes sijn claer
Maer dor den wasem die hanght daer
Daer of wolken en mist comet
Al teen vanden andren dromet
Alrehande wasem latic bliven
En wil u vanden droghen scriven
Droghe wasem es van .ij. maniere
Deen climmet op wort stiere
Daer of dicken waest swort wint
Dander maniere en clemt niet .i. twint
Maer slaet inderde neder
Ende loopt daer ende weder
Hollachtich es eerdrike binnen
Die wasem loopt daer in alle sinnen
Slobrich wort hi daer saen
Dat hi niet weder uut mach gaen
En blust in deerde so ghenaen
Exemple wilt hier verstaen
Alsmen teech in een oven leit
Droghe wasem gaet daer in gereit
Slobrich wort hi daer inne

Hine mach niet ute mine
En eimmer gater in tremee
En drenct so dat breict ontwee
Men gaet in teerste bouen
Ende ment wet indien ouen
Anders so sout up en grote clouen
Vraghets so moghedijs gelouen
Ghi moghet wonderen in uwen sin
Hoe die wasem comt der in
Elke dinc heuet grote subtile
Der in gaet wasem somwile
Exemple sien wi al in een
Want twater gaet wel dor die steen
Vut heelre vut comet wel sweet
Dore ghedronghen al gheret

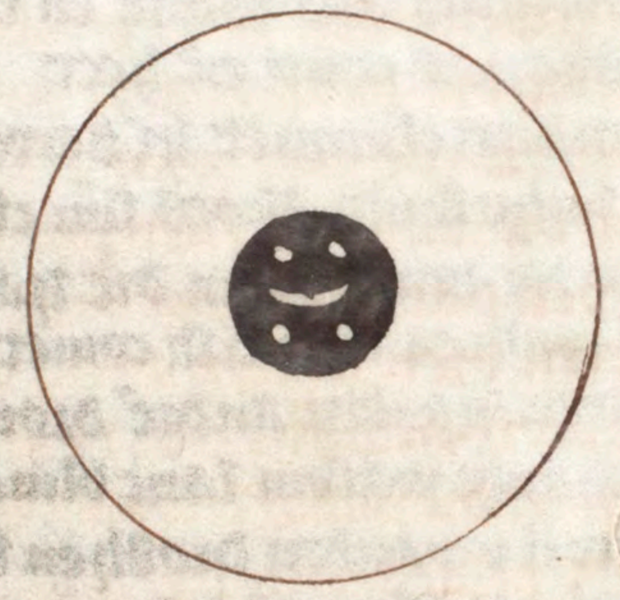

Die wasem die in ertrike
Steder slaet elre dasghelike
Ertrike es al vul holen
Der in loopt hi met groten stolen
Deen wasem iaecht den andren der
En wort grot wint dats wer
Want wint en es el niet
Dan deen iaecht ende dander vliet

Ist euen blaesbalch moghe wi sien
Dien wasem diemen trect indien
Alsmen dien blaesbalch doet toe
Die wasem dier in ghinc doe
Hi moet bi crachte ute gaen
Deen iaghet den andren vore saen
Der deen den andren wech dromet
Dat wint dan af comet
Aldus dat ic u verstaen
Hoe wasem indie hole gaen
Deen iaghet ende tander vliet
So wordet wint ende el niet
Die wint alse ghi hebt gehort
Loopt indie hole der erde vort
Die erde bouen wert ende beuet
Om datsi den wint binnen heuet
Diese al dore rent
In al die hole ontrent
Die eerde gaet up ende neder
Om dat hi loopt vort ende weder
Ende der die eerde bouen es dinne
Dus breict si ende vallet inne
Ende maket der enen diepen dal
En eenen groten val
En grot wint der ute vaert
Ende gaet climmen up wert
Steder oec dorp ofte port
Der dit gheuiele alse ghi hort
Het moeste al gader versinken
Want lude sijn dies noch gedinken
Dat dese dinc es gheuallen
Des bescherme god hem ons allen
Mi die eertbeuinghe sient meest
Indie zee ende maect der in tempeest
Die erde si is ouer wel dinne
Bedi breket der dicken inne
Groot storm wast alle stont
Die visschen die wonen up die gront
Si vlien up ende doen niet el
Dat weet die scipman wel
Als hi die vremde visschen siet
Dat stormen sal ende vliet
Die storm es quaet alle stonde
Die comt beneden ute gronde
Die scepe verderuen in dicke
Dit comt bi dustamighen sticke
Dat seit aristotiles
Dat eertbeuinghe meest es
Snachts omme dat dan der sonne
Scijn el waer es ghewonne
Want die sonne soude verteren
Dien wasem wel ende verweren
Ten si dat te uele in ghinge
So quamer dan of ertbeuinghe
Dat moeste sijn indie dagheraet
Of tes auonds dat verstaet

Aristotiles seit oec dat mede
Dat eertbeuinghe es oec ter stede
Der die zee altoes bi rint
Ende indie eerde die heuet ontrent
Cauernen heit si int latijn
Dat wil in duutsche hole sijn
Sulke lantscepe sijn der ertbeuinghe
Es elke weke sonderlinghe

Isteen ierst ende inden lentijn
Allermeest eertbeuinghe zijn
Om dat dan meer reghent ende wayt
Ende die wint seere drayt
Te winter ende te zomer niet
Gheuallet selden dat wel siet
Want grote hitte ende coude
Benemen den wint also houde
Alst seere vriest sone waeit twint
In deerde ne mach dan gheen wint

Voor die ertbeuinghe comt .i. luut
Dats die wint ende ware ghine vut
Als ene grote lushinghe
Hort ment vor die ertbeuinghe
Dan wint sone es dat el niet
Dan deen iaghet ende dander vliet
Ende in die erde es hi besloten
En vaert der dore met groten roten
Emmer der hi comet beghint
Die lushinghe heuet dan die wint

Alse die sonne na die eert benighe
Vilt so vallet dese dinghe
Dat si met dicken wolken es beuaen
Want der die ertbeuinghe breict saen
Slaet er vut wasem ende wint grof
Der die zonne heuet wolken of

Some tijt alse die sonne vervaert
Eertbeuinghe dan openbaert
Om dat die hitte vander zonne
Ter erden toe niet comt ghewonne
Want die mane es daer tusschen dan
En doet dat die sonne niet en can
Verteren dien wasem ende die wint
Der die eertbeuinghe ute ghinc
En ware die mane si soude up lecken
Ende tot in die lucht trecken
Nu moet hi indie eerde slaen
Der hi also bliuet ghevaen

Eertbeuinghe ghedueret dicke
.xx. daghe tot enen sticke
Ende een iaer somtijt dats waert
Aristotiles dit al seit

Om dat ic hebbe vele ghetallet
Dinghe die vandien winde geuallet
So wil ic u dat leeren al
Hoe men elken wint heten sal
Dane waert dat hi comt

Den wint men also noemt
Eertrike heuet .iiij. enden
Alse wijt in scrifturen vende
Oest west suut ende noort
In .iiij. deelt men dese wort
.xvi. enden heuet men daer
Die winde hebben haer nam(en) naer
Haer namen ende hoe si staen
Siet hier in ene figure saen
Beneden dit scrift ter goeder vre
Vintsu staende die scrifture

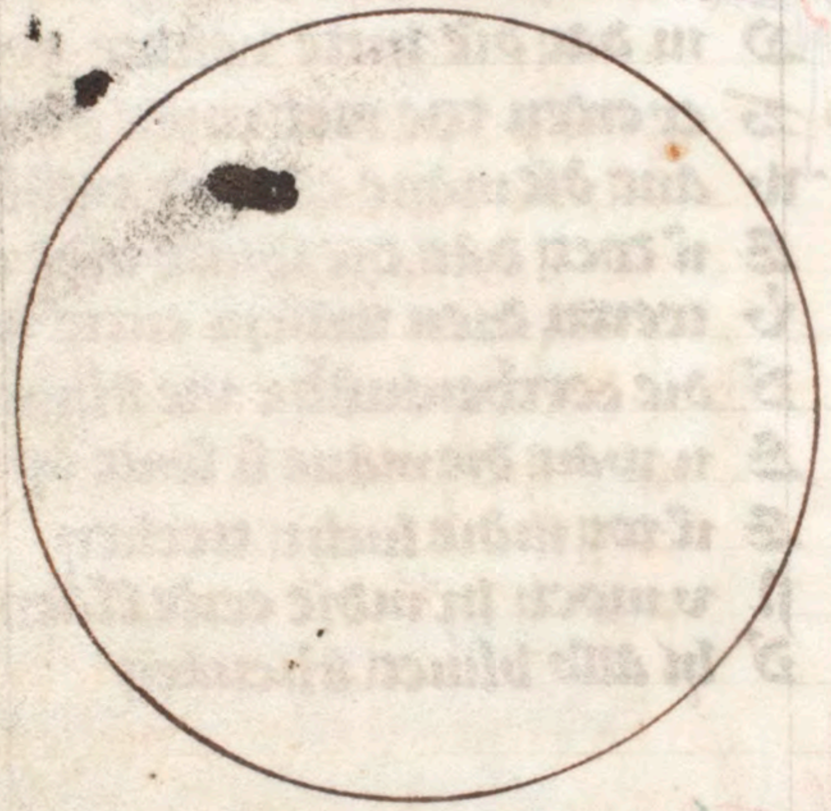

Ic bidde gode dat hi minen sin
Verlichten moete dat mijn beghin
Te goeden ende moete comen
Ende ten ghonen moete vrome(n)
So dat hijs moete worden vroet
Die dit dichte omme besoet
Ic wil scriuen vander mane
Haer craft na mine(n) beste(n) wane
Alsic bescreuen hebbe vonden
Van ypocras ende ontbonden
Alse die hoghe meester segt
Dat elc visiker die leuet
Ghelecrt sal vandien sterre(n) wese(n)
Sal hi den mensche moghe(n) ghenese(n)
Es oec dat hi des niene can
Hine vorseghet nemmer wijf of ma(n)
Hine seghet op gheralke of op geual
Hoe dat dan ghescien sal
Of wanneer hi steruen moet
Hine si vanden sterren vroet
Bliuet iemen siec des tijts geuues
Alse die mane comt in aries
Ende die sonne met haer mede
Hi moet hebben een heten rede
Of sweet ende sine adren snel
Ende in gheene(n) leden wel
Hem sal die lufter side sweeren
Laet hi bloet hem mach met den
Ander herte adre en(de) mitte al com(en)
Of hine bliuet niet in sine gewont
Ende nallet thant in ghenesen
Ist met(er) mane oec wil ic lien
Mars of saturnu(s) des tijts vroet
Dat hi binnen .vij. daghe steruen moet
Ist dat die mane wassende es
Int vierde aspec des tijts geuues
Alse in ariete die mano baert
Ende saturnus siet d(er) waert
Van enen quaden anschine
Al sine siecheit en(de) sine pine

Comt hem van d(er) hooftswaer
Hi moet vut sine(n) sinne varen
Ist dat hare dan ansthim bedenz
Ic segghe dat hi dan leuet
Dat saturnus een and(er) aspect
Op die mane heuet ghemeet
Dan moet varen alst vare sonde
Sterue of ghenesen bonde
Maer comt si in iupiters ghemoet
Of venus eer si ter sonne(n) doet
So moet die sieke beiden der tijt
Des die mane vor bi der sonne lijt
Ende weder comt in opposito
Eer si weder wordet vro
Ende vint si d(er) vorghenoemde niet
Iupiter venus des besiet
Ende comtse tot mercurius eer
Hine ghenieset nemmermeer
Ten ware dat mercurius goede
Onder die sonne so ware des hoede
Comen in ariete dese drie
Somme mane iupiter d(er) bie
Ende saturnus niet en es
Int achtende huus hi ghenieset des
Es die mane in tauro
Ende comt een quaet aspec d(er)to
Van mars dat seggen die vroede
Die sieke es van d(er) houden bloede
Si doghen hitte ende grote dorst
Ende hebben slapens grote borst
Maer es saturnus mitter mane
Alsi muves is van ontfane
Oft gaet si te hem eer si vint
Ene goede planete sijn hope es blint
Hi wort doot binne(n) .ix. daghen
Des dar ic v wel ghewaghen
Es oec dat maers die mane besiet
Van dien .iiij. aspecte bediet
Dat tonghemac comt van d(er) maghe
Es mercurius in dien selue(n) daghe

Bider mane en(de) gaet van dane
De saturnus he(m) staet onsiene tongane
Die sonne en(de) die mane in tauro
Tonghemac moet sijn also
Alsic ghesecht hebbe te voren

Van groter hitten vandien rede
Hem sullen sweeren al die lede
Ende hi moet laten enter camere gae(n)
Sal hi der doot moghen ontgae(n)
Comt die mane in geminis
Ende vose aspec d(er) ieghen is
Van mars ende van saturno
Die sieke wort selden vro
Vele pensen en(de) vele waken
Die leuere sweert he(m) v(er)maere
Comt ene quade planete t(er) mane
Hi steruet d(er)nes gheen beide(r) ane
Comt een goet in haer ghemoet
Ic segghe dat sine leuen doet
Of dat hise goelike ane doet siet
Sone mach hi steruen niet
Tonghemac dat hi dragna
Comt van d(er) water colera
Ende es ghelike eer zucht
Laet hi bloet so wort sijns vrucht
Thooft sal hem sweere(n) en(de) die oghe(n)
Dat hi tunne sal ghedoghen
Hi sal in sine(n) droem sien
Wonder vor sijn oghen vlien
Mach sine adren niet bekinne(n)
Hi sal wesen buten sinne
Comt die mane in opposito
Ende schijnt ene goede planete hi toe
Sone steruet hi niet maer comt .i. quaet
Alyet ic segghe dat hi v(er)gaet
Al waren si alle drie v(er)ament
Mars sol luna als dicke i ament
In geminis en(de) in goede aspect
Oner hem allen quame v(er)dert

Hine hadde gheen noot · maer ane · x · stont
Sijns ne worde nemmer raet
Die siec worden alse die mane staet
In tauro ist dat si gaet
Eest in saturnus quade anschijn
Sijn onghemac dat moet zijn
Hooftswere ende quade borst
Coude maghe onghane vorst
Vinst ghene goede planeten
Dat wil ic u vor die waerheit wete
Eer si comt ter quader tiere
Dest vol wort hi ghenevet sciere
Vint si goede hi blivet quite
Ende ghenesen met goeden vlite
Comt die mane in tauro allene
In gheen aspec groot no clene
Tonghemac quam ane van dranke
Hi heuet wee in sine lanke
Ende sate ghine onghedeert
Want hem deert dat hi he stiert
Alse die mane comt also
Van tauro in opposito
So moet die sieke ghenesen
Dat moet emmer waer wesen
Uut hi hier tusschen een van dese
Mars ofte die sonne alst wint lesen
Sijn onghemac moet verkeren
In heeter sucht ende meere
Mi hi ghenesel alse die mane es come
Ten opposito dat hebic vernome
Alse die mane comt in leo
Ende si anschijnt saturnus d'to
Van sine vierden anschijn
Van fleumen dat evel sal sijn
Een rede durich ende cout
Ende hooftswere menich fout
Seere bestoppet den lichame
Wt dat gheen goet aspec en quame
So sterft hi all dan comt die mane
Ten vierden aspec na mine wane

Comt maers in dat vierde aspec
Als ic hir voren hebbe ondect
So moet dat onghemac emmer wese
Van quaden bloede heb ic ghelesen
Heten rede ende vele drinken
Hem sal sijn lijf seere ontsinken
Comt een quaet anschijn d'iegh
Dat moet hem emmer costen tleue
Comt int vierde aspec dese
Mars sol alst ic lese
Hi sal hebben ene quade borst
Grote hitte ende dorst
Doene dan ter adren laten
Ende weet dat hem sal baten
Ende mars sol mitter mane
In leone dat ic wane
Het moet van diviner lijfe zijn
Dat hi lidet al dien pijn
Comt saturnus oec d'toe
Sijn evel verwandelt en seg u hoe
Hem wort in sine blase wee
Dan verghaet hem nemmermee
Ten ware dat iupiter d'toe saghe
Hi storue in · xiiij · daghen
Ist vierde aspec in virgine
Saturnus luna ende dese · ij ·
Betekenen ene vose maghe
Ende torsoen dan es gheene saghe
Groten weedom inden lichame
Ic seg u oec wat hare mesquame
Alle here spise ende dranc
Sijn onghemac sal wese lanc
Ende is vander witter fleume
Die adren sijn alle cranc in hem
Hi steruet comt gheen goet anschijn
Hine mach drinke ghene wijn
Hi sal in groter hitten legghen
Int menisoen wil ic segghen
Dat hem die puls sere sal slaen
Hine mach der doot niet ontgaen

Sen si up ene goede planete
Dat wil ic vor die waerheit wete
Es virgine die mane allene
Beschijnt mercurius groot no clene
Sine stondren sullen hem sere dere
Ende tbinne evel sall hem deren
Ende sine orine met moghe make
Hi moet sterue mach geraken
Es die mane in libra
Ende saturnus siet d'na
Fellike dat evel es
Van witter fleume sijts ghewes
Bestoppede borst hoest ende rede
Hem sweert hooft ende die oghe mede
Anschinese mars so sterft hi emmer
Beschijntse iupiter sone sterft hi nemmer
Es in libra die mane
Ende use mars boselijken siet ane
Sonder ander quaet aspect
Ic wil u segghen onbedect
Van quaden bloede es sijn evel
Heten sucht ende sijn evel es snel
Binne es hi oec verswoven
Hine late hi sals hebben toren
Comt een quaet aspec d'ieghe
Hine mach maer · xx · daghe leve
Maer es die mane allene d'in
Ende gheen anschijn meer no min
So moet hi hebben wee ant hte
Ende an die oghen grote smerte
Comt mars in opposito
Ende die sonne staet also
So heeft hi groten hooftswee
Ende mercurius oec mit hare
So moeten hem die oghen trane
Ende inden buke wee wilic wane
Conter ieghen een goet aspec ic segghe
Dat hi onlanghe sal legghen
Want hi moet sterue dat besiet
Ende varen daert god ghebiet

Comt die mane in scorpioen
In quaet aspec in dat seisoen
Die siec worden het es van venine
Dat doet saturnus met sine anschijne
Of van onreine bloede
Wiese die mane dat segghe ic vroede
Ende use ene goede planete an saghe
Hi ghenase in · vij · daghen
Maer quame een quaet anschijn eer
Sone ghenase hi nemmermeer
Ware mars met hare in scorpio
Ende iupiter qualike saghe d'to
Hi moeste hebben even rede
Ende wee in sine scamelhede
Weent hoest ende inde daerme
In stondren in rugghe ende aerme
Ende sal qualiken moghe make
Sijn water ende sijn ander saken
Es die mane allene d'
So wassen hem sweere dat es w
Ende sal den rede hebben seere
Die hem sal meeren altoes meere
Sijn dese · iij · te gader d'
Saturnus mars luna dats w
Laet hi bloet hi es doot
Vint si binne · vij · daghe in h'gemoet
Gheene goede planeten
Dat suldi vor die waerheit weten
Es die mane in sagittario
Alst yeme siecheit comt to
In saturnus quade anschijn
Sijn onghemac dat moet zijn
Van fleumen hebic verstaen
Ende in groter hitten bevaen
Hem sullen die voete werden cout
Ende die rugghe wee menich fout
Alse si comt in opposito
Ende iupiter schijnt d'to
Ende venus so wort hi ghesont
Maer comt saturnus andie stont

Of mars hem wt noch also wee
Ende cume ghenesen hi neimermee
Es die mane in dat teken
Comt maers in een quaet anschijn
Hem sal die maghe worden onreine
Hi moet spuwen dat es dat ic meine
Hande ende voete sullen hem verghete
Hem sal oec thuue euel letten
Ende als si liet daer vor bi
Ende comt der saturnus si
So moet hi steruen dats wi
Siet jupiter met der naer
Comt oec met venus die mane
Of met jupiter dat ic wane
So heuet hi die borst quaet
Ende hoest dat hi al te gaet
Hi ghenesset wel al int lanc
Neimmer en hebs visiker danc
Vort waer iemen siec dat verstaet
Alse die in capricorne gaet
In bosen aspec van saturno
Dat onghemac sal comen so
Quade borst brieket licht
Gede van bloede ende coude gicht
In sine knien ende sweet vele
In seght in seght in gheene spele
Hi moet steruen is dat maers
Aspiceert ouer dwers
Maer aspiceert met jupiter
Of comt ene goede ander ster
So moet hi sere vut ghenen
Bouen en in allen weghen
Ist dat si in capricorne comen
Vergaderen mars mane en sonne
So moet hi doghen grote pine
Van hitten in alle die lede sine
Ende sal so moede worden en mat
Dat hem sal helpen dit noch dat
Ende alse die mane comt vor bi
Iewer daer saturnus si

Hi steruet en vint hi niet eer
Iupiter in haren keer
Binnen .vij. daghen ouer wi
Des mach hi hebben te rechte vri
Comt in aquario in volle lichte
Die mane als ic dichte
In saturnus quade anschijn
Ende iement siec wort dat moet sijn
In thouet en in die been
Van arbeide ouer een
Nv es hem wee nv es hem bat
Nv honghert hem nv wert hi sat
Hine weet niet wat hi wille
Hine mach niet ligghen stille
Es die mane allene daer
In ghenen aspec ic segs v wt
Hi heuet ene langhe quartane
Maer wanneer dat comt die mane
Al omme vp die selue stat
Der hem tonghemac besat
So wert hi quite ist dat der si
Goet aspec of sterne bi
Es die mane in aquario
Met martiurius of saturno
Het moet van swarte colera comen
Die siec dan wort heb ic vernomen
Ende wallet die mane en vint si niet
Ene goede planete dat besiet
Eer si comt in opposito
Dat hem tonghemac quam to
Hi moet steruen dan es ghee blijf
Ist man kint of te wijf
Comt die mane in piscibus
Ende aspiceert si saturnus
Met .vii. of met derde aspect
Ic wil v segghen wat hem let
Hem sal altoes sweren thooft
Ende wee inden lichame des geloeft
Ende sal grote coude doghen
Hi steruet dan es niet ghelogen

Comt si in ee quaet aspect
Ende in een goet ic weder seght
Maer comt ins in al sulc anschijn
So moet al sijn euel sijn
Van quaden bloede of van quader mage
Ende steruen binnen .xxx. daghe
Vint dan die mane goet anschijn
Des mach hi wel seker sijn
Is jupiter ende venus
Met er mane in piscibus
Conden rede sal hi doghen
Ende wee doen in die oghen
Hi ghenesset in .xiiii. daghen
Es mars niet hare wil ic saghen
Hi sal van binnen heet wesen
Laet hi bloet hi wort ghenesen
Ende alse ene goede planete besiet
Maer comt ene quade sone vallet niet
Dit maekede van hollant heinric
Dio der omme walkede een stic
Ter tijt in dietsche dus heeft bescreuen
God gheue hem ewelike leuen
Ende hem allen diet horen lesen
Amen ic staes of met desen

Saturnus	Jupiter	Mars	Sol	Venus	Mercurius	Luna	
4	4	6	8	6	2	[illegible]	aries
2	3	4	0	10	[illegible]	8	taurus
4	6	3	1	2	10	0	Gemini
2	6	4	0	6	3	9	Cancer
6	6	3	8	2	4	0	Leo
2	2	4	1	6	13	3	virgo
10	6	2	0	[illegible]	4	1	Libra
2	2	11	1	6	2	3	Scorpius
6	10	4	3	2	3	1	Sagittarius
[illegible]	3	10	1	4	2	3	Capricornus
10	4	2	0	3	6	1	aquarius
3	8	6	0	9	2	3	pisces

Dit es ene tafle daer men
bi mach weten hoe menighe
wardicheit oft macht elke
planete heuet in elc teken in gaen
de in elke planete van welker du
wilt ende recht teghen der planete
teken . Nota
Als die mane is int vergaderen mit
ter sonnen in een nat teken ende
in een vucht aspect . Ende in ene
vuchte woninghe . Ende in enen
putachtighen grade . Dats warach
tighe grade . Dan sal dat meeste
deel vander manen nat sijn .
Ende also ist contrarium van dien
droghen teken . ende vanden droghen
woninghe . en vanden blikenden grade .
Item maert alse die mane is in
sire macht . ende in sire wrdicheit
mit goeden planeten . en in goede
aspecte enighes goeds . Die men
sche die dan enighe dinc beghint
sal wel varen mit alle beghintsel
En het sal contrarie sijn van dese
Is si mit quaden Nota
Het is quaet huwelic te doene alse
die mane es in tauro . of in virgi
ne ten si mit weduwen .

Die dat
Grote onghemac wille ghenesen
So dat mense nemmermeer ghepoore
van welker maniere het si of wilker
complexie al ware dat sake . Dat
een mensche hadde ghedraghen
Zwelliken . hi soude ghenesen bin
nen .ix. daghen . Item ysope en
poleye ende gwskaet . ende settene
euen vele te samen ghedaen ouer
Bier in eene cloche . der vte salmen

Water sublimeren ende ontfaen · Dat
water salmen heten aqua phy
losophor · Ende heuet oner hun
menische verhoolne virtuut · Die
mach worden gheopenbaert mit
examinacien · van hem selue en
van andren commixtieren · Beue
nelle ruite peterselie van alexan
drien · zedwaer · aloe · calmie va
elken euen vele swaers dat sal
men ontwee wriue · ende siedent
al tsamen in aqua philosophor
also langhe dat terdendeel ver
soden es · Dan salment vut doen
Ende wringhet dor enen stone
doec · ende houdent in een glasin
vat vaste · ix · daghe · Daer na sal
ment drinken gheuen elx mor
ghens nuchtre · diet tfallende
euel hebben tot · ix · daghen ·
Dits die warachtichste medicine
die oit ghevonden was iegheu
sulke saken ·

Aqua philosophor nuchtre ghe
dronken · Doet alrehande vleder
sinn vergaen · uten leden en gher
teert den mensche bouen alle dinc

Aqua philosophor mit castorie
ghesoden · ende elx morghens
nuchteren ghedronken · dats recht
te medicine ieghens alrehande
Jucht · in dien dat si niet en si v
storuen inden mensche en doet
alrehande flederssin gheuesen
Ende alle ruide

Jeghen die tfistel heuet salti
een placster maken van wike
ende nettent in aqua filosofor
Ende netten dat euel d'mede en
legghen dat placster daer up

Ende vermakent twee werf des da
ghes so sal hi haestelike ghenesen

Aqua phor es goet ieghens alre
hande gheuenimde wonden die
men d'mede wasschet · Diet oec
nuchtren drinket · ix · morghe
stonden het verdrijft die gheele
Zucht · ende elken rede so wanen
hi comt of van wat nature hi
is vp dat ment · iii · warf drinket
vp dien acces

Agrimonia mandragora mamby
et testiculis celidonia mit suker
En calmie te gader · ghewreuen
Ende in ene clocke ouer tfier
ghedaen · Daer vut salme wat
sublimeren ende ontfaen · Dat
water heeft grote craft in hem
want en es ghenerhande euel
so fel noch so quaet · Dat ten ghe
teren mach ten sal sim gherech
te medicine · Indien dat sulc euel
si datment ghenesen mach · mit
enichrande medicine · ende heet
aqua dulcedinis ·

Aqua dulcedinis nuchtre ghe
dronken iaghet alrehande ven
vut des menschen lichaem al
al ware dat hijt ghete hadde
of ghedronken het soude hem
tot sinen monde vut comen ·
Dit water nuchtren ghedronke
suuert den lichaem ende mage
van allen quaden wormen · die
in sine ribben versament sijn
Dit water nuchtre ghedronken
maect den mensche gans en
quite vanden witte watre en
ende vanden roden ·
aqua dulcedinis bluscht dat

elsche vier binnen derden daghe
alsmen enen placster d'in nettz
Ende legghen d'vp in dien dat
es van swarter varwe ende al
omme blaeuwe · ende waert indie
middewaert heet · ende al omme
root soue soude mens niet d'vp
legghen ·

Hec aqua doeten cranke en ghe
nesen · diet mit aloe minghen
Ende net een placst d'in van w
ke ende legghent d'op ende ver
makent · ii · werf des daghes

Beneuelle zaet · zempsaet pe
terselie saet · eppe saet · gloriate
saet · clessen saet ende mastich
Elx euen vele ontwee ghewrene
mit boy bloede ende luttel aysins
Dat salmen in ene clocke doen
ouer tfier · Daer vut salmen wa
sublimeren ende ontfaen · Dat
es harde nuttelic ende es gheheten
aqua petralis · So wie onder ha
nich es vanden stene · hi si wit
root ruch of slecht of hi is · drin
ket hijs elx morghens nuchtre
hi breket ende sceidet van dien
mensche alse sant ofte grauel

Aqua petralis nuchtren ghedro
ken · het doet den boem blocien
die v'dorret es · ende die dicken
bloet doet si staen stille · Die mit
den watre sorchde hoofde dwaet
Ene werven des daghes hi ghe
neset ende hem soude meer hs
wassen

Aqua petralis doet binnen derden
daghe alrehande rude ghenesen
Diese d'mede dwaet
aqua petralis nuchtren ghedronke

maket dat beste bloet en scone
varwe anden mensche ·

Aqua petralis mit castorie ghe
soden · ende ene warf des daghes
nuchtren ghedronken · dat
doet alrehande jucht vte menscen
vlien · ist dat si niet v'storuen
en si en het conforteert de senewe
Ende tempertse wel bouen allen
specien · D'omme verdrijft si die
Jucht ende alrehande ghezwel
Ende sonderlinghe dat euel d'
men of nalt · Jonghe erundine
te puluere ghebarrent · en mit
castorie ghemenghet ende een
luttel aysins in ene clocke ghe
daen ouer tfier · Daer vut sal
men water sublimeren en ontfaen
Dat water salmen heten aqua
erundinea · want het heuet
menische goede virtuut in hem
seluen ·

Aqua erundinea nuchtre ghe
dronken · Dats gherechte medi
cine ieghen tfallende euel van
welker naturen dat si · al had t
mensche ghedraghen · Daer
dronke hijt · ix · daghe ten be
bestoede hem nemmermeer

Aqua erundinea verdrijft medi
cine freneesie nuchtren ghedron
ken of die siec is · ghenesen
binnen · ix · daghen · Ende het
maect bouen alle dinc goede
herssene · Ende het suuert die
maghe ende die borst · ende het
recht die senewen · en het gra
uet vte allen weelen die Jucht
Ende nettet die nature het heet
die vertout sijn · ende v'comt die

vhit sijn van naturen
aqua ardens, ende nuchteren ghedron
ken met ysopen verdrijft dat
witte water enten dagheliken
rede. Maer elke vrouwe die kint
draecht, moet haer wachten dat
sijs niet en drinke. Want hare
vrucht soude verderuen.
aqua ardens met ysope nuch
teren ghedronken. Doet wel sla
pen ende wel eten. ende wel ver
duwen.
aqua ardens met ysopen
nuchteren ghenomen. Doet
thaer af gaen der hem die men
sche wriuet.
Seuenboem ysope gladie. ende ane
rone te gader ghestampt. euen
vele ende ouer tfier ghedaen
in ene clocke. Daer uut salmen
water sublimeren. ende ontfaen
Dat vter maten starker natu
ren is. Dat water salmen heten
aqua valida. Ende het verdrijft
alrehande hooftswaer. diet
ene warf daghelijcs nuttet.
Ende het verdrijft den rede van
wilker naturen hi si weder heet
of cout.
aqua valida .ij. werf ghedronken
des daghes tempert dat rode
menisoen ende dat witte ende
et is rechte medicine iegheens
die bloet sucht.
aqua valida nuchteren ghedron
ken des daghes ene warf ende
dat es goet iegen twitte water
ende trode.
aqua valida doet die vrouwen
bloeien die verderft sijn. ende ver
drijft op dat sijs .iij. werf drinken
Ende wachte dat si gheene vrucht
en draghe want si soude of be
deruen.
aqua valida es goet nuchteren
ghedronken iegheens dat vallende
euel. ende het suuert de maghe
van quaden humuren. die se bin
nen heuet ende het doet alrehan
de worme inden lichame steruen
Wie dat elcs morghens drinct
nuchteren het houten ghesont
ende gans van lichamen.
aqua valida met castorie ghe
soden. ende ghedronken verdri
uet alrehande flederssuht binnen
derden daghe drinket hijt heet
Om dat die mane ons vele
betekent in die werelt an
den mensche. ende al dat
hi te hande heuet andien wedre
vp dien lande ende in die zee.
Dat so dicke ende alle daghe ver
wandelt na hare hebbinghe
Ende na haren loop indie .xij.
teken. vandien hemele daer
si altoes onder gaet. ende der si na
smaket ende werket elkes da
ghes nader naturen. Ende na
den ghebode des tekens ghelike
wijs den buck draghet die selue
rust. Ende vanden enen heer
toten andren boodscap doet.
Noch wandert hare nature van
dien beschine. vanden andren
planeten somwile in goetheden
Ende somwile in quaden. want
si is weec van naturen ende ont
faet sciere. Een ander nature

ghelike den wasse datmen siet
dat so weec ende so cranc van
haren naturen es. Dat machmen
proeuen der bi want si sciere ver
wandert in ene ander nature. ghe
like den snee die sciere een ander
verwe wint. ende verlieset sijns
selfs. Hier bi ist dat soe meer
op die eerde ende anden mensche
dan enich ander plenete. want
si verdigher ende snelre is dan
enich ander. Ende die ander pla
nete senden hare nature ende ha
re craft bider manen die si selue
niet en connen ghebringhen so sciere
Om dat de mane hore nature ver
wandelt nu in hitten nu in coude
nu in vochten nu in winde. alse
die nature is vandien teken dar
si in comt. Ende oec verwandert
vandien anschijn der planeten. So
wart recht dat ic eerst ontbonde
die nature van elken teken son
derlinghe. wele heet wele cout
wele droghe. wele nat ende wat
teken indie werelt indie mensche
heuet te bedudene. Maer omme dat
in enen andren boec ghenouch
ontbindet te dutsche. So wil
ic verdraghen sijn. ende wil scri
uen vandien anescouwinghe die
die planeten hebben onder hem
Dat men heet in astronomien as
pectus hoe menichrande si sijn
Ende hoemense verstaen sal ende
wat si bedieden. Oec wil ic scri
uen .C. capitelen die ic uut allen
boeken van astronomie ver
gadert hebbe die alle comen uut
desen aspecten datmen anescouwinghe
heet.

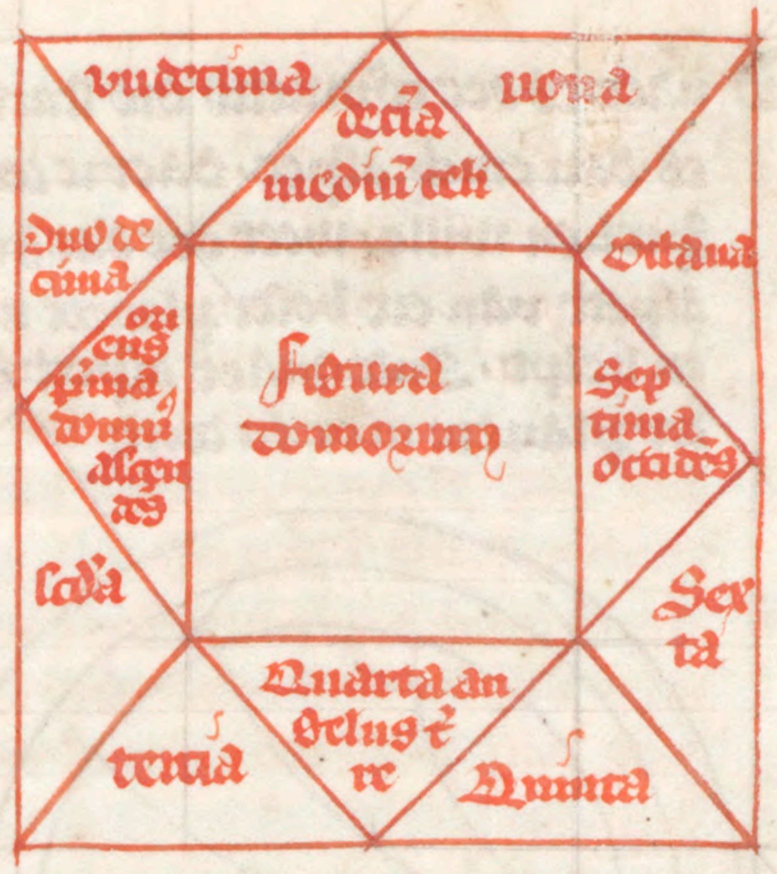

Het sijn menichrande aspecte
die men ane scouwinghe heet
als ic toghen wille in ene figure
Deerste aspect heet trinus want
hi den derdendeel ouerschinet
Ende die aspect es goet. want
hi betekent vrienscap niet te
sere maer te maten.
Dander aspect heet quartus
want hi beschijnt thierendeel
des hemels. dat sijn .drie teken.
ende die aspect es quaet ende
bose. Ende niet alte bose want
hi betekent clene vrienscap
Dat derde aspect heet sextilis
want hi beschijnt ouer tseesten
deel des hemels. ende is alre best
want hi betekent gherechte
vrienscap. ende al goet van allen
dinghen.
Die vierde aspect heet septimus
of oppositus dats daer bi dat
hi recht ouer den hemel siet ende
beschijnt dat seuende deel tekens
vandien hemele. ende dese es
recht quaet. want hi betekent
rechte viantscap. ende werringhe

Dinaer es oec conjunctio die starke
es dan enich aspect. Daer ic oec of
spreken wille. Weet oec dat goet
aspect van ere boser planete niet
en helpt. Ende quaet aspect goe
der planete niet en deert

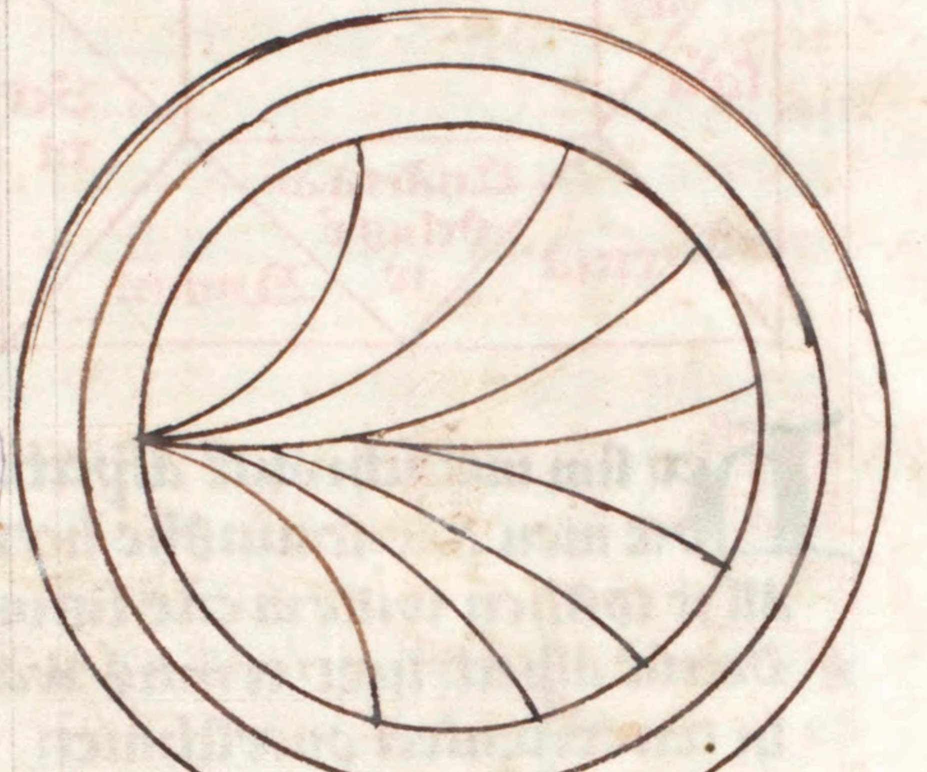

Men seghet dat sijn onder die
planeten. sulke die hem ond'
linghe minnen. Ende sulke die he
haten bi ghelikenesse. Want .ij.
planeten seghen wi dat hem
onderlinghe minnen. Die van ere
complexie sijn. alse die sonne en
mars. die wel ouer een draghe
van naturen. ende van machte
Oec alse die mane ende venus
in coude ende in vochte ghelic
wijs seghen wi. Dat hem .ij.
planete haten onderlinghe.
Om dat hare nature. ende hare
werke niet ouer een en draghe
Ende hier bi ist dat si twee nem
Ouer een en draghen. Ende .ij.
ander nemmer en comen ghe
sceeden van groter liefde. Nu wil
ic v seggen wele andere vrient
of viant si. Jupiters vriende sijn
alle die planeten sonder mars en
hi minnese oec alle. Venus mint
alle die planeten sonder saturnus
Saturnus vriende sijn. Jupiter
sol ende luna. Ende sine viande
sijn mars. ende venus. Maers
vrient es venus. ende alle die
ander haten. Der sonne vriende
sijn Jupiter ende venus. Ende
sine viande sijn marcurius en
luna. Mercurius vriende sijn. Jupi
ter ende venus. ende saturnus
Ende sine viande sol luna & mars

Die planete hebben oec tekene
anden hemel. daer si meer
re macht in hebben. dan in .i. and'
Om dat die tekene meere sijn
van naturen. dat van een ander
Ende die signe heetmen in hore
huse. Oec sijn ander tekene daer
si in hebben minder macht. en
dat heet hore ere. Noch sijn an
der tekene daer si minder macht
in hebben. Ende daer hebben
si terdendeel an. en dat heet ho
re triplicitate. Ende van elken
desen vornoemden hebben si deel
ende sonderlinghe macht. Alse
ene planete is in hoer huus en
in hare macht so heuet si .v. werf
meerre in macht dan si buten waer
ia in hare tekene. Ende alsi si is inten
tekene d' hare ere in is en si ver
hoghet daer heuet si .iiij. werf
meerre macht dan d' buten. en
alsi si is in hore triplicitate. so
heuet si twiuoudeghe craft. en
alsi is in hare facie. so heuet si
eenvoudeghe craft dan si d' buten
ware.

Saturnus heuet .ij. huse. Cap
cornus en aquarius. en sine
ere is inden .xxi. grade van
libra. ende sine onere inde .xxi. grade
van ariete. Jupiters huse sijn sagit
tarius ende piscis. ende sijn ere inden
.xv. grade. van cancer. Ende sijn on
nere inden .xv. grade van capricorne
Mars huse sijn scorpius. en aries
ende sijn ere inde .xxviii. grade van
capricorne. ende sijn onere inde .xxviii.
van cancer. Venus huse sijn libra
ende taurus. en hore ere es inden .xxvij.
grade van piscis. Ende hore onnere
inden .xxvij. grade van virgine. Mer
curius huse sijn in virgo en in vir
gine. ende hore eere inden .xv. grade
van virgine. en hore onnere inden
.xv. grade van libra. Der mane huus
in cancer. ende hore ere inden derde
grade van taurus. Ende hare onnere
inden .iij. grade van scorpius. Oec
suldi weten. alse ene planete es in
den graet. daer hare onnere in es
Dat si hare macht v'liest. alsi ghe
weinet inden graet daer hare
ere in is. vandien triplicitate en
vandien facien. Ende van dien
terminen welc es namaels wilic
niet figuren lichtelike

In gods namen wil ic beghinne
dander bouc van aspecten. en
vanden ghewoenten die de ma
ne heeft. ieghen die planete wat
wat si bedieden. alsic vute abrahams
boeke ghelocht hebbe. ende vute al
kindus. ende anders van menich
rande andren alse ene planete
tusschen .ij. goeden planete is. si ghe
liket enen man die in enen goeden
staet is. daer hi inne niet verlieset. .ij.
Alse ene der goeder planete an siet
der quader vanden .iiij. aspecte so
ist dan alse een blode man die sine
viant hem ghemoete siet. .iij. Alse
ene planete comt ende v'gadert
met ere ander des vrient si is hare
alse enen man diemen vriendelike
herberghet ende helset .iiij. Alse die
mane of ene andre planete tussche
.ij. andren planeten v'gadert so is
hi gelike den ridder die beleghen
es om sijn huus met ere crafte .v.
Alse ene planete es v'broit vander
sonnen. dat es alsi hi recht ieghens
die sonne es. ende hi nochtan in
huus is so es hi ghelike den man
die in sijn huus besloten es ende
niet vute en mach .vi. Alse ene pla
nete is onder der sonne v'broit so
es hi alse een man. diemen niet
en acht ende niet en dar spreken
vor tgherichte .vii. Alse ene plane
te is in sijn eyghin huus sonder
enich quaet aspect. Bediet si van
dinghen diemen vraghet in ques
tien. dat si ghine come na dier besli
te des vraghens .viii. Alse die mane
sceedet van eenigher planeten. So
bediet si vp dat gheleden is .ix. Als
si gaet tot enigh' planeten. so bete
kent si vp dat ghescien sal .x. Alse
die mane sceet van saturnus so wt
ghine yemen ghenaen of ghebonden
Ofte euel dinghe vonden. ende bose
vallen .xi. Alse die mane sceet va
Jupiter so vallen vele vrechede
ende sekerhede van ghiften en comt

ghue van erfliken goede · en vele
ghelucthes · en ghevanghene en gh
sele ontgaen xii alse de mane stedz
van mars so ghevallt vele quaets
sbots wedermoet · bose niemare
ghevanghene · ende quade dode
bloetstortinghe · vallich ocronde ke
nes kinder vele ghewonnen vele
kinder steruen die dan ghebozen
worden · Ende vrouwen verderuen
kinder · xiii alse de mane steit vand
sonnen so comen ghue onghema
ke der sorghen ane is · Ende worde
lude ghevaen · ende bose dinghe
ghevonden · ghewapent volc tors
Ende vreselike stucken · xiiii alse
de mane steit van venus · des da
ghes salmen nieuwe cleder an doe
So ghestiet vele speels · blidscap sake
ende fierheit · xv · alse de mane es
tilliken in goeden aspecte · oft in
goeden doene · so ist goet questien
vraghen · in dien daghe · maer es
si quaet so est al quaet · xvi alse
die mane vergadert indien daghe
mit saturnus · so ist quaet vraghe
ende alle dinc beghinnen xvii des
daghes alsi is mit iupiter · so ist
goet doen alle dinc ende questien
te vraghen xviii alsi is met mars
so ist bose · des daghes alle dinc be
ghinnen · xix En wanneer si is
metter sonnen · so ist quaet alle dinc
beghinnen sonder dinc te verberghe
So wie dan siec wort hi sterft ghue
vander siecheit xx alse die mane
es met venus dan est goet alle dinc
vp dien dach beghinnen · sonderlin
ghe dat vrouwen toe behort · ende
een wijf te vrien · oft eninghe sake

an haer te soeken · xxi Ende alsi is
mit maercurius des daghes so ist
goet alle dinc te beghinne ghifte
ontfaen · mit raets luden en mit
rente meesters omme te ghaen en
met causeliers te reken te cope te
vercopen xxii alse die mane es in
opposita van saturnus dies dages
est bose alle dinc beghinnen en
claghen · of comenscap te maken
xxiii Ende alse die mane es met Iu
piter in opposita so ist goet alle die
bestaen · recht te soeken vrede te ma
ken · rekeninghe te doen iegheus
grote heren · ende wech te beghin
nen · xxiiii wanneer dat si is in op
posito van maers des daghes ist
goet alle dinc bestaen · maer alsi
is in opposito solis so ist bose alle
dinc bestaen xxvi Ende alsi is in
opposito van venus so ist des da
ghes sonderlinghe goet beghinne
vrienscap · an vrouwen te soeken
man ende wijf te vergaderne die v
sceiden sijn xxvii Ende alsi is indien
opposito van marcurius · so es die
dach bose van allen stucken xxviii alse
die mane comt int vierde aspect van
saturnus des daghes ist orbaerlic te
spreken mit coninghen en met
prenten · oft edel lude te ghemoete
die dan siec wort sterft ghue xxix
alse die mane comt int vierde as
pec dien dach wil ic louen sere
hets goet te vraghene van ere
warhede na recht te stande wijf
te nemen · huse te beghinnen ende
te werven · waermen wille van
allen dinghen die men beghint
des wet men verhoghet xxx alse

si mit maers is inden · iiii · aspec dien
dach wil ic louen alle dinc te beghinne
die met met viere of met vamere
makent alse clocke ghieten limede
maer · hets bose te varen te lande of
te water want wie dan vaert wt
ghue ghewont · oft verslaghen oft
ghewest · of hi moet emmer bloet
laten · Ende die siec wort sterft ghue
xxxi als si is int vierde aspec mitter
sonnen des daghes est bose spreke
vorsten of met haren saken omme
te ghane xxxii alsi is met venus
indien vierden aspec dien dach lome
alle dinc te doen ende alre meest mz
vrouwen dinghe · nieuwe cleder an
te doene · edel dinc te doene spel te
maken beesten te copen · knechte
te meden in baden te gane en te
rusten · xxxiii alse die mane es mz
marcurius inden vierden aspec so
ist goet claghen des daghes cope
ende vercopen · an coninghe en an
prinsen verweruen xxxiiii alse die
mane es indien · vi · aspec van satur
dies daghes ist goet te sonke alle
dinc an oude lude · en pleit rekeni
ghe luik of vrede mit goeden lude
te ghesellscepene xxxvi alse die ma
ne is in Iupiter indien · vi · aspec des
daghes ist goet met lantluden en
oude luden te manghelne en te be
dwinghene lant xxxvii alse die
mane mitter sonnen es indie · vi ·
aspec des daghes ist goet alle dinc
bestaen vrede ende pais te maken
te verkeren · alle dinc ende wijf te
nemen · xxxvii alse die mane mit
mars es indien · vi · aspec des da
ghes est goet enen here te besette

ende te berechten · ende watten wa
penen toe behort te lande ventoyse
lude ende pyde te proeuene xxxviii alse
die mane mit venus comt inden
vi · aspec des daghes est goet alle
dinc beghinnen · sonderlinghe an
vrouwen sake te verweruene of vrie
scap mit vrouwen te maken of
wijf te nemen of nieuwe cleder an te
doene xxxix alse de mane comt mz
marcurius inden · vi · aspec des da
ghes est goet copen ende vercopen en
met ghemeenen luden omme te gane
ende rekeninghe te doene xl alse
de mane comt inden · iii · aspec van
saturnus · des daghes est goet alle
dinc te vernaliene die out sijn ende
alle dinc te beghinnen ouder lude
ghemoede ende heren ist goet huse
te stichtene · ende lant te werkene
xli alse de mane es met Iupite
inden · iii · aspec des daghes ist goet
alle dinc te soeken · ende waerit te
vindene · ende alrehande kaut te
hendene dat bewaert is an hoge
luden iet te soekene xlii alse de
mane es inden · iii · aspec van mar
des daghes est goet iaghen en ene
heere te deelen · ende ordineere beee
ten te copen ende boodscap te sende
xliii alse de mane comt inden · iii ·
aspec van saturnus des daghes
ist goet alle dinc te vermaken die
out sijn ende dinghen te beghinne
ouder lude · ende heren ist goet huse
te stichten ende lant te werven
xliiii alse de mane comt mitter so
nen inden · iii · aspec des daghes ist
goet alle dinc beghinne sonderlin
ghe een here vut te varen xlv alse

die mane es met venus inde .iij. al
pec des daghes ist goet alle dinc
beghinnen sonderlinghe wijf te
nemen ende te feesten te gane beel
ten te copen. vedelspel ende al daer
blijscap an leghet of houende van
vrien te spreken ende te werkene
xlvi. alse de mane is inden .iij. al
spec van mercurius des daghes
ist goet met scrivers papen ende
clerken omme te gane xlvij alse sa
turnus comt inden .iij. aspec der so
nen so gaet alle dinc wel voert dat
men beghint inden ende vaert sonder
waert xlviij alse de mane comt in
den .iiij. aspec of inden .vij. Jupiter
so ouer wint hi alle die boesheit die
boesheit die saturnus heuet xlix
alse saturnus comt inden .iiij. aspec
of in oppositum. van maers so gaet
alle dinc wel thant diemen doet
nochtan comet ghine tot enen bo
sen ende .l. alse saturnus comt
teghen venus. ende inden vierden
aspec of inden .vij. doetmen dinghe
die verboden sijn daermen scande
of heuet of scade het comet vut
li alse saturnus comt inden .iiij.
of teghen mercurius of in oppo
situm. watmen beghint is te be
ghinnen lij alse Jupiter comt in
den vierden aspec. of inden .vij. of
in coniunctione saturnus verbetert
hi alle die dinc diemen vint liij
alse iupiter comt met mars inde
vierden aspec. inden .vij. aspec ver
biet hi alle dorheden die iupiter
soude doen liiij alse Jupiter comt
inden .iiij. of inden .vij. aspec van
der sonne of in coniunctione. hi ver

biet alle dinc diemen beghint of
vraghet in goeden ende lv alse Ju
piter comt inden .iiij. of inden .vij.
aspec. dat bediet alle dorhedelike
dinghe ende verbetren. lvi alse ene
quade planete up gaet ende ene
goede is int ander huus. wie beghint
iet of vraghet of waer hi vaert
sijn ontghenal comt te ghevalle lvij
alse die here vandien eersten huse
es indien verbranden wech dat es in
den .xv. grade van libra tot inden
.xv. grade van scorpio. watmen dan
beghint vaert qualiken. en here ne
wort nemmermeer vulmaect ende
breket sciere. ende vaert hinderwert
lviij alse die mane es in tekijn dat
let vandien mensche. daer dat te
kijn up bediet. Dat en sal men niet
wonden. want het es vreselic lix
alse de mane es in leon met ere qua
der planeten. Ofte in enighen qua
den aspec. sone salmen niet niewes
eerst ane doen want et is bose lx
alse die mane ontfaet in saturnus
in enighen aspec so moet vele re
ghenen ende coude waien en tem
peest int water ghevallen lxi
alse martiurius aspiciert Jupiter
in wat aspec et si so vallet vele wa
ters lxij alse venus ende mars co
men in een aspec. So reghent. sec
couret ende vleyemt ist inden win
ter. maer inden somer ist dan en
hitte. lxiij wildi weten of dier tijt
comt in een iaer so wach dat teke
dat midden maerte op gaet ofte
dier daer die sonne comt rechte
inden eersten graet van aries. en
besiet wie des tekens heere is. en

in wat huse hi dan is. Es hi in .x.
sterc huus so wordet dier tijt. is
hi in een mate huus so blivet te
maten. is hi in een cranc huus so
wordet goet tijt lxiiij wie dat coop
iet alse die mane es andie helt va
den hemele die beghint in cancro
tote capricornus die sal sere diere
copen ende ondiere vercopen. ende
in ander deel vanden hemele so ist
al anders. lxv alse mars es mette
zonnen in enich teken van desen
.vi. taurus. gemini. Cancer. leo. virgo
aries so wort grote hitte lxvi alse
de sonne es met saturnus in een
teken. van desen .vi. libra scorpius
Sagittarius. capricornus. Aquarius
aquarius. pissis. so wordet seere
cout. lxvij wiltu spreken enighe
groten here so wachte der sonnen
vre. ende dat die sonne vp gaet
Dan ist goet spreken. lxviij wiltu
varen te water wachte dat die zon
ne ende saturnus niet en sijn te
samen. want du moeste emmer
groten anxt liden of sterven lxix
Ende vaerstu biden lande hoete dat
mars niet en si bi der mane. want
du moeste bewonet sijn ende ghe
wont of verslaghen lxx Sonder
linghe so salmen behoeden in wise
dat die mane niet ne si an thooft
of dien staert vanden drake lxxi
Wiltu dinghe maken die du wilt
dat langhe duren. so beidet dat
die mane si in enen staden teken
sonder in scorpio. want dan wort
al te vermaken ende te beghinne
lxxij wiltu maken dinghe die
niet langhe en duren. so beide

dat die mane si een onghestadi
ghen teken in capricorno best lxxiij
wat dinghe dattu wilt beghinne
Behoet die dat die mane niet en
si in via combusta datmen heet
verbrande wech. Ende beghint ane
den .xix. grade van scorpio lxxiiij
Wiltu nemen medicine of dranc
drinken. so set die mane in een
waterich teken. ende alre best in
scorpio. lxxv phtolomeus seghet
die dranc laxatijf name alse die
mane is in iupiters aspec dat hem
deren moeste. lxxvi alkindus s.
So wie wil purgieren colera die
sal die mane setten in een vierich
teken. lxxvij ende die melancolie
purgieren wille die sette die ma
ne in een aerdich teken sonder in
capricorno. lxxviij ende wiltu pur
gieren fleuma so doe dat die ma
ne si in een waterich teken. lxxix
Wiltu bloet laten so sette die ma
ne in ariete. lxxx protholomis
seghet ende messalach datmen
niet ter adre sall laten als die
mane is in ariete of in geminis
lxxxi wiltu di doen spuwen doe
dat die mane si in tauro lxxxij als
du wilt copen so doe dat die ma
ne si in een starc huus of int
.iij. huus dat es tbeste lxxxiij
Voort salmen hoeden comenscap
te copene dat Jupiter niet en si
verbrocit. want dat bediet ver
lies lxxxiiij wiltu copen lant so
sette de mane in een hardich
ende saturnus in een starc huus
dat bediet vercrine lxxxv Maer es
mars in een starc huus dat es

verlies lxxxvi Seel seit dat in allen
weghen · daermen vaert omme co
menscap · of gaet salmen sette de ma
ne in een van desen teken · aries cancer
capricornus libra lxxxvii Wilmen
maken nuwe ofte ene stat ofte vesten
allmen veghint · hoet dan dat mars
of saturnus niet en si int · x · huus
dat wert moeste vallen ofte broke
sijn van storme lxxxviii Wiltu een
kint ter scole setten of tot een andren
ambochte · so set de mane met mer
curius in een goet huus so dat die
beide niet en si verbroeit · sloch in
gheen quaet aspec ten minsten
dat de mane si in een van mercurius
huse · lxxxix So wie een kint wonne
als mars ware int · v · huus · et ist
doot gheboren · of die moeder moe
ter of sterven · xc · Ende ware sa
turnus int · v · huus dat kint ver
drinct of wort doot gheboren xci
Is de mane in enich quaet aspec
alse du kint winnes · die vrouwe
sal hebben groten anxt · eer si
van dien kinde ghenesen xcii Wil
tu meeden enen knecht of ene ma
ghet · die dit meedes sijn vrauc of
houerdich xciii Es de mane in sa
gittarius of in capricornus so moet
hi ontlopen of sciere sterven xciiii
Maer es die mane in piscibus so
moet die knecht sijn loghenaer
Ende sinen here vele scaden doen
xcv mogheldi so sette den here vander
· vi · huse · in een oetmoedich teke
Alse sijn dese vi · capricornus a
quarius · piscis · aries · gemini
cancer xcvi Wiltu varen te wa
ter so besie dattu niet en vaers

In saturnus vre · Ende ware saturnus
dan int tiende huus · du moestet
breken dinen mast of hi moeste
vallen · ende ware saturnus der toe in
een erdich teken · du so soudes lant
weringhe toen · daer du grote scade
xcvii bi liden moestes · Ende ware hi in
een vierich teken · Int vii · huus du
moestes breken dijn scip · ende doghe
groten anxt xcviii Dorsius seit hoe
dat de mane niet en si int eerste huus
Ende in piscibus · want du moestes
verdrinken xcix Protholomeus seit
wiltu varen in din lant so hoet
alsi huus die mane int vierde huus
Ende dat die here van dien andren
huse si in goeden steden · ende niet
verbroeit · c Hoet oec dattu
niet ne comes in saturnus vre
noch in mars vre ·

Tverste huus is huus des le
uens ende al beghins · en be
hoort den ghonen die vraghen en
heet ascendens ende es een hoec
Dander huus es naest den hoec en
en es niet so starc · dat bediet alle
dinc diemen tasten mach ende
winninghe · Tderde es een craue
ende beteikent broeder ende suster en
naeste vriende corte weghe ende or
dinen · Tvierde huus is tsvader en
beteikent erve ende stat en alle en
ane verborghen dinc bedecken en gra
ne · Tvijfste huus bediet kinder en
dat toe comen sal · ende is te maten
goet · Tseste beteikent knechte
beeste ende al onghenal · ghenaudse
nisse ende een bose huus · Tseuen
de teken hoort toe den wiuen enten
mannen · ende beteikent brulochte
veete ende alle wedersaken · Tacht
tende huus es bose ende bediet ster
uen ende sterueliic goet · Tneghen
de huus is der pelegrime ende be
teikent landghen wech trouwe vroe
scap boden brieue ende memarie
Tiende huus is der coninghe en be
diet · hoocheit meesterscap en mo
genaer hulpe ende is goet · Tel
leste huus is der vriende ende der
trouwe · ende bediet hulpe en vrie
scap · Twalefste huus es der ghe
vanghene · ende bediet karker putte
Ende alle ghebonden stucke en ver
droevenisse · hier beghint die boec
van den iiii complexien

So wie wille weten die nature
ende die manieren van den lie
den · also ons seghet meester
ypocras ende galyen so wie dit ver
staet · hi mach leeren ende proeven
elken article bi hem ·

Deerste es hi sculdich te weten dat
sijn · iiii · grade ende · iiii · complexie
van welken elc man ende elc wijf
ghecomplexit ende ghemaect is · T
Sanguinea heet die eerste · Colera
die ander flemmatica die derde me
lancolica die vierde · van desen · iiii ·
complexien es elc mensche ghemaect
Ende waer hi meest of heuet daer
of heeft hi den name · Sanguinea
es die eerste ende edelste · vor al die
andre · want si is ghecomplexit van
den vieren · Ende van dien bloede

Alle die sanguine sijn bi rechter na
turen wel gheleedt en groet ouer
die borst ende si hebben gweue been
Ende sijn ghemeenlike wel gedaen
met vleesche ende wel ghevarwet
van leuender nature si singhen
ghaerne · trene ende starc en moghen
wel wesen mit ghesellscepe · van
wiuen · want si van dien bloede
sijn · Dat si in hebben en sijn he
et van dien viere van naturen
Ende ghaerne sijn si ganz ende ghe
sont al haer leuen · want si sijn
ghecomplexit van der edelster complexie
van dien viere ende si moeten
meer minnen bi crachte dan ander
lude · Die meeste deuelen den min
nes dat si niemen en minne en si
den ghonen die van sire complexie
is · want vintmen van ere ander
complexie hi vinten fier ende edel
leus te hem wert · En hus hi van
sire complexien so vint hine sachte
ende goedertieren · ende dits van
den wiuen als van den mannen
Galyen seit es dat sake dat een sanguijn
man comt tot · xviii · iare en hi
beuoelt die borste besmet doe hem
laten ter adre · Ende valt hi in
siecheden hi es hem sculdich te
wachten van heeter spise mee dan
een ander · ende hi es sculdich luttel

tetene. want hi starc es van na
turen bi hem seluen. Ende wt hi
ghewont men es sculdich sine wo
den te versiene. vulcomelike. want
der soude gheerne in wassen quaet
vleesch. bi dier ouervloedichede
vandien vleessche ende van dien
bloede. Ende es hem sculdich te
wachten van vele slaeps. want
alle die sanguine ghine slapen
Ende ghi sult weten datmen el
ken ghewonden mensche van
wat complexien dat hi es sculdich
si te wachten van vele slaeps en
den sanghwijn meer dan andre
want hem ghine van wiuen droet
Omme die ghenouchte en stort
ghine sine nature. slapende dat
grote viese es. Maer wie dat ghe
wont es al dunket hem gheen
arch. Dat hi mit wiuen is. of sine
nature stort slapende hi es sere
ghemerset vander doot. Alle die
sanguine hebben vele haers en
sijn ghine luxurieus. minnende
ende moghen doghen vele pine
ende arbeit. Die bruun sanghwijn
es vele starker ende mach meer
pinen doghen. Dan een ander die
blont is. Alle sanguine ist man of
wijf. sijn meer beruende dan ander
lude. want elc mensche ist man
of wijf sijn ghecomplexit van
.iiij. elementen. Dats te weten
water vier lucht ende. Thier es
droghe en heet. De erde es wac
ende vul van materien. Die lucht
es werende ende licht. Dat water
es wac ende swaer. Nu segghen
meesters. dat sulke planete

die is in die lucht of int firmament
regneren. oft hare regnacie hebben
van goeder tijt ende pays in eerd
ke van goeder wilen. Sulc ander
regneert van vechten en van strijde
Ende sulc ander van slachtinghe
van luden. ende sterfte van grote
heeren. Vort suldi weten ist dat i
man een kint wint. tsal sijn wese
hebben vander planete en sine na
ture in wes regnacie het gebore
wort. Hier bi comet dat een man
die heuet .vi. kinder of .vij. Dat een
sal wesen houesch ende wel gho
raect. Dander sal sijn sot ende on
ghemanieret. Deen scone dander
Deen goedertieren dander fel. Sulc
ghesont sulc queelt al sijn leuen
Vort suldi weten hoe die sanghwijn
meer beruet in minnen dan een
ander of van dinghen die hi bestaet
Die sanghwijn es ghecomplexit
vanden viere. ende vanden bloede
So waer vier comt het heuet .i.
teken van sire macht ende het
meeret emmer an. Dat bloet ghe
net wonderlike verwe. ende het
es quaet wech te doene. Die sang
wijn onthout vaste in sijn herte dat
hire in onctaet

van den colerijn

Colerica es ene goede complexie
edel ende vroet van sinne. Die
rechte colerine sijn wel ghescepen
edel ende dapper. Die lede wel ghe
laden met vleessche en luttel ma
gher. Sulc vintmen wel ghevarwe
ende sulc bleec. Die colerine sijn
ghine siec in hare ionchede ende
mach hi leuen tot .xl. iaren hi
sal vort leuen also langhe alse

die nature in hem ghedoghen mach
Op dat hi selue sine doot niet en v
haest. Die colerijn es minnende zu
uerliken iolijs. Ende beghernde
gheselscap. ende in vrolike coste
Ende vroet van sinne. Ende die gro
te clerke diemen vint sijn meest co
lerine. Die colerijn es droghe en
heet wel ghetempt. saen beuoelt
hi. alle dinghe die proeflike sijn
sire naturen. Hi is vele pensende in
hem seluen ende hem dromet ghine
deerlike drome. ende wanneer hi is
ouer .xl. iaer. Sone moet hi hem
niet meer doen laten ter adre also
langhe als hi leuet want hine he
uets gheene noot. Dus dat hi is
droghe ende heet. Ende heuet wel
te doene dat hi hout die wachede
van sinen lichame. Ende hine moet
maer ene warf de weke sijn mit
vrouwen. Ist dat hi leuen wille
alle sine nature wiset. Is die colo
rijn ghewont men salne wachten
Ende van wiuen daer hi sine na
ture bi werpen mach. Also ons
ypocras seit vandien keyser van
rome die mit hoofde ghewont was
Die keiser en mochte niet slapen
om die cranke spise die hi at. Om
sine wonden te bet te heelne. Doe
seide de keiser dat hi emmer moeste
drinken wijn. Sijn lijf was so weec
hine mochts niet ontberen. Doe
ghaf hem ypocras des auonts
eten beraderlike spise en hi dranc
wijn. Int ghenouch des nachts
bestont den keyser te dromen in
sinen slaep ende hem stont sijn
rede. Doen stac ypocras sine han

de tusschen tskeisers been. Ende van
sine scaft staende ypocras nettede
een cleedekijn in rosewater ende leit
hem vp den scaft. Ende vp de nauele
ende vlusschede dat vier van natu
ren. Ende also dede ypocras tote
dier tijt. Dat die keyser ghenesen was
Hier bi machmen wel weten dat
vleeschlic is niet vrome thine. nature
of te werpen die siec es of ghe
wont want daer leghet an de doot

Flemmatica van den flemm

Flemmatica dats ene wonderlike complexie
van naturen. Die flemmatike sijn
van ere bleker varwe. Men vintse
gheladen mit onnutte vleessche
Ende bi wilen magher. Die flemm
es van ere couder nature wac ende
raeket. ende werpt bi wilen vut
hi es swaer in sinen gane. want
hi es ghecomplexit vandien wa
tre ende vander erde. Twater es
sachte ende cout en vul van mate
rien. Hier bi es die flemmaet bleec
ende swaer. Hier bi es die flemmaet
bleec ende swaer vul van humoren
bi redenen vander erde. Hi es wac
ende cout bi redenen vanden watre
Die flemm es wac en weec van na
turen. Selden beghert hi geselscap
van wiuen. Maer ghevallet dat
hi minnende wort hi blijft gestader
dan een ander. want hi lijcht den
gwenen houte dat node bernet
maer alst bernt so bernt vtermaten
sere. datmen qualike vten mach
Also ist vanden flemmate. Vort es
die flemm bedect en can wel segghen
Dat hi niet en peinst. hi es fel en
gram in hem seluen ende hi is van

soeter tale alst hi is in goeden state
Alle die flemm̄ hebben grote houe
de met vleessche. Ende corte nosen
hoghe vorhoofde mit vele haers
ende loghenachtich bedriegheliic
mit ghelaet ende blode van herten
Si sijn v'wandelende in hare ghe
dachte stinkenden adem. Brune
ende van swarter ghedane. Si
moghen wel doghen onghemac
Sonder te vallen in siecheden. Ge
valt dat die flemm̄ wort ghewōt
men essen sculdich te wachten vā
couder spise. Maer een luttel heet
want are hise alte heet hi souder
of hebben den lichame alte heet
ende die wet vander maghe sond'
verwitten die hersene. Ende et hi
spise die alte cout is. hi v'conder
der of dat hi beuet. alse wast qt
vleesch in sine wonden. Voort wiset
ypocras den arsaters. ende die sur
surgiens welken tijt dat si hebbē
een flemm̄. onder hande die ghe
wont is si sijn ne sculdich te wach
ten. van vele drinkens. want die
dranc doe gaet hem sine wonde
Ende daer wasset of quaet vleesch
Ende dicke ver valuwet hem d' of
Si moghen ghenesen van groter
siechede si sijn swaer ende traech
in al haer doen. ende hem droemt
ghine swaerlike. Js dat sake dat
een flemm̄ wort gheboren in vul
le manen mit pinen. hi mach
leuen. xl. daghe. ende nemmermi
wort hi ghesont hi sal altoes
quelen. Galien seit ist dat sake dat
si dicken eten vissche. si v'coude d'
of so seere van binnen bi nature

Dat si niet langhe en ne leuē. En
drinket die flemmaet water of
mele op vissche. hi wort malaets
of rappich. dat hi nemme ergheent
can ghedwen. Oec seit galien vā
wat complexien dat een mensche is
Et hi vissch ende drinket hi d' op
water. Of coepen mele. hi wort
lasers of ander mischame dat
sal gaen an sijn lijf. Ende willen
si gansseliic leuen so sien dat si heb
ben lichten lichaem. Ende doen hē
laten mēn mont ende luttel ter
ader. want cbloet smert den lich
ame. Die flemmaet es ghine sier
in sier oude. ende es ghecomplex
it mitter melancolien dat meest
te deel.

Melancolica dats ene complexie
van wonderliker nature.
Alle de melancoliue sijn gherne
magher van bleker varwe eñ
hebben grote hoofde gelaten mz
vleessche. Ende sulken en mach
men niet bekennen sonder bid'
tale wele si sijn. ofte flemmate
Ofte melancoliue. Sijn si melan
coliue so spreken si ghine soete
tale. Sijn si flemmaet so sprekē
si ghine van winninghe eñ van
scacrtheden. alle melancoliue sijn
magher ende droghe. eñ hebbē
die adren vul van dicken bloede
Si hebben luttel hersen si sprie
ken ghine vuit ende in sot ende
seē blopen.

Alsw proef hier een exempel die
te ghehke setten enen ardine
pot. ende vier mit luttel wat's
hine mach niet ghedwen hine
moet splitten. Also en mach dat bee
vandien houede. Daer die hersen
in ligghen. niet langhe duren
moghen in goeden pointe. omme
die grote hitte die ctienet vander
hersene mit houet. Ende alse die
melancolin hem v'ervet so ont
maect hi hem alte gader. hi bla
set thier onder dien pot. D' luttel
substancie in is van hersenen. Die
melancoliue alle ctterseit dat si
sien doen maken si na. Si sijn bi
wilen vele sprekende pensende.
Ende bi wilen sel verwoet. Ende
so droeue van herten dat sine wete
wat ouer hem gaet. Somtijt si
oec lachen ende singhen ende dri
uen grote bliscap. Ende sine wete
niet waer of het comt al bi cran
ker hersene. Ende alse die mane
is vp hare vermaken dan sijn alle
melancoliue recht alse die sijn vtē
sinne. Ende si doen ende sprekē
wonderlike dinghe. want die her
sen van dien mensche wast ende
waent. Ghelike dat die mane
doet. D' omme sijn die melancoliue
in midd' mane. van cranker herten
ende van sinne. ypocras eñ galiē
die segghen. dat de melancoliue
sculdich sijn te hebben in costuū
Te dwaen sanons sine voete in
heten watre. alse hi slapen gaet
ende daer in te doene blader van
witten wilghen. D' mede wel te
wriuen sine voete. dese doen wel
rusten ende slapen. Ende et es
oec hēde goet want mensche niet
rusten en mach noch slapen vā
wat complexien hi is. want het
v'teert den lichame ende v'corteert
dit mach doen arm ende rike. Die
melancoliue sijn droghe eñ heet
Drwechte ende hitte is daer gram
scape is. Ende daer droechte es
daer es vrechteit. Daer omme sijn
die melancoliue scars eñ vrec
eñ al vul gramscepen. Eñ wt
hi outsteken in vrouwen minne
hi moet der so vaste an bliuen
dat hire of steruen mach of uall
len in tisicien' comt te uele mit vrwē
Of te vele pensen om vrouwē. D'
of een exempel wilen ghemel.

Die co' alexander onboot sinē meest'
aristotiles dat hi hem outbode
hoe hi sine lichame soude houdē
in ghesonde. hi ombooet hē weder
Dat hi hem soude hoeden van .iii.
pointen. of hi wilde leuen bi recht'
naturen. Dat eerste point was
dat hi hem soude wachtē te pine
ouer mate. Dat ander was van
quaden ghepeinse. Dat derde was
te vele mit wiuen te sine. want
dese saken breken den lichame
ende crenken. Ende es dat sake
Dat een melencolin wort siec
of onghesont. men essen scul
dich te tureren na sire siecheit
Ende men issen sculdich te hou
den na in goeder ghaüer stede
Ende hi es sculdich te nutten
wacke spise. also dat die roke
niet en come vp w't indie hersen
vuit siecre maghe. want quame
hire in het ware sijn doot. hier
bi moetmē elkē sieken houden
na sire complexie.

Ypocras hiet sinen disciplen
dat si souden scuwen alle die
ghone die sijn van bleken anschine
na eten want si sijn gheneicht ter
quaetheit ende ten sonden. ¶ Wacht
di bouen allen dinghen vanden
ghonen die sijn vinnich in enich let
alse van dinen viant. Want si sijn
in allen dinghen nidich ende quaet
sprekende after die ghone die wa
nen sijn hare vriende. Ende vor
hem flatteren ende smeeken. ¶ Vort
leert ypocras bi menighen men
sche teken te kenne ende leert bi
den hare. Ende seit aldus so wies
haer slecht is ende sachte hi es van
quader onthoudenesse ende van
coudere herten. ¶ Dicke haer ande
top ende after dinne betekent sot
heit ende ghuficheit. Die uele hars
heeft ande borst staende oft ande
buke hi is ondadich luttel ontsie
de. Ende quade daet te doene oec es
hi snel van leden ende minnende
onsuuerhede. Swart haer bete
kent minne ende in allen dinghen
gherechticheide. Rode verwe es te
ken van dulheden van gramscepe
ende vradenisse. ¶ Die grote oghen
heuet pulende. vnwert (?) bediet in
dich onstanuel ende traghe. ¶ Oghe
te maten groot noch clene binne
wit alse wolken. ende ene clene
dinc ringhe. ende swart hi es van
goeder onthoudenisse houesch ende
ghetrouwe. ¶ Die den serdel (?) vande
oghen heuet wit ende tanschijn
lanc hi es stale ende quaet. ¶ Die
de oghen heuet ghelike den esel
hi es dul ende hart van nature.

¶ Die wide oghen heuet bwende hi is
quaetmoedich starc ende luxurieus.
¶ Die in sijn oghen heuet swarte plec
kene hi is smekende ende quaet
van herten. Roemende van allen
dinghen. valsch ende alle luden
quaetseide. ¶ Witte wimbrawe dic
ke van hare betekent onbequa
mcheit van spraken. Maer witte
wimbrawen die sijn inde middel
vp wert staende. die sijn nidich ghie
rich ende vergheten in allen dinghen
¶ Bematen dinne wimbrawen beteken
houessche ghetrouwe ende goede ver
standnisse. Scarpe nosen beteken
lichtelike gram wesen. Langhe
nosen hanghende ouer den mont
betekent houerde ende stoutheide
¶ Die de nose groot ende breet heuet
es loghenachtich ende clappende
¶ Die tanschijn heuet magher ende
bleec hi es crabbel ouermoedich
vechtende minnende valscheide ende
onsuuer van lichame. ¶ Die tan
schijn ront niet te magher of niet
te vet hi es warachtich minnende
wel ghestade vroet houesch ende
wel ghemaniert. ¶ Die vette kinne
heuet hi es sot ende van ruder na
turen. Die taenschijn cleene heuet
hi es quaet ende smekere. ¶ Die
tanschijn heuet lelic hine mach
niet wesen wel ghemaniert noch
van goeden seden. ¶ Die tanschijn
heuet lanc hi es stanuel ende on
ghestadich blode ende haestich
Die den mont heuet groot ende
wijt hi is stout vechtere ende be
drieghere. ¶ Die de lippen groot
heuet ofte lanc hi es dul ende on

stanuel maer dat hi ontfaet ont
hout hi wel. Die de oren hebbe clene
heuet hi es dief of luxurieus
Die de voos heuet gheersem luttel
rustich hi vecht gherne clappende
ende wel gheerdent. Die ghuf in
sine worden es of haestich van wor
den ist dat hi heuet clene stemme
hi is dul onstanuel ommatte ende so
ghenachtich. Maer es sine stemme
ruut so es hi quaet ende haestich
van naturen. Ende die ene crusch
ende stemme heuet hi es nidich
ende menen ghetrouwe ydel van
sinne ende van scone gelate ende
van quaden ghepeinse. Die claer
stemme heuet hi es onstanuel ho
uerdich ende in allen dinghen ve
keloos. Die sine hande wet als hi
sprict hi es nidich bedrieghere
ende vulcomenlike sprekende ende
die niet en weert sine lede oft hande
hi es vulmaect in verstannisse ende
wel ghedisponeert van goeden ra
de. Die den hals heuet lanc ende
smal hi es sot vergheten blode ende
veruaert. Die den hals heuet
crom hi es bendich van vele sinnes
ende eenwillich. Die den hals he
uet cort hi es malitieus ende bedrie
ghere ende vul boesheden. Die den
hals heuet cort ende dicke. hi es
dul ende cranc van hersen ende van
starker borst groot eter ende wel
moghen pinen. Die den buuc groot
heuet van naturen hi is dul onbe
hendich houerdich ende luxurieus
Die den buuc heuet wel temate
hi es wel verstandich. ende van gan
sen rade. Die nauwe es tusschen

sinen mamme hi es van edelre nature
Ende houesch in allen sine doene
Wijtheide vander borst betekent
edelheide stoutheide. ende goede ver
stannisse ende vroescap. Die hoghe
borst heuet hi es starc ghetrouwe
ende mildheide van sine goede. Die
de scouderen heuet vp heuen hi es
fel wreet ende mantrouwel van na
turen. Die de arme lanc heuet
reckende tote ande knien hi es stout
edel van sinne ende milde. Maer alse
sijn aerme sijn cort stijf ende dicke
dats teken van minnen kunsth ende
wetende. Die de palmen sijn lanc
ende langhe vinghe betekenen
hanen hi ghetrouwe. ende wel ghe
disponeert van vele conste ende ve
oet in allen sine werken. ende van
goeden berechte. Corte palme ende
grote vinghers betekene dulheide ende
onghereechticheide. Clene voete ende
lanc betekene lichtheide ende stare
heide. van nature ende houesch. Die
cleene been heuet hi es onwitich
ende ydel van naturen. Ende die
grote been heuet hi es stout starc
van naturen ende van lichame
Die de knien heuet ront ende van
vleessche vet hi es cranc van do
gheden ende moru van oplexien
Die den ghanc heuet wide ende
snel hi es ghelucsich in allen
werke. Ende wes ghanc traghe
es ende nauwe of cort hi is be
drustich ende tivmelich onmach
tich in allen stucken ende van
quaden wille. Nota.

Jacob van maerlant die dichte
Om te seindene teere ghichte
Wille dat men dit boec noeme
In dietsch der naturen bloeme
Want noch noit in dietschen boeken
Ne gheen dichtere ne wilde roeken
Hiet te dichtene van naturen
Van so menghen creaturen
Als in desen boeken staen
Siemen ne hebbe des waen
Dat ic die materie veinsede
Als dan ic die rime peinsede
Die materien vergaderde recht
Van coelne broeder albrecht
Ute desen meesters die hier na comen
Die ic u sal bi namen nomen
Die eerste die es aristotiles
Die te rechte meester wel es
Want hi van alre filosofie
Van alre naturliker clergie
Boven allen heidinen die oit waren
Draghet die crone inder scaren
Waer so men dit teken siet : ar.
6 Dats dat hi te segghene pliet
Plinius die coemt daer naer
Wies boeke men hout over waer
Solinus dernaer die van naturen
Spreect scone in sire scrifturen
In enen boec die men weet
Die vander werelt wonder heet
Ende ambrosis van milane
Die van naturen woert te verstane
In sinen boec exameron
Dien noopt men dicken in dit doen
Ende basilis sekerlike
Die god seinde van hemelrike
Enen boec van beesten nature
Staet dicken oec in dese scrifture
Ende ysidorus oec mede
Die dicken grote nutelichede

Ghesect heeft in sinen boeken
Die moet men hier dicken besoeken
Echt meester iacob van vitri
Biscop van akers so was hi
Sident cardenael van rome
Sins eist recht dat ic hier gome
Ysiden boec maer men weet
Wiene makede gheweet
Es ghetellet onder hem zomen
Experimentator horen wine nomen
Sine worde setten wi hier mede
Als noot es ter menigher stede
Galienus ende palladius
Oplatearis · philolodus
Ancillus · pyso · theofrastus
Ende die keyser claudius
Dorotheus van atene
Ende dyogenes ghemeene
Democritus · appolldin
Die vanden beesten die draghen venin
In sinen boeken laet besien
Dyonisius die phisicien
Caton · varro · ende marcus
Eraclides · ende orpheus
Pytagoras · ende menander
Homerus · ende nicander
Mutianus · dyagoras
Virgilius · ende andreas
Ende juba petronius
Ende phelometor metellus
Ende tholomeus umbricus
Ende archigonus alpheus
Ende archelaus flaminus
Philemon · ende indius
Seneca · ende cycero
Ende die wise ypocras allo
Higinius ende matulinus
Dit sijn die meesters derwi dus
Dit werc of hebben ghemaect
Twe die boven allen smaect

Die wise sinte augustijn
Seshet hier toe mede dat sijn
Daer toe vander bibele die glose
Sayet hier in menighe soete wise
Wien so saulen dan vernoien
Ende onnutte loghene moien
Lese hier in nutscap ende waer
Ende versta dat noit een haer
Omme niet ne makede nature
Heenes so onwaerde creature
Soe ne es tenigher saken goet
Want god die bouē al es vroet
Dancs te ghelouene meer no min
Dat hie niet makede sonder sin
Noch ghene dinc ne makede hi seluē
Noch die duuele noch die eluen
Ne makede creature nie
Dies wil ic dat elc besie
Ende loue gode in allen saken
Die wonderlijc es in sijn makē
Ic hebbe belouet ende wilt ghelde
Ghewillike sonder schelden
Te dichene enen bestiaris
Nochtan wetic wel dat wr is
Dat daer willem vten houe
Een priester van goeden loue
Van ardenburch heuet enē gemaect
Maer hi wasser in ontraect
Want hine vten valsche dichte
So wort hi ontledet te lichte
Ende heuet dat waer begheuē
Maer daer ic dit vte hebbe bescreuē
Heb ic van broeder alebrechte
Van coelne die mē wel mach rechte
Heetē mach bloeme der clergien
Vp hem dat ics toe culike lien
Terste boec sal hir bedieden
Twonder dat mē vint vā liedē
Tander van .iiii. voetē beesten
Daer men vele of spreect in ieestē

Die derde die sal sijn sonder lieghē
Van voghelen die vlieghen
Dvierde dat es noch mee
Vanden wondere vander zee
Die vijfte van visschē menigertiere
Die die zee voet of die riuiere
Die seste belouic te sine
Van serpenten met venine
Die seuende die sal sijn vā wormē
Die sijn van wesselike vormen
Tachtende van bomen die men wout
Wassen harde menichfout
Die neghende die sal ghewaghē
Van bomen die specie draghen
Die tiende sal bedieden tcruut
Dat menigherande heuet virtuut
Die ellefste spreect van fonteinē
Bede van soeten eñ van onreinē
Die twaelefste van dierē steenen
Bede van groten eñ van cleenē
Die dertiende van .vij. metalen
Diemē moet vter erden halen
Eñ in allen desen boeken
Mach hi vinden dies wille wekē
Medicine dach cortinghe
Scone redene ende leeringhe
Ende dit dichtic dor sinen wille
Dien ics ian lude ende stille
Dats mijn her niclais van cats
Om dat mi ghebreict stats
Biddic dat hem ghenaeme si
Dat nu weelsijn van mi
God biddic alte voren
Eñ sire moeder vutvercoren
Dat si minen sin verlichten
Also dat ic moete dichten
Dat vromelijc si eñ bequame
Ic beghinne in marië name
Om dat die menschē der scriftē
Cronne es der creaturen

Es dus van hem mijn beghin
Als tkint comt ter werelt in
So eist bouē allen dierē cranc
Het en heuet crupen no ganc
Eñ aristotiles die seghet
Dat hem te wassene pleghet
Ter seuender maent haer tande
Eñ meest es haer soch sulkerande
Datter vrouwen melc heet
Dat kindekijn ne doet noch inne weet
Aloes ne gheenrande quaet
Onthier eñ dat spreken bestaet
Dits deerste etaet vandē kinde
Also als ic bescreuen vinde
Tander etaet die gaet in
Als kinder doen sprekens beghin
Eñ men seghet die spade gaen
Dat si eerst sprekens bestaen
Lettel vindmer die wel sprokē
Eer hem die mont was beloken
In vijf iaren als aristotiles telt
Heuet tkint sire langhē die helt
Dese kintsche etaet die streect te wēn
Alsmen seghet tot .xv. iaren
Eñ heuet .i. name van sinnhede
In latijn. maer al nv heden
So es die quaetheit so vp heuē
Datter luttel sijnre leuen
Tot dat si tien daghe comen
Hier bi heuet menscheit af genomē
Iueghet heet die derde etaet
Die ten .xv. iaren bestaet
Eñ streect tote .xxxv. iaren
Dan wint die mensce vort te wēn
Maer lasen die menschelichede
Vloiet so in die onsuuerhede
Dat die mensche hem seluen verteert
Met te doene dat hi begheert
Dat hi cume mach heten man
Gaus eñ saleth raet waert dan

Dat men hulwelijc wilde sparen
Tote .xxij. iaren
Dan sijn die senewē ende been
Gede vulcomen ouer een
Ende die wastom es so vulcomē
Plaghens tsoude der werelt vromē
Manlicheit es die vierde etaet
Die te .xxxv. iaren an gaet
Dan es die mensche vulcomen
Eñ natuere heuet ghenomen
Haer groene eñ haer langhe
Eñ die luxurie eñ hare dinghe
Beghinnē inden man te gaen
Dan wil hi starke dinc bestaen
Dese etaet vander tijt
Maect orloghe ende strijt
Eñ nijt eñ houerde die riset
Die dicken ten stride wiset
Dese etaet loopt te waren
Vpwaert tote .l. iaren
Ten vijftich so comt die oude
Die noit niemē hebbē ne woude
Nochtan wilt al langhe leuē
Aristotiles heuet bescreuen
Dat die oude comen moet
Als die mensche ontgaet sijn bloet
Al houdet saen man eñ wijf
Die luttel bloets hebben int lijf
Dese etaet vallet in een strec
Want soe ghierich wort eñ vrec
Ende dit es die redene twi
Die mensche marcket wel dat hi
Te dale gaet eñ wil sparen
Hem die na hem comen te warē
Te hebbene hare lijfneer
Eñ oec omme sins selfs teere
Alse die cortelike daer naer
Niet winnē mach eñ see wt zijn
In oude mindert inden man
Alle smette die hem ghinc an

Maer vrtheit eñ ghevrichede
Beghonnen dan eerst walle mede
Ja al plach hire niet te voren
Nu heuet hise vaste vcoren
Dese etaet die strijt te waren
Nu betide tote ·lxx· iaren
Voertmeer alse die mensche lijd
Van ·lxx· iaren die tijd
Gaet hi suffen ende rasen
Hem dinct al die werelt dwasen
Al dat hi siet dat dinct hem quaet
Hi lachtert al dat wael staet
Maer hi priset al datter was
Datter nv es dinct hem gedwas
Sine crachte die te breken
In allen dinghen sonder in spreken
Dat ander liede bringhen vort
Dunken hem wesen dulle wort
Ende tsine dinct hem wijsheit groot
Dese etaet loopt ter doot
Want al dat lijf heuet ontfaen
Moet ter doot ten ende gaen
Maer daer naer comt dat langhe lijf
Dies nemmermeer en wert ghebliif
Of du sies dat enich man
Vergheavet spoet so nem dan
Een mes eñ mac niet ore ·i· gat
Eñ oftu sies tint ende stat
Doe hem laten die mediane
Want tbloet doet na minen wane
Nu hort van wonderlike lieden
Daer ons die wise af bedieden
Meer wi spreke van elke allene
Horter of teersten niet ghemeene
Om dat dese eerste bart bediet
Twonder datmen ter werelt siet
So vraghmen of dat volc te samen
Van adame onsen vader quamen

Ende wi segghen neen si niet
Enne si also ghesciet
Als ons scrivet adelin
Die segghet dat centauroene sijn
Ghewonnen ter werelt an
Van den beesten ende van den man
Die wise segghen ieghen dat
Al eist ghesciet te menegher stat
Dat sulke wondre onlanghe leuen
Sinte Ieronimus heuet bescreuen
In des goets sinte pauwels vite
Die was deerste heremite
Datten sinte anthonis sochte
In den woude daer hi mochte
Eñ quam een wonder hem te ghemoete
Een man staende op gheets voete
Eñ vor sijn vorhooft horne twee
Als buxs horne min no mee
Eñ seide aldus spreict die scrifture
Ic bem ene steruelike creature
Eñ van minen ghesellen bode
Eñ bidden dat wilt bidden gode
Oner mie eñ ouer die mine
Die wonen in dese woestine
Want wie bekennen dat hi es comen
Den mensche te salicheit ende vromen
Nu schinet na die vrave wort
Diemen van ieronimus hort
Als of dese creature hadde in
Menschelike redene ende sin
Maer wine segghen altoes niet
Aldus beestelike een ghediet
Van adame moghe sijn comen
Eñ al vintmen van hem somen
Menschelike lede een deel
Duse ghelone es das gheheel
Datsi die siele niet ne hebben ontfaen
Die nemmermeer en mach te gaen
Eñ en es te wonderne niet
Dat aldus wonderlike ghediet

Een deel van meerre sinne si
Want bi aventuren bedi
Datsi in vterliken leden
Ghelijken der menschelicheden
Sijn sin mach lichte van binnen
Een deel sijn van subtilre sinnen
Nu hebben wi ghesceit niet ghemeene
Hort van elken wondre allene

Jacob van vitri die segghet
Dat in orienten legghet
Land van wonderlike lieden
In sinen boeken hortmen bedieden
Ende in vele boeken mede
Dat daer es in ene stede
Volc van vreemder manieren
Een lant belopen van riuieren
Dat amazonia es ghenant
Al niet dan wijf wonen int lant
Sonder ghesellscap van manne
Eñ daer sijnder mee nochtanne
Dan ·CC· m· vrouwen
Wiltu so haer manne scouwen
Dat si van enighen wighe keren
Daer si seghe hebben met eeren
So wighen si hem alle daer
Eenmeer dan eenwerf int iaer
Sone willen si te manne gaen
Eñ als si hebben kint ontfaen
Eist knapelijn si houdent ·vij· iaer

Ende sendet den vader daer naer
Ist maghedekijn si houdent dan
Dus houden si haer lant sonder man
Die manne wonen van hem vsteden
Nes gheen ghesellscap van hem beden
Ghelijc recht alsmen mach merken
Dat die voghele met crommen becken
Die femmele starker sijn
Dan die marle alst es anschijn
Also mach men daer bescouwen
Starker bouen mannen die vrouwen
Eñ oec en ist ieghen redene niet
Die men bi naturen siet
Want so men seere weder staet
Oncuuscher luxurien met
Dat men bi vele machts vdriuet
So men niet rechte starke bliuet

Hoe dat beghin van dese wiuen
Eerst quam mach men bescriuen scriuen
Si quamen vten lande van sweden
Eñ waren hem niet moghentheden
Haer manne al of gheslegen
Doe vonden si enen raet der ieghen
Voer si met ghemeenen rade
Op hem die hem daden die scade
Eñ sloeghen altemale doot
Eñ wraken hair scade groot
Eñ voeren wonen in dat lant
Dat amazonia was ghenant

Ende nemermee vort sine wonde
Dat mame hare heu wesē sonde
Dese wijfs sijn den kersteinen hout
Ende hebben ghenochte menichfout
Siet oul vp die sarasine
Dus es hare ghelone anschine

Ander liede heete naecte vroede
Wonen daer bi in hare hoede
Oetmoedich naect ende harm mede
Die onwaert hebben die hoecheede
Van aerdrike altemale
In hole wonen si sonder tale
Hare wijfs ende hare kinder
Die wone met beestē ghinder
Altoes ne vechten si no ne stridē
Wilen quam in houden tiden
Alexander in haer lant
Ende alse hise wijs ende arm vant
Heeft hi ontfermelike ghesiet
Bid dat ghi wilt hets v gereit
Doe seiden si so doe ons bede
So bidden wi die onsterfelichede
Alexander andworde hem
Ic die selue steruelijc bem
Welker wijs mach ic v ghevē
Dat ghi soud ewelike leven
Si seiden sechet dat dijn raet
Datti emmer te steruene staet
Wat iaghestu achterlande dan
Dē steruende so menighe man

Daer sijn liede van andre mame
Overghanghes die ruw'eit
Die die letter heetē brasmanne
Van sonderlanghē live nochtāne
Want dats wonderlike dinc
Eer die godsone vleesch ontfinc
So starue wiselike die ghone
Vanden vader ende vanden sone
Ende van hare euen ghewelditheede
An alexandre tor sine bede
Ende sinen hare wort openbare
Ioft kerstenlijc ghelone ware

Ander liede sijn daer bevenē
Die om te comene in dat levē
Dat comt na dat steruē hier
Hem verbernen in een vier

Ander volc es daer ommroedet
Die hare vader ende hare moed'
Als si van houde sijn versleten
Doot slaen ende te samen eten
Dit houden si ouer weldaet
Ende dies niet ne doet heet quaet

Oec vintmen daer in sonnichlant
Menighē groten ghigant
Die ·xii· cubitus sijn lanc

Ander volc sijn so cleine ende so cranc
Lanc also lanc wi lesen dus
Alse ·iii· voete of een cubitus

Daer sijn vrouwe hont gewasē
Die alse ewarf kind' draghē
Ende die worden graeu gheboren
Ende als si hout sijn als wijt hore
So wort hem al swart dat haer

Ander wijfs wonen d'waer
Die te vive bringhē tere drachte
Maer sine leven der iare nt achte

Oec es daer een volc ghesetē
Die die rowe vissche heten
Ende drinken die soute zee

Ander volc so wonter mee
Die die hande hebbē v'keert
Ende an die voete alsmē ons leert
Hebben si teen ·ii· ·v·nen viere

Volc esser van ander maniere
Die die voete staen verkeert
Alsons sente Iheronimus leert

So esser eraude uolc vonden
Ghehouet ghelijc den honde
Met crommen clawē ende met langē
Ende met beesten vellen behangē
Ende die ouer haer sprekē ballen

Ander uolc es daer bi gevallen
So clene monde hebben die liede
Dat si niet euen clenen riede
In zughen moete der si bi leuen

Ander uolc es daer beneuē
Die menschen ete als ic hore
Dese uolghen die liede bi sporen
Bider wike daes hair maniere
Tote dat si comen teere riuiere

Ander liede sijn daer bi
Die men het arimaspi
Of cyclopen in latijn

Die met euen oghe sijn
Ende staende int vorhooft vore

Ander es daer gheboren
Die lopen vtermaten sere
Met euen voete niet no meere
Nochtan es die voet so breet
Dat si ieghen die sonne heet
Hem bescermen der mede
Waer so si rusten theere stede

Ander lie dies ghelouet
Vintmen der al sonder houet
Haer oghen in hair scoudrē staende
In hair borst .ii. gate vte gaende
Ouer nose ende ouer mont
Ghelijc sijn si alse een hont

Ander liede sijn daer beneuen
Die bi eens appels roke leuen
Sonder ander spise toucane
Ist dat hem verre staet te gane
Si draghene vor hem ter noot
Want anders so bleuē si doot
Name hem enighe quade lucht an

Oec vintmen der wilde man
Met .vi. vingheren an elke hant

Oec so vintmen daer int lant
Wijfs van seir scoune maniere
Die houden hem in ene ōme riuiere
Ende want sine hebbē yser ne ghee
Si wapen hem al in een
Met wapen van siluere al

Oec vintmen in menich dal
Van Judia wijfs ghehaert
Al toten mammē neder waert
Ghene cleder van huden dragen
Ende hem al gheneerē met iagen
Si hebben tigre ende lyoene
Ende lupaerde thaeren dieene
Ghetemmet der si iaghen mede

Och es daer in somigher stede
Volc bede man ende wijf
Die gheen cleet ne dragē ant lijf
Ende ruu ghehaert andē lichame
Waert dat hem enich man toe quame
So vlien si int water dan
Want die wijfs ende die man
Leuen wel na hair maniere
Upt lant ende inde riuiere

Oec vintmen daer wilde liede
Groot ende starc ende onghediede
Die ru sijn alse een swijn van haer
Ende buesschen alse een stier ware

In ene riviere sijn d' wijf
Die huut scone hebben tluf
Sonder dat si niden mont
Bhetaut sijn alst ware .i. hout

Oec wonen daer die pigmene
Liedekine harde clene
Indie montaengen van endi
Ten derden iare plegen si
Dat si winne ende drage kinder
Menne vint gheen volc minder
En si houden ten achtende iare
Dese houden orloghe sware
Teghen die cranen die mit gewelt
Hem willen nemen die vrucht vpt velt

Oec heuetmen in ouden stonden
Genrande volc met starten vonde

Men vint in oriente mede
Wilde liede in wilder stede
Al si mense int wout vangē mochte
En mense onder die lieden brochte
Mochtsi dan niet ontgaen
Sine wilden gheen etē ontfaen
Ende doden hem mit hongre dan

Men vint oec in Judia man
Die die oge nachts hebbē so cl'
Alsoft ene kaerse ware dat si w

Oec wonen daer scone liedē mede
Vp die seerē in eere stede
Die niet ne eten dan vleesch al w
Ende vint groet houech also
In ene riviere hetet buxant
Die loopt tote endi int lant

Sijn liede .xii. voete lanc
Die die huut hebben see blanc
En tanschijn gheteelc in tween
Dit wonder en meinch een
Dat hier bouē staet ghescreuē
Als ons die vraye boeke gheuē
Vintmen int lantscap van endi
Noch hort wonder mee van mi

Iacob van vitri seghet
Dat in europa een lant leghet
Daer als die kinder worden geborē
Alre eerst comt ene padde voren
Worde oec gheboren tenigh' stede
Ēen kint ende ghene padde d' mede
Men soude d' moeder tien dan
Dat soet an enen vremdē man
Ghewonnen hadde en dese oubede
Seghet men es ond' die lombde

In burgoengē
int een ende

Den berghe van monsouwe gheende
Sijn liede vtermaten vele
Met enen croppe onder die kele
Also groot alst ene cauworde ware

In vrankerike ist oec worden mare
Datmen liede heuet ghesien
Die hadden tusschē haer dien
Vormē van wiue en van manne

In cisilien nochtanne
Es een woud den berghe na
Die barnet en heet etna
Daer sijn lieden met enē oghe
Bouen allen bomen hoghe
Hoghe groot als een ceilt
Die sijn vreselic ende wilt
Ende leuen bi vleesche en bi bloede
Int west ende als ic gevroede

Van europen so was wonder
Een wijf vercleghen tere stonden
Met ere wonde int hovet voren
Hi was comen als wijt horen
Ghedreven mitter zeebaren
Menne wiste wanen te waren
Met purpre was soe ghedect
Haer langhe was als ment weet
Die istorie bescrivet dus
Ghemeten een cubitus
Die grote nochtanne van hercules
Noch niet of bleven es
Wondert der werelt ghemeenlike
Sine wapine sonder ghelike
Die so groot sijn der mense siet
Wondert al der werelt diet
Die na dien dat hi verwan
Menich lant ende menschen man
Sette telum ende pale
Van sine seghe stene ende wale
Int westende van spaengen lant
Colummen groot up der zee cant
Ghelikene dat hi hadde verwonnen
Landen risene vander sonnen
Alle die lande al tote daer
Daer na quam hem een evel zwaer
Dat hem swaer was ende onghehier
Hi warp hem selven in .i. vier
Daer hi te pulvere es verletten
Dus es sijns langhe vergheten
Also alsmens litteken vint

Sonc twivel wiis niet een twint
En was menich starc gygant
Wilen eer in duutsche lant
So datter een was het theutanc
Daer duutsche lant of hevet ontfanc
Sine name ende en houd noch hare
Sijn graf es noch tere steden
Buter danauwe sekerlike
Buter weenen in oestrike
Twee milen al daer benevene
In een dorp heet sint stevene
Dat .xc. cubitus es lanc
Die daer toe doet sinen ganc

Hi vint daer heent up desen dach
Hagheer dan men ghelouen mach
Theersenbeckijn leghet daer
Broeder alebrecht seghet ons w
Name een man diet proeven bede
Tusschen appel ende hilte .ij. zide
Dat een up ende tander neder
Hi mochtse keren vort ende weder
Namelike int hersenbecke binnen
Sine tande seggen diese kinnen
Die sijn mee dan .ij. palm breet
Dat ic van wondre vant ende weet
Al van menschelike figuren
In ghelovelijker scrifturen
Heb ic ghesett in desen boec
Ghelove die wille mine wec
Maer seker ben ic sonder waen

Dat ic tware doe verstaen
Na dien dat ict bescriven keende
Die eerste boec die neemt hier ende
Nu hort na dat ic can ghelesten
Den boec vanden gaenden beesten

Ghemeenlike so sal ic te voren
Ghemeene nature von lant horen
Die beesten hebben int ghemaene
Daer na van elker sonderlanghe
Aristotiles die seghet
Wat dat voete thebbene pleghet
Of twee iof viere iof ne ghene
Die dieren hebben alle ghemeene
Aderen ende bloet daer in
Dieere meer hebben seghet sijn sin
Dan .iiij. en hebben ghen bloet
En maert datmen verstaen moet
Dat hi bloet in aderen seghet
Want die worm bloet te hebben pleghet
Maer ne gheen dieren hevet adre
Die visschen hebben alle gadre
Beenne oghen ende starc dat vel
Om dat si dat water wel
Weeren sullen ende ghedoghen
Dit mach men wel bi redenen toghen
Binden water si verbeent
Desen warliken torment
Binden visschen suldi bekinnen
Linden die die werelt minnen
Maect van werliken lieden
Horen si iet van gode bedieden
Si hebben so harde verstannesse
Ne gheene gheestelike lesse
Ne moghen si bescouwen wel
So hart es hem oghe ende vel
Dieren die hebben oghen ghemeene
Boeverse sonder die menschen allene

Dat meent dat hi onthouden lecre
Al dat hi hort van onsen heren
Ende sonnghe creature horen
Mi ic gaten al sonder horen
Al le alle voghelen ghemeene
Alle dieren groot ende clene
Die weren die onderste kake
.ij. dieren gaen iegen dese sake
Dats cocodrillus ende daer na
Een dier heet gemilia
Die die upperste kake were
En dats maniere van vremder vere

Ambrosius sprect dat god heren
So menighen dieren dat levet
Ghemaect den hals lanc dats bedi
Dat sine spise up die eerde si
Al ten hemel enten paerde
Maer dien wolue enten liebaerde
Hevet hi den hals cort ghegheven
Want si bider proyen leven
Die langhe hals meent de langhe hope
Die man merke wien ic nope
Die ghone die mit proien leven
Hoe mach haer hope sijn verheven
Enich sins te gode waert
Die den armen niet ne spaert
Ende niet hem houden sine ghile
Hoe waent hi ter lester wile
An onsen here vinden genaden
Die emmer mee die arme sal beraden
Alrecest alrehande diere
Die pleghen eckeus maniere
Dats die vermalen haer spise
Hebben alse van langher wise
Dat men die die helighe wort
Die hi leset of te hort
Verhandelt dicken sonder ontlopen
Die behort ter langher open
Men vint onder alle diere
Tande van drierhande maniere

Some essene ende some als saghen
Ende some tande die vte rasghen
Essen tande heuet die man
Ende so wat horne draghet nochtan
En ware ghehorent serpent
So wat hem met proeve bekent
Es ghetant ghelike der saghen
Sulke meenic als honde draghen
Ende die ever ende die olifant
Die hebben den rasghende tant
Al dat bloet heuet dies ghelouet
Dat heuet hersene int houet
Sonder worme seg ic v
Ende wat diere den staert heuet ru
Heuet ghwte kinbacken ghemeene
Ende dat herseubecken clene
Owi ocharmen hoe wert heden
In heeren der moghentheden
Haer sterte haer messnieden
Die vertēren dat daerinne lieden
Souden hebben te haer noot
Si hebben die kinbacken ghroot
Datsi verteeren in overdaden
Haer ghoet te haren scaden
Dus so wort hem clene thovet
Want si worden so verdovet
Datsi laten varen al
Wat dar af of comen sal
Haer ende wulle van allen die
Verwandelt na der lande maniere
In eyen lande carsp ende zwart
Ende in tastene een deel hart
In couden lande slecht ende wit
Aldus so machmen marken dit
Vier voete ghehorende diere
Boven dat es haer maniere
Sone hebben si ghene tande
Also alst aristotiles cande
Alle creaturen van haren ru
Noten vele dat seg ic v

Inde maghe van sughende diere
Vint men libbe van goeder maniere
So houder so van betre dyene
Hets slotel vanden meinsoene
Maer des herts libbe ende des hasen mede
Es vander meester crachticheide
Maer die diere die mere vermalen
Haer spise die si in halen
Si ne hebben libbe ghroot no cleene
Sonder die hase allene
Al dat heuet oghe lede
Dat luucter sine oghen mede
Als't slaept sonder die liebaert
Ende die blode hase cuwaert
Al dat voete heuet sonder ghile
Mach wel swemmen ene wile
Die mensche mint oec van hem alle
Mesghet dat hem doet ghevallen
Dat hi heuet boven hem allen
Na sine ghwte alre meest ghallen
Want die ghalle es heet ende droghe
Dus hef si vp waert int hoghe
Die zwimbalch die den wint hout
Doet visshe swemmen met ghewout
Men vraghet dies in menighen lande
Owi die ever heuet sine tande
Die liebaert claeuwe ende die beer
Die stier sijn horne ter weer
Die ree die hase haer snelhede
Die mensche van meester werdichede
Nature ne wapende nie so wel
Noch ne maecte ter vlucht so snel
Dus machmen andwerden hier inne
Mensche die redene heuet van sinne
Heuet tfierande werke an
Dats raet ende daet nochtan
Dies heuet hi sinne vonden
In orloghe tallen stonden
Dat hi daer toe hem wapenen can
Ende als hi pais heeft laet hise dan

Waer hi gheboren dan der mede
So scheen hi altoes buten vrede
Waer hi oec snel alse die ree
Hine ghewachtes hem nemermee
Hine soude verliesen der mede
Sine edele ghestadichede
Nv alst tijt es ende stede
Gaet hem die ghehendichede
Sit vp waghen sit vp paerde
Snellike te vaerne sire vaerde
Ende in scepe met corten stonden
Over liden des water onden
Dus machmen andworden dan
Hem die vraghet twi die man
Cranc ende onghewapent mede
Gheboren es ter menschelicheden
Ghetande diere saghe wise
Ghebben verkoren vleesch ter spise
Si lapen metten tonghen in
Twater dat leeft hem si zin
Maer diere met essenen tanden
Sughen in twater te handen
Dat vele tande ende ghewise heuet
Meshet dat het langhe leuet
Ist dier ist man dit verstaet
Dat over die mere menichte gaet
Wat diere ne ghene longhere heuet
Es sonder lund also alst leuet
Niet dat leuet werp sijn saet
Buter femelen daert toe gaet
Wakende slapende sonder den man
Dits ghwte onsalicheit nochtan
Dat hi so swaerlike hem belmet
Die redene verstaet ende wet
Alre hande creaturen
Nemen haer voetsel bi naturen
In spisen die hem best ghenoeghet
Ende in dranke die hem ghevoeghet
Bi naturen die diere alle
Die leuen ende sijn sonder ghalle

Als herte ende olifante sijn
Ende die kemel ende dat delfijn
Die moghen alle langhe leuen
Ende dats recht hets beschreuen
Die goedertiere sullen ter erven
Altoes meeste in mach sterven
Dier die ghroot sijn van lichamen
Winnen luttel alle te samen
Ende so dierkine oec sijn mind
So si winnen die mere kind
Owi hoe waer es dit noch heden
Grote heeren van moghentheden
Hoe luttel baten doen si den lieden
Si ghapen also sere ter mieden
Dat si te haer langher vlucht
Ne moghen winnen ghene vrucht
Viervoete creaturen
Die verwinnen bi naturen
Ons menschen in onse vijf sinne
Lynx siet claerre als ic kinne
Die ghier rieket vorder ene sake
Tscimminkel es van smake
Die coppe gaet int ghevoelen vore
Die heuer es subtilike int hore
Die creaturen hoerc ghewaghen
Die die moeder langhe draghen
Plinius die heuet beschreuen
Datsi moghen lancst leuen
Nv hort vort van elke diere
Sine sonderlanghe maniere
Na latijn sal ic haer namen
Ordineren al te samen
Om datter menich dier in steet
Die dietsch niet of en weet
Na die ordene vanden .a. b. c.
Eerst int .a. na int .b.
Sullen haer namen sijn ghesett
Datmen elc vinden mach te bet

Hier omme es theghin

Asinus dats des esels name
Een lelic dier ende onbequame
Met groten hoofde met hoiren lanc
Draecht seere an sinen ganc
Ende dat niet can worden vet
Op sine scoudere es ghesett
Dat teken vander passie ons heren
Want dat hi ons wilde leeren
Oetmoedichede weet hi sulc pt
Doe hi voer ter passien waert
Die esel die ne can niet vechten
Ende ghedoghet oec van knechten
Van zwaren steken ende van slage
Ende wilmen hem oec doen dragen
Mee dan hi ghelesten can
Hine strüter niet iegen nochtan
Dit es sine doghetlicheide
Nu hort sine quaetheide
Hi es luxurieus uut verkoren
Dachteren starker dan voren
Ombedecter van manieren
Dan enich van allen dieren
Daer hi sinen wech sal striken
Ne can hi niemens wiken
Toe es sijn luud so grw
Dat hi quetst al dat hem es in
Als cleene sijn haire ionghe
So sijn si swert ten eersten spronghe
Maer si lichten emmer vort
So houder so argher es hi wort
Ten xxx maende noot si te wen
Si winnen tanden iii iaren

Esels melc es seere wit
Plinius bescrivet ons dit
Dat soe witte huut mach geven
Bedi so vint men bescreven
Dat popea keysers noroneus wijf
Dwaen dede daer mede haer lijf
Om dat soe wilde wesen wit
Die wemsche geeste houde dit
Esels vleesch dat maect quaet bloet
Om dat quaet te verdwinene doet
Die esel heuet in sinen varen
Scarpe stekelen ende doren
Esels melc warm als bloet
Es iegen tantsweere goet
Wilmer die tande mede dwaen
Ende soe wel vaste staen
Wilmense daer up striken
Oec es si goet iegen versiken
Die esel es van groter coutheden
Hine winnet niet in couden steden
In herfst no in lentine mede
Maer midts heets somers tracht
Een iaer draghen si haer dracht
Als die eselinne es op den sprone
Dat si werpen sal haer ionc
Wilsi in deemsterheden vlien
Dat si gheenen man mach sien
Haer leuen es xxx iaer
Also langhe winnen si dats waer
Sine sparen gheen vier dat si vinden
Sine ghaerne doe thare kinde
Maect alle liede an dese brieue
Scamenesse ende kinder lieue

Aper silvester in latim
Dats in dietsche een wilt ever sijn
Ende es ene beeste staerc ende wreet
Doet men hem lief of te leet
Matheus in gheere manieren
Degherande dueghet bestieren
Emmer blivet hi wreet ende fel
Swart van haire es sijn vel
Maer so men den stalc meer bit
So hem die hals emmer sit
Sijn sin es hem ongheleert ende hart
Dus es hem sijn vel dan swart
Ragghende tande crom ende lanc
Heeft hi die staerc sijn ende stranc
Ende met scarpen snidende egghen
Men hoert wonder af segghen
Die scarpe egghe die die tant heeft
Die wile dat die beeste leuet
Verlieset die tant als soe es doot
Dit heuet betekenesse groot
Al deert ons in dit lijf die felle
Hi voert met hem in die helle
Sine quaetheit altemale
Men mach den ever lichte ende wale
Mede maken met cleinre pine
Bestaet mene eer hi maect orine
Ghelike in die morghen stont
Anders ontgaet hi lichte den hont
Ende nochtan al es hi moede
Hi werpt hem ter weere ende hoede
Ende bijt den iaghere enten man
Bede campt ende weere nochtan
Ende wacht hem so wie datte bestaet
Ende si dat die ever ontgaet
Ghene doot wonde ter eerster stecke
Hi es in vresen sekerlecke
So vliet hi in die torne dan
Datte hi den honde ende man
Also te bet moghe ontvlien
Bouen allen beesten die lien
Hort hi best vor alle die leuen

Experimentator heuet bescreuen
Dat sijn diere varsch seen es goet
Want het stelpt der nese bloet
Alle swine socken hi eten
Indie aerde daer sijt weten
Ende wentelen ghine in die gore
Doemt woekeraere in hore
Twi setten al dinen moet
In dit nederste aertsche goet
Nu aertsche goet leicht al dine sin
Dof maecti een zwijn begin
In India wi lesen dus
Sijn tussc lanc als een cubit
Anders tande ende ghehoren mede
Vintmense ter sounder stede
In arabia es bescreuen
Dat altoes gheen swijn mach leuen

Aper domesticus in latim
Es in dietsche een tam ever zwijn
Een beer heetet in onse tale
Wreet es hi ende die hem te male
In die modre gherne besmit
Ende al ware hi ghewassche wit
Hi ghinghe weder onder de gore
Onder die ghi beer als ic hore
Hoe nele sore es tere ptie
Ene heuet al die voochdie
Comt onder hem een starker dan
So gaet hi den voghet an
Ende so wie der winnet die seghe
Hi bliuet voghet alle weghe
So wildt uut so een zwijn gellet
Alle die wte haer verselleet

Om datsi horen mesbaren
Ofsi alle verwoet waren
Ende danne ist vreselic talle tiden
Hare verwoetheit ombiden
Sulke tijt so die soghen riden
So verwoetsi in dien tiden
Datsi gherne scoren den man
Die een wit cleet hevet an
Dit scrivet plinius te waren
Die beer ne winnet niet na .iij. iare
Die den sueghen of siet die mane
Men wille segghen ende wanen
Dat hare luxurie coelen te bet
Ende dat si danne worden vet
Aristotiles hevet bescreven
Datsi .xv. iaer moghen leven
Bonden vele .iiij. voeten beesten
Mach die beere meest rideus gheleeste
Es dat sake dat hi es vet
Swijnin vleesch es niet sauden bet
Inden somer dan inden lentijn
Want toten hoghesten slaept dat swijn
So vele dat sijn vleesch dermede
Duncanghen moet ontreinichede

Alay dats sonder waen
Een dier naden kemel ghedaen
Maer sonder knien sijn sine been
Alst hem sal rusten al in een
Moet an enen boem staen
Ende alst die iaghere willen vaen
Dan verhouwen si dien boem

Die beeste en nemets gheene goem
Ende vallet metten bome ende der
Sone esser gheen up comen weder
Anders es dat dier so snel
Datmen niet ghevanghen can el

Anabula es in ethiopen
Een dier datmen dersiet lopen
Plinius scrivet diemen ghelovet
Dat het heeft eens kemels hovet
Ende ghehalst als een pert
Maer so edelike ghehaert
Over al gader sine lede
Dat te siene es wonderlichede
Om sine sconeit weet dat wel
So es te dierre vele sijn vel
Om die ghenouchte vanden oghen
Die hem niene conen ghedoghen
So diemen sat ne can ghemaken
Te siene scone niewe saken
Dit sijn die veinstren dat verstaet
Daer die doot bi ter sielen gaet

Aches alsons solinus seghet
Der oec groot wonder an leghet
Es een dier dat bi garse levet
Dat dupperste lippe so lanc hevet
Es dat het eten begaert
So moet het gaen achterwaert
Dat doet sine lippe lanc
Sondare doe weder dinen ganc
Ten levene ter onnoselhede

Ende mac niene dinen moet
Ioftu wilt wesen ghevoet
Metter spise daer god of spriect
Die altoes nemmermee gebriect
Dine langhe lippe dijn quade bet
Heefti brocht in sulc een strec
Gaestu vort du blives doot
In die ewelike noot

Alphine dat es een dier
Als aristotiles spriect hier
Dnature in verkeert hevet
Brecht datsoe allen beesten gevet
Want viere voete beesten alle
Hebben binnen hare galle
Maer dit hevetse niet een hore
Ende dit maect ne es gheen dore
Wie hevetse anders in hore die galle
Sonder die ghone diese hevet alle
Die orsaelke ende hem gelovet
Dicken wort hi so verdovet
Ende so ontweghet bi hare rade
Dat up hem moet
Vallen die stade

Ana spriect aristotiles
Dat in orienten een dier es
Ende es utermaten wreet
Maer haer en gheen heeft andre leet
So ghelieve sijn si onderlanghe
Comt enich dier in haren ganghe
Dat es van andre maniere
Alle die stade van dien dieren
Comen up dat dier gescoten
Ende wondent so met haren roten
Dat vliet ofte stervet te hant
Want die ana sijn wel becant
Dit exempel segget den leeke
Wat so die clerken segghen of spreke
Si draghen over een so wel
Si open sire eneghe hant vel
Si hebben up hem te handen
Die clergie niet haren tanden
Die dorbiten wijf ende man
Ende men ghewinnen niene can
Hier endet van dieren in a
Nu hort vander .b. der na

Bubalus dat es een dier
Ende als mi dinct te markene hier
Heet ment een buffel in leke wort

Ende dats meere alse men hort
Dan sijn onse ossen sijn
Die horne heuet lanc ende crum
Den hals lanc ende swart van hare
Thouet groot ende niet van vare
Want sijn ansien es goedertiere
Magher sijn dustane diere
Ende si hebben clenen staert
Alse dit dier verbolghen waert
So ist vtermaten fel
Nochtan vintmen iet el
Tote des menschen nuttelichede
Want het heuet tot starke lede
Experimentator die seghet
Dat die melc van bubalus pleghet
Datsi den lichame gheuet ter vaert
Ende datsi vaerlike wonden bewaert
Ende si den ghonen staet te staden
Die met venine sijn gheladen
Bubalus es dinne van hare
Ende hi mach pine doghen sware
Sijn lijnd es te horne pine
Sine galle es medicine
Ten luxemen van swaren wonden
Met welke ghemenghet talle stonden
Gheneset die galle alse wit horen
Die mesquame van den horen
Sijn huut es hart vtermaten
Men pleghet in sine nose gaten
Dat menne enen rinc in doet
Daer menne bi leeden moet
Dat hi met sulker bedwanghe
In des menschen genaden ganghe
Verleedemen oec alte seere
So verwoedi ye lanc so meere
Ende werpt van hem den last saen
Ende hi ne wil niet gherne vp staen
Eer sijn last ghemindert es
Bubalus draghet gheloues des
Onder twater groten last
Nochtan es sijn adem so vast
Dat sijn adem gaet al dure
Dec vintmen sommighe scrifture
Die van deser beesten weet
Ende diene bisontes heet

Bonacus dat es een dier
Ende heuet thouet alse een stier
Dat lijf ende mane mede
Recht na der paerden sede
Horen met so menighen kere
Sine moghen vonden nemermere
Dien maecthet dat lijf verbolghen
Dus wert hem die hem nolghen
Dit bediet die ypocrite
Die voren scinen of si quite
Waren van alre mesdaet
Maer wie so na hem gaet
Ende ondersoect hare meeninghe
Hi salre in vinden sulke dinghe
Daer hi mede wort bescout
Ist dat hi hem dar mede hout
Hier endet name van der .b.
Hort vort die worden van der .c.

Camelus es dats kemels name
Ende es een dier onbequame
Die kemele hebben bulen twee
Op den rugghe ende noch ene mee
Messeus ries in hare barste
Daer si vp nemen hare harste
Langhe been ende enen hals lanc
Ende traech in haren ganc
Solinus spreict datmen achter lande
Kemele vint .drierhande
Deen sijn last te draghene goet
Ende dander te ridene spoet
Maer deen en wil altoes niet draghen
Meer dan hem wille behaghen
Ende dander oec so wats gheschiet
En loopt ouer sine pael niet
Jacob seghet alsmen sal laden
Lopt men an sine knien met staden
Ende knielende ontfaet hi dan
Den last die hi ghedraghen can
Aldus soutstu ontfaen sondaer
Du best onscone ende onmare
Ghebuult ende onscone van sonden
Oetmoedelike ontfa tallen stonden
Die penitentie van dinen daghen
Dat es die last die du moets draghen
Plinius seit alst comt ten tiden
Dat si willen noten ende riden
Sijn si verwoet ende wreet
Si hebben alle paerde leet
Vierdaghe sijn si wel sonder dranc
Ende alse si doen ten watre ganc
Drinc sijs so uele hebben sijs stade
Dat si verhalen hare scade
Ende dat hem es onthouden al
Ende dat hem na ghebreken sal
Si scuwen dat water claer
Maer dat dicke es ende swaer
Dat houtsi ghine ouer goet
Ende dat es om dat wel voet

Basilius spreict dat die kemel langhe
Ghedenct der slaghe in sine bedwanghe
Ende vaert alse die mene acht mede
Maer alse hi vint state ende stede
So wreect hi dat hi es ghesleghen
Men seit dat die kemele pleghen
Staten euich in een stal
Siec onder die andre al
Ende hi niene eet .dat dandere mede
Vasten tot ontfarmichede
Ende du mensche du ne achtes niet
Heuet dijn euenkersten verdriet

Plinius scriuet ouer waer
Dat een kemel leuet .C. jaer
Ist dat hi in sinen aerde bliuet
Ende ist datmen se verdriuet
Dat si ne noten no en riden
Si sijn te starker tallen tiden
Een ander kemel cursaris
Es die men heet dromedaris
Die vtermaten sere sijn snel
Die kemele draghen .men weet wel
.xii. maenden .ende alse si noten in
Gaensi ende langhe stoten
Ende dan sijn si in hemelicheden

Scaemdi mensche dur seden
Alsmen sult souken dijn genoot
Datmen di laets sien al bloot
Echte kemele die ne draghen
Waer ene bule hont saghen
Die dromedarise hebben .ij.
Haer voete doen hem so wee
Alsi swaren wech sullen doen
Datmen hem moet maken scoen
Plinius die meester toghet
Die eens kemels hersene droghet
Ende dan so drinket met azine
Dien sochtet die grote pine
Vanden cuele dermen af vallet
Ves vanden kemele gevallet

Canis dats in dietsche een hont
Jacob van vitri maect ons cont
Dat beesten sijn die men mach wel
Leeren menichrande spel
Ende al slapen si ghine mede
Nochtan so ist hare sede
Datsi thuus wachten vorden dief
Haer heren hebben si so lief
Datsi dicken doot sijn bleven
Om te bescermene dies heren leven
Ende dies toghen si noch vele
Nachs ende al met hare gebele
Oec es dicken dat ghesproke
Dat honde haren here wroken
Ende sinte ambrosis scrivet mede
Sekere ouer ene waerhede
Plinius ende Solinus lien
Doe alexandre hem soude keren
Tlant van Judia te bestane
Dat hem die coninc van albane
Enen hont sende so groot
Datmen iemen noit vant sijn genoot

Alexandre wonderts seere
Ende dede euere ende beere
Vor ghonen hont ghander toren
Nine keerdi omme sijn oren
Ende bleef liggende al stille
Als die sulke proie niene wilde
Doe gheboot hine te verslane
Die hort die coninc van albane
Ende sende noch enen vandie dene
Ende omboot dat hine an lyoene
Proeuede wies hi ware wert
Alexander hiet gaen .i. liebaert
Ende die hont scuerdene te ham
Daer na enen olifant

Jacob spreict van vitri
Dat sonsghe manieren van honden si
Die morders rukene ende diene
Mal ons seggen some briene
Sijn si met vrouwen mele gheuoert
Ende ghetrauwet in mans bleet

Drie manieren sijn van honden
Daer ons boeke orkonden
Die edelste sijn sijn oech ende lanc
Ende snel in lopene ende in ganc
Ende dese sijn goet ter iacht
Te bassene hebben si ghene macht
Owi die honde die niet ne bassen
Hoe si alle daghe wassen
Dese edele honde vander iacht
Edelinghe hebben nv die macht
Oner dat kerkelike goet
Dat ihesus omme storte sijn bloet
Die sonden hebben ons heren lede
Nu heuet al die edelhede
Ende dese honde ne hebben niet
Bassen prediken bediet
Want edelinghe niene keeren
Dat si volc mede bekeren
Maer si neeren hem met prooie
Een edelinc die heuet sine proie
Als hi vrouwen bedrieghen mach
Dats sine proie ende sijn bejach
Andre manieren heten bracken
Met langhen horen ende die backen
Na die dieren ende rieken wel
Ende alne sijn niet so snel
Si maken die beesten moede
Dec vintmen riekende so vroede
Die al dore maken wonden
Ende nemmer haer eerste spoer behouden
Huushonde dats die derde maniere
Ende al ne rekent mense niet so diere
Nochtan sijn si inder wachte
Neerstelike bi daghe ende bi nachte
Plinius bescrijft ons dit
Als een man ter erden sit
Dat hem dan die honde sparen
Hets recht die hem oetmoedicht te weren
Vor die hem felleke vermeten
Dat hi ontdaet haer beten
Die hont wort geworpen blent
Ende .ix. daghe so ist bekent
So draghet die teue als men waent
Die hont rijt te sire achtende maent
Ende die teue als soere heuet seuene
.xv. iaer pleghet si te leuene
Sulc mach oec .xx. iaer leuen
Datsi bachten te samene cleuen
Comt hem van heeter luxurien
Dat welpt heeft nu best bi naturen
Datter spaetst sien beghinnet
Ioft wele die moeder meest minnet
.xij. daghe sijn si blent
Ende sulc .iij. maent omtrent
Men sal gheuen verwoeden honden
In haer eten tallen stonden
Capoens drec dats hem goet
Maer bijt di een hont verwoet
Die wortel vander wilder rosen
Sal di ghenesen vander nosen
Als een gequetst hont beghinnet gellen
Lopen op hem sine gesellen
Ende bitene al ghemeene
Pissende heffen si op die beene
Sulc tijt so si iarich sijn
Want si hebben die wise sijn
Ende niet rieken ghenouchte groot
Biet elc den andren bachten bloot

Een iach hont en levet wel .x. iaer
Ende die teve .ij. iaer der naer
In al dat levet sonder mesen
Leven en langhi als wi lesen
Die hier dan die si ghemeene
Sonder in iach honden allene
Aristotiles die seghet
Als den hont siecheit an leghet
So heet hi gras of ander cruut
Ende spuwet dat wel huut
Sulke seggen oec hier an
Gheen hont mach leven sonder man
Des honts tonghe es goet te wonden
Es hi ghewont oec temenigher stonden
Ende hi ut ghelecken mene mach tbloet
So lect hi sijns selfs poot
Ende salfter sine wonde mede
Nature leert hem dese sede
Der honder philosophien boec
Seghet enen vremden ondersoec
Neemt een welpin datmen soget
Ende enen sieken die ghedoghet
Dronica dat evel gipot
Leghet hem op die borst al bloot
Dicken hets des siecs mans helpe
Ende hets die doot vanden welpe
Honde diene bitten niet die teven
Sine sinre toe bedriven
Dus eist wel naer in allen dieren
Sacrudi man seker manieren
Hine nes dies mans name niet wet
Die man die vrouwen mene spit
Het es meest alre honden sede
Dat si ontremen die ieme strede
Hondine scoen sijn goet sekerlike
Voet ieghen die artitike
Maer riecse een hont
Draghen den man
Hi eest vp sijn been ende pister an

Castor dit wort in latijn
Mach in dietsche een bever sijn
Castorum heeten haer hoden
Die sijn nutte te vele noden
Ende dattes daermense omme iaghet
Ende als den bever dan waenhaest
So bijtse of selve te waren
Dan latene die iagher varen
Ist datmen ander werf dien iaget
Hi toghet dat hi niet ne draghet
Ende vallet vorden iager weder
Die pollane seggen hier weder
Haer bevere hebben die hoden binnen
Recht als wi meere seggen kunnen
Hoe mochtsi dan hem selven vinnen
Die bevere pleghen bi naturen
Alse ene gans te smeltene der
Plinius spreict over waer
Dat sine galle Met spulber
Die nuttelic hevel verduwet
Want hi waent dat men bedi iaghet
Sijn libbe es nuttelic dat hi draghet
Want het ghenesset alsmen ontcallet
Thevel daermen af vallet
Dit dier ne mach niet langhe leven
Sijn staert ne si den watre beneven
Ende die es ghemaect als een visch staert
Experimentator spreict hets sijn aert
Dat sijn staert smaect vanden vissche
Bedi etene sonder wissche
Die listinc als men vasten sal
Marswijn heet hine en niet al
Sijn lijf es vleesch al ander waer

Sijn staert .iiij. voete lanc welnaer
Ende niet vtermaten vet
Subtiliker nochte bet
Maecht gheene beeste onder daerde
Husekine na sire waerde
Some vp ende some neder
Wasset twater of dalet neder
Dat hi dale iof te clime
So dat sijn staert int twater blive
Buters scortsen ende blade
Heeft daer hi hus hevet stade
Boven allen dinghen die hi weet
In biten es die bever wreet
Wat so hi mach met tanden slaen
Ne laet hi altoes niet ontgaen
Hier bi beseffet den tant al dure
Experimentator scrivet sijn nature
Ende seghet datsi niet sparen
De wonde gaen te samene te wen
Ende alsi bome hebben gevelt
Mit haren tanden met ghewelt
Ende of ghebeten dat hem ghenoeghet
Nemen si een die hem ghevoeghet
Ende werpene dan vp wert ouderte
Ende ladent tusschen sine .iiij. voete
Ende slepent also te hole
Dit ne doen si niemen vut haer scole
Maer vremden vut vremden lande
Doen si alle dus ghedane scande
Want sise in eyghendome houden
Ander seggen si doent den houden
Dien haer tanden sijn so verslete
Dat si niet en toghen te beten
Dese bevers kennen die iaghers wel
Want hem es vp den ric dat vel
Vanden slepene al bloot
Si laetse lopen vter noot
Thout minen si om .ij. saken
Om dat sijt of haer huse maken
Ende die scortse dat sise eten

Op dachterste voet es si gesete
Ende hout voren in die voete
Sine spise met goeder moete
Alse die scortse ende dan
Die sijn poot ghelike can
Dachterste voete sijn min no mee
Als der ghanse voete twee
Maer meere ende clawen wijt
Die vorste recht als een hont
Dies prijsmen die nature gint
Om dat dier voren es ghevoet
Als een hont vp tlant te gane
Ende bachten mede te bestane
Te swemene alst hevet noot
Sijns tants cracht die es so groot
So weltijt als hi slaet enen boem
Dat hi vliet ende nemet goem
Of die boem iet vallet noch
Ende so dicken doet hijt doch
Dat dien boem dan vallen moet
Vier tande heeft hi stark ende goet
Twee beneden ende .ij. boven
Ende salmen houden borken gelove
So es die tant ende kiken been
Rede mallijnds ende al een
Sijn haer es edel ende goet
So swarter soet mee te prisene doet
Solinus seghet dat dit haer hout
Boven allen hare wel gout
Ende es een dinc die seer es diere
Onder der heidine maniere
Dien die crampe pine doet
Dien es bevers [illegible] seer goet
Ende hem dan die lede beven
Machet drinke bat gheven
Vanden balghe es goet dat smout
Dmen sine hoden in hout
Wijn met bevers ende ghesoden
Entie wike vanden hoden
Es hem der goede medicine

Die vander iacht heuet pine

Chama dat es ene beeste
Dar plinius af sprect mede seeste
Dat si den wulf ghelijct wel
Maer speckelende es sijn vel
Vte ethiopen so sijn si comen
Dese beesten die wi nomen
Alvinmense in ander lant
Pompeius iulius viant
Was deerste diese dor wonderlichede
Te rome brochte indie stede

Calepus dat es een dier
Wreet en stout en onghehier
So virselic in allen saken
Ghene iaghere ... ne mach hem ghenaken
Want langhe horne sietmen hem draghen
En ghetant ghelije der saghen
So dat het der mede neet
Langhe bome met ghewelt
Want het can wel saghen der mede
Up die eufrate es sine stede
Su wassen daer eenrande hage
Die cleene langhe weden drage
En alset danne ghedronken heuet
En hem dinc dat in feesten leuet
Gaet het spelen ieghen die wede
En met sinen horne verwoeden
En spelet so vele indie weedaulbe
Dat sine horne gheraect naulbe
Verwarren in ghone telghen
Dan alre eerst so moet het belghen
En ghenet een vreselic lut
Dan comt die iaghere vut
En slaet sonder pine doot
Su maecti hier an exemple groot
Ghi starke die minne ontsiet
Die den cranken niet ne vliet
En mene acht dien noch desen
Hine mach niewer seker wesen

Cameleo pardalis
Leset men dat ene beeste is
In ethiopen die es dus ghedaen
Als ons die glose doet verstaen
Ghouet naden kemel als na de perde
Voete en been na des hts aerde
Dat ghesplect es hare tare
Maer enen stone claren hare
Dit dier was oec te rome mede
Wilen brocht dor
Wonderlichede.

Capra dats in dietsche ene gheet
Die horne heuet scarp en wreet
En onder den kin enen vaert
Haer weide leghet te dale wort
En in berghe ende in hagen
Al daer sise connen beiaghen
Hare melc es dure goet
Maer allmer libbe in doet
So commperthet want dat ceise
Es sij niet waert ene blase
Vijfmaende draghet die gheet
Also allmen van scapen weet
In den vorwinter es best hi riden
Also dat si in lentin tiden
Moghen brenghen hare dracht
Want hem es quaet des winters acht
Ysidorus die spreict oec hier
Die buc es luxurieus dier
En dat altoes bi na wil riden
Sijn oghen lopen en gliden
Vele na der luxurien cracht
Euen wel siet hi dach en nacht
Die nanens niene siet ghereet
Ete die leuer vander gheet
Hie siet nanous vele te bet
Aristotiles heuet gheset
Dat nochtan dicken up den dach
Die buc lettel ghesien mach
Maer nanonts siet hi claer
Experimentator seit vor war
Dat vanden bucke die galle
Die wijnbrauwen doet vallen alle
Plyranniclarum boec die seghet
Ende phylosophie in leghet
Dat vten bucke dat bloet
Alle haer vallen doet
Dec leghet hi buxbloet ghebrant
Dat opvertwalsen al te hant
Die liggen in letarghien
Of in swaer epilentien
Dec maect het donke oghen claer
Bux galle leghet hi vor waer
Es si in eneghe stede ghelesghen
Dat te verdriuene ene plesghen
Bux haer te puluere verbrant
Stopt dat bloet alte hant
En vanden lichame die vloet
Jeghen venin drinct sijn bloet
Heefstuud ghedronken of ter ghete
Sin smare es goet ieghen beten
En ieghen der quetsinghe deere
Sin drec es goet ieghen tantswere
Maect mer of een plaester up tsoer
Ghets horen dats wonder meer
Ghebarnet en ghebonden dan
Vor die nose gate ende vorden man
Die warlike heuet euel zwaer
Ghehant so moeti vallen daer
Serpente die vlien oec mede
Die wile het es hare sede
Die buc die es harde hier
En starc en moelic dier
In horne in houede leghet sine cracht
Sin bloet es oec goet van sulker macht
Dat het sceuet den ademant
Die von anders meesters ne vant
Ghets beete es den bomen quaet
Want si verliesen
Vrucht ende saet

Keert omme dander side

Capreola dat es die ree
Den aren pinlic emmermee
Nochtan iesghen andre diere
Seere bloot ende goedertiere
Als die ree in enen lant
Ghescoten wort, secht si te hant
Pulleyum om dat si verdrive
Der mede tsier uut haren live
Ree bucke vechten omme die reen
Hande sere wel naer in een
Ende dats meer als si riden dan
Alsmen hem gaet met honden an
Ontvlien si, want si sere sijn snel
Maer aldus vanghmense wel
Want si al te hant dan vliet
Daer si die hoghelste berghe siet
Dervolghet die iaghere naer
Ende als hi dan wort ghewaer
Datse die iaghere wacht dernedere
Ende si niet mach vort no wedere
Si siet den iaghere enten spiet
Dan striect soe dats omme niet
Want hine soect, eniet dan hare
Ende datse neder vallen swaer
Ja somwile clemmet die iagheder
Der hi mede moet vallen naer
Die ree gaet op montaengen hoghe
Ende laet verre gaen
Omme hare hoghe
Ende siet soe liede van verren gaen
Alte hant heeft si verstaen
Ofte iaghers sijn dat soe siet dan
Dit doet nature diet al can

Cacus es een dier een wonder
Indie moreie al besonder
Ende es ghebursteit als een swijn
Ende al ons scrivet Adelijn
Alst gram es ende onghehier
So werpet uten buke vier
Dit wonder hout hem verstolen
In haghedochten ende in holen
Ende es wreet ende fel
Een osse ghenoeghet hem niet wel
Maer het neemter .iii. of .iiii.
Biden starte starke sciere
Met crachte treckt hise achter uut
In sijn hol dan metter vaert
Dat mense niet ne vinde wel
Ende al ist den beesten fel
Ende het den mensche seere ontsiet
Nochtan ne laet sijn lagen niet
Het ne wacht so vro ende spade
Seere om des menschen

Cefusa es ene wonderlike beeste
Der of spriect Solinus deeste
Dat mense wilen te Rome brochte
Dat mense te wondere besien mochte
Hare achterste voete ende been
Ende des menschen schinen al een
Ende hare voerste voete twee
Als menschen handen, niemin no mee

Cervus dats die hert weetmen wel
Ene beeste die sere es snel
Ghehornet met telghen langhe
Als hi .ii. iaer heuet omme ganghe
Beghinnen hem die horne ute gaen
Ende elcs iaers sonder waen
Achter een tote .vi. iaren
Wast hem een telch vort te waren
Niemmer telghe wassen hem dan
Maer si meersen emmer vort an
Aristotiles die seghet
Dat gheen dier els te wassene pleghet
Sine horne van iare te iare
Als hi siecheit beseffet swaer
Of als hem oude gaet an
Soeken si serpente dan
Ende gaen ten fonteinen drinken
Dus doen si haer euel sinken
Ende verjuegheden sijn si swaer
Augustijn scrivet over waer
Als si te beter weiden tijden
Ende si water sullen liden
Die starcste swemmet voren dan
Ende die ander volghen hem an
Elc houet ligghende up anders stiet
Dus helpt elc andren inden vliet
Hier bi si elc mensche beraden
Dat elc andren sta in staden
Als die herte willen riden
Verwoedsi wel naer inden tiden
Also sere worden si verhit
Ende naden oeste ghesciet hem dit
Solinus seghet dat sire .ii. draghen
Die si in risen ende in haghen
Decken hande naernstelike
Ende leerense lopen hemelike
Ende als si starc sijn leer si hem mede
Springhen lopen dapperhede
Herts calf dat in die moeder sterret
Sijn vleesch verdrivet ende verteret
Venijn ende het es goet tallen stonden
Jeghen des serpens wonden
Blasen pipen bassen van honden
Hoor si gheerne te menighen stonden
Ende men seghet dat si best horen
Als si staen up gherechter oren
Ambrosius doet te verstane
Dat sijn cruut dat heet dyptane
Eerst den mensche maecten cont
Want als die hert was ghewont
Met enen ghevenimden strale
Haddi dat cruut ende ghenas wale
Herts vleesch vro ende dicke gheten
Verdrivet den cortsi wilment weten
Der persen ystorie seghet
Dat die hert die te levene pleghet
Hondert iaer ende daer toe meere
Venijn scuwet hi tot seere
Als hi sine horne heuet niet
Gaet hi daer men niene siet
Ende hetet in die donkere nacht
Dan scuwet hi der wulue cracht
Als die selue weet te voren
Dat sine wapine sijn verloren
Ende als haer horne nuwe sijn
Soeken si dat sonneschijn
Om dat si droghen sullen ende stiven

So dat sire vp moghen tiden
Dan ghaen si ieghen die bome slaen
Proeue of si vaste staen
Haren rechteren horen decken si wide
Sijn niet water sint in die aerde
En dat scheint van niet wesen
Hi es stere goet als wi lesen
Want sine wile die verdrivet
Die serpente als men ons scrivet
Al si es niet vier gheleghet
Plinarius die seghet
Vte sire siren machmen hallen
Een been salmen sticken maken
Dat pulver gheuet verghanc
Jeghen den starken hert vanc
Esculapius die seghet
Datmen den horen te bernen pleghet
En pulvert dat te handen
Dats goet onvasten tanden
Vp datmense der mede wrivet
Met wine ghedronken
Dit als hie scrivet
Entieghen tswort euel doet
Der stoptet den mensche tbloet
En stopt des lichamen onvrede
Placluse ... het mede
Die hem belbint in een herts vel
Serpente ne sijn hem niet fel
Iudie matrice vander hinden
Mach men oec enen steen vinden
Die vrouwen kint draghen doet
Marich vanden hert dats so goet
Dat het drivet vten leden
Dien noot van menscher siecheden
Ja iaghers seggen onder hem somt
Mach die hert te watre comen
Dat hi sire moet ... wort los
Die hert outfliet tluut vanden vos
Die herte vechte onder hem sere
En wie so behout die eere

Mander alle honde hem vrede
Mit groter onderhoricheide
Herts vleesch es te verdouwene sie...
Die caluere daer of wert vorw...
Sijn ghesonder en waerder dan
Dat sijn alre best den man

Cymera es een vanden dieren
Diemen van menschen maniere
In woeste babilonien vint
Selliemen es cume ...
Voren hoghe en neden bachte
Jacob seit dat die heidine wachte
Saulve te vane dese beeste
En maker mede grote feeste
Sulcstijt so sise hebben ghevaen
Met dieren cleden an ghedaen
Presenteulise haren heere
Dan hem te doene sonderlanghe eere
Cymera mach die siele bedieden
Die ... vanden heidenen lieden
Dat es der viande endien
Die vermaren ...
Hoe sise brinhen te presente
Haren here te tormente
Die hem mede diene ...
Elc wachte hem van desen diene

Crocodillus es een dier bi groot
Dat moyses in die wet verboot
En al ist crauc ende cleine
Nochtan ist vosel al ghemeine
En vreselic allen dieren
So fel es het van manieren

Cuniculus dat es een conin
Dier vele in velen lande sijn
In daerde wonen si in holen
Nachts so comen si vte ghestolen
En doen scade ende toren
Beide in wijnghaerde en in coren
Dan keren si ter marghen stont
En stoppen weder des ghates mont
Dat mense daghes niet ne vindet daer
Tso conin woent een iaer
Dien si sere in corten tiden
Want si dicken draghen en vriden
Menich hem iet in ene stede
So lopen si wech ende dander mede
Die van hare keunelle sijn
En laughe noot dat conijn

Cricetus es een cleine dierkijn
Die vele int lant van poelen sijn
Als groot als een coren es dit
Sijn hooft es swart en wit

Vp den rie wort anders bime wit
Sijn haer seit men dat so vaste sit
Men moet hem eer storen die huut
Eer ment mach ghewinnen huut
Dit bekent wel den vrechen
Men beden ne can van hem trecken
Altoes niemene hoe saet ware
Hi en ne dinct ofte sijn lijf ware
So vaste hout hi dat hi heuet
Die ele beeste also leuet
Woent in daerde alst conin
Sietlichte mach hoe verdrene sijn
Vten holen der hoem sheet
Men ghietere in water stoutheet
Aldus heuet die vrecke rike
Ghelet hier in aerdrike
Also vaste sinen slime
Dat hi bliuet ...

Crocutes es ene beeste
Als solinus scrijft in sine geeste
En iacob van vitri nochtan
Die hund heuet wel naer alse die man
Sijn oghen ondaen talre stont
Ene gheen tantvleesch in sine mont
En tant heeftet starc en groot
Van crachte en es ghee sijn genoot
So vreselic es hi sonder waen
Vor dien tant en mach niet staen
Dit dier es com es ghestreuen
Van den wulf en vander teuen

Leert ome

Cacha pleba es een dier
Vreselic ende onghehier
En es vp niluus die riuiere
Van der vreselijker maniere
Traech est en ne buer groot
Den last henet swaer te noot
Van sinen hoefde dat hem verweeg
Van deser beeste ist datmen seget
Comt yemen op hem onuorsien
En tusschen den oghen siet mettien
Hi es thant dode vanden line
Dat dier slacht .i. deel den wiue
Die thouet draghet ghehoort so sere
Dat het stinct vor onsen here
En schint oft hare verwaghe
So comt een vies die tonghe voeghe
Vp hare siet ende wort ghevaen
Van hiten also ondaen
Dat hi siele ende lijf verleset
En die doot der omme kieset
Vander · C · neemt hier ende
Hort wat ic hier vander · D · vort vinde

Damma een dier dat also heet
Es vander gheite dat ene gheet
En staet na sine gheite voren
Het henet sere starc den horen
Sauuwe riecthet en het es snel
En het can sijn leuen hoede wel
Sine horne sijn twee voete lanc
Vp waert recht es hare ghanc
Ende ghesiepen der si staen
Als eens menschen hemt ondaen

Dammula ouer dat ict hilt
Seggen wi dochte so ist dauwilt
Het es een bloot dier ende cranc
Dat een poerte aldus of sanc
Die heuet weert hem metten tande
Die heret met hornen sine viande
Maer dat dauwilt nes niet el
Dan prien des dieren fel
Dese beesten die bedieden
Die ghemeente vanden lieden
Die prouen sijn dier ogher heren
So waer dat si hem ene keren
Alle die heren vp hem drapen
Beide ridders ende knapen

Duran spreict aristotiles
Dat ene wrede beeste es
Vaermate starc en snel
Als hem die iaghers sijn te fel
En sijt moete hebben ghejaghet

So dat hem sims selfs wanhaghet
Penset dus tonghame hare stiure
Her werpet vte sinen drec
Jeghen die honde die hem volghen
En maecse so verbolghen
Mer sine omtrent lucht
Dat het ontgaet metter vlucht

Daxus wanic dats een das
Die selden meer ghesien was
Dan die vos ende corte been
En alle viere niet ouer een
Want cort sijn si ter luchter side
En der ore sorti vlucht ter side
Emmer inder waghen claghen
Sulke tijt alsi hem hort iaghen
En set die rechtre beene int dal
Ende die luchtre bouen al
En dat vel heeft dicke ghecaert
En ghevaerwet ten drawen wt
Sijn smare dat wast en waent
Metter mane in elke maent
Ja slaetmene als die mane es niet
Dat men ne gheen smaer in siet
Men maect salue van sine smare
Jeghen quetsinghe groet ende mare
En dit es dat te wonderne schint
Datsine bete es ghevenijnt
En sijn smare so gans mede
Jeghen menschelike siechede
Die redene die mer toe gheuet
Dats dat hi bi wormen leuet
Die ghevenijnt sijn en bi clanghen
Of moetene sine tande ontfanghen

Esculapius die viuet was
Die striuet aldus vanden das
Beltinc den ghone hare lede
Met dat smare die hebben te rede
Hem wort te bet in haren noden
Sijn hersene in olie wel ghesoden
Die doet al euel ghenesen wesen
Dat mach ans sinenschen scamenesse
Sijn bloet ende sout der mede
Ghesterken an des menschen lede
Beschermet · iij · daghe den man
Dat hem gheene mort plaghe comt an
Die mede sine hoden
In honighe wel ghesoden
En nuchtere gheten dan
Gheuen macht den conden man
Dat hi drie daghe der na wel
Pleghen mach der vrouwen spel
Vander · D · en segghic nemme
Vort suldi horen vander · E ·

Elephas dats olifant
In dietsche ist elpendier genant
Een dier es groot en starc
Ver mule hanght hem ene snauel lanc
Die groot es ende daer hi mede
Doet al sine besichede
En des snauels heuet hi noot
Want die beeste es hooch en groot
En ne mach hem niet ter erden boghen
Anders no condi niet van hoghen

Hem ghevoeden in ghene wise
Hi neemter mede dranc ende spise
Ende doet der mede in sinen mont
Jacob van Vitri maect ons cont
Dat sire mede in wisshe slaen
Hare viande ende vaen
Want si sijn soet in wisshe ende stout
Ende hare prijsien hout
Toghet men hem root wijn of bloet
So walst hem der bi die moet
Die persiene ende die van Inde
Sijn die hem vechtens onderwinden
Metten beesten ende treine up dan
In enen castel wel .l. man
Ende tebreken mede die scaren
Nemach niet ieghen staen te waren
Haer huut dat es so swaer
Dat elken man ghevet vaer
Langhe tande hevet thelpendier
Ute raghende lesen wi hier
Erom boven lanc twee cubitus
Van desen tanden maect men dus
Medicine soet ende diere
Te pulvere bernen di mense in viere
Dat pulver stopt ter nosen tbloet
Emmorroide stopt het metter spoet
Menstrua ende emorroyde
Te stoppen niewerrede
Dat moet men drinken ende bereiden
Met sape van weghebreden
Dese tande dats yvoor fijn
Ander beene die ne sijn
Niet so soet no so diere
Der hyen tande dats hare maniere
Sijn crom boven ende der sie recht
Die crommen sijn die waertste echt
Ende men leset in houden bouken
Dat menne dus can vanghen ende soeken
Twee maechden gaen in die woestine
Naect der si pleghen te sine

Die ene draghet een vat an die vt
Ende die ander draecht .i. zwert
Lude singhen ende gaen si vort
Als tolifant dat verhort
Comt hi toe ghelopen dan
Ende als hi siet den maghetden an
Naturlike minnet hi suverhede
So leet hi die zuvere lede
Haer barste ende haer lijf al bloot
So hevet hi in ghenouchte groot
Dat hi wort slapende metter vt
Die ioncfrouwe hevet twaert
Si steecter int lijf metter spaert
Ende die ander ontfaet dat bloet
Ende dat dier blivet dus doot
Men varwet metten bloede root
Purpere die coninghe draghen
Die horic den boeken ghewaghen
Dit bloet bediet dat soete bloet
Dat ute Jhesus siden woet
Die ioncfrouwen bedieden
Twee wette .ii. maniere van lieden
Dats toude ende die niewe wet
Der Joden ende karstine in sijn geset
Synagoghe der Joden ioncfrouwe
Die bose was ende ongheetrouwe
Datsi die ihc side ondedet
Ecclesia ontfaet dat bloet
Inden kelec up den outaer
Dat soete vel dat purpure claer
Van ihc was ghevarwet der mede
Met vurmender dierhede
Dies singhet die bruut in hare sanc
Mijn lief es wit ende root gemanc
Van .m. vut vercoren
Vort suldi die materie horen
Hoemen tennet dat elpendier
Dat vindi bescreven hier
Also als die glose seghet
Die in die vraie bible leghet

Als tolifant es ghevaen
Met enighene diere toe staen
So blontene sere ende slaet
In wies bedwanghe hi staet
So comter toe een ander saen
Die dier hem wille doen onderdaen
Ende verstreckene vanden diere
So es die beeste so goedertiere
Dat si den ghonen doet sulke eere
Die se quite vanden seere
Dat si hem blivet onderdaen
Dit soude elc mensche verstaen
Ende gode danken diene onbant
Vanden ewelike viant
Tusschen telpendier ende draken
So es van nijde ene sake
Die nemmermee ne staet in vrede
Die drake es groot ende starc van lede
Ende laghet die diere te waren
Di si te gader gaen in scaren
Ende cnoopt hem om die voete den start
Ende dat ondoet dan metter vaert
Met sinen swanele die olifant
So vaert hem die drake in hant
In oghen ende in nose gate
Want der ne mach hi ghene bate
Hem selven metten swanele doen
So suget ute die draken
Vanden elpendiere dat bloet
Plinius seghet als die was vroet
Dat die drake es so groot een dier
Dat al tbloet vanden elpen dier
Hem luttel ghenouch es tere tuesghe
Dies drancs wort die drake an huesge
Ende wort dronkijch andien dranc
Ende die olifant wort cranc
Ende moet vallen ter dien noot
Ende valter somwile den drake doot
Nu hort niet wilkerande sake
Die olifant belaghet den drake

Si marken sere nauwe die stede
Waer die draken slapen mede
Jst onder wetse ist onder boem
Ende dan nemen si nauwe goem
Dat si up hem vellen den last
Dese strijt es ewelic ende vast
Die si die serpenten bestaen
Si vertartse ende verslaen
.A. P. scrivet te waren
Als die suen sijn van .x. iaren
Ende die hyen van .v. iaren
Dat si dan noten plien
Twee iaer noten si achter een
Ende elcs iaers in daghen tween
Ende in elc iaer nemmere
Menschen scaemdi der ommere
Ende note heimelike te waren
Noch ne keere niet ten stare
Eer si ghedoghe na hare maniere
Sijn in lopende rivieren
Sine striden niet om hare loen
Want si ghene over spel ne doen
Menschen ii mare hovessche maniere
An dese dulle stomme diere
Al si noten deen nut den andren
Ende die moeder die moet wandren
Twee iaer dinne met hare dracht
Eer haer daer of wort ghesacht
Ende dan so gaet se in broeken
Hare vrucht te werpene soeken
Want vellet up die erde sonder waen
Nemmermee ne mocht op staen
Ende some doen si alle te handen
Hare calvere in heylanden
Ende dat es alle die sake
Om dat si ontsien den drake
Ende emmer alsoe calven sal
So es die hye bi hare dan al
Solinus die meester ghewaghet
Dat tolifant .ii. eens ne draghet

Maer het es bevonde dat ic scrive
Hi draghet .iiij. waerf of te vive
Siet hi die muus hi es verslaghet
Ende vliet of hi ware verjaghet
Ende dit es te wonderne sere
Wonderlic beestu god here
In al dinen ghewerke ghemeene
Weder si sijn groot so cleene
Die olifant ontsiet dat paert
Ende hi es vander muus vervaert
Si leven driehondert iaer
Ende dat es hem te swaer
Van olifant mighet den coninc
Ende dit es wonderlike dinc
Als tekijn dier rusten sal
Sittet up sine ende al
Die vorste voete staende recht
Ende an enen boem lenende echt
Ende alse si bicken si vallen neder
Dan esser gheen upstaen weder
Ende somwile nemens iaghers goem
Die oec ontwee saghen den boem
Danne brecht hi seer ende meslicht
Danne comen dandre daer waert
Ende meshaven ende onthuesghen
Alse si hem helpen niene moghen
Somwile helpen hem die cleine
Met snavelen ende met live ghemene
So dat hi up comt ende vliet
Ende alse hem dat mene ghesciet
So bluet hi vanden man ghenaden
Alle .iiij. sine voete staen
Als poste sonder knien
Bedi ne macht hem niet ghesien
Valt hi dat hi up come mach
Die wint es hem een swaer slach
Ende alle elpin dier die sijn
Drinken tot ghaerne wijn
Si wassen tot .xl. iaren
Binnen ieren minnen si te wen

Equus heet in latijn dat pert
Ende es ene beeste waert
Dat men in menich lantscap vint
Maer die beste die men vint
Die sijn in capadocia
Ende int lant van sicia
Die thoncten diepst int water steken
Houtmen over best dat houc spreken
Den wielen perden willen wanen
Ist datmen hem of snijt die manen
Dat hem die luxurie ontfaert
Min datse dat haer verhovaert
Dit selve vintmen an die wijf
Die hem verheffen in haer lijf
Om haer haer scoen ende lanc
Int lant van siten ende oec ghemanc
Int capadocia sonder waen
Spreect men dat die merie ontfaen
Vanden winde maer over waer
Sone leve si maer drie iaer
Alst pert es hout .iiij. iaer of twee
So notet maer nemermee
Mee dyet dat si tilike winnen
Tote .xx. iaren willen kinnen
Es haer noten wel in die tijt
Dat pert noot ende rijt
Al tote sinen .xxx. iaren
Ende die merie tot .xl. te waren
.xxxv. iaer es dats perts lijf
Ende .xl. iaer so levet het wijf
Men seitht dat in cysilien
Een pert levede wilen .lxx. iaer wile

Ooch seghet men dat die perde der
Leven also menich iaer
Up dat dat pert van dane si
Dat selve seghet men van persi
Die spaensche perde ende die van galle
Leven onlanghe met allen
In paerden meest bove alle dieren
Machmen marken hare manieren
Hoe dane wijs si sijn ghesinnet
Ende dats an toren datment kinnet
Hoe et hem van moede mach staen
Sijn si vermoeit si laetse gaen
Sijn si gram si legghense an thoren
Ende hebben si vaer dies ghelovet
So rechtelike vor waert weder
Ende sijn si siec si legghense neder
Ysidorus seit dat dat paert
Vier pointe moet hebben salt sijn wert
Sceppenesse dueghet ende sconede
Die varwe vanden hare mede
Dits die sceppenesse nu maert
Dat sijn lijf si hart ende staert
Wel ghesonken langhe siden
Hoech gheruchet recht int riden
Ront ende clovende over den striet
Tevet an die voete niet
Hol ende vast ende droghe die horne
Over al sijn lijf sal hem behorne
Dat wint stinende si sijn vel
Sine doghet hort also wel
Dat snel ende stout si ende niene suene
Ende mette leden lene
Dat es een tekin van crachte
Ende alst staet stille ende sachte
Dat het si te porne goet
Ende alst hem iet verhit die moet
Dat het goet te houdene si
Ende saen sijn moet ghelecht der bi
Die sconeit prinstine int ghemeene
Dat hem si dat hovet clene

Droghe ende wel an die bene
Die horen cort scarp ende clene
Grote oghen nose grate wijt
Den hals op wert talre tijt
Dicke manen ende staert
Die voete te rontheden waert
Sine varwe vanden hare
Swart dat seitmen dat best ware
Root of appel graen of wit
Anders varwe dan dit
Es niet vander bester werde
Men vint .iiij. hande perde
Een dat es torlogen goet
Een ander datmen riden moet
Elx daghes na ghenouch
Een ander dat nutte es ter plouch
Maer vant perde in ouden tiden
Die hem niemene en liete riden
Dan die eerst haer hise waert
Aldus was Julius cesars pert
Ende des coninx pert van citen
Ende in alexanders viten
Was sulc busifal sijn pert
Doet starf die haddn so waert
Dat hijt eerlike graven dede
Ende maecte in sijn eer ene stede
Dec waren sulke perde hier voren
Als si haren here verloren
Dat si nemermee ne haten
Ende oec wenende utermaten
Hevetmen ghewetene dat pert
Der die here versleghen wert
Ysidorus sprect ende meent
Dat sonder die mensche el niet ne weet
Dec sijn perde der liede aen sien
Wat in wisghe sal ghescien
Sijn si drovene of te vro
Dat der na die dinc comt also
Dit vintmen an sonderlanghe perde
Merien hebben sulke waerde

Doene ter andere steruet ter eene
In al hare stare ghemeene
Dat dandere vp houdet hare vole
So ghelieue es hare scole

Anicornus dats een dier
Van oriente spreict solinus hier
Dat ghemaent es · als een paert
Onder den kin heuet ene baert
Die hye heuet horne ende de soge ne gheno
Spleet voete sijn si alle ghemeene
Ende sijn na den hert ghemaect
Ende hebben vleesch dat see wel smaect

Eale dats ene beeste
Den ynde ghelijc spreict te geeste
Al tehpen dier es het ghestaert
Ende het es pec swart ghehaert
Ghelijcke bact na dat euer zwijn
Ende heuet horne die langhe zijn
Dan twee voete daer mede doet
Menich vreselic ghemoet
Dit spreict solinus ende iacob seghet
Alst wille dat achter leghet
Den enen oren ende orebaert
Dan andren te stride waert

Ende als die blonc es ofte moede
Rechtet het vp den andren int spoede
Ende laet dien ligghen na sire maniere
Dit dier es gherne bi riuieren

Acthires es een dier bekent
In dat lant van orient
Dat den stier ghelijc oec es
Alsons scrijft aristotiles
Maer dat manen heuet als een pt
Corter ende sachter neder waert
Hanghende bi sine scouder der
Bruun root so hes et ghehaer
Sijn ander haer na wlle maniere
Ende sijn luud es ghelijc den stiere
Sijn horne crom al omme gaende
Ende mede te stride wel staende
Sijn vorhooft ru ende ghesteede
Bouen sine oghen beden
Recht gherant als die tre
Ghevoet ende starc der tre
Maer corter es hi ende sijn vel
Mach slaghe vele ghedoghen wel
So dure soete vleesch het draghet
Datmenet der omme vaet ende iaghet
Ende alsment iaghet om sine wille
Bliuet somwile staende al stille
Ende rust hem ende vecht
Ende werpt sine dreck vte echt
Eere neden verre ofte mee
Alst hem wort van calue wee
So coemt die diere ellerlijc

Ende maken van drecke enen dic
Ontrent dat dier om die salien
Dat men hem niet sal ghenaken

Glira es een dierkijn
Der vele in almaenge sijn
Hye ende soe doen als die wise
Ende versamen hare spise
Onder daerde in somer tijt
Om te etene als die winter lijt
Die soe es ghierich ter spise
Maer die hye es van vrecker wise
So dat hi cume hem seluen gheuz
Daer hi nauwelike bi leuet
Als hi vernemt dat sine soe
Hulselike gaet der spisen toe
So verstopt hi hare dat gat
Ende alse die soe wort markende dat
Dat versloten es die spise
So doet soe na des scalcs wise
Ende maect een ander hemelic gat
Ter spisen waert ende gaet in dat
Ende steelt der spise al ghenouch
Ende laet den snodel wachten ghenouch
Als somer comt ghenallet wel
Dat die soe heeft een scone vel
Ende soe ront es ende vet
Die hye die hem ter vrecheit set
Heuet een vronghelt lijf
Ele man die wille wachte sijn wijf

Erinatius dats een dier

Ende men waent die wheit hier
Dat cyrogrillus mede heet
Dat ghenoemt hier voren steet
Een eghel heet in duutsch tale
In vlaemsch een heers dat weet ic wale
Na een zwijnkijn est ghedaen
Ende es met dorne al beuaen
Sonder anden buuc allene
Ghelest het vrecle groot iof cleene
Twint hem te gadre alse een bal
Ende deect hem in sine wapine al
Het es te siene of te tastene onmaect
Doch doemer toe desen raet
Alsment in warmen water doet
So est te siene ende te tastene goet
Ambrosis ons te verstane doet
Dat het es bi naturen vroet
Het maect te sinen hole twee vutgaende
Ende vorsiet te voren langhe
Welc sins dat die wint sal gaen
Sal hi noort so bestopt het saen
Dat gat dat int norden staet
Ende suele tijt dat die wint suut gaet
So stopt het tsuden ende ondoet norde
Dit sijn sinte ambrosis worden
Sijn vleesch droghet ende ontbint lijf
Ende es der maghe gheen confortatijf
Het doet wel orine maken
Nuttelijc es het te hare saken
Die ghelet sijn lasers te sine
Int point datmen heet elefantine
Dat gans es dat moet vet sijn
Ghenleghen ist ghemaect als swijn
Dit dier ende anders nemmee
Heeft beneden gate twee
Daer der voghele ligghe dats waer
Ende sine hoeden lieghen daer
Ysidorus scriuet dat het vaert
In heerfs tijt vp den wijngaert
Ende vellet die wijndruuen neder

Dan lesetse te samen weder
Ende wentelt vp en draecht se also
Sine ionghen die des sijn vro
Dat heirs te puluere verbrant
Ende met pecke ghemenght te hant
Doet in luxemen wassen haer
Dat spreict plinius ouer waer
Albrecht seghet al bloot
Als teen ieghen tander noot
Datsi staende hem ghenoeghe
Nature mach elken ghenoeghen
Die elker creature gheuet
Daert bi sine ghenouchte heuet

Erminius dat es een ermelijn
Een hinrstone diertkijn
Ende es van weselen ghesclachte
Mee seghghent mee dan ic achte
Dat al eens es dat ende dit
In wintertijt so ist snee wit
Sonder anden staert ant ende
Als tsomers hitte hem comt ghehende
So ist vp den ric brun ende root
Muse buttet ghine doot
Want met haren vleessche leuet
Alsmen sijn vel snee wit heuet
So es het waert ende diere
Anders ne doghet in ghene maniere
Vander .E. hebdi ghehort
Nv verstaet vander .F. vort

Falena dats een dier
Vreselijc ende onghehier
Varende in sijn woesten lande
Ende es ghemaect tes menschen scande
Omme te maren sine houerde
Want met so vute groter onwerde
Bestaet het den fieren man
Ende verwintene mede dan
Ende sueertene in vele sticken
Ende oec ist ghevallen dicken
Dat het ghemoetet ander vlucht
Euen comen mit groter vrucht
Ende alstene oetmoedich verstaet
Ne deet hem quaet no goet

Furunculus dat es een furet
Ende sijn haer na ghelen .i. deel gheset
Meerre dan die wesel een deel
Ghemaect na tfitsan gheheel
Stouter ende wreeder nochtan
Dan sine cracht ghelecste can
Die sijn also ghesect ter stolen
Datsi under connine holen
Gaen ende bitense dan doot
Iof si moeten vte dor die noot
Alleue haetsi met dese beeste
Mwat so leuet minste ende meeste
Bestaen si mogense verwinnen
Niet dan si tvleesch so minnen
Want si ne mogen met dan bloet
Mt te quaethede staet hare moet
Vele ionghe heuet tfuret
.vij. of .viij. dus ist ghesect
Lioghende seitmen dat si riden
Als die soec wille te noten tiden
Heuet si dan met hi ghenoot
Si te drencht ende bliuet doot
.xl. daghe draghen sise omtrent
Ende .xl. daghe sijn si blent
Ende daer na binnen .xl. daghen
Beghinnen si dan buten en iaghe

Furionz spreict aristotiles
Dat een luxurieus dier es
Ende ghulsch van etene nochtan
Ende dicken moetet vanghen an
Sware auenture om sijn eten
Dulanghe leuet eist wildijt weten
Waer bi dat die drinc es mede
Dats bi sire onsuuerhede
Want als hem die wille doet
Ghebaert of het waer verwoet
Sijn wille es meerre dan die macht
Ende om dat dien nature cracht
Allen creaturen ontseghet
Luxurien die es ontweghet
Bouen der nature gaue
Sone mach hi lijf niet wesen lanc
Die so noede rusten stille
Alst dat dat vleesch ander wille
Furionz dat noteret mede
Recht na des menschen sede
Want soe leit onder ende tmanne bouen
Indesen so machmen louen
Dit dier dat seere es onghelecrt
Datsine nature niet ne verkeert
Dies maecte menschen plien ende plaghen
Dies ic laes niet dar ghewaghen

Feles es een dier daldus
Nous of bescriuet plinius
Van quaethede groot van sine clene
In daerde wonen dese diere ghemeene
Si drecken haren drec in daerde
Of enich dier ghinde sine vaerde
Dat sijn drec niet ne openbare
Dat feles dat dier dwaere
Als het danne die diere siet
Want het ne mach oec lopen niet
Gaet het swaerlike ende stille
Ende alset een siet te sinen wille
Mordadelike vt het vp hem te handen
Bede met clawen ende met tanden
So gaet sueren ende biten
Dit dier slachte somighe ypocrite
Die make een heimelic dec
Ouer hare sonden dats wel hi drec
Mi biechte die si spreken
Es al ghine lose treken
Om dat men se sal heten goet
Mcome hem der mee int ghemoet
Die sueersi ende nemen tware
Hoe seer emmer vort ghenare

Finges dat dier siet men lopen
Int lant van ethiopen
Ende een deel brun van hare
Plinius seghet openbare
Dat die soec ande borst vore
Twee spenen draghet ende als wit hore
So plegens lettel diere dan dit
Int lant daert woent ende sit

Sone eist te sochte no te wret
Maer doet hem iemen enich leet
Dat ne cant niet lichte v'draghe
Die sinen pais wille besaghen
Met desen dieren in hare stede
Sie dat hi hem houde vrede
Hier comt an vander lettere · G ·
Vander · G · vandics nemmee

Glis een een dier ne bat groot
Some wit some swart some root
In vlaendren hetet slaepmus bi nam
Want den winter alte samen
Slaept het sonder spise en drank
En als die somme haren ganc
V'hoghet ende die somer naect
Bi naturen dat dier ontwaect
Minder dan die ratte so ist
Vandesen diere ist datmen leist
In plinius boeke dat sijn smare
Ghesoden sere nutteliker ware
Hen die hem ontlaghe d'scaden
Dat hi twater soude laten
Bestrike hi ut mede sine lede
Op daerde ende bome mede
Lopet enen wel als wit horen
Azelen heuet seere v'coren
En doeter in als het vint stade
Dicken vernoy ende scade

Gali spreict aristotiles
Dat het een see stout dier es
Want het hout ter menschen tut
Jeghen die serpente strijt
En allecse heuet v'beten
So gaet hetse te hant eten
En altehant d'na hetet rute
Dat het bi dat venijn v'iaghe vte
Ende daer es toe een redene goet
Twi het bijt die serpente doot
Want gali biden musen leuet
En om dat het v'staen heuet
Dat si die muse v'teeren
Hier bi so willhet hem deeren
Om dat si cranke haer beiach
Hier bi eist datmen segghen mach
Onder stompers wal ontnut
Want elc om sijn winnen tut

Geneca dat es ene beeste
Meere dan die vos die meeste
Valu root ende daer in bont
Swarte scinende wint
Ene beeste goedertiere genouch
Mit daer haer onghenouch
Sine es fier no ne clemmet hoghe
Maer ghemate en ghedoghe
En bi riuieren es haer ganc
D'scerse spise na haren belanc

Guellules dat es een dier
So wreet no fel no onghehier
Bi water es het menich stont
Meere es het dan die mulhont
En minder dan teencoren
Coot valu es et als wit horen
Maer al die wamme die es wit
Onder daerde wonet dit
Sijn dreec riect als musselaet
En menich die hem niene v'staet
Heuet ouer musschelaet gheacht
Maer het ne heuet niet die cracht
Ende dits wonder des het plegh
Dat het in openbare leghet
Smen dreec als of het woude
Datmen al daer vinden soude
Alle den lieden te baten
Sochtan vliethet vter mate
Waert so het mach wijf en man
Datment qualike ghesien can
Indesen dene leert ons hier
Dit onghelcerde wilde dier
Dat elc wel doe in allen wijs
En nemmermee ne soeke prijs
Ter werelt hoe sere gaet d'of
D'werelt prijs en es waer stof
Hier nemet ende vander · G ·
Vander · I · so hort vort mee

Iles es een dierkijn cleine
Up wetsen wanderende en up steine
Als ons sinte grigorius seghet
Dat het daer sine ioghet pleghet
D'noch serpente noch te man
Soch quaet dier ghecomen en can
Plinius seghet si sijn snel
En ghehoornet sere wel
Vnemen si iet viersen met alle
Si laten hem vand' rotse valle
En behouden hem iegheen den val
Op haer horne ongequetset al
Sulke boeke wanen des
Dat dit van ysten comen es

Ibida dat es een dier
Ghemanc ende een deel onghehier
Van enen euere die es een wilt
En vander soeghe die men thuus hilt
Al es dat si selliene sijn
Sochtan sijn beter die huus swijn
Jof die wilt sijn inden woude
Want si ne vetten niet also houde
Soch haer vleesch nes so ghesont
Dat es naturienen cont

Istrix als ons scriuet solijn
Es een dier datmen heet porcaspijn
Dit dier wandert bider zee
En in holen van berghen mee
Als het niewer niet een tlbunt
Te lusschene bider zee vint

Te somere comt het selue vort
Mar alsmen den winter hort
Van coude maken groot ghedinghe
Dan es sine wanderinghe
Op twater ende up tlant mede
Hout het sine leghersteде
Met burstelen swart en wit
So es het behanghen dit
Die staert sijn groef en stide
En daer hem mede weert in stride
Genaect hem man of hont
Het sendet hem en in cort stont
So scietet .ij. of ene
Die in vlieghen toten beene
En hier mede ist altoes belwaert
Wie soect heue gaet of vaert
Van desen burstelen est gheseit
Dat menre echte van messe of siet

Iena dats ene beeste
In doden grauen es hare feeste
Die doode ghedoluen sijn
Plinius seriuet ende solijn
Dat hem elwec dinghe hore toe
Want het es hye ende soe
Bede sijn hals ende sijn hals been
Si hem euen stijf ouer een
So dat met omme sien ne can
En kere hem altemale dan
Gheerden sijn in die woestine
Gaet het nachts al stillekine
En verstaet nauwe en hort
Hoe van hare name es dat wort

En leert ghone name nomen
Dan est dicken bi nachte comen
Roepende ter herden keeten
En nomende hoesti heeten
En alsmense dan uut brochte
Dodetse up dat het mochte
Dicken dat dier ghebare leert
Als een die wee heuet en keert
Dat hi heuet in sine maghe
En als danne vant an sine laghe
Weder dat man was of te hont
Dien verbeert al daer ter stont
Jach honde comense der het gaet
En datse sine stade beslaet
So hebben si hare bassen verlore
Alle diere volen vut hare spore
Gist datse mach dan omme gaen
Als het wille verkeert het saen
Sine vaerwe in alre maniere
En dits wonder vanden dieren
Dese yena draghet enen steen
Sme ghelike nes ne gheen
Voren in chouet of in toghe
Hier na als ic van stenen toghe
Sal ic u ghewaghen des
Vanders wolues gewte so es
En es ghemaect na des pts gelike
Vele vintmen in afrike
Vander .l. gaet vte dat spel
Nu hort vort hier na vanden .l.

Leo seghen solinus beeste
Es comme vanden .iiij. voete beeste
Leewe es hi in diedsche ghenant
En liebaert heetmen hier int lant
Men vint dit hort visieren
Van liebaerden .iij. maniere
Eerste vintmen all ende all
Sp ghehart carpts inden hals
Maer die ne sijn no starc no snel

Andre vintmen also wel
Die ydus wimet dat wrede dier
Die ne sijn edel no fier
Noch inden hals oec ghemaent
Edel hoene als men waent

Sijn lanc ende slecht ghehaert
Snel ende starc en ommervaert
Sine weten altoes gheene stalchede
Noch gheen bedruefthe no ontsie si mede
Simpel es dat sien van desen
En also wil si besien wesen
Hi voerhooft en hare staert die doet
Verstaen hoe si sijn ghemoet
In barste en in voeten voren
Ligghen sine crafte all wilt hore
So heet sijn si dats ti tiden
Haer ghenoot wille tallen tiden
Die leewinne brinc ghe eerst .v. ionghe
Danne .iiij. ten andren sprongh
Dan .iij. dan .ij. dan een
En der na nemmermee ne gheen
Twee spene heuetse en die clene
Middel an haren buuc allene
Ansim die helighe man seghet
Als die leewinne hare ionghe heuet
Dat si in drien daghe niet ontwake
Dan comt die vader claghe make
En grinsieren en mesbaren
Dan ontwaken si te waren
En dese slaep ghelijct der doot
Dits van beesten wonder groot
Solinus spreict in sijn ghedichte
En questie hine beloget niet lichte
Maer maect men ere so ist al verlore
Den ghonen die hem leghet vore
Dien spaert hi dits heren doen
Twi draghen si inden scilt de lyoen
En sine int lijf niene draghen
Vechti were si laten hem iaghe
Den armen enten verwonnen
Dats die si sparen meine connen
Uut die lyoen oec sonder waen
Ontlopen ene die was ghevaen
Dien ne comt hi altoes niet an
Sonder verbuit hi den man
Her ne dade onghet alte groot
Hi ouder oec hi den man doot
Dan erwijf dits edel sede
En houder doot hi de vrouwe mede
Dan mashede ombesmet
Als hi claept sijn oghe let
Ne wort ghelokn nemmermee
Gaet hi in sande of in snee
Hi dect met sinen staerte dan

Sine spore om datten die man
Niet ne vinde also ghereet
In hare gheselscap dan sijn en si niet wreet
Maer elc andren vrede draghet
Solinus seit als men iaghet
Ende hem die iaghere volghet an
Onwerdelike vliet hi dan
So staet hi stille een stic der naer
Als of hi ne hadde gheenen vaer
Ende doet hi daer dat niet es bloot
Als die scamenesse hevet groot
Dat ye men wiken soude
Maer als hi comt inden woude
Ende hi marct dat mem niet siet
Dat hi vor die honde vliet
Dan vliet hi met alle sire macht
Vor den iaghere ende vor die iacht
Hi springhet als hi sine proye vaet
Maer als hi vor die honde ontgaet
Sone can hi springhen niet
Als hi gaet daert hart es hiet
So treet hi sine clawen in
Dat si blouken sullen te min
Ende des selves pleghet die cat
Ende als hi loopt tenigher stat
So loopt hi vorder dan hi acht
Ende doet sine grote cracht
Als hem hongheret die liebaert
So treet hi op die aerde sinen staert
Ende maecter enen witen part mede
So maect hi grote vreselichte
Met gronsierne ende onghehier
Sone es dan so stout dier
Dat dar liden over dien treet
Dus sijn die diere in sinen strec
Dit scrivet Ambrosis over wonder
Want dat menich dier besonder
Ontgaen mochte met snelheden
Dat staende blivet der ter steden
Ende vert als ofte ware ghebonden

Die leewe diene wille te gheenen stonden
Met andren dieren hem ghemenghen
Maer alleen coninc in allen dinghen
Sone wille hi hem ghesellen niet
Onder meente die hi siet
Dat hem blivet of honde spise
Des ne wil hi in gheenre wise
Alle viervoete ontsien den lyoen
Nochtan ontsiet hi den scorpioen
Ende waer hijt siet hi vliet te hant
Sinen ghevenijnden viant
Als die leewe hem ghenanghen siet
Es hi verbaert vorden spiet
Vier ontsiet hi alre meest
Van waghen lude es hi ghevreest
Ende hi ontsiet enen witten hane
Als men hem gaet met bedwanghe ane
So blauwet men vor hem .i. hont
So wacht hi danne tere stont
Dat men die man also mach dwinghen
Als den hont dien hi hort singhen
De leewe en es nemmermee vet
De vastene heeft hi hem ghesett
Ende aet hi oec danne iet te vele
Hi traect dan weder vter kele
Als hem siecheit oec gaet an
Het hi die simme ende ghenest dan
Jof hi drinket des hondes bloet
Selden es hi sochte ghemoet
Ende dan leghet hem die staert stille
Maer dan als hi belghen wille
Slaet hi hem metten staerte dan
Nauwe ende wel kennet hi den man
Die hem ghave enighe wonde
Ende saghine tenegher stonde
Onder ene grote scare
Hi souden bestaen openbare
Ende hadde een vte ere rote
Ghewinst ende na hem ghestote
Dien soudi ter neder lopen

Anders dadise hem niet becopen
Sijn vleesch es heet vut vercoren
Sine hitte alre heets te voren
Bedi gheeftment hem in spisen
Dien sijn van sere coudder wisen
Sine beene so hart datmer ghemeene
Vier vte slaet als vten stene
Lettel el enich march ne gheene
Sonder in die rebbe beene
Sijn sinout es goet iegen venijn
Die sinout neemt ende wijn
Ende hem der mede besmaert
Alle beesten hi vervaert
Sijn sinout es van eere maniere
Dan gheen der iiii voeter diere
Sijn sinout met olie van rosen
Die ghenesen van alre nosen
Des menschen anschijn ende maket clere
Ende ghesont dit weet over waer
Sijn hals es van enen beene
Des ne keert hi hem groot no clene
Ghetant es hi na shonts maniere
Maer meerre als betaemt ten diere

Leopardus dinke mi
Dat in dietsche die luypart si
Die leeuwe ende pardus mede
Winnen met hare ghemanchede
Die soeken sijn starker dan die hyen
Plinius die scrivet van dien
Die dit die wille weder staen
Wi pine tusschen sine handen slaen

Looc te sticken het wiket dan
Want die lucht ghedraghen ne can
Swart spottelec ende valu root
Maer niet als die liebaert groot
Sere fel ist tallen stonden
Nochtan heeft men tem ghevonden
So datmer beesten mede vinc
Maer fel est boven alle dinc
Ende alsment ombint ter iacht
Mach het niet met sire cracht
Ghenvichten sprongen bestaen sijn dier
So sittet stille erre ende fier
Ende ghevet hem die iaghere niet
Een dier als hijt erre siet
Daert an mach coelen sinen tant
Het wort up sinen meester te hant
Want hem en sochte niet sijn moet
Ende si allene sijn bloet
Dies so moet hi hem vor sien
Diere mede iaghens plien

Lamia es een groot dier
Vreselike ende onghehier
Vten bussche comet bi nachte
Inder liede hove mit crachte
Met armen die het hevet twee
Ende breect der lieden bome ontwee
Comt yeman der toe vanden lieden
Die hem dat wille verbieden
Het bitse metten tanden dan
Ende groot wonder leghet daer an

Naer meester Aelbrecht dat ons weten
Dat vanden lamia es ghebeten
Hine gheuet in gheere maniere
Hine hore dat hi gronsiere

2 Hansam alse Solinus weet
Es een dier duer wreet
Dat alle beesten sijn van hare
Versaghet ende in grote vare
Na die leeuwe moet hem vlien
Die nochtan alle dieren ontsien
Allen dieren ist onsachte
Sonder van sinen geslachte
Her heuet sine mit verheuen
Up beesten die hi proyen leuen
Doch bliuet in sijn ghelone
Ende leuet bi proie ende bi rone
Noch pleghet menich groot baroen
Die die rouers wille verdoen
Om tlant te suuerne van vreesen
Selue rouer hi nochtan niet wesen
Lanzam dat heter nochtan
Bouen alle beesten den man
Ende dats recht want bi nature
Soude bouen allen creaturen
Die mensche sijn lochts van maniere
Nu es hi fellest bouen allen dieren

Linx seghet plinius es een dier
Jacob van vitri volghets hier
Ende lapidarius ouer waer
Dat dit dier siet so claer
Dat het dure siet ene masiere
Dit dier ne draghet in ghene maniere
Waer ene dracht alsement bekent
Ghetongher ist alse een serpent
Die het vte steket lanc
Sijn hals maect menighe omme ganc
Van clawen ist scarp ende fel
Die dit dier bekennen wel
Segghen dat van sire orine
Ene ghemme wort dierre ende fine
Ligurius heet hi dats waer
Daer ic af spreken sal hier naer
In india vintmen dese diere
Ende andre van menighe maniere

Lycaon dat es bekent
Es een dier van orient
Van wulfs ghesclachte alse wi wanen
An sine halse met langhen manen
So messelike ghedaen alsmen spreect
Dat hem gheene varwe ghebreect
Langher dan die wulf ghemeene
Metter andre beene
Var sprongher es hi sere snel
Bi proien leuet hi ende bi mettel
Den mensche es hi goedertiere
Dese beeste heuet ene maniere
Vele ist ende seere vri
Inden winter seg ic v
Ende inden somer stoue ende slecht
Dit es sire naturen recht

Lupus es in dietsch tale
2 Een wulf menne weet die wheer wale
Ende es een dier stale ende wreet
Ghuls ende te rove gheret
Sulke boeke maken cont
Dat het si een v wildert hont
Si dulen maer sine bele niet
Des die hont bi nature pliet
Alsmen met enen stape jaghet
So sochte hi met wullen draghet
Om dat het stille hoghen sal
Ende verlore hi die vlucht al
Ambrosius seit dien die wulf siet
Dat hi te vliesene pliet
Sijn luud siet hine mit anschijn
Der doet siere sienen venijn
Mettene die man voren
So heuet die wulf den niet vlore
Wort die wulf ghewaer des
Dat die mensche so hees es
Dat hi wepen niene can
So wil hine bestaen dan
Sinte ambrosius raet ende heet
Dat die man werpt of sijn cleet
Neme enen steen in elke hant
Den wolf sal twivelen te hant
Want hi ter weere siet den man
Ende dat hi die na volghet an
So mac een telan tusschen v twee
Of leit tusschen v enen steen
Hi sal worden veruaert saen
Want hi met stirke ducht sijn geuaen
Experimentator spreect die wise
Dat die wulf neemt wlsche rise
Ghelouert in sinen mont
Ende dettet hem mede somich stont
Dat hi die ghoete wille verraden
Die ghine comen toten bladen
Ende alse die wulf in louere tart
Die droghe sijn ende een deel hart
Vruchti dat si sullen craken
Dan can hi sine voete nat maken
Met sire tonghe dits groot sin
Om dat si craken sullen te min
Want hi vrucht der honde laghe
Bet siet hi bi nachte dan bi daghe
.xii. daghe so ruit hi inden iare
Ende dan so ghaet hi vele tere stare
Dan dunkt teen voren ende dander naer
Ende dan ist bi hem wesen swaer
In honger heit hi daerde wel
Ende oec es sine nature fel
Als hi enen osse of een paert
Bestaen wille dat hi beghaert
So heet hi eersten aerde daer
Om dat hi wille wesen swaer
Ende bitet dier daert heuet te macht
Ende werpet neder met sire cracht
Dan doot hine ende wipt vte daerde
Ende etet tvleesch dat hi beghaerde
Plinius seit hets sijn ghelone
Dat elc deelt andren vanden rone
In des wolf blase leghet
Sulttes een steen alsmen seghet
Der men some lieden mede
Mach doen grote piinlichede
Altoes es hi van maghere wise
Want hi ne maect met sine spise

Mannatich wordsi ten sonnighe stonde
Dor si enen doden man vonde
Ende si sin vleesch dan aen bete
Sone consi niet vergheten
Die soetheit vanden vleessche gont
Sone vanchtsi niet der ome die doot
Dor niet mensce van enighi stede
Si draghen hare ionghe mede
Si maken haer niewe ganghe
Die wulf levet uter mate langhe
Sint met clawen sint met tande
Die wonde sin ghemeenlike te hande
Die die wulf doet enighen diere
Ende dan taechte toe die maniere
Omen mede ghenesen die wonde
Die comen van verwoedden honde
Die wulve die corst sin van lede
Die sin van meest stoutheden
Men machene temmen alse die hont
Maer emmer sal hi talre stont
Bi naturen iaghers vlien
Ende mach hi clene beeste sien
Als lammere hoekine wats gheschiet
Hi verbitse dats ome niet
Sulc seghet der die wulf gaet
Scaep stelen alse hi verstaet
Dat sin voet een ris doet craken
Hi bitene om sulke saken
Dat hi leere tanden stille
Hi delvet proie die hi niet en wille
Ende der hi honde oec beshaet
Ghevallet hem dat hise vaet
Hi bitse doot ende delvet de proie
Comt die wulf in tscaeps covie
Hi bit alle die scape doot
Eer hire of het clene of groot
Wulfs herte te pulver ghebrant
Ende ghedronken al te hant
Doet ghenesen men waent des
Die in epylensien es

Op dat hi hem wacht ere sake
Dat hi nemmer vrouwen ghenake
Dec seit men een quemcum
Ende lichte het mach wel wesen sijn
Sint ene rieme in des wulves vel
Ende gorterdi mede wel
Het sal di quite wesen doen
Van lanc evele van torsioen
Siene les ic dat es waer
Maer dat proevene es niet swaer
Die swulf ichte droghe hout
Gee ghevet iwke menich sont

2 Luutilsius dat es een dier
Wreet ende fel ende onghehier
Vanden hont ende vander wulvinne
Sochtan sone was noit pais no minne
Tusschen hare gheslachte in ghene stede
Luxurie maect den vrede
Dit die dat hevet bede gader
Vanden moeder ende vanden vader
Bede maniere ende haer
Ende mach bedieden over waer
Saten hont die proxi pape
Die hont wacht vor den wolf de scape
En die pape moet met trachte
Sin volc vor den duvel wachte
Ende na den wulf die levet bi rove
So proevic wel ende ghelove
Datmen sulke pape kinnet
Die sins volcs siele niet ne minnet

So moet hem ome die doot smaken
Want hi der lucht niet en hevet
Hets een tehierthe dier dat levet
Want het leghet in sine holen
Vele visschen tere stolen
So dat al die lucht wort quaet
Vanden stanke dier of gaet
Diese vanghen worden sware
Dicken deser lucht gheware
Visscher pleghen ere saken
Dat si den otter tem maken
Ende leerne om te visschene bet
Visschen iaghen in haer net

Locusta spreect iacob van vitri
Dat een viervoete dier si
Ende hevet thovet vet ende groot
Ende es groet tenture ter noot
Also alse sinte austin wiste
So at dit die ian baptiste
Ander segghen dat hi en dede
Ende segghen dat een cruut es mede
Heet locusta dat hi at
Maer liever volghic deser stat
Der glosen ende sinte augustine
Viervoete sin dese dierkine
Also groot alse een conin te wen
Ende wanderen te gader bi scaren
Aristotiles die telt
Dat een wijf ene locusta helt
Om dat si ionc was ende cleene
Ende der na ome lanc allene
Wort si draghende sonder ghenoot
Ende dit was een wonder groot

Vander .l. hebdi ghehort
Hort vander .m. bet vort

Mulus es een dier wilewi kinnen
Dat desel ende die merie winnen
Ende hets in pinen harde goet
Al desel es hi ghevoet
Ghehaert ende der toe ghetrunst
Heiselike sine stemme ruust
Magher es hi naden vader
Anders alse een peert al gader
Emmermeer in haren daghen
Se moghen si winnen no draghen
In wemschen boeken vinnen ghenouch
Dat wilen mulinne drouch
Maer dat was wonder groot ende stranc
Ende niet der naturen ganc
Si draghen sochte ende wel
Maer haren pas ende niet el
Dat paert ende oec die esellinne
Als si versamen in hare minne
Der comande muul of coemt
Dien dat latijn burdulus noemt
Maer vanden mule es die esel vader
Dus hevet die scrifture al gader

Monoceros
Staet in walle

Hier is een blad [illegible]
bevattende vs. 2511-2614

L-nact een hore in dietsch tale
Plinius spreict ende solijn
Enne mach vreeselike dier sijn
Sijn luud elken man vervaert
Ghescepen es het alse een pert
Gheuoet ghelijc den olpen diere
Ghehouet na des herts maniere
Na dat sijn ghestaert alse wijn hore
Bouen vten houede voren
Waschet hem een hore so dun cl'
Vier uoete lanc es hi dats w'
So scaerp d'ne mach niet voren staen
Maghet bi engiene vaen
Maer niet ghetemmen hee so herd
Dit scriuet iacob van vitri
Dat leuende gheen man ne vaet
Waer ist also dat ment bestaet
Ende het hem liet in des mans hoede
Het bliuet doot van onmoede
Din es teenhoren niet dat verstaet
Dat die reine maghet vaet

Molosus scriuet aderin hier
Es een sere ontsienlic dier
Men vintse in menich wilt lant
Dits after viande viant
En scriint wesen ene sake
Ghescepen ter werelt wrake
Sine tande sijn starc ende lanc
Sine bete wint ende stranc
Wat soe het ghemoet scuint hem an

Sar vechtet up den man
En doet hem grote vrese mede
Mer kinder onnoselhede
Ontsiet het dans ghene lashe
En vliet sere vor haer tlashe
Dus macht ment niesser manieren
Dat die wreetheit vanden dieren
God makede om sulke sake
Dat het sider sonde wrake
Niet om scade no om sinette
Ghecnuc die sijn sonder lette

Mauricomenon es bekent
Ene beeste in orient
Na des leewen grote des sijt seites
Als ons scriuet aristotiles
Sere wreet van hare wort
Drie pertande starc ende groot
Oghen horen ende anschijn
Recht oft een mensche mochte sijn
Maer roshen sijn van tonkere deue
Sijn staert als vanden scorpioene
Ghedauwet als een liebaert nochtan
Sijn luud recht als sprake i man
Sijn vuessche als ene bosine
Des herts snelhede en die sine
Die es harde enen snel
Het es allen menschen fel
En wi soetene mach ghenaen
Bittene ende etene saen

Mantichora mach wel een wonder sijn
Als plinius scriuet en solijn
Gheanschijnt es het alse die man
Maer die oghen ghelu nochtan
Root van hare ghelijc den lyoen
Es hi bi na ghemaect in al sijn doen
So scaerp ghestaert dat wonder es
So soete luut ghecloeft in des
Dat het schijnt die wijhet das
Dat dat dier can al pipe ghelas
Vor des menschen vleesch allene
Sone nimmet groot no clene
So snel es het in sine vlucht
Alse die voghes es in die lucht
Drie relede tanden hem in thouet
Sine tanden des ghelouet

Mus quellibet dat es bekent
Es ene beeste in orient
Also ons plateauus seghet
Na die grote dat diere te sine pleghet
Ene sweete walst hem an sinen stacht
Alse soe ripe es dat dier wacht
Dat hetse an enen boem vrent
En alse plateaius spreict

Dat etter hart al d'het staet
En dit es sijn muscheliaet
Sijn vleesch sijn dreet die van hem gaet
Het altemale muschheliaet
Maer belt uut dat die swere vte ghenz
Als muschheliaet verloren heuet
Sine cracht men hout in grote stanc
Het wort starc al washet cranc
Hets goet iegen die cranke hite
Ende tieghen der sincopijn site
Cranke hersene leuere maghe
Eist goet ende menighe plaghe

Manouethus es ene beeste
Spreict liber rerum in sine geeste
Na tscimminkel een deel ghedaen
Minder een deel sonder waen
Ru ende lanc es hem die staert
Sijn hals se gwec ten hoefde wert
Dat ment qualike alse en als
Mach ghebinden om den hals
Ene sluupt ouer thouet lichte
Dit dier heuet sijn anschichte
Seere ghelijc na den man
Al esser meer swartheden an
Nese mont ende verameue niet
Als men an andren scimminkele siet
Maer es ene lippe tusschen
In woestinen ende in busschen
Daer si wonen tallen tijt
Es altoes een staende strijt
Tusschen tscimminkel en manouet
Al mach die simme van crachte bet

Met stoutheden ende met stalchede
Vwinnet dit dier te vele steden
Dese beeste hout inde maet
Langhe datmen dur haer doet

Musale es als die glose seghet
Die op moyses boeke leghet
Es een quaet dier alst es ionc
En deel staet in sinen spronc
Die emmer twe dach ende nacht
Neinet het of an sine cracht
So houder so v'stubder mede
Altoes wast sine onsalichede
Intende om sine bedrouenhede
Wort het bedwonghen dat het vrede
Buten toghet int ghelaet
Nochtanne es sine nature so quaet
Coemt yemen an sinen cant
Het venijnt ene te hant
Mule paerde heuet leet
Eñ als het ene merie weet
Om haer scade ist dat wacht
Nochtanne heuet clene cracht
Van buten maectet scone gelaet
Ende ist dat hets wort ghetaect
So toghet niet groter smarte
Dat venijn [illegible]an sire lijfe
Dit dier dracht den nidighē beet
Wie so den niet int lijfe uelt
Hi eselt van daghe te daghe
Eñ als sine valsche laghe
Onghehort es talre stede
So venset hi sine goedertierhede

Siet hi nochtanne sine clach
Die hem te doene heuet so hē wach

Musio dat es een cat
Iacob van vitri spreict dat
Dat soe bi nachte in donkerē holē
Vint muse die si sim bestolen
Nachts sietmen haer oghen clare
Alsoft een karbonkel ware
Viende es si muse ende rattē
Dat sijn alle proyen d'catten
Als hise vaen speelt sire mede
Eñ na menighe onsalichede

Die si hem hebben ghedaen
Dec vecht dus horic ghewaghē
Met padden die venijn draghen
Maer drinc si niet te hant d'naer
Si steruen van dauste daer
Den serpenten doen si pine
Onghescaet van haren venine
Als die catten willen riden
Wort si wilt ende willen tiden
Varre dane om haer ghenoot
Haer vechten onderlanghe es groot
Dats bedi dat waent men wale
Dat elc wille houdē sine pale
D' hi in musen sal
Al mense struct v' hert soe al
Waerme steden minen soe so wel
Dat hem dicken verbarnet fel
Cortmen haer ghsue an harē lijf
Si so bloot ende veruaert

Den ghonen die te verre ontgaē
Men corte hem die oren slaen
Si sullen hem te bet tēme latē
Wanti vruchtē vtermatē
Dat hem in doren remen sal
Dats dat si ontsien ouer al

Mustela heten wi den muushont
Een dier dat menighen es cont
Het leuet bi proyen van dieren
Ende es van scalker manierē
Want het draghet van steden te stedē
Sine ionghe om dat hem onvredē
Ontsiet datmense vinden sal
In holen es sijn wonen al
Serpente muse pleghet te vane
Ende als serpent pinet te bestane
So draghet vor hem wilde rute
D' mede driuet tvenijn ute
Der ist van naturen anthijne
Vroet bouen alle medicine
Vint sine ionghen doot men segt
Dat het cruut te vindene pleght
Daer sine ionghen mede v'wect
Die muushont pleghet eñ mect
Om serpent ende musen te vane
In proselana doetmen te v'stane
Es een heilant d' ghene in leuet
Solinus es die bescreuē heuet
Dat het den basilie ende v'biit
Ende steruetter na in corter tijt
Dat niet sciene doet den man
Eñ elc dier metten ademe nochtā
Maer daer na steruē si ghme alle
Men seit vanden muushont die galle
Es goet ieghen aspis venine

Edit ellen an dese medicine
Kyrannidarū boec die seghet
D' oude phylosophie in leghet
Dat men den muushont sal ontliuē
Ende sieden in olye van oliuen
So dat hi vertert si al
Die olie men dulwen sal
Duer een cleet dits salue rike
Ieghen die swarte artetike
Ende es den seneuwen sere goet
Eñ gheneeset den sieken voet

Mus dats die muus een dier niet gr̄
Dat vint ghine etet broot
Haer woke scuilbet telkijn dier
Om haer spise sijn si onghehier
Drinct si water si blijuē doot
Spreict aelbrecht de meestē groot
Na die muse van libia
Als plinius selue volghet na
Niet allerhande muse maniere
Basilius spreict de meestē diere
Te teben dat in egipten staet
Als een warm somer rein gaet
Al tlant wort claut vul muse
Waren .C. case in enen huse
Den besten nemen si marktet dit
In some lant sijn muse wit
Some sijn si rot maer die ghemeene
Sijn swart valu eñ clene
Van musen es e[illegible] and' maniere
Eñ eten ratten maer die diere
Sijn so quaet als si ontsteken
Mit luxurien hore wi spreken
Valt haer orine up iemen vut
Al dat vleesch moet uten huut
Some wile seghet men dat si dien

Gaen in lichte groten pertien
En slaen v'varuen si ghemeene
Nochtan ne vint men groot no clene
Waer die dode ene varen
In werelt voer ne te waren
Ne mach ghene ratte leuen
Dat weet hie die dit heuet bescreuē
Die muse sijn in orient
Also groot als die vos bekent
Die die beesten biten doot
Menen lieden doen pine groot
In arabia als wijt horen
Sijn grote muse haer voete vore
Sijn wel ere palme breet
Dachterste sijn lanc alsmē weet
.m. gaet vte ende .N. gaet in
Des nes maer een no meer no min

Neomon dat es een dier
Als sente ysidorus spreict hier
Dat beset na sire wise
Dat bestoed van alre spise
Weder so hi draghet venijn
Of ghans den mensche moge sijn
Ghebortelt es het ouer haer
Na des zbuns maniere ouer w'
Dit dier heuet serpente leet
En iaghet se daer het weet
En vecht op aspis dat serpent
Om dat het sere gheuenijnt heet
Aspis leghet al sinen haert
Om hem te wachtene vor den staert
En als het hem al d'ieghen wacht

Neomon met sire macht
En met sire scalcheit groot
Bedrieghet dan en slaet doot
Dit dier ware elkē mensche goet
Die hem vor venijn verhoet
.N. gaet vte ende nu vort
Wilic dat ghi van .O. hort

Onagher dat es een dier
Ende es een wilt esel hier
Groot vintmense in affrike
Ende onghetemmet sekerlike
In wout lidende haren tare
Van sinen doen elc sine scare
Ende als si dan ionghe vort bringhē
Poghet die vader in allen dinghē
Dat hi die hyen wille vuren
Maer die moeder na haer naturē
Dect die ionghe ieghen den vad'
Want die suwen sijn al gader
Luxurieus sere vtermatē
Ende dats d' si die hyen om harē
Onagher es wijs van naturē
Alsen niewer laten ghedueren
Die honde werpt hi sinē diet vut
Die soeter rieket dan menich cruut
D' gaen die honde riekende an
Ende die wile ontvliet hi dan
Boue allen dierē die wi bediedē
Haet hi die wanderinge va lieden
Claer water minne si seere
Machen temen nemermeere

Vitalis scrivet dat in pollane
Wilde esele sijn van fierē ghedane
Si sijn groot ende seer wreet
En hebben horne cort en breet
En langhen baerde onder den kin
Agheuense die honde sulc es sijn sin
So scepsi water in muleshaten
En makent dan heet vtermatē
Ende bestouder mede die honde
Alsoft ouer thier wallende stonde
In iudia es die esel wreet
Diemen ornagher daer heet
Die heuet int vorhooft voren
Enen sonderlinghen horen
Scarp en staerc en seer stranc
Dese sijn seer lanc
Dese scrauen vande wetsen stene
Menghen ne bine clene

Onocentaurus scrivet adelijn
Ende ysidorus de meeste sijn
Es het een wonder dan ene beeste
Ens esels houet ghevet hē de geeste
En al tander na tsmenschē lede
Adelijn spreict wonderlichede
Hi spreict dat comt el nochtā
Van den esel ende vandē man
Haer vele redene gaen d'ieghē
Ander meesters te seghene pleghē
Dat dat dier es pit beneden

Ende bouen na des menschē leden
Houet anschijn en van haire
Ghelijc oft van borstelen ware
Haerme ende hande naden man
En alsi spreken willen nochtā
Roeren si leppen als die spreect
Mer tale hem ghebreict
Sente Jeronimus scrivet dat
Dat sente antonis in ere stat
Dit dier sach in enen foreest
Hi twifelde alre meest
Weder dat nature vant
Soot selue maecte die viant
Men spreict in orient
Dustaen dier es bekent
Ende menich ander besonder
Dat nature makede dor wonder
Al hier an te toghene mede
Ons heren almachtichede

Orix es een dier min no mee
Dan na die grote vand' ree
Den bucke ghelijctet vele
Enen baert heuet ond' die kele
In woestinē wandert hi sekerlike
En d'moet ment vaen met starke
Sijn haer staet heieghē maniere
Van al meest alrehande diere
Dats vort wt ghekent vreemdelike
Dit dier vintmen in affrike
In lant dat getulia heet
Dat lant d'men ghee wāt en weet

En om datter in es waters barke
Spaert het van ewelike darke
Die dienc die om ionen pinen
Ende lieghen in des lants woestine
Die vonden bi deser beeste
Ene remedie alre meeste
Om dat der es waters barke
Jeghen die pine vander darke
Want dorinc elvaer es vander maniere
Dat es in blasen van desen diere
So wie soes nut een cleine traen
Dat hi den darst mach weder staen
Niet lichtelike bi naturen
Ne can dier ieghen tont ghedure
Dat bediet ons te verstane
Bi desen sinen edelen trane
Bet dan die rike aermoede
Die die edele ihc die ghoede
Ons in dese werelt toghede
Ende die van hinten noit ne verdroghede
Water heetic arem bedi
Om dat der armer dranc si
Rike hetic want al dat levet
Waters emmer ghenouch hevet
Dus est arm rike ende vri
Wie es die ter werelt so heere si
Of hi ihesus armoede
Alroes hout in sinen moede
Sine onwaerde ende sine smaerte
Hem en sal in sine herte
Al die ghierichede darst vergaen
Die hem ten haertsche ghoede mach staen

Orafhus dat es een dier
Dat van varwen es so fier
Dat ghoene beeste sekerlike
Van sinen hare es so rike
Up die vorste voete voren
So est so hoech als wi hore
Dat .xl. voete up wert slaet
Metten hoefde der het staet
Achter sone ist hogher niet
Dan die hert over ten stiet
Staen hert voete ende staert
Ende ghehovet als een pert
Lanc up waert den hals gherecht
Sijn vel so wilselike secus oec echt
Ende so meneghe varwe dran
Dat hem om niet elc man
Pine te siene dies ghelike
Dit dier verheft hem sekerlike
Als hem die lieden sien ane
Het toghet hem alle sine gedane
Ende keert hem om desen ende dien
Om dat het wille sijn besien
Die soudaen van babilone
Sende dese beeste scone
Wilen van stoise vrederike
In dat lant ne quam noit hi ghelike

Ovis dats een scaep bi namen
Onder alle diere te samen
So ist dat sochtste dat men vint
En es an hem niet een twint
Dat onnutte es of quaet
Selve die dier die van hem gaet
Ja dat stro daert oec in leghet
Vanden lamme men oec leghet
Dat teerst dat comt ter werelt uut
Kennet der moeder luut
Ende soe kennet wider toke
Ambrosius seit in sire sproke
Die eerste verheset sine conde
Andie scaep ter menegher stonde
Die moeder ne willet niet
Dat lam hoert soet riect of te siet
Ysidorus sprect dat die ram
Enen worm hevet diene maect gram
Ende die leghet hem int hovet voren
Als hine poret walst sijn toren
Ende dan hoort hi sijn ghenoot
Sijn vleesch heeft ene hitte groot
Ende versmelt noch also sware
Als of van enen scape ware
Up deen side leicht hie al claer
Up dandre dan die helt dornaer
Lams vleesch dat heb ic verstaen
Versmelt in die maghe saen
Sochtra gaet het node duere
Dus comet of die quade humure
Best sijn si van enen iare
Siet tlam den wulf twort in vare
Ende vliet als hem nature ghebiet
Siet stier of paert en scuwet niet
Lammere die bi winter comen
Sijn ghepriset bet vor hem zomen
Den wreeden ram salmen dor boren
Sine horen bi sine oren
So sal hi worden goedertiere
In ytalien es die maniere
Ende in mesopotamia leghet tware
Dat scaep lammet .ij. werf int iare
Best es van swarten scapen die melc
Ende meest. oec so ghecster elc
In droghen weiden leven si langest
Gaen si in nachten dats een anxest
Heet si na meye in honich dauwe
So staet hem vanden line nauwe
Vbiten si bome of te rise
Sine dyen in ghere wise
Vander .O. sprekic nemmee
Nu hort die name vort in .P.

Pardus spreict iacob van vitri
Dat wesselic ghevaerwet si
Dese noten metter leewinnen
Der si onhedele leewen an winnen
Ende spreict solinus dats waerbreke
In affrike es sekerleke
Dus comt somwile tere viuere
Menighe maniere van dieren
Die leewinne vrucht ontfaen
Van dieren die hem niene bestaen
Der si pardus ende lupde
Winnen ende lyoene bastaerde
Pardus springhet het ne loopt niet
Het sine proye siet
So dat het van moede gwot
Hem seluen somwile springhet doot
Ende het es utermaten fel
In affrike so sijn also wel
Pardulse die hem in haghen decken
Ende sien si yet vor bi hem trecken
Ist dier of voghel of oec man
Die springhen si met crachte an

Panthera als ons scrivet solim
Es tscoenste dier een dat mach sijn
Spekelde als ronde appelkine
Ende van varwen also fine
Blau rot swart gelu ende wit
Dat hem so vul scone sit
Dit dier nes niet hem wreet
Allene die drake hevet leet
Fisiologus die seghet
Dat het sat te etene pleghet
Van specien menegherhande
In sijn hol gaet dats sine maniere
Ende slaept drie daghe dan ropet vut
Sonder langhe vremde luut
Alle die beesten volghen hem naer
Die sijn luud verhoren daer
Om sine tore soete lucht
Maer van sinen roke hebben si vrucht
Om dat het so heiselic si
Van achter volghen si hem bi
Die drake allene es vervaert
Ende vliet te hole waert
Als panthera dat verstaet
Datmen sinen roke vliet
Stertet sijn hooft mid haeste
Ende laet tander lijf verraste
Om dat het so scone si
Ende alle die diere die hem sijn bi
Worden bider lucht bedroghen
Ende biden upsiene van haren oghen
Want het staet dermiden hoop
Ende neemt sine prooie sonder loop
Up sine scoudre draghet mede
Ende spotte tere stede
Die na der mane in elke maent
Hi slaept ende wast ende waent
Dit dier ne draghet wi ene winne
Want die ionghe die verdwen
Ende sturen hare moeder binnen
So datsi nemmee mach winnen

Pyrander tellet ons solim
Es ghevoet alst ware i. swin
Ghehorent ende ghehovet mede
Harde vele na des herts sede
En ghehaert alst ware een bare
Van hem scrivet hi openbare
Dat sijn haer die varwe ontfaet
Sulc alse die stede es daer het gaet
Eist cruut boem ist aerde ist gras
Het ontfaet die ghelike das
Hier bi eist goet te verstane
Dat het pinlike es te kane
Dit dier slacht den smekers wel
Sien si haren heere fel
Si stoken ter felheit mede
Sien si hem tere onsuverhede
Si brughen oec te sulken dinghen
Sien sine vro so willen si singhen
Wat so hi doet si volghen mede
Ende dits der heren onsalichede
Dachi datmen ne verstaen
Dese mach men qualike vaen
Met enighen met enighen aert
Ende dese sijn te hove waert
Die haer lijf aldus verkeren
Om te bedrieghene die heren

Pegasus spreict plinius eerste
Es ene heiselike beeste
In dat lant van ethiophen
Groot als perde die hir lopen
En ghevloghelt alse een aren
Maer harde vele meere te waren
Dan arens vloghele des ghelovet
Grote horne an sijn hovet
Ende so heiselic dat al vervaert
Wat so comt te hem waert
Met vederen ende met beenen mede
Sijn si so snel hets wonderlichede
Dat si lopen si ghebaren
Als iof het wint vlaghen waren
Vele spisen bedarf hem wel
Allen dieren sijn si fel
Ende menschen vele te voren
Van alle dieren vut vercoren

Pylosus es een wilt man
Ende om datmen tilbrucle dan
So spreict die helighe ysaie
Dof in sine prophetie
Die glose spreict op tilwordekijn dan
Dat het boven si een man
Ende beneden een ander dier
Broeder aelbrecht seghet hier
Dat in sinen tiden sekerlike
Den coninc van vrankerike
Een dier quam in ere storit

Vander grote dat es een hont
Sijn hovet was hem daer naer
Ghelijc den honts hovede dats waer
Al te male sijn ander lede
Ghelijcken der menschelichede
Bloter hande aerme ende been
Ende den hals oec over een
Up den ric so haddet haer
Gheene draket wijn dat es waer
Metter hant naemt sine spise
Sedelike ghenouch na tmenschen wise
Up wet stont na tmenschen maniere
Jonc vrouwen was het goedertiere
Met onder kennet sonder blijf
Wie dat was so man so wijf
Sijn stacht van onghevoechs maniere
Nadie grote vanden diere
Alsmen maecte dat dier gram
So waest lanc eer het bequam
Maer alst het was goedertiere
So waest van gevoeghelijc maniere

Papilio dats ene beeste
In capadocia seghet die geeste
Vinmenen sullekerande diere
Si dulen na swijns maniere
Meer sijn sijn si dan die vos es
Deen dulet voren si pleghen des
Ende dandre volghen alle naer
Nu es haer wel ghehaer
Si iemen weten verslegen
Vsamen si hem als si pleghen
Met dimilne ende eten der ane

Si gaen in die tote graue
Honghert hem ende creuse mede
Alsmen waent sijn bider stede
Dat si wepen so sijn si dane
Verre buten alles smenschen wane

Pachio es ene creature
Het dinct datse maecte nature
Tenseneg om wonder groot
Sijn vel dat es al bloet root
Ende schinet iegheen die sonne so cler
Men cant ghepriesen ouer waer
Ende hiers of wonder ghestrenen
Al es dit dier stoute in sijn leuen
Alre eersten dat het es doot
Verliesetse dese sceenheit groot
Maer eumer blivets hem i deel
Doch niewer na die helt gheheel
Vut stact sijn sine beene
Vaster seneuwe vintmen ne gheene
Sulke heidine vanghen dese dier
Ende houdense na gode maniere
Ende anebeedse ende erense mede
Ende houdense in groter weildichede
Ende wachten hiere naer te wen
Datsi vten lande niet en vare
Diese ontvoert of diese roeet
Die wet ontwilst hen sijn houet
Also groot maect ment ons cont
Datsi sijn alse een hont

Putorius dat heuet die name
Van stanke sine roke es onbequame
Ende dat es meest alst hi es gram
Dits die vitsau als ic vernam
Een bousingh heetet in some stat
In die huse maect het een gat
Dat in gaet ende hoenre steect
Ende emmer mach het het gereect
Dat hetse biden hoofde gripet
So dat no weder kruscht no piept
Men priset an dit dier niet el
Dan namelike sijn vel

Pirolus dat es een dier
Dat wi eecoren hete hier
Groot vp den rie wit anden buke
In bussche wandert het vp die strutke
Ende broet in hollen bomen
Des somers cant hem so gehomen
Dat het heuet te winter spise
Alle bome vrucht van soeter wise
Staet hem die wille toe
Alstes es het onghenoe
Alst wille in een ander wout
Varen omme sijn onthout
Ende het comt ter riuiere
Sonect een spaen dats sine maniere
Ende sitter op alst een scip ware
Ende metten staerte seilet ouer dare
Hier gaet vte vander · p ·
Hort vander · R · en nemmee

Rangiu̅ es een dier met cleme
Van site comen of van deme
Datmen in noorweghen vint
Start ende snel als die wint
Dit heuet · iij · horne dats sesse
Van wonderliker sceppenesse
Twee horne daer si den hert stane
Maer langher vele sonder waen
· x · voete lanc sijn si die twee
Dan · xx · telghe of mee
Twee horne andre alse wint hore
So staen hem int vorhouet vore
Niet so lanc breet ende vlac
Ende daer an so menich clein tac
Noch met · ij · horne gheladen
Die sijn ghelijc tween stonder bladen
Alsus es ghewapent dit dier
Iegheen sine viande fier
Ende elken mensche dier siet an
Te groten wondre mede nochtan
Dat dit natuur maken dar
Hier volghet ene · S · allene na R

Symia mach in latijn
In onse vlaemsch · i · simmikel sijn
Ru van hair ende van leden
Vele nader menschelichede
An haer borst draghet soe dat kint
Datse bouen den andre mint
Ende tander sit vp haren hals
Hier bi ghevallet als en als
Alsmense iaghet dat si dat liere
Vallen laet onder die dieue
Ende moet tleetste behouden dan
Want soes ghelosen niet en can
Ende dat moet dan sijn verloren
Om dat dat liefste es vlore
Twee ioughe draecht soe ten vt
Een haet soe ende tander heeft soe wt
Een deel sijn si van sinne vroet
Datsi sien dat men vor hen doet
Dat willen si oec doen bestaen
Ende hier bi so wort si beuaen
Want iaghers pleghen en gome
Der simmikel sit in bomen
Of vp berghen dat si sien
Ghemaect hebben die si an doen
Ende bindense an haer been
Die sinne al in een
Mach besien wat doet die man
So laet si die scoen ghinder dan
Ende ghaen der mense mene mach sien
So comt die beeste en wille des plien
Ende vint die scoen so vaste dan
Datsise ghelosen niet en can
Plinius toghet andre maniere
Hoe datmen oec vaet die diere
Hi seide dat te nemene plien
Die liede lijm al daer si sien
Dat die simmikele sijn moghen
So ghebaren si of si hare oghen
Echt met ghonen lime bestreke
Ende dit doen si in losen treke
Vor die beesten al openbare
Si gaen wech ende laten lijm dare
So comt dat dier ende wilt doen mede
Ende vlimt al der ter stede
Sine oghen ende wort ghevaen
Simmikel can niet stille staen
Ter snaken si dan dier dat leuet
Maer ne gheenen staert en heuet
Al sijn si ghetemmet wel
Nochtan sijn si van beten fel

R angiu̅ es een dier

Si spelen ghine mettē kinde
Appele ende noten d' sise vinde
Eten si ghine en ware bedi
Dat die swarte bitter si
En dats dulheit·
Want sculvet men twine
En die bitter aventure
So ist omrecht dat men woete
Vroghet wesen mettē soeten
Langhe ghelesz hem mēr niet
Alsmen hem enighe scalcheit dret
Den simminkele volghet hi an
Niet den mensche die kelle man
Die versheuē niet ne mach
Als hem sijn vrient gheeft ene slach
Hi bit sonder sine bate
Daermen hem sine sonde vlate
Esciminkel vintmē some ghestaert
Some scone die sijn ghebaert
Met breeden staertē ghelikēde clene
Sa die andre ghemene
Simminkel als hi anschijn toez
Sijn ghetaint ghemont ghechoz
En ghewinbrauwet na den man
Ghecaent ende ghehant nochtā
En ghemāmet na den wiue
Maer binnen ist van sinen liue
Den mensche niet ghelic·i·twint
Na mijn dan enich dier datmē vint
In Jndia vintmense wit
En elc mensche marke dit
Siminkele ne heuet nauele ne soene
Sa die mensche al ghemeene
Hier nes vand'·s·nemme
Mer hu comt vort vand'·t·

Tygris als solin' seghet
Es tsnelste dat lopen pleghet
Blont van hare ghespeckelt wit
Wreet heet in alre stont
Ne gheene dinc es hem so vre
Hemme vnolghet wort het erre
Dit wert si al sonder vraghen
Die hem hare ionghe ontdraghē
Sine hebben water of te zee
Sine ontkaren hem nemmermee
Maer ons seghet plinius
Datse die mensche bedrieghet aldus
Als die ionghe heuet die man
En die moed' vint ten dan
Jdel volghet si der ionghe naer
Als hise bi hort heuet in vaer
Dan werpt hi een der ionghē ut dral
Die moeder wort ghewaer das
Ende draghet weder indē dan
Ende volghet and' werf ten man
Hort hise hem dan volghe wed'
So werpt hi noch een ionc ned'
Dat leghet soe neder in h' nest
Ende volghet echt
So soe mach best
Dit doet die ionere so dickē dan
Tote dat hi scip ghewinnē can
Ende prime tonfaerne ghinder
Want die tigher heuet vele kind'
Ambrosis tellet een and' maniere
Hoemen ionct dese diere
Rovers hebben gleshine balle
Die binnen sijn bescreuē alle
Als offer·tygris ionghe in weren
Die draghen si d' si niet wont ven
En ionne der tigre dan
Als hem die beeste volghe an
Werpen si inden weghe ghint
Die moeder waent sien h' kint
So bliuen si d' bi eer staende

Vp tolas tantende en̄ claende
Ende vinden niet alst es ontwee
Dan lopen si na v'woet noch mee
So vinden si noch een inden pat
En alst es te broken dat
Volghen si al datsi moghen
So dicken worden si bedroghē
Datsi kinder ende wake
Verliesen al bi deser wrake
Ende die ionere die ontvaert
Beimen behoude waert
Na die snelheit vanden diere
So es ghenoemt ene riuiere
Die coemt vten paradise
Want soe es van snelre wise
Die tigris heet na minē wane
D' beesten sijn vele in hircane

Taurus dat es in vlaemsche·i·stier
Ende es voren een staerc dier
Een verrinus heet niet ·t·i·vene
Een wreet dier ist alst es erre
Allen dieren wil hi deeren
Die hem niet proyen gheneren
Al hi meeste macht es voren
Jnt vorhoofte en̄ inden horen
Met byrene deren si niemē quaet
Maer die horne es al die daet
En hi sijn groet tes mensche ghenouch
Als in waghene ende in plouch
Op datsi ghebuerte waren

Ende so si houder sijn van iaren
Walmense dan vet maken
So si sijn nutte' ind' smake
Twee ossen die in ene plouch
Te samen trecken d' sijn ghenouch
Als deen den andre niet ne siet
Dat hire om te loiene pliet
So lief hebbsi haer ghebuuren
Dit sijn houelsch beeste naturē
Om datsi aller starcst sijn voren
Draghen dat op den horen
Jn menich lant in menighe stede
Treckēsi metten halse mede
Dsijn vleesch pleicht droghē twine
Dan vanden buc vandē zwine
Bedi comter of swart bloet
Doch gheuet cracht en̄ wel voet
Maer hets te v'dulwene pine
En si niet loke en̄ met wine
Basilis die sprent al bloet
Stiers bloet ghedronkē dats die doot
Sijn bloet warem ende ouer een
Goet d' te broken es een been
Jn Jndia so vintmen stiere
Spreict plinius van bruure maniere
Dien ysclike die burstelen staen
Dien mont van oze ten oze ondaen
Al weder keert so staet hem th
En sere dapper dat es w'
Willi si leghen doren neder
Ende willi si vp rechtse wed'
Si langhe si cortse in haertijt
Alsi willen in strijt
Alsmense iaghet wip si h' smelt
Varie na hem met ghewelt
D' si die iaghers enie honde
Met scarpe letten langhe stonde
So hart ghehuut dat men d' dure
Ne comt met ghere aventure
Sijn moet es so staut en̄ so groot

Nu hi ghevaen hi blivet doot
Noch sijn der sulke die enen hore
Allene hebben int hovet vore
Ende sulke diere hebben .iiij.
Als tpaert ghevoet ront so sijn sie

Tranet es een cleine dierkijn
Van der grote dat es een conijn
Als plinius doet te verstane
Ende al ist cleine in sijn ghedane
Het es nochtan van moede groot
Staet ende stont in alre noot
Noch hevet ghesiene nature
Enen helm deser creature
Die hem thovet bescermen mach
Jeghen bete ende ieghen slach
Dies mach men marken wel in die
Dat die sceppere hevet vorsien
Alre creature thare
Alse eerlijc ende nutteliic ware
Dit dier es van verwen root
Ende stone onder sijn ghenoot
In dat lant van orient
Seghet plinius ist bekent

Tragelafus es gheseit
Een dier in die oude wet
Ende es was verboden thetene
Ysidorus doet ons te wetene
Dat na den hert es ghedaen
Mar al een buc souder waen
Ende met hornen ghetelghet lanc
Starc ende snel in sinen ganc
Ende stout in sire weere
Jeghen der viande dere
Men vintse ontrent fasida
Ende el niewer dart no na

Trasodice dat sijn diere
Van see wonderlike maniere
Van .iiij. voeten sone ist niet
Dat also heet als dit pliet
Want over rugghe als en als
Upsi haren langhen hals
Ende eten also dat gras
Ende waerbi dat comt merket das
Si hebben horne seere langhe
Die hem neven der lere wanghe
Toter erden neder slaen
Dus ne connen si niet ontfaen
Haer spise als andre beesten eten
Nature die niet ne wille vergheten
Gaf hem den langhen hals bedi
Om hem te gheneerne daerbi

Talpa dats in vlaemsche .i. mol
Die onder daerde maect sijn hol
Ende es ene blende beeste
Vander aerden wast hi seit die geeste
Bedi ist dat hi daerde mint
Ende levet biden wormen hire in vint
Hoe lieden doet hi dicken toren
Sere heit hi der wortele onder tcoren
Somwile heit si hide wel
Dicke sijn haer sciet sijn vel
.i. mol te pulvre verbrant
Met witte van heyre gemenget te hant
Ende tcauschijn der mede ghewrevene
Hevet laserscap dicken verdrevene
Sijn bloet seghsi doet wassen haer
Up een calu hovet dats waer
Albrecht die seghet
Wat diere dat te notene plegen
Sonder die mol hevet oghen
Mi hi wille der toe toghen
Die sijn vel kervet sonder waen
Der sijn oghen soude staen
Dat hire ghescepen oghen vint
Alles hi naturen blint
Ende hier an machmen merken mede
Van onsen sceppere die hovestede
Die elken creature ghevet
Dat het met rechte hevet
Die mol hevet gheen siens noot
Plinius die seghet al bloot
Dat niet so nauwe hort als de mol
Dar hi es in sijn deemster hol
Ende dats wonder ghecopenbaert
Want al luud dat claecht up wt
Scince van dicken in .T.
Vander .v. hort vort wt mee

Unicornis luud een horen
Cespentum heetment als wijt hore
Rinoceros heetment in dietsch wort
Om dat het hevet alsment hort
Den oren staende tsire baten
Tusschen den .ij. aesedaten
Na sire cracht so es het cleine
Na sire grote hevet corte beene
Dus scrivet ysidorus die heere
Snel ende wreet ist hier seere
Nemmermeer oec sonder waen
Ne cant iaghere ghevaen
Ghelu so es het ghehaer
.iiij. voete lanc dat weet vor waer
Es hem die hore staet als een been
Dien wettet an enen steen
Sone mach hem die olifant
Niet ghewere vor dien viant
Gheen spiet diene machte vervane
Up hoghe berghe wandert te wene
Ende in woestinen nochtan
Die ongheuwandert sijn den man
Dus scrivet iacob van vitri
Ende sinte ysidorus de meester vri
Hoemen vaet ende meene iaghers
Men neemt een onbesmette maghet
Ende setse allene in ghout wout
Dat unicoren in hout
Comt dat dier ende liet ane
Dat reine vleesch die stone ghedane
Ende wijpt daer wech ende of doet
Allen fellen overmoet
Ende anebeet die zuverhede
Sijn hooft met grote sedertierhede
Leghet in der ioncfrouwen scoot
Ende slaept met ghenouchte groot
So comen die iaghers indien
Ende vanghent al onvorsien
Si slaent doot ist hem ghenouch
Jof si bindent vast ghenouch

Ende brincghent in paradise dan
hoghen heren te sconewene an
Dit wreede dier dit es rinoceros
Dunct mi een bedieden sijn
van den godsone die sonder begin
Was ende es inden vader sijn
Ende der onse vleesch an nam
Want eer hi van der maghet quam
Was hi in hemelrike wreet
Ende verstac die engle leet
Uten hemele onder daerde
Om hare dorpelike houerde
In erdrike dalsch hi mede
Om sine ouerhouchede
Up onser alre vader adame
Ende oec toghedi hem sine grame
Den quaden sodomiten mede
Om hare onsuverhede
Ende om hare ghulsheit also wel
Den kindren van israel
Dit unicorne desen ende sone
Die leuede in die werelt die gone
Diene eerst vinc hadde belaghet
Sonder maria die soete maghet
Die allene alst es anschine
Dat inder werelt woestine
Allene was want si gelike
Ghebrent in dit erdrike
Haer omoede hare suverhede
Daden den sone der ewelichede
Vergheten sine wreetheit gader
Ende beeten in hare scoot
Dats in haren lichame reine
Daer hi sonder mannes gemeine
Den menschelike waet an dede
Ons alre salichede
Jnt desen rocke sonder waen
Hebben die iaghers ghevaen
Als inder reinre maghede scoot
Dat sijn die ioden dien doot

Sloeghen als sine verconden
Die der naer in corter stonden
Van dode te live up was gestaen
Ende in den hoghen palaise gegaen
Met sinen ewelijken vader
Daer hi dat leuen heeft algader

Ursus dat es een vreselijc dier
Heilsijc ende onghehier
Een bare heetet in dietsch tale
Hetet men of secl altemale
So es hi na dien menschen gedaen
Sine cracht seghet sonder waen
In arme ende in lendine gemaect
In hovet es hi weec ende cranc
Men seghet ons als die barinne
Die ionghe werpet die se had inne
Datsi dan sijn te cleine
Meer luttel dan muse gemeine
Ende als een stic vleesch oec mede
Sijn si ghescapen sonder lede
Sonder clawe so nesser an
Niet datmen bekennen can
Die moeder lecket die ionghe
Leckende uut hare tonghe
Si noten als plinius seghet
Recht alse die mensche pleghet
Solinus seghet dat die hijen
Hare suwe te heerne plyen
Als si draghen nu merket des
Ende niet so selsiene es

Als iemene comt ten sprounghe
Der barinne werpt hare ionghe
Maect up dese beeste damme
Leste verdet in haren damme
In steden der si hebben vernomen
Men qualike toe mach comen
Die suluen sijn starc dan die hiene
Also als die lupaerde plien
Die bere heetet houtghewaghe
Vrucht die eerde ende bome draghe
Ende vleesch ende der toe si plegen
Seghet men ons in norweghen
Ende inden lande der ombtrent
Der men die witte baren kent
Datsi thuus birken outwee
Ende gaen onder die zee
Ende vaen die vissche ende eten die
Wetlen sterken soude boeken nie
Also sijn si van maniere
Eten si crevetsen ende ratinere
Lettel bloets hebben si ghemeene
Sonder ombtrent die herte allene
Sijn adem es onsaecht als het schijnt
Dusghans en ghevenijnt
Herte ... quere dats sine maniere
Vaet hi ende wilde stiere
Die stiere can hi wel bestriden
Ende gaet hem up den nec riden
Ende werpten mette horne neder
Ende buten dootter eer hi rust weder
Wil hi iemene gaen te ghemoete
So gaet hi up sijn achterste voete
Ende vecht mette armen voren
Men seghet datsi niet ne scoren
Ne gheene man no bestaen
Some hebben smarte van manen ...
Alle ... he sonder tewel
... si uten pote wel
Als die bare den buffel bestaet
So bestaet hi emmer den raet

Dat hi ghewinne tsire bate
Dien horen of die nose gate
Om dat hine der best vermach
Luttel beesten onder den dach
Wassen al toe al si leuen
Sonder die bare dus ist bescreuen
Ende bedi vintmense groot ende lanc
Swart vintmense in die welt gemaect
Ende wit vintmense somwile bare
So groot dat wonder te segghene ware
Een boec van honder wonderhede
Scrivet van de bare wonderlichede
Hi sprect dat elc der lede sine
Es des menschen medicine
Die clawen van sire rechter hant
Verdriuet den rede als ict vant
Van hem die se met hem draghet
Die luchter clawe die veritas
Quade [illegible] also wel
Ende die vlien die vlien sijn vel

Uelon als ons scrivet solijn
Es een dier dat dunket sijn
Vaden wilden stiere ghedaen
Als dan hem in den hals staen
Wmstelen ende manen mede
Lanc recht na des perts sede
Snel eist sere in sine vlucht
Van grote weere van grote vrucht
Men mach het vaen met somen dinghe

Maer nemmermeer teme no diviset
In forestien groot vintmense wale
wesende heten in dunscher tale

Urn spreict iacob ende solin
Dat bina sulke beesten sijn
Als es veson ende men vint dese
In germania als ic lese
Dats lantscap van over rijn
In beheem seghtmen dat oec sijn
So groot heeftet sulc den horen
Datmenne bevint heere voren
Ende men vint taklen der vut deinct
Om dat het lieden wonder dinct
So starc vintmense hoge gewasse
Dat si up hare horne draghen
Enen ghewapende ridder wel
Dit wilde vee es seere fel

Vulpes eet een vos in latijn
Stalker beeste ne mach niet sijn
Als die vos vliet vor die honde
Slaet hi dame dor hare monde
Sine vuuwe bepisten staert
Ende ontvliet te wonde waert

Ambrosiis spreict als die vos siet
Dat hem naect der doot verdriet
Siet hi dat hi den pijn hebben gewinnet
En dat sap datter vut rinnet
Dat nuet hi ende ghenest al der
En levet dan menich iaer
Experimentator die seghet
Dat die das te makene pleghet
Hole der hi in ruusten sal
So comt die vos ende neemse hem al
Aldus bepiint menich tvoort
Dat een ander al verdoet
Want die vos die smelt in
En danne ne wille no mee no min
Die das ende vliet sine vaerde
Aldus blivet dat hol renaerde
Met vos smare bestrijct dine oghe
Men maghet sonder scade ghedoghe
Dats ene sake der men mede
Beheert der oghen deemsterhede
Men seghet oec die vos hi es so wijs
Sal hi gaen over een ijs
Dat hi thoirt den hise leghet bi
Om te horne oft dicke si
Ende ist so dat hijs hem ontsiet
Hine comt up den hise niet
Ende als hem ghaet die honger an
Dan hi hem doot maken dan
En streict sijn tonge vut sinen monde
So wanen voghele dan ter stonde
Dat het ene caroenge si
En vallen hem so bi
Wi bi dat hire een bevaet
Der hi den hongher bi verslaet
Als vosse noten ende riden
Liggen si over hare siden
Ende versamen also
Alle andren ellende ende vro
Des vos ghalle ghenecr raet
Hem die heeft dat horen quaet

Ende es den oghen goet
Sijn smare mede wel hore daet
Leghen podagre helpet wel
Ten selven euele es goet sijn vel
Up datmer in wende den voet
Ende men die vleesch side iwiwt daet
Gaet sijn levere en drincse in wine
Dats goet ieghen der lanke pine
Levere ende herte bede es goet
Mede te stelpene die sere bloet
Men ghevet sijn hersene dicke hete
Kindre men wille weten
Dat si ewelike sullen wesen
Van epylencien ghenesen
Bede sijn smare ende sijn roet
Es allen sieken lieden goet
Sine longhene ghedronken onbint
Lede die men verctompen vint

Varius dat es een dier
Seere scone ende niet fier
Ander wamme es het wit
En up den ric so es het graeu dit
Van eencoren est ene maniere
In bome wandren dese diere
In wouden met haren ghesellen
Van dustaniger diere vellen
Pleghen man en vrouwe mede
Ze meersene hare hovaerdichede
Ende willen hem essen der in
Alne bestaets hem mee no min
Sochtan ne achtes dat dier niet
Dat hem selven so scone siet
Scaeut vaerme naecte worme
Die hi dect verscamelike vorme

Met vremden huden niet vremder wulle
Die hem verhelffen dat sijn die dulle
.V. gaet vte ende vort vee
Hoort vanden besten in Z.

Zubro dats een vreesam dier
Gevrande groot wilt stier
Ende es wel .xxx. voete lanc
Sijn haer es bruun na tswarte gemanc
.vi. voete lanc sijn sine horne
Ende sere snel in sinen torne
Alsmen iaghet ten selven stonde
Werphen sine dreec na die honde
Ende maecse blent ter seluer stont
Mach hi ghecrighen man of hont
Up sine horne werpt hine up wert
Ende vatene weder metter vaert
So dicken ende der toe so vele
Dat hine doot met sulken spele
Met ere dinc vatene die vrede
Men iaghetene met honden moede
So gaet dan die iaghere staen
Onder enen boem saen
Met sinen spiete so wil hi dier
Om lopen der het es so fier
En vaet tusschen sine horne bede
Then boem al omme ghereede
Als up den iaghere niet
Die hem metten bome deet
Dan veller hi mettere spiete tdier
Sin en vreeslike deet hier
Dat cracht niet ne doet bi hem

Die meest vintmen becheem
Ende oec so vintmense in polane
Minder ende sieker dat ic wane

Zubo es van selker maniere
Bede den mensche ende diere
Vander grote dat wulf es
Ghemaect als een yt suts gewes
Na menschen lude leert hi gebare
Dar mede hoent hi liede te waren
Die wanen dat hi si een man

Oec gaet hi inder doder grave
Ende etet sijn vel der ave
Want hi mint tvleesch vanden man
Houde bedrieget hi nochtan
Met sine lude ende sterke mede
Vele heuet hi na hiene die sede
Ende schint vandien gheslachte wesen
Na die maniere dat wi lesen
Hier gaen vut die wort vanden geeste
Ende vanden .iiii. voeten beesten
Vondics meer ic sendets meere
Ic hoerne mine lieue here
Ghedicht heb ic .C. ende achte
.iiii. voete diere in hare geslachte
Nu comt hi vanden voghelen wort
Menich sonderlanghe wort
Dspel an es ende dachcortinghe
Medicine ende leeringhe
Ghebiedenthem ghi sult dit lesen
Die wile dat ghi ledich sout wesen
Meer ic segge van elken allene

Hort voren spreken int ghemeene
Elc voghel in vlieghene snel
Die ne mach te voet niet wel
Alsmen mach an die zwaluwe sien
Clene voghelkine plien
Meer te singhene dan die grote
Bitende vogle ende hare ghenote
Sijn starc van barsten ende vadien
Alrehande voghelen plien
Clawen te hebben alse wi weten
Some hebsi die voete ghesplete
Ende some versament in een vel
Ne gheen voghel sone es snel
Die sporen draghet alse die hane
Henne ende ghanse als ic wane
Broeden eyere als wi sien
Datsi gheen notens en plien
Masi sijn van argher smake
Dan andere dit es ware sake
Crombect voghel heuet meest crachte
Ende hi leuet oec bider iacht
Ander vogle leuen bi worme
Vissche slanghe van menigher vorme
Water vogle verstaet mi wel
Die ouer die clawen hebben dat vel
Vlieghen te samen in scaren
Ende die bi vleessche leuen te wen
Ne vanghen hare ghenote niet
Also alse die visch oec liet
Mar die swaer iegen wet
Die vaert dicke sijn unnuschet
Het sijn vele vogle cranc
Die duchten den winter stranc
Die in warme steden varen
Vele vogle sijn te waren
Die winter tijt in hole slapen
Ende in die warme aerde crupen
Der elc andren verwarmt ter noot
Ende ligghen der alse doot
Ende sonder eten langhe gheduren

Met gods cracht meer dan bi naturen
Bitende vogle al ghemeene
Plegen te vlieghene allene
Dat doet hare vrecke maniere
Vogle minne clare riviere
Alsi laten die vloghele hanghen
Sijn si met euele beuanghen
Voglen van proien ghemeene
Sitten node up die steene
Ende dat wijst hem nature
Dat elc sine clawen dure
Oec heuet hem nature ouerwr
Die siene ghegheuen claer
Om datsi vare sullen sien
Proie die si te vane plien
Busche vogle die sijn gelont
Wanmen ouer dulvele in cort stont
Bitende vogle verlamene niet
Sonder alsmen notens pliet
Dume ganse swane spreewe
Roeke cauwen vinke meewe
Ende her ghelike vlieghen bi scolen
Van lande te lande dolen
Ende gheneeren hem ghemeene
Want sochte diere sijn node allene
Some hebsi leders thare weghe
Als wilde ghanse ende craneplege
Some vlieghen si troppmalle ghemeene
Als sprewen ende andre voghline cleene
Some als innissche bline int lant
Some vlieghen si den winters pant
Als swalewen ende hodevare
Some wil si in bussche vare
Ende der hare feeste duuen
Some willi in husen bliuen
Dats onder andre vogle hunde leuen
Sulke sijn die hem bekeren
Ende weder maken des menschen talle
Alsmen an dagherste siet walle
An papegaien ende andere mede

Als menich es der voghlen sede
Also sijn messelijc niet gedane
Name heuet in outkane
Ende in winnene ghegheuen
Vordeel den cleene ende hets hem bleuen
Nu hort van elken sonderlinghe
Sine nature ende sine dinghe
Ende elc na andre no min no mee
Na der ordene vanden .a.b.c.

Aren

Aquila dat es die aren
Sinte augustijn segt te wen
Dat hi comt vut vercoren
Vor alle voglen es te voren
Dies vintmen ghetrouwe ghescreuen
An proien leit al sijn leuen
So starc siet hi dat hi gedoghen
Mach die siene van sinen oghen
Int sonnescijn gheuenste mach
Dies siet men up menighen dach
Dat hi ghene omme dit
Die oghen in die sonne sit
Aren spleghet seghet .S. austijn
Alle sine ioghen een deel groot sijn
Dat hise mette clawen up heft
Ende siet wie die sonne beseft
Die dan hebben die starke oghen
Dats die sonne connen ghedoghen
Nareustelike te scouwe ghinder
Houdi ouer sijn edel kinder
Ende die hem vander sonne verwaert

Hout hi ouer enen bastaert
Ambrosius seit dat sulc spreict
Dat hi sine bastaert verstect
Om dat hem vernoit ghinder
Te voedene so vele kinder
Ende dat nes niet altoes sijn sede
Het doet sine gherechtichede
Om dat hi niet ne wille ontbreken
Die edelheit van sire partien
Maer ambrosius spreict daer na
Dat een voghel heet fulica
Neemt met hem dat ionc verdreuen
Ende voedet den sinen beneuen
Adelinus die meester spreict
Alse die aren van outen breict
Soect hi ene fonteine cout
Ende vlieghet vp waert met ghewout
Bouen allen swerken seghet hi
Daer hi der sonnen viere comt bi
Ende hem die donkerheit van der oghen
Sonnen hitte doet verdroghen
Dan vallet hi neder met ghewout
In die fonteine diep ende cout
Drie werven ter seluer vaert
Dan vlieghet hi te neste waert
Te sinen ionghen die sijn so hout
Dat si die partien hebben ghewout
Versiet es hi in dien ghebare
Als of hi in enen ede ware
Hi wort ontplumet dan metter tide
Sine ionghe ende broeden
Dus hier hi verioghet ghinder
Vp dit ghi maerct v quade kinder
Wat v stumme beeste leeren
Dit maerct ghi grote heeren
Oec seit ons sente augustijn
Alse die aerne sere hout sijn
Dat hem die bec wordet lanc
So wetten si tenen ganc
Ende maken weder ende slipen

Haren bec so dat si gripen
Hare spise also der mede
Dat si eten na hare sede
Alsne maecti oghe sijn nest
In sinen neste vintmen best
Den steen steen die echites heet
Om dat hi bi naturen weet
Dat si sinen ionghen sijn goet
Die aren es so wel ghemoet
Al heuet hi sere langhe gheuast
Dat hi ne ontset ghenen gast
Maer eten mede dies begheren
Ende ghebruict hem sijn verteren
Sijn naeste gast die moet betalen
Al dat hem al die andre ontalen
Albrecht die seghet
Dat hi twee ionghe te hebben pleghet
Nochtan dat hi .iij. eyere heuet
Maer dat hi dat een begheuet
Ende werpet vut sinen neste
Doch so segghen ons die beste
Dat men heuet in somme stonde
In sijn nest .iij. ionghe vonde
Maer aelbrecht die seghet
Dat hi bi nature pleghet
Vut enen eye ionghe twee
Te bringhene dats wonder mee
In plinius boeke staet
Dat hem bleyem no donre ne staet
Ende hem die recht ter voet es meest
Als hi sine ionghe staer veest
So wil hise van hem weren
Om dat si hem leeren gheneren
Ende sine partien hem niene nemen
Dus souden vader ende moeder ghetemen
Haer kinder van hem te iaghene
Ende hem leeren te bedraghene
Met haers selfs pine te waren
Tusschen den hert ende den aren
So es een strijt tallen tiden

Die aren can metten voghele striden
Ende verdrinctene so in slaen
Dat hi achterwaert moet gaen
Tote dat hine van der wetse drinct
Ende hine also ontkinet
Maer die hert werpt hem vul
Ende maect den aren sijn oghen vul
Ende tusschen den aren ende den drake
Sone es van vreden gheene sake
Die aren slatene ende vliet
Ende mach die drake verrighen iet
Met sine sterte sine vlerke dan
So wrinct hi hem dan der an
Dat hi an wetsen maect sijn nest
Of an bome daert hem dinct best
Comt drake toe of man
Of ander dier so vecht hi dan
Ende auentuert sijn leuen ghinder
Om te bescermene sine kinder
Ende hine begheuetse nacht no dach
Tote dat hem elc berechten mach
Op sine scoudre hise oec set
Ende leerse vlieghen na sire wet
Alle edele voghele te waren
Dutsien ghemeenlike den aren
Ende des daghes dat sine sien
Willi qualiken der proie plien
Vanden gheervalke seit die glose
Dat hi dicken den aren nose
Ende hine vaet. maerct desen gheervalke
Bediet wel die dorp scalke
Die hem niet ne willen keren
Onderdaen te sine den heren
Ende her eerstap quetsen ende iaghen
Des salse god der omme plaghen
Plinius sprac ende bekende
Dat inder werelde noort ende
Emerande aren groet es zee
Tweerande eyer brinct hi ende ne mee
Ende leghetse in sijn nest

So vaet hi der hi toe comt best
Ende ist den hase of den vos
Dien maecti den velle los
Ende windet die eyere in dat haer
Ende leitse vor die sonne daer
Anders sone broedhise niet
Ende alst hi sine ionge siet
Helpt hi hem vort tote daghe
Dat si hem moghen beiaghen
Kyrannidarum boec die seghet
Dat die aren te hebbene pleghet
In sine wimbrawen steene .ij.
Die den steen breken ontwee
Diemen in die blase draghet
Des arens bec als hi ghewasshet
Diene leit onder sijn hooft stille
Nachts sal hem dromen dat hi wille

Arpia alst adelinus kande
Es een voghel van verren lande
In strapedos in die woestine
Plegen arpien te sine
Met hongere altoes verladen
Ende niemen machmense versaden
Die clawen starc crom ende wreet
Ende te gripene gheereet
Tanschijn heuet soe na den man
Maer ne gheene doghet der an
Wien bediet bet die arpie
Dan dien god vermaledie
Den woekenare die nacht ende dach

Gaept ende niet verladen mach
Al es hi ghelijc den man
Sijnes gheene menscheit an
Arpia pleghet ne twivels niet
Den eersten menschen die soe siet
Wandren in die woestine groot
Vermach soene si slatene doot
Alsoe te watre comt na dien
Datsoe hi selue mach ghesien
Ende soe siet dat soe heuet doot
Van ansichte haer ghenoot
Wort si droevende so lanc so mee

Ende oec somwile doot blivet
Altoes voert soe rouwe drivet
Somwile ghevallet hort lyen
Dat men heuet ghetemmet capyen
Die oec spraken na den man
Gheen beestheet so neller an

Agotile dat es bekent
Es een voghel in orient
In arabia alsmen leghet
Die .ij. eyere of .iij. pleghet
Te bringhene ende es groot oec mede
Dese pleghet ene vreemder sede
Hi sughet die gheete in dier gebaer
Als ioe het een hoeckin ware
Ende hets wonder dat iner an toeg
Dat die gheet te hant verdroog

Alse sughet agotilee
Plinius seghet oec mee
Dat gheproeuet wort ende bekent
Daer af die gheet of worde blent

Ardea in onse latijn
Mach in dietsch een eyghir zijn
Ardea heet hi alsmen seghet
Dat hi hoghe te vlieghene pleghet
Ende dat dicken boven zwerken
Dat gheen tempeest mach werken
Int water es sine liefnere
Ende scarpen bec heuet hi twee
Sine ionghe broet hi in bome
Die hi nareustelike can gomen
Experimentator die seghet
Dat hi den hauec te hoene pleghet
Want hine besmelt als hi can
So roten sine vederen dan
Som wit ende som an sciere wisen
Maer die sciere sijn best te spisen
Van smaken best ende ghesont
Maer vint oec dat es ons cont
In onse land in menighe maers
Voghele die heten lepelaers
Die hare liefnere soecken mee
Ghet sout smaect vander zee
Die becke hebben lanc ende breet
Menne lepelaers om heet
Ende dats van eyghirs ene maniere
Die sijn dietschen ongheheure

Haer vleisch es argher dan die sciere
Smout vander eyghir es specie diere
Alsmen seit ieghen tfledersijn
Daert anders niewe es ende fijn

Anser dats die gans in latijn
Die some tam ende some wilt sijn
Van wilden gansen dat meeste deel
Die sijn sciere wel naer al gheheel
Some swart ende some bont
Ende die vlieghen meest alle stont
Ende maken vlieghende hare scare
Alse ofte ghescreuen lettren waren
Ende vlieghen nu oest nu west
Also alst hem ghevuut es best
So datsi vlieghens selden verghere
Sonder allene alsi eten
So pleghet hem des vlieghens luste
Datsi selden slapen of rusten
Maer huusganse die sijn zwe
Si vlieghen selden hu ofte der
Ten slapen dats si leuen
Dats datsi ondghiue beghenen
Ysodorus sprect dat ghene dier can
So nauwe gheriecke den man
Hier bi seghet men in nele brieue
Datsi bi nachte rieken dieue
In romschen geeste es bescreuen
Dat wilen die van Gaus bedreuen
Die romeine in sulke plaghen
Datsi se int capitolie belaghen
Ende alle die wachters sliepen bi nachte

Hadsijt ghewonnen al met crachte
Maer dat die ganse verhorden
Ende si die ga wachters met worpen storde
Die der vianden ghewaren
Dies helt die stede vele iare
Hare ghedinckenesse der nare
Ende beleiden den tor met vare
Want eles iaers up ghone dach
Dat romsche volc te anebeden plach
Ene seluerine gans
Ende der vore te makene dans
Dies spotter mede of ambrosius
Ende die gote basilius
Ende seghen rome des es verdient
Datta best der gans dus vrient
Alle dine gode sliepen
Die ganse wieken ende riepen
Dies offersta der gans up dien tide
Ende laets Jupitere liden
Want ne hadde die gans gedaen
Ghestolen wari ende ghenaen
Dine gode vanden vianden
Dus sijn die gode wel wt standen
Alsmen der ganse lant genaect
So wispelt soe ende maect
Gheblas om die ionghe clene
Onder die starc wacht allene
Altoes om des arens vlucht
Want vor hem so hebben si vrucht
Ende si kennen in hare maniere
Den arens vlucht ende vanden ghiere
Meer dan enich mensche mach
Die gans mach leuen menighen dach
Winter ganse winnen meest
Anders ninlt heb ic vercest
So node es die gans allene
Sluut men die gans dat si clene
Noch tor dranc noch tor hare
Lichtelike si keert ter bare
Haer vleesch es te verduwene quaet

Ende alse iem te comene staet
So vaert si die gans der iesten
Dit sietmen datsi dicke pleghen
Men vint gause also groot
Datsi bi na sijn ghenoot
Des voghes struwes segge ic v
Dat men vert van mont ju
Ende indie noortside va europe
Emme moghen si van swaren lope

Anas als men die waren waent
Dats in onse dietsch een haent
Die hye heuet vloghel ende hals
Scoenre dan die sine heuet als
Ende omden hals den witte rinc
Eimeren minnet hi vor menighe dinc
Ende oec ne mach hi niet leuen
Hine si ten watre beneuen
Wilde haende hebbe wi verstaen
Eerst datsi vten doppe gaen
Die sijn so leuende ende so snel
Datsi hem gheneren wel
Al ist dat hem die moeder ontfaert
Ghesonder est te line waert
Vleesch vander wilder aent
Dan vander temmer ende me waent
Dat men wint beter es dinne
Dant es inds zomers hitte
Doch ist te verdowe zwaer
Lichter die gans dats waer

Accipiter heet in latijn
Dat in dietsche mach .i. hauec sijn
Een edel voghel te vederspele
Ziagher dan die valke es vele
Maer stalker in sijn vanghe
Laet hi sine vederen hanghen
So es hi siec hout hise recht
So heuet hi sine ghesonde echt
Als hi sine iongheu siet
Datsi hem pine te vlieghen iet
Steect hise vten neste te waren
En wille datsi hem neere varen
Bedieue wille dat mens ghelone
Dat wie so hem neert bi rone
Dat hi sette sinen sede
Buten alre ghenadichede
Dies moet hi horen te iourste daghe
Sonder ghenade ons heren claghe
Plinius sprect die in leden
Euel draghet van zwheden
Dat hi hem te siedene raet
Enen hauec in olie wsaet
Ende etene hi sal hem helpen
Sine siecheit verstelpen

Aarahanr es bekent
Een voghel in orient
Daelbrecht of seghet
Dat hi vp berghe broedens pleghet
So hoghe dat altoos gheen man
Sine neste vinden ne can

Sine ionghe sijn selden vonde
Want hine vraghetse te gheene stonde
Van hoghen neder wt te dale
Eer si moghen vlieghen wale
Ghine volghen si enen here
Om datsi haer behuere
An avensten neme ist beeste ist man
Die vp den velde blive dan

Acantis als ons plinius seghet
Es een das die das pleghet
Dat hi sine spise neemt int gras
Dies haet hi die paerde dor das
Ende als hi siet dat te hem wt
Com al etende een paert
So vliet hi ende wreect hem dan
Met sulken dinghe als hi can
Daes dat hi niet ghelijc den perde
Ende bespottet te sire onwerde
Hine mach hem ghede ander stade
Dit es bediet die felle quade
Die allentoes scade ende scande
Ende spot make vp hare viande
Ende elsniet ne moghen staden
Enen houesschen hordicraden
Spreet emmer dine viant wel
Ende wel hem in drene fel
Behouden trouwe ende werhede
Dit es edelre lieden sede

Absalon plinius mede
Es een voghel vander zede
Dat hi des voues eyer breict
Die vos pinut hem dat hi wreict
Den wuc ende iaghet absolans ionghe
Ende absalon weder tallen spronghe
Plocht ende bijt des vos kinder
So comt hem te helpen ghinder
Die wuc ende vecht vp hem mede
Dits orloghe sonder vrede
In doruen neert hem absalon
Dies haet hi des esels doen
Want hi distele ende dorne verteert
Der hem die voghel bi gheneert

Alauda dats een lewerke
Die soete singhet als ic merke
Ende groet den dach als hi ontspringhet
Ende ten tijden als hi singhet
Selden ist in al dat iaer
Sine singhet schijnt die sonne clar
Sonder allene als soe mint
Hare sanc es groot ghedunt
Ne waers soes so milde niet
So soete si biuende voghele ontsiet
Dat si haer eer den man laet vaen
Eer si hem wort onderdaen
Want bi auenturen te waren
Die man mochtse laten varen
Die speerware ne hieter niet
Hoe soete si claghede si verdriet

Altion es een
voghelkijn

Meerre dan die mossche sijn
Jnder see es vele sijn ganc
Den hals heuet een deel lanc
Ende es ghevedert sciere ende wit
Ende purperijn dat hem wel sit
An visschen es sijn beiach
Selden es dat ment sien mach
Sonder int langeste vanden jare
Jnden vorwinter dats openbare
Broeden si haer jonghe al
Haer neste sijn ront alse een bal
Diemen met gheenen ysere nochtan
Emmermee ghebreken can
Ste gheen wilt voghel sonder dit
Ste leestmen dat te wintre besit
Sine eyere alsic bescreuen vant
Sijn nest maectet up der zee cant
Als die zee meest risen begonnet
Om dat maectment dat god jonnet
Desen voghelkine allene
Vordeel sonderlanghe besceene
Want ware die zee gram alsi pleghet
Als altion sijn eyere leghet
Die zee wort al wel ghemoet
Tote dat sine eyere sijn gebroet
Ende dats binnen vij daghen
Noch vij der na horic ghewaghen
Rust die zee ende der binnen
Sine jonghe so dan beghinnen
Datsi hem gheneeren vort an
Maerct wat god desen beesten an
Ja die sciplieden in dat lant
Maerken deser deser daghe te hant
Ende steken coenlike die zee
Sonder sorghe min of mee
Sinte ambrosis bescrivet ons dit
Die van loghenen es onbesmit

Leest bouen int ander

a Abrotilon die es
Een edel voghel des sijt ghewes
Diemen mede die reen vaet
Want hise teerst in doghen slaet
Ende buut dan in thouet dort
Dese es ghevedert bruun root
Lanc es sijn staert bec ende beene
Meere dan ander voghele ne gheene
Een deel meere dan die aren
Snel ende starc seere te waren
Bouen hoghe in claerre lucht
Es alle weghe meest sine vlucht
So hoghe hi sijns vlieghens pliet
Datmene harde selden siet
Luttel rust hi up die aerde
Bouen swerken vlieghet
Hi sine vaerde
Ende beet indie lucht hem neder
Ende proiet ende keert up wert weder
Comt hem der voghelen te gemoete
Dien dwinct hi met so fellen groete
Dat hine werpt der neder dot
Ende mene can sien cleen no groot
Wie die dinc heuet ghedaen
So saen ontfaert hi sonder waen
Selden sietmen leghet twaren
Sonder die sien harde clare
Alsmense vten neste nemet
Wat si metten man ghetemet

Ende gheleert proien te vane
Naders niet na minen wane
Sone gheduren si onder den man
Ende so ghetrouwe worden si dan
Datsi sitten onghebonden
Vp een rec ter menschen stonden

a Aves paradisi sijn voghele
Scone van plumen ende van vloghele
Ende so scone alsmen spreict
Dat hem gheen varwe ghebreict
Om dese dure scone wise
Heetmense vanden paradise
Haer luud dat es so soete
Diet horen met goeder moete
Dat die mensche der bi mach kennen
Herte ende sin te loue ons heren
Worder oec enich ghevaen
Het screit altoes sonder waen
Dachter ende het mach ontvlien
Jn egipten sijn si ghesien
Vp nylus die grote riuiere
Ende elsin gheen stede cume
Dees sijn der voghele van ander wise
Diemen heet vanden paradise
Om datmen niet ne can verstaen
Wanen si comen of te gaen
Als hem si tijt comt te waren
Endsi dun dat lant bi scaren
Bruun sijn si ende blickende claer
Ende minder dan cauwen dats waer

Alse groot als gauwe sijn
Dander van vlven sijn
Hier gaen vte die voghele in a
Nv comt vander b der na

Bubo dats hule iof die scuvut
Die daghes rust ende nachts vliecht vut
Ay vaet andre voghele met hem
Want sine steken der sine sien
Experimentator wille weten
Datsi der duuen eyer eten
Ratte eten si ende muse
Jn kerken wonen si ende in steenhuse
De olie vten lampten si drinken
Ende smelter in ende doense stinken
Als andre voghele up si vechten
Lan soe hare voete up werd rechten
Ende werpt den ghonen diese meest groete
Vp waert lichtende mette voeten
Met plumen es hi seer vladen
Traech ende cranc es hi van daden
Jn dat lechte comt hi node
Ende wandert ghinne onder die dode

Buteus leestmen van hem som

Es van hanix ghesclachte com̄
Van plume swarter sonder liege
Traech ende swaer in sijn vlieghe
Met pinen onthout hi sijn lijf
Die vaert hi recht als een keytijf
Slapende en selden terecht stont
Vaet hi voghelkine ghesont
Men seghet in waerlike saken
Gheen voghel ne es vā sater smake

Butorius alsic can lesen
Mach die butor wel in dietsche wese
Hals ende been heuet hi lanc
Den buuc starc en seere stranc
Na die aerde sijn sine plume ghedaē
In marasschen wil hi gaen
Daer staet hi stille in dier gebare
Als of hi doot of een steen ware
Ende heuet ghetrect in sine hals
Als een dief fel ende vals
Om al om vissche te begane
Dier hi vele pleicht te vane
Als hi hem beuoelt int stree
Staet hi stille en hout den bec
Die scaerp es ter steke dan
Ende allene neme waent die man
Sterctine der hine mach gerake
Die hauic die moet oec smake
Sonwise sine swaer steke
Als hine vaet onwiselike
Onder ghenemmede diere
Eet hi wel · sine maniere

In lentijn maect hi een luut
In broeken daer hi staet int cruut
Met sinen becke int wat' clare
Als of het een trompe ware
Seer wel riect hi te viere
Heten spise ict want hi is diere
Medicinael so es sijn smout
Wedi ist dat die menighe hout

Bistarda es een voghel te ware
Also groot na als een aren
Ouerwaerf sprinct hi na sire wisen
Eer hi mach vander aerde risen
Crombecte es hi te waren
Gheclawet bina als een aren
Vleesch het hi maer hine pliet
Vlieghende te proien niet
Maer hi comt ende sine ghesellē
Datsi vermoghen si neder vellen
Entetent alte hant ter stede
Zwengsten eten si ghine mede
Ende ne gheen voghel die bi vleesche leeft
Sonder hi es die gaers liefs heuet
Want si eten gaers ghemeene
Ende arweere als si sijn cleene
Eer dan ghine dese voghel
Wit es hi op sine vloghel
Ende opten staet maer anders te wen
Es hi gheplumet als die are
Als coren staet op dat velt groene
Weet hire in na sinen doene

Sine swaerede die doet
Dat hi op bome niet ne broet

Bistiosa dats eens voghels name
Die in almaenghe quame
In beyeren of in elsaten
Hi vonder ghenouch ter maten
Als si sullen noten dese
So loopt die hye alsic lese
Gapende ene langhe stont
Duthier ende hem sluuet de mont
So comt die sluve die dat ontfaet
Ende dits hare nature saect
Dan legghen si eyere lut ·vi· of ·vii·
Ende dan winnen si gheslachte
Vander grote dat sijn fasane
Sijn si als ic vinde ende wane
Buten bruun en binnen wit
Es haer vleisch ende smaect dit
Hardenaer inder ghebare
Als et van ptriten ware

Barliates als ons seghet
Baz· d'lbaer in seghet
Sijn voghele die van houte com̄
Ende diemen boemgause hiet nom̄
Men seghet dat neuen d' zee strome
Wassen eenrande bome
Die die zee vellet an hare danc
Ende dan roten si omme lanc
En vander vetheit com̄ bi nature
Dese leuende creaturen
Si anghen mette becke an thout
Duthier ende datsi met ghewout
Hem seluē vanden houte breken
Ons horen wi some boeke spreke
Oec vintmen hede hout ghewasse
Ghenouch die seggen datsi sache
Dese voghele aen hout hanghe
Hare plumkine manghen
Graen ende swart ghemeene
Ghemaect sijn si als ghanse clene
Swart ghevoet als hande sijn si
Ons seghet iacob van vitri
Dat bome neuen der zee staen
Di si an wassen sonder waen
Ende si ne hanghen ande telghe niet
Als men an andren bomen siet
Metten becke anden tronc
Ende als si neder vallen ionc
Some comen te water saen
Hier leuen es ghedaen
Die dan en dat sap vande bome
Of wassen si als ic gome
Water ende gras es haer leue
Gheeft datsi den boem bestheue
Men plachse tetene hier te voren
In vasten tiden als wijt horen
Maer die derde Innocent
Verboot der werelt omtrent
In consilie van latrane
Ons clemens sculdich after stane
Clemence en vindics van d' · b ·
Hoort die namen vort · in · c ·

Caladrius es een voghel wit
Ysidorus bescrijft ons dit
Sijn vleesch binnē dates w
Maket tonkoghen claer
Sine nature es dus ghedaen
Doet men thenē sieken staen
Men mach weten al bloot
Sijn ontgaen of sijn leuē doot
Wilhi up den sieken niet sien
Sone es der doot gheen ontflien
Ende keert hi hoghen op den mā
So mach hi ghenesen dan
Met sinen ogen siene neemt hi mede
Den mensche alle siechede
Ende vliecht der mede in die lucht sijn
Ende verbarnense int sonnescijn
Dese voghel es wit als wijt horē
Helden comsche hir te voren

Cinamolgus spreect solijn
Es een voghel die wille sijn
In arabien alre best
In hoghen bomē maect hi sijn nest
Vout ende woulbe en .i. deel vast
Van telghen der caneele an wast
Die neste ne mach niemē gelangē
Maer die liede vanden lande gaen
En schieter in ghelode stichte
Dus doen sise af vallen lichte
Dats om die specie der dat nest
Of ghemaect es en ghevest
Iettel meere dan die mossche
Es die voghel en broet in bosschē
Mine ardinghe en sijn leuē
Es hem an bosschē ghegeuē

Cygnus dat in dietsche een swane
Al wit want na minē wane
Ne was noit mā onder den dach
Die oit swarten swane sach
Sijn vleesch es swart sine plumē wit
Natuerlike pleghet hi dit
Dat hi vor sine doot onlange
Hem merghet met soetē sanghe
Si hebben lieflike ghebare
Als die tijt comt vanden iare
Dat si noten sullē na recht
Want elc om andrē sinē hals vlecht
Ende na den noten als mē mach merkē
Purgeert si hare int water dicke
In sine vloghele es sine cracht
Sine broet hi vuer dracht

Carite seghet ons solijn
Dat erande voghele sijn
Die vlieghē moghen tor een vier
Dat hem die vlamme onghehier
Noch an vedre noch an scinne
Ghescaden mach niet .i. scinne

Ciconia dats die hodenare
Die mettē becke maket niemare
En anders cone heuet hi niet no sanc
Dan hi der mede maect ghedanc
Men seit dat hi ionghe winnet
Na dat hi inden lande kinnet
Dat beiach es groot of clene
Weder wijfs sijn si alle ghemeene
Ende als hi quaet weder vorsiet
Hine beghenet die ionghe niet
Hi keert selue thouet inden wint
Ende beschermese als dies mint
Als si ouer die zee varen
So leden die craien de scaren
Ende si vechten te samene bede
Teghen al dat hem dert lede
Dit es ghepwoenet bi hem sou
Die ghewont te neste comē
Ambrosis ende basilis mede
Segghen dit ouer waerhede
So lief sijn si in te stallen
Hi moet metten halse betalē
Wie so doot den odenare
Want si seruente vreten dare
Plinius die wille bekinnē
Dat si dur sere hare ionghe minnē
Dat sijn die ionghe der moeder doet
Want also langhe als sise voet
Also langhe voetsise weder
Haren neste beeten si neder
Van iare te iare als het wel schijnt
Al eten si worme ghevenijnt
Sine bliuer niet of doot
Hadden sauuē si en dede die noot
Die crop vanden hodenare
Of die maghe seghet openbare
Plinius seit dats medicine
Teghen die cracht van venine
In wat lande dat si varen
Es menschē onbekent te waren
Als si wech willen seghet solijn
In elke ieghen ode der si sijn
Versamen si up een velt ghemeene
Ende sine later achterne gheene
Eer si hare vaert bestaen
En ware dat hi ware ghevaē
Dat velt es in asia
Daer al versament vore ende na
Die achter coemt dat lietmē dicke
Dien stoten si al te sticken

Cornices alsons plinius seghet
Dat es een voghel die pleghet
Openen rauen altoes te vechten
Die rauen pijnt hem te verechtē
Teghen hem nachts ende dach

Waer so elc up andren mach
Ronet elc andre eyere of ionghe
Hier toe es elc gheret te spronghe
Tusschen desen .ii. ne gheen vrede
En dincke mi wesen die sede
Tusschen die leeke ende papen
Tusschen die leeke ende papen
Soe man en castijt so ghestapen
Datsi wel dweschen ouer een
Ic sach dat die pape ghreen
Die .iiii. droeghen den vichte
Ter kerken wt doot tere ghichte
Doe sach ic lachen den leyen
Als die pape moeste screyen

Calendris dats die calandre
Soeter singhet danne enich andre
En dats die calke twi si staen
In grayolen vaste ghevaen
Nochtan druct soe verghetet al
Haren kerker ende haren meswal
En singhet altoes nieuer ghebare
Als ocht hare vanghenesse woelde were
Ende conterfaict der voghelne sanc
Altoes met hare kelen clanc
Ter desen voghele machmen verstaen
Hem die van minnen es beuaen
Dat een swaer kerker es ende soete
Ne heuet hi engheen moete
Om iet te pensene dan om sanc
Om feeste ende om spel gemanc
Den minnen karker gheuet hi prijs
Ende dinct hem een paradijs

Coruus dats die raue ic wane
Al swart ist dat hi heuet ane
Die suuwe broet dan bringht hi ere
Altoes die hye sonder verghetene
Dus scriuet sinte augustijn
Als sine ionghe vut comen sijn
Dat hise niet ne wille kinne
Hi ne sie dat si swarte beghinnen
.vii. daghe segghen die wise
Dat si leuen sonder spise
Tote dat die swarte plumen gaen vut
Dan willhise ouer sijn ontfaen
En gheuet hem dat hem bederf
Dit es ghepwenet menich werf
Ene aventure segghe ic hiede
Die in tiberius tide ghesciede
Die romsch keyser was tien tide
Dat god die doot ouer wilde lide
Eens rauens ionc dat man geualle
Vut ene tour horen wi callen
In sijn hof dat men up helt
Men leert spreken met ghewelt
So dat het telken morghenstonde
Tyberiuse groeten begonde
Keyserlike ende bi name
Ende na dander heren te same
Germanicuse ende drususe mede
Dit was altoes des rauens sede
En der na tvolc datter leet
Hi ne gome wort een van niede heet

Die den rauen tleuen nam
Al dit aldus vor die liede quam
Daer si den man ontliuen
Ende die mane mette wiue
Daer des rauens vut vaert
Al hadde ghesijn een pruuce wert
Die rauen die bringhet vut
Haer menich vande luut
Des sauuts eyer et hi bi daghe
Sinachte doet hem dander laghe
En neemt den raue sijn eyer dan
Dits strijt die niet verscheden can
Den vos niunt hi bi nature
Als ons segghen die scrifturen

Cornix als ons toe es come
Dats dat wi die craie nome
Ende sijn vandes rauens gheslachte
Edele voghele hatensi onsachte
Si biten sticken ende trecken
Alle voghele met crome becken
Want si kennense hare viande
Somwile comt hem af scande
Want als si hem te vele volghen
Wort sulc ome verswolghen
Si volghen hare ionghe naer
En hebben om hem grote vaer
En winne hem dat hem bedarf
Langhe stont en menich werf
En als die siuwe die eyer wacht
Voetse die hye dach en nacht
Leert ghi liede van maniere
Iuwe kindre hier bestieren
Leert ghi manne iouwen vrouwen
Te helpene met goeder trouwen

Cornica scriuet plinius
Es een groot voghel diemen du
Comet int lant van orient
Gheenen groter voghel mene kent
Also alsmen die werelt
Dwers met sine plumen ghedect
Sine longhe die es groot
Vet ende van bloede root
Groot als die longhe van der coe
Ende medicinael daer toe

Cuculus dats die cochuut
Ende hetet aldus om sijn luut
Want koc koc es altoes sijn sanc
Ende der an es gheen verghanc
Een tracch voghel een ondestade
Voghelkine doet het stade
Want sine lesse hem so gheuest
Dat hi sine eyer leit in hare nest
Dus bruet die bedroghene voghel

Dat hey onder sine vloghel
Ende waent dat hem toe behort
So dat die kockuut comet vort
Die den voghellinc es onbekint
Mer die dinc der hine ome mint
Dats om dat hi wasset so seere
Ende so et die kockuut meere
Dan enich drie vanden cleine
Dit moet die moeder somwile beweine
Want so langhet volghet si hem achter
Dat al die scade eindie lachter
Op die moeder moet becraken
Dits die loen van sulke sake
Wach hem die den stalc verdraghet
Want die scalc maect ende iaghet
Valsc stout om sijn vordeel
Mochtire an winnen gheheel
Een appelkijn twaren verloren
Al datmen hem dede te voren
Men leset dat die kockuut pleghet
Dat hi alden winter leghet
In sine plumen in hollen bomen
Of in daerde ende hi begomen
So inden somer dan
Dat hem gheen hongher an
Inden winter an ghedaen
Van sine spuwe als wi verstaen
Wassen cirghele die wi sien
Die int gras te springhene plien

Cirdulus als ysidorus segt
Es een voghel die pleghet
Dat hi bitter proien levet
Ende vor alle dinc vercoren hevet
Bitter vanden proien seere
Cirdulus meenet onse heere
Die biten wisen heleghen man
Aldus den mensche sprict an
Lieve kint ghef mi dine bitter
Ende der ommine doghedi suete
Ende gaf sijn bitter bloet als die milde
Want hi onse bitter hebben wilde
Ons allen radic dan ghemeene
Dat hem ghene sijn bitter te leene

Columba dats der duven name
Een sochte voghel ende bequame
Beda seghet si es sonder ghalle
Albrecht wederseghet alle
Die seghen dat soere sonder levet
Hi seghet dat soe ghalle hevet
In een darmkijn ende niet ter stede
Daert es andren voghelen sede
Dus ontsculdicht men bede wort
Die seghet dat ghene galle behort
Duven toe ia nieder stat
Dese ander voghele hebben ghehat
Met cussene toghen si haer minne
Die gheene crenge als ic kinne
So eten si dat gheene noot
Si vlieghen ghine met scaren groot
Si pinen sade leten si hi leven
Over sanc hoort men hem vuit gheven
Eenrande verzuchten ende claghen
Men siet hem dichte tetene draghen
Kiekene die hem niet bestaen
Seghe wi so hebben wi verstaen
So vervewen si haer sien
Sum si vluc maghet hem ghestien
So maken si so hoghe hi nest
Dat allen wormen es ontfest
Die hem scade willen doen
Up elc point vintmen wel sinoen
Die hier voren staen ghescreven
Die dune nemet hi leven
Harde ghine den water naer
Ende dats bedi seit men over waer
Om datsi naturlike indien
Des hanics scade willen sien
Want van manieren sijn haucke .ij.
Deen ne proiet nemmermee
Dan dat hie sitten siet
Dandre wat so vlieghens pliet
Die dune die dit wel verstaet
Siet soene int water die sickers vaert
So heft soe hi dan up wert
Ende een die vlieghende beghit
Sone portet soe vander stede niet
Dits daer soe twater ghine ome siet
Palumbe heten erande
Dunen die sijn inden lande
Eist datsi haer ghenoot verliese
Die ander nemmermee ne kiese
Allene vlieghen si so wats ghesciet
Ende waer si rusten sone weetmen niet
Mint dunen clene ende groot
Die nemmermee en kiesen ghenoot
Die wone hoghe in nauwen grate
Om dat si die duvers haten
Ende der si in ghenote sijn
Es hi minne trouwe ende sijn
Ende sijn naremst in haer dinghen
Hoe si grote ghestachte bringhen
En toe mesual si bringhi twee
Ende selden min ende niet mee
Sien si vremde duven varen
Si ghelede[n]se mit haren scaren
Kelc eten si na haer manieren
Om dat si hem der mede purgieren
Want haer maghen die sijn heet
Bloet van duven allment weet
Van torteldune van swalewen mede
Uut ghelaten tere stede
Onder den rechten voghel allene
Maket doncker oghen reene
Dune drinken tere toghen
Al dat dat si drinken moghen
Ghelike alst ware ene coe
Dat wanic dat els voghel ne doe
.xv. iaer dats haer leven
Dune ionc dus es bescreven
Sijn best in eerst ende in lentijn
Want si met ghemme ghevoedet sijn
Andie dune men besest
Dat soe hi somwile verheft
Om haer plumen te maken scone
Ende der of comt haer hone
Want als die haver dat beliet
Dat soe haer min wacht dan se pliet
Grijpt hise al onvorsien
Dies die dunle noch plien
Dat si in houerden belaghen
Menighen die si mit hem draghen

Cantharides als albrecht segt
Es een voghel die te wesen pleghet
Bi der see want hire hem bi generet
An visschen die hi verteert

Minder dan die hauec es hi
Int water es hi also vri
Dat hire in ghedueren can
Also langhe dat een man
Wandelen mach ene mile
Doch moet hi weder na die wile
Verluchten ende sinen adem ontfaen
Jof sijn leuen ware ghedaen
Mijn maerct up dese wort
Hi die in sonden sit versmoort
Al es verdronken langhe v moet
In eerdsche weelde in erdsch goet
Hi blivet verloren der in
Hine set an gode niven sin
Ende ghi van hem die lucht ontfaet
Ay vergaue god dient also staet
Die te erdsche sonde bedecken
Dat hi vor die doot moeste vertrecke
Up wt sine ijte ende gode volgen
Erne die zeebare verzwolgen

Coturnix desen name in latiin
Mach in dietsche die quackel sijn
In onse land vare si ende come
So dat selden es vernomen
Wiltu si come of te varen
Mi andren lande te waren
Hebsi hare tijt al openbare
Al die zwalewe of te vernare
Gere te vaerne ende te keerne
De houde plegen te ionghe te leerne
Al si enen lande ghenaken
Si sijn hem te broedene maken
Dat si vor hoeden hare scare
Vorden wreden sperwaere
Die hare namve wacht up slant

Die sperware dats die viant
Slant dats tende vander leuene
In thende pleghet hem te gheuene
Die viant natuerlike der toe
Hoe hi sulke scalcheit doe
Dat hi der sielen mede va
Nu pine hem elc dat hi ontga
Men seghet dat dier ne ghee eulen
Sekerlike dat tghewot euel heuet
Sonder die mensche ende so bedi
Seghet men dat sijn vleisch quaet si

Carduelis es een clene dinc
Ende heet met ons een distelvinc
Om dat in distelen na sire wise
Hine sochet sine spise
Dits van plumen so menigherhande tiere
Van varwen so dore diere
Datmen wonder an mach sien
Doch nes sijn prijs niet al in die
Sijn sanc es oec te prisene bet
Hi some virtuensie ghezet
In gayolen te menighen stede
Om den mensche te vermerdene mede
Al heeftse nature clene ghemaect
Hare sanc die so soete smaect
Ende hare plumen scone ende fijn
Doense lieuer ende te werder sijn
Dauden dorper ende scuwint
Hi es lelic ende dorp in sijn hunt

Onocrotules als plinius ondbint
Es tuinnsche voghelkijn datme vint
Ende es trochellum datme weet
Dat alder voghele coninc heet
So groot ghemoet in al sine seghe
Dat up den aren te stritene pleghet
Ende alst den aren dan gram wert
Ende hiit waent nemen metter vaert
Ontsluper tusschen den clawen nochtan
So vlieghet hem om die oghen dan
So dat hem die aren verstaent
Want hi hem om niet vergraeunt
Ende vlieghet hene sire straten
Al es dit clene vter mate
Nochtan heuet vander naturen
Mee ionghe dan andre creaturen
Worme etet ende hasghen
Het es quaet te vanghene met lage
In .C. ende hier voghelen wort
Hort die namen in .D. vort

Diomedice in waren dinc
Sijn voghele die na den coninc
Dyomedes sijn gheheten
Die menighen ridder dede beten
Wilen te troien vor die stede
Met sire groter vromicheide
Fauelen die hebben inne
Dat venus maecte die goddinne
Dese voghele van sinen gheselle
Dus hoortmen poeten tellen
Solinus die seghet dit
Datsi sijn alse die swane witt
Ende vander grote dat es die zwane
Oec doet hi ons te verstane
Hare oghen sijn root als vier
Ghetande becke scarp ende fier
Daer si die rotsen hol mede maken
Ende nester maken thare saken
Men seit als si seit mesbaren
Dat meent dat tlant sal verwaren
Jof dat een coninc besteruen sal
Die griecken minnen si noch al
Ende ander liede willi scuwen
Aldus vintment in scrifturen

Dariscta als aelbrecht kent
Es een voghel in orient
Die met vloghelen ende met becke
Clemmen can ende hem vort trecke
Want hi voete heuet gheene
Met so vintmer sonich eene
Diemen siet meer no min
Sonder omtrent des herfst begin
Ende dat es als het remen moet
Dese voghel hout ende broet
Sine ionghe tote datsi doghen
Ende si hem gheneren moghen
Ende dame steruet hi selue ghinder
Ende laet leuende sine kinder
Die moeten plegen des selues mede
Dat der te voren haer vader dede
Hier gaet vte vander .D.
Ende volghet als een .E.

Abodius alse die glose seghet
Die vp die vraie bible leghet
Es die voghel alse ic weet
Die met ons gheervalke heet
Ende es onder die edele voghele
Die edelste die vlieghet met vloghele
So staerc es hi ende so groot
Dat hi den aren slaet te doot
Siet hi oec in ere scaren
Daer .v. of .vi. cranen heme ware
Iof ander voghele also vele
Ende men vut werpt in verspele
Hi vellese alle met sire macht
Deen naden andre in sire iacht
Eer hi onbeert sire vloghe
So eist een hont dier toe doghe
Die den voghelen als vallen
Hem den hals of bijt met allen
Sijn aes moet sijn varsch ende levende
Als hi hem sendt een deel bevende
So meent hi proie die hem behaghet
Ende der hem sijn moet toe draghet
Maer hi hie wort so erre
Dat hi vp vlieghet hoghe ende verre
Eer cume wil hi keren neder
Tote sinen loedre weder
Meesters segghen int comune
Dat best vele sijn die brune
Van E so gaen vte die wort
Van ander F so hort [illegible] wort

[illegible] van fenix

Fenix alse ons seghet ysidorus
Iacob solin ambrosius
Es een voghel sekerlike
Tote arabien int rike
Dese ne heuet gheen ghenoot
Maten aren es hi groot
Dus houdet en .xl. iaer
Pleghet hi te levene dat es w
Ghehovet ghehalset es hi mede
Seer scone na des pawes sede
Sijn hals als of hi ghuldijn ware
Met purperen plumen haren tare
Sijn staert ghelu ende blaeu mede
Met roden vedren van groter scoenhede
Als fenix oude gaet an
Kiest hi enen scone boem dan
Hoghe staende vp ene fonteine
Die scone es ende tor reine
Een nest maect hi inder ghebare
Alse die vorme van ene outare
Van wieroc bome ende van merre
Ende van caneel bome ende van verre
Vantesen telghen maect hi sijn nest
Ende van andren die rieken best
Als die sonne hete scijnt
So waect dame ende pijnt
Dat hi also ontsteect dat hout
Dat soete rieket menichfout
Dan vallet hi selue int soete vier
Ende wort [illegible]hen dus vintmen hier

In harde corten tijt der naer
Wasset een worm in dassche der
Die cortelike te voghele diet
Aldus wort fenix vernieut
Fenix dese ewighe voghel bediet
Wel ihc kerst diet al siet
Fenix ne heuet vader no moeder
Ende ihesus onse soete broeder
Es na der menscheit sonder vader
Nader godheit es hi al gader
Sonder moeder in hemelrike
Dese fenix sekerlike
Marhede ende nam wel goem
Drie dien sconen hoghen boem
Die op die fonteine staet
Die boem es tcruce ons toevlaet
Bider fonteinen so verstaet
Doopsel die ons sonden of dwaet
Dat hout van specien maect wel hier
Die fenix af makede sijn vier
Meent dat ihesus hinc an dat hout
Dat hi benedide menichfout
Ontsteken met viere van karitaten
Ten vader seinde om onse verlaten
Die soeter roc vor sine vader
Dander werelt specie al gader
Dus bernende inder minnen viere
Onse fenix inder maniere
Ontfinc ende dat hi tasschen bequam
Daer tote dat hi ende nam
Ten derden daghe es hi veresen
Ende voer te hemele na desen
Ende dit volghet der erster vorme
Want fenix asschen die worden te worme
Ende der na comen hem plumen ende vloghele
Ende vlieghet alse den ander voghele
Dat fenix levet .ccc. iaer
Ende .xl. eer dat hi wort swaer
Meent dat ihc in ertrike
.xxxiii. iaer levede sekerlike
Van dat hi ghebood scapt was
Tote dat hi starf sijt seker das
Over een iaer slaet elke tiene
So vintment claer wildi besiene
Vanden fenixe tellet ons dus
Een wonder sinte ysidorus
Ene port in egipten is
Die heetet eliopolis
Dat in dietsche der sonnen stat
In oude wet was ghemaect in dat
Een tempele in ons heren heen
Na salomons tempel min no meer
Een fenix quam gheuloghen der
Toten viere op ten outaer
Vp sine vloghele ghelade oec
Met dieren houte dat wel roc
~~Des ander daghes hadet vloghele~~
Ende verbarrende hem op den outer
Des naeste daghes quam die pape der
Ende vant in dassche een wormekijn oec
Dat vtermaten soete roc
Des ander daghes hadet vloghele
Indie ghelike van voghele
Ten darden daghe wast al vulcomen
Ende heuet an die pape ghenomen
Orlof ende es dane ghevloghen
Dit scriuet ysidorus ongheloghen
Haymo sprect een wort cleer mede
Dat onse vrouwe in dese stede
Doe herodes die kinder sloech
Ontvlo ende woender dicke ghenouch
Ende fenix bi aventuren
Toghede daer bi sire naturen
Dat die warachtighe fenix mede
Wandere sonne in die stede

Soect vort an [illegible]

Fulica spreect ysidorus
Es een voghel die spre heet ald'
Sijn vleesch smaect alst ware .i. hase
Vp marassche leuet hi bi ase
Nemmer so maect hi sijn nest
Dat niet watre es gheuest
Dit heetet d'vroetste voghel een
Vte sinen lande ne vlieghet geen
Mit lantscap d'hi broet
Leset men dat hi hem seluen voet
Hine vlieghet hare no dare
Alle tweewerf heuet hi ghmare
Ambrosis spreect ahte ware
Dat men vint eenrande aren
Die sine ionghe te voedene
Ende werpse vut sine broedene
So comt dan fulica ghend'
Ende voet des arens kinder
Met sine ionghe in sijn nest
Dit exempel ware goet gheuest
Allen mensche die wel doen woude
Te merken dat he ontfine soude
Armer ende hem gods ionne
Die hem ghehelpen niet en conne

Karator es een voghel bekent
In dat lant van orient
Die haestich sere es om sin broede
Ende can hem seluen so verhoeden
Hine leghet sine eyer so vro int iaer
Datse hem die achter winter sw
Alle dicken v'vrieset te doot
Exemple gheuet hi harde groot
Hem die t' heren wille clemmen
Dat si weder moeten hemmen
Tote datsi worden so waert
Datmense ter heren beghaert
Hem ware beter datsi ombede
Ter si omdie eere streden
Dansi met scande moeten bere
Al die tijt beghinnet heten
So broet karator anderwarf
Ende ouer dat hem eerst bedarf
So comt hem danne niewe broet
Des lettel ander voghel doet
Die sijn nest maect in die woestine
Want se alle w' eens ne pinen
Int iaer om hare ionghe ghemeene
Sonder karator allene

Ercix es een voghel mede
Die doet na karators sede
Twee werf inden iare broet
Als ar' weten doet
Eist al vintmen luttel voghele mind'
Nochtan winnet hi vele kinder
Sine eyer ne v'vriesen niet
Want eer het den somer siet
Sone wilt noten nochte broeden
Dus wort hem ghelont mette vrede

Dat het winnet dat het beghint
Die wille sijn vroet en waent
Leere te tijt doen sine sake
So mach hi ghewer eere ghenake

Ficedula seghet ysidorus
Es een voghel ende heetet dus
Om dat hi eet alsine vighen
Want so waer hi mach ghecrighe
Soete boem vrucht dats sine spise
Maert hier up ghi goede wise
Wat dat dit bedieden can
Dien boem bediet wel elke man
Men vint misselike bome
In ertrike alsic gome
Die vrucht bringhen na hare nate
Som soete ende som sure
Die vrucht dat sijn onse werke
12 Dat wil ic dat elc wise merke
Ende hi den goeden mensche minne
Om sine dogheden die hi heuet inne
Ende laten die quade ene varen
Want alse die walle seghet te waren
Hi machte vor gode doch vtellen
Die hem maect quite vanden helle
Minnet die vrucht soete en goet
Also als ficedula doet

Falco heet die valke in latijn
Der .viii. manieren an sijn
Also alst bescriuen die clerke
Des luttel behort te mine werke
Want hets cont ghenouch de leke
Diese houden ende sterken
Ende d'na wepen en huke
Sedi latin hem ghebruke
Noch wil ic .ij. maniere
Van den valke v visiere
Als die onhedel valke bestaet
Den heigher en hine ned'slaet
Laet die heigh' ene hael vte ven
Die onhedel valke grijp die te wen
Ende laet dien heigher hene vlieghe
Aldus laet hi hem bedrieghe
Maer die edele valke ne doet des niet
Als hi sulke scalheit siet
So doet hi de meere pine
Hoe den heigher die scalcheit sine
Ne latene niet ontgaen
Eer hi den heigh' heeft ghevaen
Die onhedel valke dat v'staet
Bediet des heren onhedel daet
Als hi wertelike heuet v'staen
Dat sine lieden hebbē mesdaen
So laet hise quite ome ghelt
Dus wort hi vander eeren ghevelt
Want wreme quade goet
Vor trecht minet in sine moet
Hi vaet · hi slaet · hi vellet die scalke
Dit ne doet niet de edel valke
Ende doet elken na die wet
Die in sijn lant sijn ghesett
Gaet vte nu hort mee
Maer gheen dichte van G.
Hoe dier edelre voghele pine
Hare euel ende hare medicine
Soect an dander side ghescreuen d'of

Ptholomeus dit nes gheen ghile
Ghieten alle die coninghe wilen
Die in egipten dwonghen crone
Een tholomeus regnierde scone
In dien tiden wi lesen dus
Dat aquila ende simachus
Ende theodotion meesters waren
In die werelt van grote maren
Dese drie bi sinen versoeke
Die screuen in enen boeke
Der edelre voghle medicine
Also alst hiet in latine
Van broeder aelbrecht es bescreuen
Salt iacob in dietsche vort gheuen
Die namen van crude diere in sijn
Sal ic u scriuen in latijn
In hemelsce also alst es
Af leeren ele apotecaris
...aten houede na dat wijt conne
Sullen wi leeren dit beghinne
Wort een voghel siec in sorghen
Salmen te ghenesene porghen
Met fine olie van oliuen
Die met in sal sochte wriuen
Ende men sal toen dicken dicke
... hem oec met oghe ...
... venchel sade

En vrouwe melc dats dat ic rade
Warm der of comt hem bate
Heuet hi bestopt de nose gate
Stafisagria ende peper der toe
Maec puluer ende te gader doe
Ende blaest hem in wiltmen genese
Met ere pipen inder nesen
Ende wrijf hem sijn roest der na
Met puluere van stafisagria
Heuet remme mit houet mede
Doe hem dats die bendichede
Rute omtrent die nese gate
Sijn aes nettemede dat sine bate
In ruten sape dat hi sal eten
Noch ene bate sultu weten
Neemt oec looc ghestampt met wine
Doet indie nese gate sine
Ende settene daer es sonder lecht
Ende latene enen dach vaste echt
Heeft hi pipende hoet hier na
Neem puluer van stafisagria
Dat niet honinghe wel gemanc
Ende wrijf sine tonghe dits de ganc
Ende ghef hem boter eten dan
Ende ghenesets hi niet der an
Witte colen salmen droghe
Dat puluer sal sine macht toghe
Roept hi oec te vele uut huus
So nem ene vledermuus
Ende ghestampt pep der inne
Dat ate hi vlugher ten beghinne
Vintmen die vledermuus oec niet
So ist best datmen dan siet
Nem els enighe vogel dan
Een minute der nes gheen ouer an
Ende met ghemalde pep in doe
Het sal lichte helpen der toe
Die vele wept men wille dat sline
Dat hi eyer heuet binnen

Gheuet hi qualike du sout hem gheuen
Geterne muse die leuen
Of eens honts welpkin eer het siet
Of hi sijn aes te werpene pliet
Dicken so seghet dit ghedichte
Neemt een vierendeel allinc ghewichte
Scamonia ende der toe comijn
Moet oec also vele sijn
Dat salmen puluere ende minghe
Ende der mede sijn aes besprinche
Sijn aes moet sijn vet swinin vleisch
Maectu van allinc wichte den eesch
Apotecarise sullen di wel
Dat rechte wisen sonder fel
Ne mach hi oec niet eten dinc
Neem van enen eye dat witte
Werp hem dat puluer der ter stede
Dan in sine bec der mede
Noch wes eer sake vroet
Die ter seluer dinc es goet
Maec hem eyer met melke van gheete
Ghef hem eten doe dat ic hete
Alsi up tuier ghewonne zijn
Hi wort ghesont dan ende fijn
Den hauec ende sine geslachte
Helpet dit ende wel met machte
Beghinnet hem oec uutte luste
Doene van alre pine ruste
Ende ghef hem aes ghenouch
Alle weghe na sijn ghenouch
Also dicken als hi heuet breke
Alse dicken sekerleke
Faelgiert hi indie vedre mede
Dits der nature heimelichede
Gweme saten onder voete
Gim hem nutte ... boete
Ende der die somme seinet heet
Als velt dat hem te stane steet
Heuet hi den rede so hoech hier na

Nut sap van artemesia
Dat wanic dat bevoet si
Gheef hem sijn aes ende noch der bi
Moet hem in aes wesen toe
.iiij. warf of viue dit doe
Of doe dit ouer een
Bint hem naste dit rechte been
In die middle dat been sultu lien
Ene ader ende met tien
Die sultu wiselike laten
Ende dat sal hem comen te bate
Hier bi machtu kennen mede
Of een voghel heeft den rede
So wittert so hauge die voghele
Sijn houet ende sine vloghele
Ende hurt heuet ende hi dan toghet
In plumen of hi comt ghetoghet
Ende hi wel ne haset niet
Of ghierlike der ane siet
Ende hurt qualike in mach bringhe
Bi alduslanighen dinghe
Machmen sien diere was toe ghenz
Dat hi enen rede heuet
Dat helpt hem also al die raet
Hier bouen ghescreuen staet
Of hem sere dorst so doe dus
Neem puluer van colen lemstien
Dat sine toename in latijn
Amus stalen sulre toe sijn
Ende venchel stalle siet dit in wine
Dese elster nutte mede te sine
Alst es ghesoden recht ghenouch
Een lepel honichs met ghenouch
Dit salmen ouer een coele dan
Gheef hem dit drinke of hi ne can
So salmen inden becke ghiete
Dat doe hem eens daghes ghemiete
Nes niet honinghe verstieken
Des nachts ... becke

86

Bestrijc sijn aes hoe so het gaet
Met eire olie heetet wlsaet
Es hi oec siec vander galle
So vesphaers sijn aes met alle
Met pulvere van wilde bloemen
Als hem die vloghe hanghen hem somen
So nem danne grawe bloet
En smout van gansen es oec goet
En salue sine vloghe saen
En latene ter sonnen staen
En gef hem vleesch van grauwer vet
Hoor noch meer een ander en bet
Een olie die hetet laurijn
Dwa teerst die vloghe sijn
En ouder die vloghe sulen mede
Sine asselen salue wel ter stede
Echt nem galle vanden zwine
En saluer mede die vloghe sine
En ghef hem sijn aes mede gemeene
Ghenet in sape van veneene
Of in sape van salede crude
Heuet hi andie vloghe rude
Een cruut dat ghehieten is
In latijn hedera terrestris
Jn dietsch der of allict weet
Es datment gondraue of derscne heet
Siet dat in watre eenre blade
Mitrine sine vloghe begade
Dat si der saen ghenaken
Sijn aes so soutu nat maken
Indat water daer tcruut in soet
Dit selue es oec den voete noot
Ten sine vloghe de here
So houten in deser maniere
Ghef hem vars vleesch
Dat in asine
En bestrijc die vedre sine
Met warme asine dies gome
En met olie van lauers bome
Ende dit so doe menich werf
Brect hem vedre ende dat bederf
Datti sochte huut doe wilt dat
Een dat bloet van eire ratte
En bestrijc die vedre staet
Sonder pine soe dan vut gaet
En siet honich dat radicke
Als dat wort sere dicke
Een dan een wedelijn
Van sulker mate
Sa die gote vanden gate
Der die vedre in was gestaen
En were in honich mede sine
Der sal cortelike wedre
Wassen een niewe vedre
Es hem scimkel of vloghel ontwee
So nem warem aloe
En binter op dat blive mach
Been nacht en enen dach
Echt anen dirt in edec gesode
Es der up goed in noden
Es een voghel ongeerde
Upt iec of up die hant der toe
Siede merre in water en der mede
So bestriicse sine lede
Ende vut dien watre .ie. werf
Alsene als hijs bedarf
Heuet hi euel dat heet rampa
Ie wacint in duutsche es te crampa
In artemesia dat bivoet heet
Sulstu sijn aes nette ghereet
In lamus bloet warm
Wijf sine voete
Dit es oec een ander boete
Of du sout neme warme wijn
Der netelen in gesoden sijn
En der mede sine voete dwaen
En uten watre sijn aes ontfaen
Eist dat hi smelte niet ne can
Lens hane galle gef hem dan
Of witte flecke gesoden eten
Smelt hi te sere so sultu weten
Hoe dat hi te sterjene si
Nutel saeps van misnaum
Ghef hem drinken en natter al
Sijn aes dat hi eten sal
Heuet hi luse so nem dan
Van alsene sap iof nochtan
Water der men in siet dit
En als hi ter sonnen sit
Besproiene en maekene nat
Ouer waer hem sal helpen dat
Dits der voghlen medicine
Ieghen menlike pine
Den latine ghedicht wel na
Also alst wilen aquila
Simachus en theodotion
Screuen ten co. thelomon
Jacob diene vant sonder nienare
Hoet vort voghlen name in G.

Grifis seghet iacob van vitri
Dat het een vreesam voghel si
So groot datsi enen man vervaet
Ghewapent en sijn ors mede
Hare clawen sijn so groot
Datmen vte drinct ter noot
Als iof vte enen horne ware
In lycia des horic mare
Dat buten lande es van endi
Elst men dat sulc voghel si
In euen lande houden si daer
Die toegane es te swaer
Dat gout ende die diere steene
Menschen come es der clene
Want teerst datsi sien den man
Bestaen sine ende todene dan
Als iof si waren gemaect van gode
Der vriheit tenen wederbode
Als het wel waerheit mach wesen
Der woent een volc alsmen lesen
Met ene oghe hetet arimaspi
Ieghen die voghle vechten si
Om die smerande die si wachten
En winnense hem af met crachten
Die smerande sijn vercoren
Bouen allen andren alsmen hore
Mensch dit staende vulmeent socke
In die glose van moises boeke
Viervoete so sijn dese vloghe
En hebben ghemaect hooft en vloghe
Aden aren maer niet so vele
Dat het gaet al vten spele
Achter gheliken si den lyoene
Voghle van desen doene
Seghet men dat hier menich si
In die berghe van yperbori
Dat perti haten si enten man
Experimentator seghet nochtan
Dat hi gagates den steen
In sine nest leghet ouer een
En dat es wel te verstane
Om eneghe bate tontfane
So neist dan niet recht ontsaect
God en heuet die steene ghemaect

Ende hem ghevet cracht mede
Om des menschen salichede

Dracocendrion dats
Een voghel van oest sijts ghelijc
Diemen siet ghetempt mede
Van vutnemender zuverhede
Van al dat levet datmen kinnet
So eist een voghel die winnet
Met minst te notene sijn broet
Eens int iaer daghes men vroet
Soot hi om te winne kinder
Gheen dier nes van luxurie minder
Scaemdi mensche so waer du gaes
Die redene ende besceet verstaes
Du velt altoes sonder bescheet
Gheen onsuverhede gheweet
Ende ne connes gheene mate doen
Also als dracocendrion
Maer du verteers dijn cranke vleesch
Inder onsuverheden heesch
Ende aes di selven ter doot
Met cranchede ende in quale groot

Ostrudus es een voghel clene
Ghelike der ander ghepluumt al rene
Vp thovet es hem als ic vernam
Van plume ghemaect een cam
Si vlieghen inder ghebaren
Vp ende neder als zeebaren
Ghemeen liede make ons vroet
Dat die padde haer eyer broet
Ende als die ionghe vut comen al gader
Van alre eerst voetse moeder ende vader
Om dat si hem ghelijcken dinke
Sulke die vor gode stinken
Slachten den gostrudo wel
Si sijn van sijten so fel
Sien si dat haer kinder kiere
Ter doghet ende heren ons here
Sone doen si hem gheen goet
Maer setten si hare moet
Ter rieshheit ende ten dullen dinghen
Ende onreinicheit vort bringhen
So dunct hem dan datsi hem slachten
So willi dan der kinder achten
Ende hebbense glorie in hare hite
Haer loon wort die eweliche site

Grus dats in dietsche te crane
Elx iaers pleghet hi te bestane
Sine vaert van oeste te westen
Aniesghen wint vte sine neste
Ende scept dan sine scare
Als een lettere ware
Alsi sceppen hare wech vte
So eest enen diese belete
Als hi wept volghen si naer
Ende kenne sijn luud al claer
Wort hi ees so comt mede
Een ander wepere in sine stede
Ende des si beteren bi nachte
Seeden si hare stilt wachte
So dat die tiende wake moet
Die wachters houden in hare voet
Een keselsteen of hem wee doe
Die weet dat hem die voet ontdoe
Ende hem die kesel dan ontvalle
So wept hi dat siet hore alle
Ende alsi vte tien wille vlucht
So vlieghen si hoghe in die lucht
Om datsi van veren sien
Dat lant der si henen tien
Experimentator die segt
Dat die crane te wepene pleghet
Als hi een nat sweert siet heffe
Hi wille dat alle dandre besesse
Ende si halen na sijn etten
Ende als si om der dinghe bete
Haer leetsaghe die staet inder hoede
Onme siende alle die vroede
So wept hi lude siet hi den man
Ende waer stuvet die andre dan
Alsi van verren lande comen
So hevet men dicke vernomen
Dat si stene vut worpen dan
Omen gout vut proeven can
Want alsi vre sullen vlieghen
Weetmen over waer sonder lieghen
Datsi in zwelghen stene ende steene
Ende in here voete sommich eene
Hebsi kesele dits haer sin
Om swaer te sine int beghin
Dat wint te vaerdich in ghestade
Daer vlieghen si dus stade
Datsi stene voere in voete
Weten sciplieden diese ghemoete
Want datsi on die scepe liden
Es ghesciet te menigher tiden
Dat hi so vele valle liet
Dacsij eenne coude ghenieten
Die gherutte helpen den moede
Andie houde wil ic v vroeden
Die zwarte hebben meest iaer
Wi lesen dat over waer
Dat men vindet lieden clene
Die bi namen heten pigmeene
Die ieghen die crane striden
Ende pais hebben als si ene tide
Sijn vleesch es hart ende stijf
Bedi raet men over waer
Dat het best ware dat hi laghe
In die somer tijt .ij. daghe
Ende in wintertijt daghen .iij.
Want aldus so minre wert hie

Glutis als ons plinius spreect
Es die ene langhe tonghe vut steect
Een voghel ende als hi wort ghewaer
Dat die voghele met groter scare
Vlieghen den winter hene vare
Die swaelwe mettet ochtare
So vlieghet hi dur gheselscap mede
Mals hem die pijnlichede
Vanden vlieghene gaet in hant
Blivet hi achter in enich lant
Doch volghet hi somwile somich ene
In corten dachvaerde ende in clene

So dattene die winter bevaet
Diene metten coude claet
Een ander vogel es dan aldus
In asien ende heet tirannus
Die aldus mede vaert
Ende trecter enich achter wt
Eist nachts eist daghes hi wept dan
Ende twivelt datsi volghen an
Dese .ij. voghele die ic of rime
Sijn tweerande pelegrime
Die wi metten cruce te waren
Ten heilighen lande wt sien varen
Om dat helighe graf te winne
Die heeft sijn inden beghinne
Als si gheselscap goet ter cueren
Sien varen van hare gebure
Mheerst datsi worde gheware
Dat die vaert een deel wert sware
Steec si oflaet ende willen kere
Ende visieren ende willen leren
Varen biachters sulke aerd
Datsi niet en doghen ter vaert
Het es waer men can ghewinne
Van hem datsi doen bekinne
Ende moet ghedoghen datsi spreke
Rome ne laet dan niet ghebreke
Soene sent vut ghenouch legate
Die die traghe dien ghelts bate
Absolveert van allen mesdate
Ende sende van sonde ontladen
Te haren pape te lande weder
Dwi die dat verdient hi neder
Dat al sine sonde sijn verlaten
Dats salicheit van groter bate
Ende dies verdient vor sine doot
Met rechte waert hi blisscap groot
Mach hoe menich heremite
Hoe menich monec van sce abite
Vint men die langhe heeft ghelevet

Ende die luttel solaes heuet
Silencie ende discipline
Ghehouden heuet ende sware pine
Lesen singhen ende wake
Ende crancke lijfnere te desen sake
Ende noch ne quam hem niet te bate
Van rome letten van oflaten
Sinte pauwels ic ghelovets di
Ende alden pauwelsen daer bi
Die dinen stoel hebben beseten
Din vraye mont die laet ons weten
Dat god elken lonen sal
Elc na sire pinen al
Dit wil ic spreken elc man gome
Behouden der heren van rome
Plegestu nu marke dis
Slachstu den voghel glutis
Henestu die cruce ontfaen
God heeft sijn belof vuldaen
Die socker of ne gheen oflaet
Hen si of sonder loos so staet
So dat dinus dar vor gode ghie
Wies keuesse niemen mach ontblie

Gallus es in dietsche die hane
Menich kennet sine gedane
Wilen bi nachte wilen bi daghe
Wiset hi niet sange sonder saghe
Ende claet sine vedren dan
Alle die hem te sanghe vort an
Lind es sijn sanc te midder nachte

Ende biden daghe singhet hi sachte
Metten winde hortmene verre
Pe sochten al waer si erre
Als si horen haren sanc
Remele stouter of inder ganc
Elx ghedrochte scuwet sijn luud
Die hane heuet menich cruud
Des mene ghenalsen ander diere
Weder sonnen es sine maniere
Dat hi wille vuste gaen
Die leewe ontsiet sonder waen
Sekerlike den witten hane
Honde boecke doen te verstane
Dat een out hane hey leghet
Men over waer af seghet
Dat der basiliscus of coemt
Een dier dat die werelt verdoemt
Maer tote deser creature
Moet vele ghevoeghes van naturen
In warmen drecke leghet hijt
Der broet nature te sire tijt
Dan com dat dier vut na sine aert
En heuet eens serpents staert
En anders ist ghelijc den hane
Die ghesien hebben sine gedane
Segghen they es sonder stale
In een vel gheloken altemale
Dicke ende staerc ende wel behoet
Sulke wane dat dit broet
Die padde iof tserpent
Maer dit es borghe bekent
Als een hane vecht ten seghe
Maect hi hem fier alle weghe
En singhet ende gaet
Den hoghen sanc
Die verwonnen crupet onder banc
En al sine henne blive doot
Laet hi sinen sanc
Van rouwen groot

Gallina dats die name der henne
Augustinus doet bekennen
Datsi hare kiekine bewaert
Arenstelike ende mene spaert
Haer lijf iegen aren ende wulve
Om datsi die kiekine verdulven
Gonnighe kiekine ombehoet
Willen node sijn ghebroet
Ende wandelen buten hare vlerke
Als die voghele dan tes merken
So moeten si ter proien gaen
Hier an machmen sijn verstaen
Plinius die meester ombint
Datmen cranke netelen vint
Der die kiekine of blinde doot
Eten sire of clene of groot
Die henne kennet wel dit cruut
Ende der coese vint si trecse vut
Werpment den kiekine spise ter noot
En het hem es dan te groot
Die moeter breken hem te stucke
Dit siet men an goede meesters dicke
Als haren clerken comt te vore
Grote worden die si horen
So doense hem die meesters verstaen
Die worden hene gaen
Heyeren scaerp ten midden hende
Screef die ghone diet wel kende
Grinsghen hane als wint kenne
Bruic blonke brunghen die henne
Die scarpe sijn van bester smake
In egipten es ene sake

Daer bwetsi inden lande geweet
Krielinc daer gheen hene af weet
Plinius spreict sonder saghe
Dat die henne in dien daghe
Dat soe een ey vort bringhe mach
Dat haer van aspis dio slach
Dat een serpent es vander quade
Altoes niet en mach ghescade
Na haers vleisches medicine
Jeghen des serpens venine
Dies radic elken man der toe
Datti elx daghes hiets goets doe
Dat hem moghen in dien daghe
Lossen vor des viants plaghe
Die beste hennen dies ghelouet
Sijn die wort sijn om thouet
Een eys dodre in die vulle mane
Heuet dit in doet men te verstane
Vp dat een deel verwarmt si
Dien viere ghelesghen bi
Dat het alle sinette of dwaet
Die een wullin cleet ontfaet

Gallinatius dats die capoen
Gnade es een ghinutte hoen
Souter ter kokene allene
Hi ne het niet hemme gemeene
Mine voghelsse noch ne vecht
Altoes niet om si recht
Met veder slaghe noch met sanghe
Belchheet hi niet die wilen langhe

Sijn vleesch leest men dat wel voet
En maect vermaren goet bloet
Wien bediet dan die capoen
Bet dan der kerke heren doen
Sine winnen noch ne voeden
Niemene gheestelike noch ne hoeden
Vgaue die here vander sonne
Dat si gheene vleeschlike kinder wonne
Noch sine seggen haere getiden
Berechte niet als die wile liden
Maer men en woert tot niene
Eest te samen tene doene
Die beste sijnt der wi of coune
Want dandre si ghetide soune
Dese ne doghen giwot no clene
Sonder des duuels kokene allene
Want bringhen vrucht no vrome
In die welt hoe so het come
Lapidaris ende iacob seghet
Datmen den hane te vuerne pleghet
Na dat hi es iii iaer hout
Ende men danne v iaer hout
Of vi ende danne vort an
Wasset hem in die leuze dan
Een steen heet allectorius
Na dien dat hi dien ontfaet aldus
Ne drinct hie nemermeer daer naer
Dus weet men of hine heuet oinwaer
Jnter steene boec hier naer
Hort sine cracht al ouer waer

Gallus silnester dats fasaen
Een bosch hoen es het scoutgedaen

Scone gheplumet en menigher tiere
Een deel van stouter maniere
In sconen wedre so ist blide
In andren wedre leeftet drouue gheride
Ende deet hem dan in der haghen
Des morghens als het gaet daghen
Ende des auonts spade mede
Gaet ter weide na siere sede
Sijn vleesch es lichts al gemeene
Sonder ionghe patricen allene

Garrulus es eens vogels name
Die in bossche ende in brame
Vor alle vogle die leuen
Meest cruuschen meest
Lmids vuit can gheuen
Dies es hi garrulus genant
Een gay heetet int walsche lant
Van bome te bome vlieghet en springhet
En criischt en garlet meer dant singhet
Noch gheduert in gheene stede
Wat so bi hem luut oec mede
Ist man of vogel of enich dier
Bespot dit vogelkijn ongehier
En contrefaict alrehande luud
Van andren vogelen der vuit
Sommile ist selue so sot
Dat het maect so uele sijn spot
Dat hem seluen niene hoet
So neme die spware inde voet
Gheplumet ist van menigher ghedane
Experimentator doet te verstane

Dat het dicken verwoedens pliet
En ment hem selue verhanghen siet
Garrulus die dinke in vele
Bedieden some menstrele
Die altoes sijn onghestade
Ende callende vro en spade
Vele boerden vele ghelogen
Ende contrefaiten die si moghen
Bedvuders ende papen
Porters vrouwen ende cnapen
Dus scone om sijn gheplumet
Maer dicke geuallet dat sulc cumet
Als sijns selues niene neemt ware
Met ten hellschen spware
Diene metten clawe lange
Als hi pipt blaest ende maulz
Want selden heuet mer enich vrome
Die te goeden ende sijn come
Al menich helich na mijn wane
Also uele sijn swarter swane

Graculus dat es die roec
Als ons toghet broeder Arnoldus boec
Want hi enen roep gaet
Craien so es hi ghenaect na
En bivet vp bome in die toppe
So grote menichte
Tenen troppe
Ouer een draghen si wel
Hine gheen nes andren fel
Als elc soeket sijn genoot
So es hi wepen so groot
Die hi haler en wet

Sine so wiltur alsoe broet
Die die ionghe tetene pleghen
Seggen si sijn best gheuleghen
Graet vte vort suldi
Voghlen namen horen in ·I·.

Ibus als Solinus seghet
Es een voghel die te wandre plegh
Neuens den hoeuere dats sine manie
Van nilus der groter riuiere
Serpenten eyer can hi vinden
Ende die draghet hi sine kinden
Want sine lief hebben sere
Hine cesseert nemermere
Ghe verterne dat quade saet
Ne were mit iaer dat verstaet
Camen hem vlieghende serpente
In arabien teene couente
Al come te vlieghene vten lande
Alter werket te sine viande
Ende eer si vten lande varen
Come die iben mit haren scaren
Ende ghemoetense indie lucht
Niet enen van alder vrucht
Die de werelt wille plaghen
Ne laten si dat lijf ontdraghen
Ghewin van desen vlieghende dieren
Es van so felre manieren
Dat een man es sijns leuens quite
Eer hi beleft dat menne bite
Nochtan steruet der of ibis niet
Ysidorus te segghen pliet

Al ibis siecte mene can
Dat hi in sine becke dan
Water neemt na sire seden
Ende purghiert hem so beneden
Senen marasche of neuen der see
Ob bi riuiere es hi emmermee
Om auenture of om vissche dort
Die hi etet tsine noot
Waer so si sijn so sijn si wit
Souder te pelense wi lesen dit
Sum si swart dits openbare
Sulc waent dat dit es de hodenare
Maer dans niet en ware dan
Also ment ghemarken can
Dat ware van shodenars maniere
Diemen niene can ghewisiere
Datmense oit in europe sach
Plinius die doet ghewach
Dat ibis es aum ghebeet
Ende hi marct ende meet
Want de hodenaer heeft de bec recht
Josephus bescriuet ons echt
Dat tswarte eere van ethiope
In egypte cam gelopen
Doe moises was een iongheline
Ende dat hi die iben vele vinc
Ende stierse vor sinen heer
Doe hi was marscalc indie were
Ende voer mids duer de woestine
Die vul wormen es van venine
Die voghele haerse en verdreuen
So dat die liede ongescaet bleuen
Ende quamen al onuorsien
In ethiopen en mettien
Want moises lant en stede
Die saba heet ende der mede
Wan hi al dat was der inne
Ende ter na des lants coninghinne

Veest hir na van Jbos

Ybos es een voghel bekent
In dat lantscap van orient
Een staerc voghel ist een stout
Die vp tijt ewelike niet hout
Gans het hi als die gans doet
Sijn luud es als of hi ware verwoet
Ende anden horne seer wreet
Dat paert heueten seer leet
Om dat om sijn luud veruaert
Ende ybos heuet dat pt ontsiet
Want hetten vten velde dunet
Dits niet die niet achten en blinet

Irundula es die men vint
Een voghel in orient
Ende es vanden rauen gheslachte
Bede bi daghe ende bi nachte
Es twisschen hem enten hule strijt
Want hirundula daghes tijt
Vm dat
Haer eyer te wuene pliet
Nachts als dule dan siet best
So wueste des anders nest
Dus ghetet elc andren quaet met quade
Ende bliuen bede indie scade

Hirundo dats der swaluwen name
Swart van plume en bequame
Menich kennet hare ghedane
Als die dagheraet comet ane
Sweet sise met soeten sanghe
Ende laet den slapere niet ruste lange
Maer soe vermaent hem dat hi waect
Ende gode louen diet al maect
Onder den rechten vloghel ebloet
Men vander swaluwen dats goet
Den oghen die sijn tonghemake
Solinus die seit ene sake
Dat haer nature doet weten al
Of een huus saen vallen sal
Want der in ne make si ghenen nest
Bouen allen voghlen pint si best
Om haer ionghe te voedene
Ende haer neste te behoedene
Men so vint menich ene
Die indie leuere draghen steene
Die men celidonius noemt
Hier na tale af coemt
De war dinghe si sijn goet
Ende hoemense vinden moet
In ouden philosophen boeken
Machmen vinden wilment soeken
Dat dien dat ehge vier ontsteect
Eer hi die swaluwe dat of breect

Expleutie v'gaet d'mede
Isidorus scrivet wonderlichede
Datse ghescene vogel hoe soet gaet
In provien nemmermee ne vaet
Hcom'· h' vaer' es wel gewacht
Si vaert wech vor des winters tracht
In warmen lande d'bi nature
Gheen winter can geduren
Daer vintmense plumeloos
Haer comt die bootscapt altoes
Die in gane vanden lentine
Selden wonnen haer ionglaue
Ende men doet hem scade node
Dit privilegie hebsi van gode
Aristotels ende adelin
Twee vut grote meesters sijn
Seggen ende dit es bekent
Wie so haer iongen blent
Dat hem togen wed'comt
Met enen crude dat wi nomē
Ic waent ment heet celidonia
En dits wond' hoe soet ga

Isida na dat ict weet
Datsdat men den hus vogel heet
Van plumen van stoerne maniere
Groene gelu wot menisch faere
Sietmen d'vp die sonne blikē
So dunket den saphier geliken
Elken voet ne hevet nemee
Dan allene tone clawē twee
Sijn becsijn es cort ende recht
An visschelinc generet hē echt

Dies ist ghine den watre bi
In daerde so broeden si
D' si hole mette becke
Make ende die aerde vut trecke
Van dese vogle seggen liede
Dat ic over w' mene bediede
En nieme weet oft es gelogē
Es hem sijn vel of getogē
En an ene weech gelesen
Dat het alle iaer sal plegē
Te vinnutene inder gebare
Al of tvogelkijn levende ware

Ilopidis es een nogel mede
Die oec ghine sine stede
Neemt bi lopende waterkine
Vin te vane visscelkine
En deel zwart wit up den staert
Dat dicken up ende neder vaert
Met sine sterte slaet d'er sit
Al pipende so vlieget dit
Ende meent die ghone wel
Die in dese werelt fel
Die ongestade es als die beke
Hem ghenerten sondelike
Ende vervaert sijn in hare sijn
Waerfi met ter werelt in
Niet vinden dat gedurich si
Dies beven si dicken o wi
Sochtan darne lukuere
D'si an leggen haren ghere
Dese menen die lopende beke
D'si in leven sondelike

Van .A. gaet vte hort hir na
Vogels namen die sijn in .K.

Kyliodromos lesen wi
Es een vogel in endi
Keert dat hi t'werelt baert
So vlieget hi ter sonne wt
In westene d'soe up vaert
En als soe keert te weste wt
So keert hi hem mede al d'
Sijn leve dan es w' een iaer
Binnen iaer eer hi sterven
Winnet hi twee ionge dus ne v'duet
Sijn geslachte niet al dan
Sijn vleesch es gesont elkē mā
Et is goet iegen groot evel ghetē
Want het v'drivet al wilme wetē
En iegen menich evel groot
So ist dure goet ter noot

Kym spricit albrechtes
Dat een starc vogel es
En die ghene felheit hevet

Els dan hi bi proie levet
Ghedoghich es hi horic spreke
Den voghelen die up hem steke
Saremst es hi ende goet
Om te voedene sijn broet
Ende ander vogle ionge mede
Want een aren es van quad' sede
Die te tiden alsmen spreict
Sine iongehe vten neste streict
Want si hem v'nioie te voedene
En te bewaerne ende te broedene
Kym ontfarmets als hise siet cranc
Ende voetse sonder danc
Ay ghi edel riddren ghi herē
An desen vogel soudi lerē
Ghi levet bider proie mede
Dats bider armer menschē lede
Si sijt met onhonesth ind'proie
Si v'vliest niet die lange yoye
Om dese werelt here cranc
V'draghet dit arm volc gemanc
Al kym doet d'wi of spreken
Die vogle die up hem steken
Voet oec na des vogels sede
V'drevene arems ionge mede
Datsim elpelose eerlinge
Helpt dat meneuse d'tee bringe
Dats mene comen te valle
Dit sijn doghede d'ghi alle
Bi sout tes nere emmermee
Vor gode ende in die werelt eere

Karkolas dat es bekent

Een vogel in orient
Scalc als ar̄ seghet
Die ghine ledichheden pleghet
En ghine ne winnet hi ionghe niet
Doch om dat nature gebiet
So noot soe ter connighs stont
En als soe danne wort tont
Dat soe niet eyer wort beuest
Leit soe in wilder dune nest
Dus moet die dune voeden d'
Dat si niet bestaet een haer

Honnor spreict ar̄ des
Dat een vogel in arabia es
En es een voghel die meest winnet
Van allen busch vogle die me kinnet
Want .v. waerf of .vi. int iaer
Winnet hi ionghe dat es waer
Ende dit en doet gheen and's el
Mids te wonderne allo wel
Dat hi gheene vrucht ne winnet
Er hi inden hemel kinnet
Sterre risen die die macht
Hebben van te ghenene dracht
En als hi die sterren siet risen
So noot hi na sire wisen

boue

Rycheis spreict ar̄ · des
Dat oec mede een vogel es
Die menichvande soen gheeft vut
Want elcs daghes wandelt hi sij lud
Van hair van wulle es sijn nest
Bouen up bome gheuest
Ende d' so hout hi sijn broet
Als die ekelen sijn ripe en goet
So gadert hi spise ghenouch
Etene na sijn genouch
Als sine ionghe vp sijn com
So datsi hem selue leuē te vrom
Houdsi ledich ende voeden
Vader ende moed' ende broeden
Die hem selue dan van houden
Voeden ne moghen noch gehoude
Dorp menschemarc hir vp wel
Hier gaet vte van · k · hort vort vā · l ·

Larus als die glose seghet
Die vp moises boeke leget
Es v'boden in onde wet
Etene van he es geset
Dat hie proiet in sire vlucht
Bede int water ende indie lucht
En bediet ten dieuel wel
Die hem allen enuii es fel
Wed' si leden helich leuen
Of si met gode om sijn v'heue
Alle vogle die indie lucht vliegē
Of weder si hem lare bedriegen

In dit wandel · vii

In dit wandel aerdsche goet
Dat bediet es bider vloet
Om hem allen groot en̄ clene
Set hi sijn proien ghemeene
Die elsche larus als dier al
Ghinghen wille in sine val

Lucidius seghet solin
Es een vogel die name sijn
Die es ghemaect vande lechte
Sine vedren schine rechte
In donk' nachte gelijc den viere
Dies es het d' ganghers maniere
Die bi nachte willen pinen
Te liden dur donk' woestinen
Datsi des voghels vedre draghē
Ende die nacht d' mede v'iagen
Plinius spreict indie boeke sine
Dat in germanie die woestine
Dat almaengen nu heet
Sulke vogle toghet gheteet

Lucinia als ons doet v'staen
Sente ambrosius van melaen
Es een vogellijn dat broet
Sine eyer nachts vaste en̄ hoet
En singhet de nacht al dure ende
Sonder slaep dats sine nature

Mec dinct of sinte ambrosius sprake
Dat het sinct om die sake
Om dat met sine soete sanghe
Sijn broet leuen dar ontfanghen
Ende dit es te wonderne seere
En niet te twivele min no meere
Want menich weet en̄ d' austin
Seggen ouer waerheit sijn
Dit selue mede vande hoen
Dus wille der naturen doen

Linacos spreict aristotiles
Es een voghel des sijt gelbes
Die so sere scarp es in sijn sien
Deser maniere vogle plien
Er hare ionghe plume begonē
Datsise ter claerheit vander sonnē
Keren om te siene der in
Ende sule hare die meer of min
Sine oghen tranen clene of groot
Die moet der ontfaen die doot
Dander voet hi so hi mach best
Bider zee ende des vogels nest
Want hi hem biden vogle ghenert
Die vissche indie see v'teert
En als hi boue hanget indie lucht
Die vogle onder hebben vrucht
Bisen si dat mense vanghe
Ende duken int water so lange
Datsi v'drinke en̄ boue bline
Die heet hi dus hore wi scriue

Dit scijnt een deel openbare
Als oft erancke aren ware

Lagepus maecht na latijn
In onse diets hasen voet sijn
Want der si maken plumen staen
Sijn si als hase voete gedaen
Des voghels voete en sekerlike
Dits die scuvut properlike
Gerne in haghen ende in holen
Leet hi sijn dwene lijf verstolen
Ende et sine proie allene
Men vintse wel naer al gemeene
Alse groot bi na als die aren
Met plumen vladen te waren
Van plumen ghehorent mede
Sijn up sien dat wonderlichede
Sijn oghen groot alst ware een brant
Hi es alle voghele viant
Want si na hem stekens plien
Om dat sine daghes selden sien
Hier gaen ute die namen in .l.
Van .m. vaet die namen wel

Miluus als wie wane wale
Dats die wouwe in onse tale
Crum becke en van voete
Met starcs dar soe gemoete
Henne kiekine en vogeline
Der na sertsoe hare pine
Vme die niet mach comen te bate
Die men ute werpt up der strate
Of maken si hare spise
Plinius sprect die wise
Dat hare levere draget medicine
Die wouwe pleget bont te sine
Jeghen die voghelne clene
En bloot up die grote ghemeene
Soe vliet den clenen swaer
Dit es een wonder van vare
Aelbrecht die seghet
Dat crancke wuwe pleghet
Indie joghet van hare joien
Dat soe vogle vaet in proien
Der na cwenden der na vlieghen
Sutende stervet soe sonder lieghe
Van hongere die haer gaet an
Want soe hem niet gheneeren can

Magnales sprect a.R.
Dat een crancke vogel es
Groot als die gier of die aren
Die hem gheneren te waren
Met ten visschen in riviere
Si sijn van roder maniere
In haren plume als wi merke
Swart van voete en van vlerke

Melancorphus als ons seghet
Plinius daer dit in leghet
Es een voghelkin niet groot
Dat sere wasset in sijn ghenoot
Want bove .xx. jonge si al
Ende emmer onevene int getal
So naerenst es nes en ghee vogelkin
Om te voedene die kinder sijn
Dat machmen an die menighe sien
Sochtan als si te vlieghene plien
Ende si volden uten neste
Der moeder sijn si vet ten besten
Ende volghen na hare wise
Vader ende moeder ome spise
Met eere harde groter scare
Al ist een scole voghelen ware
Dese sijn ten proien gheneve
Den starken voghelen dier bi leve

Morphex es een vul swart vogel
Van plume an bec en an vloghel
Van clawen starp en van becke
Een stolt aren est als ic merke
Hi gheneert hem in rivieren
Met visshe na sire manieren
Al gheneert hi hem niet wat best
Sochtan maect hi up bome sijn nest
Ende voet met visschen sine jonghe
Ende als si comen ter eerster spronghe
Om te vlieghen sijn si verlaten
So ontsien si hare scaden
Dat si vutwerpen hare spise
Om te vlieghene in lichter wise
Dies niet ne doen blive so swaer
Datmense dicken vaet al daer
Sulke vintmen als men weet
Van naturen also heet
Dat si in couden winter tijt
Maken hare vloghele wijt
Ende vederen hem maken wijt
Haer drec es so heet als men vint
Dat groene bome verdroghen
Dit mach men marken en toghen

Memnonides als ic bevant
Sijn vogle in egipten lant
Als ysidorus doet verstaen
Die die namen hebben ontfaen
Van memnon den here groot
Die wilen bleef voer troien doot
Want dat si comen ghevaren
Vut egipten met groten scaren
Der troien stont als men noch seghet
Al der memnon begraven leghet
Ten vichten jare dus ghene saghe
Ende vlieghen danne .ij. daghe

Omtrent sijn graf ende up den oden
Laet haer spel al buten vaerden
Want elc gaet dan andren sturen
Ende striden sonder duren
So datter vele bliven doot
Ende dits van voghele wonder groot

Meauca dats der meewen name
Een voghel es het onbecame
Al es si gheplumet wel
Na haer macht sine es niet fel
Bi vissche levet soe in der zee
Maer soene beshceet gheen dinc mee
Betere dan den verdronken man
So ontsonnet soene in toghen dan
Als een storem naken sal
Roepen sie ende maken gescall
Ende dat comt hem van ioien
Om dat si hopen der proien
Wel slacht si den riken vrecken
Die up die diere tiden merken
Dats der armer lieder tempeest
Dan wanen si ommer winnen meest
Dan sijn si vro dan hebsi ioie
Doch wortsi noch des viants proie

Merilic dat es des smarels name
Een voghelkijn scone ende became
Dapper stout ende sere snel
Cleinen voghelkine fel
Het dar meerre dinc bestaen
Dan sine cracht mach begaen
Ende verwinnet met snelhede
Ende met sire vromicheden
Dicken onghelike dinc
Maect hi up edel iongheline
Staet di therte ter doghet wt
Wes sonder waen ende ommer baert
God mach di wel van oder sake
Met dire macht verwinne make

Muscicapa dat es een voghel
Ende hevet plumen ende vloghel
Naden lacune harde naer
Minder es hi weet vorwaer
Meerre dan die duve oec es
Ghevoet ghebect sijn sekt des
Also als men die swaluwe siet
Ende oec vele meerre niet
Stracth es hi in sine vloghe
Sijn vlieghen dan es niet oghe
Al hevet hem dit natuere onthouden
Anders heeft soe hem ghehouden
Te sire lijfnere ghegheven
Want onder alle voghele die leven
So nes der scrifturen cont
Dat enich hevet so widen mont
Naden te siene dat hi es groot
Ende dies hevet die voghel noot
Want hi al bi vlieghene levet
Ende gaept wide der hise hevet
So datter hem in die kele
Te samen vlieghen dicke vele
Ende diesheetmen muscicapa
Dats vlieghevanghe in dietsch wel na

Merops als ons plinius seghet
Es een voghel die des pleghet
In haerde te broedene in holen
.vi. voete diep dat hi verstolen
Sine iongher onder voet
Tote dat si sijn te vlieghene vroet
Van plumen es hi sam scone graen
Op den ric keerende int blaen
Ende die borst een luttel root
Wit an die wamme ende niet wel groot

Merula dats der merlen name
Die soete singhen ende became
Als die lentijn comen wille
Want den winter swighet soe stille
Experimentator die seghet
Dat die meerle die men pleghet
In die ghiole te houden stille
Dat si teghen nature wille
Vleesch eten ende te bet singhen
Ende dit selve hietmen vulbringhen
Der leewerken ende der callandre
Ende oec sommich voghel andre
Al es so swart gherne soe bact
Haer plumen streect soe ende begaet
Als of soe wilde wesen wit
Maer ommer so doet si dit
Want sonder tiden sanc allene
So es haer ghenoughte cleene
In achaya es soe wit vonden
Dats die moreye nu bi stonden
Die meerle ne can niet muten
Sonder anden bec buten
Pleghet soe telken iare dit
Dat hi wort van ghelnwen wit

Monedula es der cauwen name
Van swarten plumen see betame
Selver minnet soe ghelt ende goud
Ende dats bi haer nature gewoud
Nochtan ne weetse wat si sal
Sonder dat soet decket al
In steden daert verlore bliuet
Wel soe den vrecke man bescrivet
Die swart es van vulen sonden
Ende sine riket tallen stonden
So dect dat hi verliest der mede
Sijn ghemac sijn salichede
Diez warct ere die wimme ons heren
Man mach die cauwe spreken leren
Wilmens pine ionc bestaen
Nauwe wacht soe der sonne up gaen

Ende swetse met hare sprake
Experimentator seghet vremde sake
Dat cauwen vleesch met nes wel goet
Want het thonet trauwe doet

Mergus es een vogel godweet
Datmen in dietsch den duker heet
In marassche ende in riviere
Wandert hi na sire maniere
Om dat hi die vissche vaet
Langhe hi onder twater gaet
Doch moet hi weder in die lucht
Want danne comt hem dadem tucht
Hare ionghe sijn so gedaen
Eerst dat si uten doppe gaen
Al verliesen si vader ende moeder
Dat si hem sonder behoeder
Bedraghen comme ende gheneren
Ambrosius spreect sonder scheen
Dat als die duker in die see vliet
Ende wepende te lande tiet
Dat si vorweten ende vorsien
Tempeest die saen sal gescien
Des winters want hi stille leghet
Ist dat hi vet te sine pleghet
Om dat hi muut dan vlieghet
Want hem si dat nature lieghet
Elc voghel vlieghet meer int claer
Dan in die lucht dicke ende zwaer
Voghels namen gaen vte in .M.
Van .N. comen dandre na hem

Dander colomne

Nisus dats die sparware
Onder edel volc een vogel mare
Want hi met proien hem gheneert
Hine pleghet noch ne begheert
Ghenen ghesellen an sijn side
Sulke wanen dat es van nide
Ende sulke dat hem dort houaert
Want hi den seghe allene begheert
Mar dats gheloueliker dat ic telle
Want hine wille ghenen gheselle
Hebben an sijns selfs beiach
Vliet hi gheselscap nacht ende dach
Nochtan es dit ouer al geset
Dat die sperware vaet sijn mussaert
Ende dit spreict AR.
Dat ieghen die nature es
Van allen voghelen ghemeene
Die hem met proie groot of clene
Gheneren dat ne gheen ne vaet
Gheslachte dat hem bestaet
Mar die sperware es van seden
Onsculdich deser edelheden
Want hi proiet vp sijn genoot
Scaemdi mensche van stande groot
Dat elc mensche ofte elc dier
Es het wreet iof onghehier
Al ist dat hi bi proien leuet
Dat het den sinen vrede gheuet
Mar du ertie sware
Hebt dese edelheit ommare
Die wilde sperware leghet
An wintertijt als men seghet

Dat hi nachts een voghelin vaet
Ende onder hem houdt daer hi staet
Om te warmene sine voete
Des marghens met goeder moete
Laet hijt ommite varen ende vri
Een scone exempel dunket mi
Ende houesch ende harde goet
Dat elc dancke doetmen hem goet
Ende elc sine waert vordraghe
Die edele sperware broet in die hage
Die dorp die luttel doech
Die broet vp die bome hoech
Mar elc mensche ende wes des vroet
So edelre baren so meere oetmoet

Nicticorax mach in latijn
In dietsch een nachtrauen sijn
Ende es ene maniere van hule
Diemen hort bi nachte dulen
Ende dinckt mi an minen verstaen
Dat het mach sijn een hueraen
Gne bussch nele ict vut ende vut
Gheuedert naden scuwuut
Nachts vlieght hi in velde ende in hule
Ende leuet bi proien van muusen
Ende dorre nuttet des menschen drec
Crom heuet hi clawe ende bec
Daghes siet men selden ofte niet
Want het die clare sonne vliet

Nepa dinct mi de
Snueppe wesen.
Die so clare hort als wi lesen
Alst in scrifturen es ghesert
Dat soe hare hore an daerde leit
Ende hort harde wel daer bi
Of der wormen in daerde si
Dan steect si haren bec die es lanc
In daerde ende haelse an haren danc
Daghes es si in hagen bedect
Jeghen auont si vut treet
Ende in die morghen stonde vro
Hier bi wort si geuaen also
Vleesch vander sneppe es gesont
Want hets verdulwet in corter stont
Vander .S. enden die wort
Vander .O. scrivic vort

Onacrocallus es bekent
Een voghel in orient
Ende es verboden in doude wet
So dattene gheen mede en het
Enen starken bec heuet hi ende lange
Dar hi mede can vissche vanghe
Ende wept lude na den bunre
Also dat ment verre hore
Enen crop heuet hi als een sac
An sinen hals ende dats sijn gemac
Want daer in gadert hi te sire noot
Van vissche enen hoop so groot
Nochtan dat hem die buuc es vul
Ende danne es hi niet so dul
Als hem die buuc ghelindert es
Die vissche des sijt gewes
Hinc sine croppe hine werpse vut dan

Ende vullet sine buuc daer van
Om dese vulheit waent men te bet
Vbootene die houte wet

Olina dats een voghel wit
Groot alse een swane die ghinc sit
Bi watere der visshe in sijn vele
Langs den halse an sine kele
Hanghet hem een sac wit en groot
Die hem nature gaf ter noot
Om vele visschs ter in tonfane
Sine nature bi te ghestane
Want hem vele hetens bedarf
Men vintse meiver menich werf
Dan in soten water landen
Want mare water hebsi te haude
Van visschen ghemaect al bloot
Den bec heuet hi lanc en groot

Oriolus es een voghel genoemt
Slaten sanghe die van hem coemt
Ende es van plumen openbare
Scone alse of hi guldin ware
In bomen broet hi ende singhet
Sulc luud alse sine name bringhet
Le wanemen noemt die wedewale
Al es oriolus gheplumet wale
Sijn drec die heuet so swaer lucht
Dat hi dat selue so sere vrucht
Dat hi sere scuwet sijn stinct
Want besatene die ghewelt
Vandien stancke hi es so groot
Hi mach er lichte of bliuen doot
Vheft u met steruelike keitiue
Vp die scoenheit van uwe liue
Wildi u seluen wel bekinnen
Ghi vindet in uwe lijfe binnen
Ghenouch des ghi u moghet scamen
Alle sijn wi harde al te samen
In .D. ne vant icker nemmee
Hort vort voghelnamen in .P.

Pellicanus spreect augustijn
Ende ysidorus de meester sijn
Dat het een grauen vogel si
In egipten so wandelt hi
Vp nilus die grote riviere
Pellicanus heuet ene maniere
Dat hi sine ionghen minnet
Alse hise so pinlic kinnet
Want si ghier sijn om sijn haes
So dootse die arme dwaes
Drie daghe beweent hise onblide
So ouwet hi sijns selues side
Ende met sinen bloede root
So verwectise vander doot
Dit es mede van hem bekent
Al euich gheuenijnt serpent
Sinen ionghen nemet tleuen
Dat hi hem dus mach weder gheuen
Want tusschen hem ende dat serpent
Es altoos onurede bekent
Ende dats om dat die pellicane
Serpente hem pine te verslane
Experimentator die bescriuet
Dat die pellicaen cranc bliuet
Na dat vloeden dat hi bloet
Vp sijn dus verkorne broet
So dat hi in gheere wise
Vlieghen mach om sine spise
So moeten sine ionghe dan
Dor die noot die hem gaet an
Soeken hare twiuer beiach
Sulc es so traech dat vp dien dach
Dat van quader listen bliuet
In sijn nest doot ende ontbliuet
Sulc vliecht uut ende voet hem selue
Ende beuelt sinen houdren de elue
Maer sulke sijn houesch ende vroet
Ende dinken om dat goet
Dat hem moeder ende vader dede
Ende neeren hem ende hare mede
Als dan die moeder of die vader
Dies ghewaer wort al gader
Ende vander cranchede ghenesen
Die hem houesch hebben ghewesen
Die houdsi ende voeden waerde
Ende dander iaghen si hare vaerde
Tweerande sijn pellicane
Deene leuet in riuere ic wane
Dats die de serpente verteert
Dander hem in twater gheneert
Vet so nes gheen pellicaen
Want hem een darem es gedaen
Vander gheswelghe tote vuerganghe
Dus mach hem gheene spise langhe
In sine lichame ghedueren
Ende bliuet magher bi naturen
Der houder philosofen boec
Die vele wonders doet ondersoec
Seghet dat in licia ghesciet
Wonder datmen bescriuen siet
Eles iaers comen derter stede
Bitende voghle ende andre mede
In ene maent vp een riviere
Ende vechten si in felre maniere
Dat daer menich wort ghewont
Ende onpluumet derter stont
Van den plumen maect men dan
Bedden dan in licia
Ende vele van desen sijn pellicane
Die desen strijt plegen te bestane
Elc mensche pine hem te verstane
Die nature vanden pellicane
Die sine ionghe slaet te doot
Om hare dorpre sulcheit groot
Ende danne verwect met sinen bloet
Adam onse vader die langhe doet
Dinther ende dats gen hise vercochte
Die ons met sinen bloede cochte
Ende ons cluse dede der bi ontfaen
Dit was die vraie pellicaen
Wie sijn si die hi wilde ontfarmen
Ihesus lede die uw carmen
In aertrike van aermoeden
In sinen lede mach men voeden
Gode alse enen vercrancten man
Die dor ons sijn bloet ontran
Nu vint men trashe dorp kinder
Die hem seluen meer no minder
Voeden ne connen noch gode mede

So danken van sire houescheide
Dese bedreuen inden neste
Dit sijn die ioden die uut leste
Vn dat si traech gelike ghelone
Indie elle blume si verstrouen
Dee sijn der iongher diere vut vlieghe
Ende vader enden moeder bedrieghe
Ende hem seluen allene hasen
Dat sijn die heidine die verwalen
Ende gode laten ende anebeden
Af gode mit groter dulheden
Mar die goede kinderkine
Bepeinsen die doot ende pine
Die ihesus christus om ons doghede
Der hi anden cruce droghede
Ende ons met sinen bloede genas
Ende danken sine lede das
Den aermen van aertrike
Die si voeden oetmoedelike
Wel hem die dies sijn bedacht
Want als hi coemt in sine macht
Hi sal hem danken met trone
Ende voeden met eweliken lone
Ende die dorp metten tragen
Sal hi inder hellen iagen

Porphirio als die lettre seghet
Heuet des gheen vogel en pleghet
Want ene voet heuet hi als die are
Den andren als die gans te waren
Delen eten wi den bucaren

Hi can hoghe inder lucht varen
Ende maect ende siet in sijn clene
Wie die vissche int water swemme
Dan schiet hi neder met vluchte groot
Ende grijpt den visch in sinen poot
Die ghemaect es na des arens wet
Metten andren hi weet
Also dat hi mach vp risen
Ende vlieghet wech met sire spise
Men vindse groot ende mate clene
Vele inde werelt ghemeene

Pauo dats in dietsche die paen
Die van vedren root ende blaen
Ende die sterente es diemen kent
Ghehouet es hi na dat serpent
Ele man kennet sine gedane
Dies kerie ic mi te min der an
Meester spreect dese sake
Paen es ghehallet als die drake
Sinen luud es oft die duuel ware
Sinen ganc stille inder gebare
Als die dief sine plumen mede
Na des claers hemels sterenhede
Sinen luud viaghet wel so si sijn
Alle beesten van venijn
Noch haer ne gheen ne blinet lanc
Als si horen sinen ganc
Augustijn spreect openbare
Dat paeus vleesch bin ene iare
Noch ne stinket noch ne rot

Die paen es een houerdich sot
Siet men tor sine sconeit an
Hi ontdoet sinen staert dan
Ieghen die sonne datmen bidien
Ghebet sal sine sconeit sien
Maer als hi sine voete siet
Vellet hi sinen staert dan ende vliet
.xv. iaer mach hi leuen
In outen boeken est bescreuen
Dat den ouden paen wast uut horn
Een preciens steen dies gelouet
Die paen werpt als die louere valle
Sinen staert vte met allen
Ende dat laet hi hem node bekinne
Tote dat si weder wassen beghinne
Als hi ontwake wort bi nachte
Roept hi lude ende ons achte
Want hi heuet vaer ende toren
Dat hi sine scoenheit heeft verloren
Eyer legghen si eens ten iare
Ende die pawinne die pijnt hare
Dat soese den paen ontstekert
Dats vinthise om dat hise brekert
Sine ionghe wil hi verslaen
Tote dien dat hem die toppe vut gaen
Bouen niet te sere ghebraden
Doet ten pawe ghine ghegaden
Als die paen clemmet hoghe
Dat meent rein waest te voren droghe
Witte pawe vintmen mede
Ende wilde pawe in sonighe stede
Niet van vedren so fijn
Als die huus pawe sijn

Perdix heet die patrise bi nam

Iacob ende ysidorus te samen
Ende sinte ambrosius seggen mi
Dat het een loos voghel si
Want elc andre eyere steelt
Maer als die ionghe sijn geteelt
Kenne si die moeder diese wan
Bi den lude ende volghen hare dan
Haer nest maect si houe gewasse
Ghterne inden dicken haghen
Ende comt iemen den neste naer
Die moeder comt hem ieghen der
Ende ghebaert of soe cranc ware
Dmme datsoene wille doen volghen hare
Ende varen of leden anders waer
Als haer ionghe hebben vaer
Vallen si vp waert ende decken hem mede
Met rusen dits hare sede
Die si houden in hare voete
Hare luxurie es so onsoete
Dat si noten ieghen nature
Plinius spreect in sijn scriture
Dat die hanekine bi tiden
Seer onne die hennekine riden
Ende diere verwinnet dat hi onsaete
Ward den andren up die voete
Gheen wilt vleesch es so gesont
Als die patrise in hare stont
Hare galle als plinius seghet
Vp datmen effen ieghen weghet
Honech ende ment minghe dan
Dat die oghen verclaren can

Platea als plinius seghet
Es een voghel die des pleghet

Dat hi die duks wacht in die see
Ende doet hem dan so wee
Dat hi hem hare proie ontiaghet
Dec leset men dat hi hem verdraghet
Met musselen die hi swelghet gheheel
Als hise hoeft verduwet een deel
Werpt hi vut die scellen weder
Ende latet tander vallen neder

Pluuiales dats sijn maniere
Grauue van plumiere
Die men seghet dat bider lucht
Leuen sonder ander vrucht
Nochtanne vintmense wel ghevoet
Wi men wils wesen vroet
Datse voet die lucht allene
Dats om datmen ghenen no clene
In haren darem niet ne vint
Dies waent men datse voet dewint

Pica dats der aexteren name
Van plumen scone ende bequame
Es soe ende die vele scalcheden can
Haer nest onset soe ghine den man
Soe maket scarp van dorne buten
Bouen can soet decken ende sluten
Ende maect ·ij· gate no meer no min

Met aerden maect soet sochte binnen
Plinius doet ons bekinnen
Dat aexteren ionghe ouer waer
Ghegheten maken togen claer
Ende datsi sijn ghenlegen vest
Wout daexter in een strec ghenest
Al tclene houtsoe stille ghemeene
Sonder metten becke allene
Der toe doetsoe al hare macht
Hoe soet oude met hare cracht
Jonghe vp ghehouden leren si wale
Some spreken menschen tale
Ende horen nauwe na die wort
Ende pinen hoe sise bringhen vort
Die de tonghen hebben breet
Spreken best ende ghereet

Picus dats een voghel echt
Pist minen wane so ist de specht
Also starc es hi ghebect
Dat hi die bome dor pect
Onder die scortse na sine wise
Soect hi worme te sire spise
In hollen bome maect hi sijn nest
Der broet hi sine ionghen best
Plouch oec iemen yser of hout
In dien gate met ghewout
Ende picus niet in en mochte
Hi vloghe heue ende sochte
Een cruut daer mede vut vloghe dat

Van anderen crude teser stat
Daer mede mach ontsluten
Alrehande slote van buten
Die die wort der toe can segghen
Die mede der ane gheleggen
Gheen mensche ne kennet echt
Sonder bi naturen die specht
Scaerp sijn sine clawen ghemeene
Dies sit hi node vp die stene
Sulc ghelucht der marlen wale
Sulc een deel der wedulwale

Passer dats der mosschen name
Van huse broeden es hem bequame
Dicken duiken si verwoeden
Als si noten ende broeden
Die heetste voghel ist van naturen
Die men vint inder scrifturen
Die suwen leuen langher dan die hien
Wilmen segghen ende sien
Aelbrecht die seghet
Dat die hie allene plegh het
Scumme te leuene dan ·i· iaer
Dat mach sijn in den lande daer
Maer nest niet des sijn wi vroet
Ic waent onse coude lant doet
In somighen steden wilmen calle
Dat si vanden euele vallen
Maelbrecht die seghet
Dats om dat die mossche pleghet
Gheten dat beuue saet
Daer of comt hem dat quaet
Als die ionghe vte vlieghen

Doude ne wille niet bedueden
Sine vlieghen mede ende hare ghebure
Ende houdense dits houesche nature
Dus souden die starke ende vroede
Die cranke nemen in hare hoede
Ende bewaren ende beraden
Beede van standen ende van staden

Passer arundineus
Es die meest mussche ende comt aldus
Dat die mussche ende die nachtegale
Te samen noten te somigher male
Ende die vrucht die daer of coemt
Als est datsoe es mussche ghenoemt
Want mense also gheplumet siet
Soene broet niet daer die mussche pliet
Noch sine maect die busche niet
Mi si woent ghine int riet
Buten den huse ende busschen
Den sanc so hebben dese musschen
Een deel vander nachtegale
Al ne singhen si niet so wale
An plumen siet men ende an sanc
Dat si van tween sijn ghemanc

Philomena in
onse tale
Ludet wel die
nachtegale
Ende heuet van
sanghe den prijs

Bouen allen voghelen in alre wijs
Vro wort soe in die dagheraet
Ende louet die sonne eer soe up gaet
In lentijn ende in somers beghin
Singhet soe ende elc meer no min
In lentijn tijt ghenoecht haer so
Haer sanc ende soe wort so vro
Dat soe selden wilen et
Ende singhet naernstelike ende te bet
Ja daer soe te prise singhet
Eer soe hare verwinghet
Haer naernst es so groot
Soe sal eer singhende bliuen doot
Sulc meester seghet als soe verstaet
Dat met hare ten ende gaet
Dat soes beghinnet mettien daghe
Ende verheft hare van clage te clage
Tote noene dat hitte es groot
Dan vallet si van den bome doot
Alle noten van musiken
Connen si singhen ende strike
Ja die houde leeren die ionghe
Ende formeren hare tonghe
Up ende neder talre note
Dus leert olc hare rote
Maer alle die daghe ten lanxten come
Wort hem desen sanc benomen
So datmen van hem niet en verbaert
In den winter tijt en vint
Sonder dat sulc openbaert
Datmense dan heet robaert
Ende dit scrivet al openbaer
Dat ouidius hont ouer waer
Als broeden ende noten
So wort hem
hi zanc verstoret.

Psitacus dunke
mi sijn

Die papegaye daer of sijn
Ende iacob scriuet in hare doene
Es voghel uut van plumen groene
Omden hals enen rinc van plume
Ghevaruet ghelijc goudscumen
Eene tonghe groot ende breet
Daer si mede formeert ghereet
Worde alse oft een mensche ware
In den eersten of in der andre iare
So sijn si te leerne best
Ende onthouden datmen hem vest
Den bec heuet soe crom ende starc
Viele soe van hoghe up ene starc
Si soude haer up den bec ontfaen
Haer houet es so hart sonder waen
Datmense met enen ysere slaet
Alsmense dwinghet datsi verstaet
De sprekene na menschelike wise
Met eten pote streit si die spise
In den bec dits wonder mee
Uut ghebeerchte van galilee gelbee
Seit men dat soe te broedene plict
Daert selden reint of niet
Want den reen es haer doot
Den staert wacht si met harde [illegible]
Ende strucken dicken ende maect[illegible]
Seit gheerne dranc wijn
Men leset in co. [illegible] tide
Dat hi wilen soude luden
Din twout van grieken ende sijn eer
Om te vaerne ouer meere
Papegayen quamen tier stout
Ende seiden keyser vare gesont
Doe was hi coninc ghemeenlike
Vander crone van vrankerike.
Eer hi wart romsch keyser dernaer
Dus worden hare worden waer
Den pauues leven lese wi mede
Gaf een man dur houesscheide

Enen papegay die sprac ghenouch
Doemense hene ten pauues drouch
Seit soe hene up hare vaert
Ic vare hene ten pauwes waert
Ende teerst datsi den pauues sach
Omboot si hem goeden dach
Achte een elue wart te samen
Dese dinc den pauues so wel becamen
Dat hi dicken sonderlinghe
[illegible] sprac om dach cortinghe
Vo het vanter [illegible]
wildi horen vanden [illegible].

[illegible]

Strutio dats een voghel groot
Van voeten des kemels ghenoot
Al is dese voghel vederens plicht
Om dat seuen sterre hi siet
Want hi altoes gheen eyere ne legt
Eer hi dat siet alsmen seghet
Ende dat es om dat an gaet
Die hitte die den oegst bestaet
Dan leghet hi sijn eier up tlant
Ende bedecse onder dat sant
Dan gaet hi wech ende verghet al
Waer hise leit of vinden sal
Ende moet die tijt ende die nature
Doen dat hem werden soude te suure
Ende bringhen sine ionghe vort

Aelbrecht die seghet dit wort
Onnaliike of niet mach hi vlieghen
Yser het hi sonder lieghen
Vander eerden mach hi niet rijsen
Mi loop na beesten wisen
Ende sine vloghele maken hem vaert
So dat hi snelre es dan paert
Die paerde haet hi emmermeere
Ende die paerde ontsienen seere
So dat sine niet ne doren sien
Als hi voren man sal vlien
Grijpt hi in sine splete voete
Steene ende werp after onsoete
Up die ghone dien iaghen
So dules hi al uter haghen
Sijn hooft wel bedect es iet
Dat hi waent datmen niet en siet
Sijn eyer sijn alsmen seghet
Die men in kerken te hanghe pleeght
Also groot es hi harde nare
Als oft een mare esel ware

Struyo es een verdrent voghel
Ghevedert es hi anden vloghel
Als oft een scarp doren ware
Sine ionghen es hi care
Ende pleghet nachts
Te vlieghene allene
Jeghen andre voghele ghemeene
So ghevet hi eenrande mele
Ghesinghene sine ionghe el

Hier omme beghint de spreuwe

Sturnus dinct mi spreuwen wesen
Alse wi in plinius lesen
Want hi scriuft sporte brunn
Ende ghine wesende nit commun
Ende tropmaelde vlieghende in scare
Die si hem sullen ghenaren
Sauonds vergaderen si ghine al
Ende murmeren ende maken gescal
Als of si hadden gedinghe
Sachts swighen si onderlinghe
Maer alse die dach openbaert
So singhet elc ende gebaert
Als iof soe feeste maecte en spel
Ende damme versamen si also wel
Ende vlieghen met ghemeenen here
Te samen om hare lijfnere
Hier gaet vte van den ·S·
Hort wat in ·T· bescreuen es

Turtur es der tort[illegible] ane
Een reine voghel en [illegible]ane
Dat seit mimmer sijn ghenoot
Alst so es dat het blivet doot
Dat si nemmer meer en kieset
Ghenoot na dat si verlieset
Allene vlieghet si alsmen ons toghet
Ende vrelghe die sijn verdraghet
Sit si niet wulben benaen
Basilius doet ons verstaen
Ende seghet dat hir up soude scouwen
Weduwen ende houessche vrouwen
Ende dat weduscap bekinnen
Ende dat die stomme voghele minnen
Carmen claghen es haer zanc
Gheenen voghelen es si vrianc
Maer goedertierheide si verdraghet
[illegible] mede
[illegible] ade
[illegible] blade
[illegible] nc
[illegible] c
[illegible] m
Groet si in ·ij· iwen of twee
Ende ·ij· te samen creaturen
Die heet ende nat sijn van naturen
Maer als si vlieghen up en onder
Es haer vleesch vele te ghesonder
Vanden rechten vlerke dat bloet
Es den oghen seire goet
In lentintide machmense sien
Want dat si den winter vlien
In bussche machmense broeden sien
Ander lieder huse si vlien

Trasopales
Alse segt solin
Sietmen in ethi
ophe sijn

Meere es hi dan die aren ·viij·

Meere es hi dan die aren
Maer ghehorent es hi te waren
Al een ram ende des ne pliet
Ne gheen vogel dieme siet
Hi verdruct met deser saken
Alle voghele die hem genaken
Alse beuers es hem thouet
Met horen en des ghelouet
Dat hi van plumen es brun root
Staet vermoghende ende groot

Turdus es voghelkijn cleine
Van vorsinnicheit ghemeene
In hoghen bomen maecte sijn nest
Van somen en wel gheuest
Der sijn broeden hare ionghe
Ende dat in harde corten spronghe
Want hare eyer die si draghen
Die sijn ripe in ·x· daghen
Ende der vut comen up die stede
Bhaut hare ionghen mede
·T· gaet vte ses ic v
Hier comen vort namen in ·V·

Vespilio dincke mi
Dat het de vledermuus si
Die ne vlieghet altoes niet
Dan sauonts spade alsmen wel siet
In nachte wintre sietmen gheene
Niet ne eten si of wel cleene
In weghen vintmense der si cleuen
Of in holen sonder leuen
Maer brincmense der die lucht es der
Worden si roerende ende leuen daer
Ende hare macht die comt hem an
Dan vlieghen si weder slapen dan
Sine heuet vedre no plume ne gheene
Recht ghedaen na die muus cleene
Want si draghet en soghet
Als nature in musen toghet
Dat ne doet anders ne gheen voghel
Staert heuet si ende vloghel
Ende dan es anders niet dan vel
De moeder can met haer wel
Der si vlieghet twee kinder draghen
Den boeken horic ghewaghen
Dat dat bloet vander vledermuus
Met enen bloede heet tradinus
Es goet ieghen serpents beten
Houde boeken doen ons weten
Dat wat vut ghetrect es haer
Bestreken met haren bloede der
Het wast weder des ghelouet
Lecht dat oec onder dinus wijf houet
Datsi daer of niet ne weet
Si sal kint ontfaen gheweet
Dit vintmen mede onder soec
Der houder philosophien boec
Melien eten si ende anders niet
Haer been en hare voete men siet
In vloghel ende in staerte gescriet
Ghetant es si ende niet ghebect
Ens das ne pleghet els vogel geen
In iudia es menich een
Meerre dan dune nochtan
Ende ghetant alse ware een man
Die si die of biten mede

Nesen horen of ander lede

Vanellus dat es dat vaneel
Een voghel wel bekennet .i. deel
En kivit heet in oest lant
Dese voghel als hi siet te hant
Enen man van sinen neste verre
So vlieghet hi te hem wt erre
Ende roept of hi ware verdouet
Ende streect dan na sijn houet
Om dat hine vanden neste
Waent verdriuen ouer sijn beste
Ende hi bi wijlen ten seluen stonde
Sijn broet ende sijn nest vonde
Wel bekent des vaneels vite
Dat leuen vanden ypocrite
Die rom hout ende sere berghet
Ghesciet hem enich gheuaude dorgh
Ende makets vor die werelt tale
So comt die viant diet niet wale
Bi deser kennesse thinen neste
Ende neemt hem alden loon int leste

Vpupa alst es ghesét
Es verboden in doude wet
Dats om sine onreinichede
Inden dreec nestelt hi mede
Ghine houti hem ghemane
In steden daert es quaet stanc
Dies heetmen den linghin voghel
Scone heuet hi plumen ende vloghel
Ende vp sijn houet ene crone
Van plumen ghewassen scone
Te winter sietmen no ne hort
In lentin tiden comt het vort
Van den houden doetmen verstaen
Dat si hem ontplumen slaen
Ende gaen inden neste ghinder
Sitten onder hare kinder
Die ghewassen sijn bouen der hoerde
Die seuteste weder ende broeden
Tote dat si ghepluimet moghen wesen
Ende van cranchedén ghenesen
Mee duegheden es ser an bekent
Als die houde sijn van houden blent
So halen die Ionghe cruut
Daer die blentheit mede gaet vut
Iacob seghet van vitri
Ende ander menich meester derbi
Wie so linghen voghels bloet
In sinen slaep struect ende doet
Als hi te bedde wille gaen
Nachs als hem sal de slaep bestaen
Sal hem dromen eer die morghen
Dat hi viande willen verworghen
Touerdiuen doen besonder
Mit sire listen hoe groot wonder
Maer hoe ende in welker maniere
Ne willen die meesters niet visiere

Vultur wanic es die ghier
Een starc voghel ende een fier
Maer in sijn vlieghen es hi swaer
.m. spronghe of meer dat es war
So doet hi in sire wisen
Eer hi mach vander aerden risen
Plinius spreict hets sine maniere
Dat sine plumen inden viere
Meter vike serpente verdraghen
Ende die sine liste met hem draghen
Sijn versekert van allen dieren

Gunde ne gheen dier also claer
Onder die mane dat es war
Die orloghen sijn ende strijt
Waer inden si talre tijt
Al die hem willen verladen
In strijde metter luder scaden
Al die Ionghe ghier es groot
Slaet hi sijn oude moeder doot
Al si haer mene mach ghenesen
Plinius spreict sonder sterven
Dat nieman ne vant haer nest
Want vp rotsen hebbent gheuest
Dat si van volke sijn behoet
Die ghier sine ioghen voet
Tote dat comt die winter tijt
Ende dan wast tusschen hem die nijt
So iaghet hise van hem dan
Want die proye nauwet hem wort an
Want een proye ghiere dat verteert
Vele want hem wide gheneert
Bi vesten plesen si niet te vane
Maer si proyen varre dane
Ende dit leert hem dat bekinnet
Nature die den vroeden minnet
Te houdene onder die ghebuere
Ambrosis spreict hets sulcs nature
Die sonder noten seghet sijn saeyn wase
Ionghe draghen ende ontfaen
Ende nie ghiere die comen danne
Al sonder ghenoot van manne
Leuen si seghet hi wel te waren
Ghemeenlike te hondert Iaren
Doch seghet ambrosis dat si al bloot
Vor kemen der lieter doot
Maer ete sonderlinghe leere
Die hem comt van onsen here
Want alse .ij. lants heren hem gereden
Wich te vechten onder hem beden
Eist dat vele ghiere te waren
Volghen dan heren scaren
So maghet wel ouer waer bedieden
Dat van paerden ende van lieden
Ene grote menichte vpt velt
Metten swaerde wort gheuelt
Plinius spreict oec vanden ghiere
Dat hi proiet na sine maniere
Vanden middaghe toter nacht
Ende thus hem vorden middach wacht
Sijn bec crommet hem in sire houde
So dat hi gheene proye mach houde
Dan moet hi dor die noot
Also van hongre bliuen doot
Hine can niet ander sake te waren
Smoer bec corten als die aren
Dat doet hem een deel de noot
Want hi swaer es ende groot
Experimentator die seghet
Dat die voghel suwer te sine plegt
Die met vleessche es verladen
Die ghier doet grote onghenade
Sine Ionghe heuet hi verstaen
Dan hi vethede ontfaen
Hi butse ende slaet om die sake
Dat hise magher wille make
Siet hi ene twenghe liggende mede
Hi beet te hant neder ter stede

Waer soet es hoe soet v'ghaet
Dits daer men dicken o'me vaet
Met sticken te menigh' tijt
Tusschen hem es dicken strijt
Ende den gheervalke weetm' wel
Mi die gheervalke es hem te snel
Ende v'drinctene so met platten
Al es hi starc hi canne matten
Dat hi te male niene v'teert
D' mede voet hi ende gheneert
Sine ionghen in sine neste
Hier es van v. dat beste

Zelentides spreect plinius
Een voghel heten aldus
Ende woent crande ghediet
Alsons plinius bediet
Bi enen berghe die cadym heet
Dien de krekele toten groot leet
Want si haer coren woeste seere
So wept dat volc an onsen here
Ende beiaghen met beden des
Dat hi hem sent zelentides
Ende alsmen waent bi'te ghebode
Allene van onsen here gode
Noch wane si come of te vare
Ne weet nieme te ware
Sonder datse die liede allene
Ghiden van gode met weene
Si v'teeren die crekele dan
Dat er gheen ontgaen ne can

Hier ent der voghelen boec in .z.
Vondics meer ic dichtes mee
Hier sinne .C.x. ende drie
In dietsche al ghedicht van me
So ict vrausi vant int latijn
D' bischele of ontbonden sijn
Som en'met thonderste deel
Vp elc te dichtene gheheel
W' te lanc ende swaer
Ic dichte cort dinc ende waer
Want ic ne beghere niet
Dats den lesere iet v'driet
Hier sult gi hore vort w't mee
Wat wondre men vint in die zee
Ende in watre ende in riuieren
Also alle die meesters visieren
Die dar ware brin'de vort
Ghemine vin dietsche vort
Mi hort doch een deel int ghemeene
Eer ic segghe van elke allen

Monstrum seghet tlatijn
Dat mach in dietsche wond' sijn
Men datment toghet en' siet vor wond'
Ende dar selsiene es al besond'
Wonder vintmen in d' zee
Een groot deel en' vele mee
Dan die werelt can ghevisiere
Wonder vintmen in riuiere
Ende in varsschen watre mede

D' gheen water come ne can
Alst tijt es comt sire broede toe
Som wile die hye som wile die sulue
Iacob van vitri seghet dus
Het wasset tote .xx. cubitus
Ende hes hem so hart dat vel
Men cant dor slaen niet wel
Sonder tonghe eist alst ic hore
Sijn mont gaet van ore te hore
Die upperste cake weget allene
Sine tande sijn vreselic ghemeene
Die clawen heuet starc en' groot
Die wintre ne heteet niet ter noot
Het es wreet in alre maniere
Beide den mensche enten diere
Solinus experimentator seghet
Dat het den mensche te beweene plegt
Allene doot heeft ghebeten
Van hem wilme die w'heit wete
Dat die saraisine v'teeren
Sijn vleesch en' het he'niet mach dere
Van sine drecke make' houde wiue
Dunghenoemt te hare liue
D' si rumplen mede te gaen
Ende hem die huut dert duene staet
Ende si stoue sine en' claer
Maer onlanghe ghedurt d' naer
Want alst si sweete ghetet al vint
Ende toghen onder die ghelmve huut
In nilus die duer egipten vliet
Gheliic datter menich te wesene pliet
Dat vintmen cocodrille maniere
In surie in ene riuiere
D' iacob of seghet van vitri
Dat dat dier d' dus comen si
Twee edele broedre waren uut lant
Die dat rike hadde in die hant
So dat deen benn de sere
Dat ander niet he' was heere

Ende dede cocodrillis ionghe brin ghe
Om dat hi niet sulke dinghen
Den broeder wilde ontfine sciere
Die ghine hadde in die riuiere
Die beesten wiesen enti die tijt ghinc
Die uitoghe broeder die der dinc
Altemale hadde v'gheten
Es up die riuiere ghesleten
Ende dat dier quam onuoorsien
Vten watre varende up dien
Ende heuete thant ghestuert
Dus heuet hi die doot beruert
D' hi mede waende ontfine
Smen broed' al moester bline
Ende aldus ende bi deser maniere
Vint menise noch in die riuiere
Plinius spreect dat dit dier legt
Dat ghelijc alst doot ware legt
Ende heuet den mont ondaen
So comt dat cleine cominc hin slaen
Ende soect an sine tande vleesche
Dan swelcht huut in in sonder keese
Wat sal also groten diere
Proie van also cleiner maniere
Het dinct mi wel maniere lere
Van den quaden valsche here
Als arme corps an hem com'
Om hiet baten om hiet vrome
So vaers of si sliepen dan
Ende latense hem com' bet an
Want si hem dicke toge' maniere
Als of si waren goedertiere
Maer als si come' binnen tanden
So v'swelghen sise te handen
Ende nemet of al thare al bloot
Wed' si es cleine of groot
Men vint een volc van maniere
Wonen ende nilus der riuieren
Stout en' coene in een heylant

Die centieren sijn ghenant
Leeue sijn si ende van stouter maniere
Ende haten sere dese dieren
Si duren allene in ilus swemmē
Ende up des diers ric oec clemmē
Ende riten up alst ware een pit
Als dat dier dan gaept up wt
Werp si hem in cort stont
Ene ysermme colue inden mont
Ende rucse also up tlant
Ende dwinghense alte hant
Met wepene up hem verbolghen
Beswuvene datsi hebbē verswolghe

Ericius marinus dats min nomee
In dietsch dan die heit vander zee
Kyrannidarum boec die segt
Dat hi sine horne te stekene plegt
Die hi an sijn houet heuet groot
Bouen de zeebaren al bloot
Sime die voghele die sijn moede
Ende vlieghen ouer die zee vloede
Up sine telghen sullen rusten
Om dats hem mach na moethede luste
Ende alsi sitten wanē met vrede
Laecti hem sinke der ter steden
Ende laet die voghele int water ualle
Dus vreet hise met allen

Caab dats een vremde dier
Ar. die seghet hier
Dat het enen voet heuet
Die hem die nature gheuet
Dar het mede doet inder ghebare
Als of het ene hant ware
Want het hem seluē der mede spiset
Also als hem nature wiset
Sinen atem halet indie lucht
Maer int water walt sine vrucht

Cautos spreict ar.
Dat een wonder in die zee es
Ende heuet twee voete ende clauwe in
An elken voet dus striuet hie
Eleene heuet den rechteren voet
Maer den luchteren starc ende groet
So dat hem seluē der up draghet
Welc tijt so die wint verjaghet
Die zeebare gaet al in een
Hem si houden an ene steen
Dat ghene wint der of can getrekē
Ende als die storme dan ghebrekē
So wanderet dan ende gaet
Om die dinc die hem bestaet

Elechi es een wonderlic dier
Alse ons tellet ar. hier
Dat gaet et toch inder gebare
In hem als oft eyer ware
Als si ripe sijn wordsi open
So comer worme uut gecropē
Ende wten in cort ghenachte
Ghesteken als hare gheslachte

Chilon es een wonder mede
Spreict ar. hier ter stede
Datmē ghene spise ontfaet
Dan die van hem seluē gaet
Uut hem seluē gaet ene vethede
Ende die ontfaet het weder mede
Ende anders in gheene wise
Sone ontfaet ghene spise

Canis marinus dat es mede
Vander see ene wonderlichede
Die wi heeten den zaelhont
Plinius maect ons cont
Datsi menighe visch verdwalen
Ende alsi ballen soude si blasen
Uersienlic sijn si want si onthuedē
Al dat leuet ende si vervuesghen
Ghevoet so sijn si vort wt
Machten als een visch ghestart
Breet gheluanelt ende mont wijt
Ende tande starp in allen strijt
Sim vel dat es ru ghehaert
Dat ander honde sere veruaert
Visschen iaghen si inder see
Als iach honde no min no mee
Beesten iaghen si in dat wout
Ende verslinse menich stout
Als ict datmense mach gevangen
Niet lichte machmense verslaen

Cerulenm als ons segt solin
Es een dier datmē siet sijn
In water datmen ganges noemt
Dat uten paradise coemt
Het es van varwen ghelu blaen
Ende tedel ghedaen na water graen
Ende heuet voren .ij. arme strane
Der elc es .iij. voete lanc
Dit wonder dat wi v nomen
Al starke diere comen
Gripet hetse der in corter stont
Ende trectse inder riuiere gront
Dus etet die beesten dan
.E. gaet ute ende .d. comt an

Draco diemen vint in die zee

Es niet tonsiene min no mee
Dan die drake es vp tlant
Ende also groot es die viant
Al die drake die vp tlant leuet
Maer dat hi ghene vlerke heuet
Sijn houet es clene ende sijn staert lanc
Sine tande sijn so stranc
Ende sceree wint es hem die mont
Sine stellen sijn huut hard talre stont
Allen visschen vander see
Es hi vreeselic emmer mee
Want al dat hi wont ende biit
Dat es doot in corter tiit
Ist man ist visch ist ander dier
Ek es hi ende onghehier
Plinius die dinket meene
Dat tpuluer van sine beene
Die tantsweere doet ghenesen
Dus is enighe duecht in desen

Delfijn spreect iacob ende solijn
Dat wondre vanderre meere sijn
Ne gheen dier dat waetre wel
Es in die see also snel
.X. maende draghen si haer dracht
Ende ne waer dase die moeder wacht
Ende dese met liue groot
Die vader pese alle doot
Die moeder minnetse alse sijn ionc
Maer alsi comen vp haren spronc
Wilse die moeder oec bueten
Sine moghen ontflie no hem verbere

Si wassen tote .x. iaren
Ende si noten oec te waren
Als .x. maende hebben of bet
Ende worden bi naturen vet
Te somere draghen si ende winne
Te winter willen si niet beghinne
Si sughen nader sueder maniere
Haer mont staet niet na ander diere
Maer anden buke staet hem de mont
Scarpe vinne risen hem talre stont
Als groeien sijn dan vallen si neder
Als hem die moet sitten weder
Cerande lund hebbsi ghewert
Echt oft ware een mensche die stert

Ende rieken naulwe uter maten
Vp twater slapen hebsi vore

Een .xl. iaer es bescreuen
Dat gheproeft es dat si leuen
Si horen gherne blasen ende sanc
Ende volghen na met stiuen lanc
So dat wilen een arp was
Die hiet arioen alsict las
Ende wasmen een scip met liede
Diene te dodene verrieden
Doe behaghede sulke vonde
Dat hi een deel harpen dorste
Als hi dit dede een wilekijn
Quamen ghinder menich groot delfijn
Sonder men warpene in der zee
Een groot ontkinthene sonder wee
Ende voerdene vp tlant ongheslaect
Dats ene wonderlike daet
Delfijn ne heuet ghene galle
Die cleene ionghe delfijn alle
Sijn vele te gader in grote scare
Twee grote bi hem diese bewaren
Steruet een delfijn dander come

Ende hebben vp haren rec ghenome
Ende draghene tot dat risen die wage
Ende die storme te lande iaghen
Haer doden ne willen niet verghete
Sine latene ghene visshe eten
Want elc heuet andre harde lief
Dits scriuet plinius in sine brief
Dat een coninc hadde ghevaen
Een delfijn ende dede binden saen
In ene hauene met ere line
Mettien quamen der vele delfine
Die suchten sere ende mesbaerden
Al of si ghenaden beghiden
So dats die coninc of dochte
Ende hiet dat men dat dier ontknochte
Experimentator die seghet
Dat de delfine tetene pleghet
Comt hi niet wat ist wijf ist man
Si steruene ende eten dan
Ende ist dat hire niet of en at
Si riecken bi naturen dat
Ende draghen vp haer sanuele dan
Te lande ist wijf of man
Ende ne laten visch oec eten
Hoe sijt riecken men cant ghewete
Ende si of si hebben die sede
Bi der naturen heimelichede
Tijts keysers augustus daghen
Was een kint hore wi ghewaghen
Int lant van caeps dat een delfijn
Ghewent hadde ten hande sijn
Met brodekine dat hem gaf
So dat delfijn al leuede der af
Dna doe die knecht wert groot
Voerdi hem ende ghinc al blaot
Vp dier riden in der zee
Dies woudende terste liede mee
Dies sident waren al ghewone
Sident so verstarft dat ghone

Ende tdelfijn quam te houere dicke
Alsoft om den knecht dochte micke
Ende als het tkint niet ne conde scouwe
So bleef dat dier daer doot van rouwe
Mecenatus ende fabiaen
Ende solijn doet ons verstaen
Dat ypponen in affrike
Was een delfijn des ghelike
Dat die lieden hadden vp ghehoude
Het liet hem tasten als si woude
Der ypetiene istorie heuet in
Dat een delfijn sinen sin
Bi babilonie als men vint
Ghesett hadde an een kint
Ende plagher dicken spelens ieghen
Eens en wils dat kint niet plede
Ende delfijn volghede hem vp tlant
Ende bleef doot also te hant
Oec was der een kint albuten weet
Dat dat delfijn dicken reet
So dat of stac een storem groot
Ende dat kint bleef aldus doot
Dat delfijn brochte tkint vp tlant
Ende dode hem seluen altehant
Van delfinen ene maniere
Es in nilus die riviere
Die hebben scarpe vinne bouen
Si mede storen ende clouen
Haer buke die cocodrillen
Int water als si swemmen willen
Hier gaen vte namen in .D.
Hort die namen vort in .E.

Equus maris dats min no mee

In dietsch dan een pert van zee
Dit wonder es starc ende groot
Ende bijt menschē visch te doot
aB. doet ghewach
Dat buten watre niet ne vermach
Ghetersten dat comt uut lant
So bluet doot al te hant
Een deel ghelijct den perde vore
Maer achter waert als wijt hore
Es het na den visch ghedaen
Ende gheene voeten achter waert
Visschen verteren dats sijn recht
Vresselic ist int ghevecht
Jeghen den man strijt ghiue met
Want heitene altre meest ontsiet

Equoniilus scrivet michael
Es een wonder starc ende fel
Bevent ghevoet ghedauwet mede
So vreselic het es wonderlichede
Hen soect niet vordes menschē bloet
Comt hem een scip int gemoet
Het sweert een scip met sine voete
So dattet alle verdrinken moete
Jof het werpet omme te sine spele
Menic cant no vaen no lette
Dan met yserine netten
Van vaster ketene ghewevene
Sedannaesch maect mense ist bescrevene
Men caent el niet als el ghevaen
Dan met hamere verslaen

Een halve elne segghen si wel
Datmen dicke vint sijn vel

Equus fluminis es ene maniere
Van water perden vter riviere
Ende seghet aristotiles
Dat in eindi dit wonder es
Tenen wel ist hem bekant
In dat water ende up tlant
Spletvoete ist ende als een paerd
So es het mijn no mee ghehaert
Hets niet lude ende openbare
Ghelijc wijns alst een pert ware
Ghestaert es het als een swijn
Ende van der grote dat esele sijn

Expolita dat es een wonder
Sonderlinghe sere besonder
Hier of vintmen so misse partie
In dat meere van surie
Jeghen iacf die vaste port
Plinius scrivet dese wort
Dat stuur die vele wonders besochte

Dit wonder wilen te rome brochte
Ende was v. elne dicke ghespect
Sine tande waren als hi sprect
Langher ende meere mede
Dan draghet ghelockelichede
Dit saghen te wondre an
Die rike vrecke roemsche man

Eleus als ic bescreven sach
Es datmen see calf heten mach
Bruun ghehaert sijn vel ende haert
Ende ghespeckelt wit ende swart
Men seghet wonder van dese diere
Sijn vel ghevlesghen heeft de maniere
Als die storm in die see vernuwet
Dat hem sijn haer up wt rusbet
Ende weldun so die see es slecht
Leghet dat haer neder echt
Haer dracht werpen si nimmer no mee
Dan up tlant alst ware ander vee
Ende twee ende meer der toe
Ende soghense als die coe
Si moeten sijn van xij daghen
Eer sise in die see ooc iaghen
Si sijn te doot slane quaet
Ende si datmense up thovet slaet
Si briesschen als dat calf dats waer
Haer slaep die es vast ende swaer
Hier omme hebben die rechte vinne
Van slapene macht als wi bekinne
Ende leghetmense onder sijn hovet dan
Die niet wel ghslapen can

F. volghet na die E.
Jof hort namen twee

Foca dats een stier van der zee
Experimentator seghet mee
Dat starc es ende bluet ghine
In die ieghenode daert pleecht te sine
Een stout dier ist wreet ende onsachte
Ende dat al up sijn ghelachte
Want aR. die seghet
Dat elbeghe te vechte pleghet
Up sine suwe op sijn ghenoot
Tote dien datse hevet doot
Een ander neemt hi der ter stede
Ende doet hi dat selue mede
Dit doet hi van dat hi beghinnet
Tote datten sine suwe verwinnet
Dit dier uut water hem ghenert
Ende proiet al dat het verteert

F

Fastaleon es een water dier
Ende es vreselic ende fier
Alsoe aR. seghet
Want het bi drancke levens pleghet

Hemme pruvet altoes nemermee
Sodt tan ist groot ende starc sere
Het levet up tlant ende in die zee
Hier comt na die .F. die .G.

Galalca spreict .A.R.
Dat een wonder in die see es
Wel sonderlanghe wonderlichede
Want het es van sulker seden
Als het sine dracht heeft besene
Binnen in sinen buke leven
Trectet se uut ende het nonbint
Alsoes niet der vulre tijt
Siet het se starc het laetse bute
Siet het se cranc het canse slute
In sinen buke na sijn ghenouch
Onthier ende si sijn starc ghenouch

Ganaues es een water dier
.A.R. seghet hier
Datment int varsche water vint
Die sulve die ne acht niet .i. twint
Haer ionghe maer die vader
Draghet die sorghe alte gader
Soe vaert spelen ende hi wacht
Tote dat si hebben haer cracht
En ver ne beghevet hise niet

Recht ist dat elc vader pliet
Den kinderen hare duercte winnen
Ouchier ende si hem bekinnen

Gladius dats zeeswaert
Een wonder dat menschen vaert
Als ysidorus ons seghet
Ende plinius die te segghen pleghet
En visch ist ende hem es de bec voren
Ghescapen na tswaert als wijt horen
So scarp dat het die scepe dorboert
Ende die liede also vermoert
Hier gaen ute name in .G.
Van .I. volghet ene en nemmee

Ypothamus hort visieren
Grande wonder van rivieren
In egipten ende in endi
Seghet men datter menich si
Up tlant werpt si hare dracht
Maer enen groot es hare macht
Bede int water ende up tlant
Alse groot sijn si als olifant
Ende hem gaet die suavel up wt
Crom ghewonden es hem die stert
Ende spletvoete ende die tande mede
Baghende na des hevers sede

Ghevinsheit es het al dat pt
Ende in hende het also ghebaert
Snachts doet inden corne scade
Ende also sulc es het van rade
Dat het achterwaert can gaen
Datmen die wers sal verstaen
Wel sins dat het mach ghewesen
Als het te vet es tant hem genese
Het gaet daer riet es ghesneden
Of in corne ende daer ter stede
Wentelt so dicken after een
Dat het gheraect een adre ant been
Dat hem dat bloet ontsinc bi neder
Ende aldus wort mager weder
Starcult sere ist in desen
Hoet die wonde mach ghenesen
Men tant up den ric sonder waen
Noch dor steken noch dor slaen
Hemme si niet en so wachte
Het sijn huut polceert men scachte
Plinius seghet dat ic hier scrive
Dat dit ende cocodrille vine
Scaurus wilen te rome brochte
Om datmen daer bescouwen mochte
Nu suldi horen vort hier na
Wondere die men vint in .K.

Kon spreict .A.R.
Dat een wonder in die see es
Et up tlant ist menich wijf
En daer slaept als hem bedorf
Dec werpt si hare ionghe der
Len .of twee .of .iij. dats waer

Ten twalefsten daghe en nemmee
Volghen si der moeder in die zee
Ende dats dicken in den dach
Om datmense aldus weene mach
Si soghen also die coe pleghet
Men canse ghecwoden als men seghet
Niet lichte men slase doot
Met hameren swaer ende groot
Ende ghebaren als die stier
.iiij. voete hebben dese dier

Kylion spreict .A.R.
Dat een vremde see wonder es
Want nature dinct in desen
En groot deel in dole wesen
Om dat ne mach niet wesen echt
Nature die ghevet elken sijn recht
Maer doch es het ghelevert mede
Teghen alre creaturen sede
Ter luchter side es es hem ghelesen
Die levere an dander side der ieghen
Die nulte ende dit weetmen wel
Dat es verkeert naturen spel

Karabo als .A.R. seghet
Es een wonder dat mense sien pleghet
Dicken in die grote see

Elc doet andren met vechte wee
Ende gaderen eere an beeden side
Als si onderlanghe striden
Dit sietmen te menigher tiden
Vier saken doen creature striden
Eerste es fierheit die si vlieht
In al dat leeft ende beseft
Dander es der lusteren gewin
Dar wat so levet, an staet die sin
Darde der of comt die stade
Dats elken om sijn gestade
Die vierde om haer vrucht berechten
Dus sietmen heme om luttekine vechten
Kalabo neemt an moder sine aert
Ende hevet enen breden staert

12 Hyligo seghet ons Adelijn
Marach wel een zee wonder sijn
In desen dinket wel ter cure
Dat ghespeelt hevet nature
Want si hem te deelne pleghet
Dat si allen visschen ontseghet
Dit wonder hevet scelpen ende vinnen
Ende dur gaet die see gronde binnen
Ende als hem vernoiet die pine
Inden see water te sine
So comet boven ende hevet vloghele
Ende vlieghet onder dander voghele
Waitet hiet so moetet weder
Vallen in dat water neder
.K. neemt orlof. M comt an
Hort wat icker of seggen can

Monotheros na onsen horne
Es een visch met enen horne
Also als liber rerum seghet
Die scepe te scuerne het pleghet
Met enen horne scarp ende lanc
Maer des hebbe onse heere danc
Dit wonder es te scuwene soet
Die ment vint inder see vloet
Die horen staet hem voren in thorn
Dat het mede die scepe clovet

Monachus maris es in die zee
Een monec dits te wonderne mee
Indie vardsche see vintmen dese
Hort wat wonder ict of lese
Boven es hi vele ghedaen
Na ten mensche sonder waen
Ene brede crune up sijn hovet
Rinc van haer des ghelovet
Also als die monec pleget
Duperste lippe ne hevet hi niet
Mande ende nese es hem al een
Beneden hevet hi ghene been
Des hi als een visch ghemaect
Dit dier als hem een man genaect
So springhet pleiet ende speelt

Buthier eut den raet ghetelt
Dattene mach niet water slepen
Ende allsten also heeft ghegrepen
Etet den man om dat het minnet
Menschen vleesch vor al dat kinnet
.M. gaet ute ende .N. vort
Suldi .n. .s. horen die wort

Nereides die sijn bekint
Wonder diemen indie zee vint
Die die heidine bekinnen
Over haren see god si minne
Plinius seghet over waer
Dat si sijn al ru ghehaer
Ende in tanschijn sonder waen
Een deel na des menschen ghedaen
Welc tijt sorc een sterven sal
So hortmen dander drive ghescal
15 Van alden andren cleene ende
Die beweenen haer doot
Die swaer es ende niemen en mach
Untgaen onder den dach

Nautilus als plinius seghet
Es een wonder dat indie zee leghet
Twee langhe arme hevet vore
Ende tusschen die .ij. als wijt hore
Hevet een vel dinne ende breet
So heffet hi up hoghe gheneet
Sine arme voren mette velle
Ende seilt hene als die snelle
Met handen voete meiet dits wonder
Ende metten staerte stiert onder
Comt hem vaer in sine sin
So super vele waters in
So dat het te gronde sinct
Meten water dat het drinct
.N. gaet ute ende hier comt .O.
Daer .ij. of sijn also

Onos heet esel vander zee
.viij. voete lanc of mee
Als kyranmdarius boec ons seghet
Waetmen dat hi te sine pleghet
Pultus heet hi in sommich lant
Sijn visch te pulvere ghebrant
Ende ghemenghet met sine bloede
Maect siemisse in soeten moede
Baetmense ende bestrunct der mede
Die vanden steen draghet oec siecheide
Drinct huut hi sal sonder pine
Den steen pissen sonder orine

Orcha seghet ons plinius

Es een wonder dat aldus
Nature maecte dat sine gedane
Niemen ne can doen te v̄stane
Niet dan et es fel ende groot
Dese iaghen ende slaen doot
Die walvissche indie grote see
Sine comens ontgaen nemmermee
Van D · ne seg ic v nemmee
Nv hort vort namen m · p ·

Perna seghet ons adelin
Es een vanden wondre die sijn
Ende leghet in scelpen als oestre plie
Groot ende wonderlic an sijn up sien
Binnen scelpen leget in een vlies
E wonderne scone sijt seker dies
Men of maect cleder diere
Na vrouwen en̄ na mans maniere
En̄ hooft cleder en̄ lineneri kiene
Diemen vercoopt vrouwē up liene

Pister es een wonder ouer halle
Es ghesien in die see van galle
Als plinius die te v̄stane doet
Dat hem heft bouē d' see vloet
Als ioft wār een wetse valt
Hogher ist dan seil of mast
En̄ wijpt water vut sine monde
Als ofte ene lomē make conde
So dat alle die scepe v̄ naert
Diet versien in haer vaert

Platanista seghet plinius hier
Es in endi een water dier
In ganges leset men dat hi sijn
Ghesuaneltt sijn si als delfijn
Haer staert es · xxx · voete lanc
Dese sijn so dur stranc
Dat si v̄biten delpin diere
Als si gaen drinkē ter riuiere

Polipus als plinius seghet
Es een visch diete wesē plegt
Bi venecedsen in dat meere
Sijn houet es hart ter weere
En̄ sijn staert in · ij · gesplete
Twee arme heeft hi als wiltē
Dat hi mede met sire cracht
Enen man die hem niet ne wacht
Mede haelt vter boerd
Dien et hi dan en̄ v̄scoerd
Want hi vleesch v̄coren heuet
So vaste hi andie rotche cleuet
Mennē canne of ghetrecke niet
Up clant gaet hi als huit gebiet
Niene vander rotse wille bringe
Doe hem iet an van stinkende dinge
So vallet hi of want hi aet stanc
Als hi noot so es sijn ganc
Dat endlanghe elc andre ghemoet
Striende hi sine eyer broet
Bouen twee iaren leeft er ghee
Segghen die meesters ouer een
Hier gaen vte name m · p ·
Hort vander · S · vort waert mee

Serra als ysidorus seghet
Es een wond' dat indie zee legt
Groot ende heuet als wi kinne
Grote vloghe ende starke vinne
Dit dier alst een scip seilen siet
Sine vloghe het up te heffen pliet
En̄ wille seilen na des sceeps maniere
Als ghedaen heuet · v · mile of iiij
En̄ hem niet ghedient sijn pope
Sone cant die pine niet gedoghe
En̄ vallen sine vloghe neder
Danne moet het keren weder
En̄ sinken te gronde waert
Sine nature es en̄ sijn aert
Serra dit wonder bediet wel
Menschen ries die beeste en̄ spel
Ende swaren cost wille antiere
En̄ volghen hogher liede maniere
Bede in vidinghen en̄ in cleden
En̄ eer huit als can vulleden
So wort hi der teelten moede
Want het faeldiert hem ande goede
So moet hi vallen inden pat
D' sijn houder vader in sat
Een ander wond' men oec weet
Dat oec mede sarra heet
Als plinius en̄ ysidor⁹ gewasen
Sijn ric es starp ghelijc der saghe
Dit dier pleghet int twat te slupene
En̄ onder die scepe te crupene
Ende snitse ontwee en̄ v̄sinct dan
Inden scepe alle die man
Dat doet het allene om dat
Dat het mans vleesch wil wesē sat

Sirena dats die maremmine
Phisiologus die heuet inne
Dat si draghen wijfs ghelike
Boven nauelen sekerlike
Groot sijn si ende hiselike gedaē
Met langhen haere sond' waen
Ende dat lecht ende swek mede
Met haren kinde es hi sede
Die si in haren aerme draghe
Heeft menne ghesien in some daghe
Want si soghen als vrouwē plien

Scaphiede alsi lise lien
Werpen si hem een ydel vat
Ende die wile dat si handlen dat
Ontblien si der mareminnen
Adelins boec doet ons bekinnen
Dat si ghecláwet als aerne sijn mede
Ende oec na ander vissche sede
Sijn si ghescelpet ende ghestaert
Dat si hem mede stieren ter vaert
Een liud hebsi so dor soete
Als scip man met goeder moete
Gonter horen so nes gheen man
Die des slapens ontwisschen can
So verdwinclise ende scuren
Men vintse ter sonneghen vren
In seelwen ende somwile in riuiere
Some die kennen haer maniere
Als si vor bi hem sullen liden
Stopsi haer oren in dien tiden
So datsi haren sanc niet en hore
Ende some comen sise met vdoren
Vlixes waent de menschelichede
Dat eerst vant dese behendichede

Scilla dats een wonder mede
Gallinent vint tere stede
Beschet ons adelijn
Tusscen lande verscheden sijn
Dlant van ytalien ende sisile
In die see vintmense sonder gile
Op alle die liede sijn si vroet
Want si vleesch minnen ende bloet
Bort ghestepen ende houet

Sa mareminne dies belouet
Maer ten mont groot ende wijt
Ghande vreselic talre tijt
Ghelijket alle ander diere sijn
Ende ghestaerd alse dat delfijn
Staet nit water tranc vp lant
Der singhen si soete alsic vant

Sinocus spreict ysidorus
Es in die riuiere nilus
Dats in egipten sonder waen
Ende es uten cocodrillus ghedaen
Maer minder vele ende niet so lanc
Sijn vleesch ghemindert in ene dranc
Die toen verdraen dat venijn
Men leset datsi so vroet sijn
Datsi die storme vorsien
Ende si in haren hole vlien
Ende stoppen tgat te winde wt
Ende maken anders haer vutbrut
Van .S. sone heb ic nemmeer
Hier comen vort namen in .T.

Testudo dats slecke in latijn
Die in Judia so groot sijn
Als plinius ende ander tellen
Dat liede wonen in haer scellen
Ende si van heilande theilande varen
In die rode see dermede te waren
Wonderlike vaert men dese
Som wile aldus alsict lese
Die slecken vloten vp die vloet
Ende als die lucht es scone ende goet
Ende warem es dat sonnescijn
Dinct hem dat hem dat so soete sijn
Datsi vter scellen al crupen
Ende eer si moghen in ghesluppen
Wordsi so droghe vander sonnen
Datsi niet weder in comen connen
Ende connen niet onder twater com
Aldus wordsi vp ghenomen
Der vaetmense anders el wi verstaen
Dats alsi ter weiden gaen
Ende si sat ter see wart comen
Wort sulc slapende van hem somen
So werpmense omme dat vp dat neder
Sone comen si niet vp come weder
So slaet si vte ende ne connen ghekeren
Hem seluen met omme keren
So datmense metter hant strect
Ende te lande waerd dan trect
Met vele lieden diese slepen
Dus wordsi somwile begrepen
Gheene tande ne heuet so indermont
Doch es hi hard ende en slutende ront
Als een lous no min no mee
Een steen breict hi ontwee
Si riden si noten inder maniere
Dat coeyen doen ende stiere
Si leggen eyer alse ganse ware
Houdent te samen theere stare
Op tlant derlise daert es sochte
Ende broedense bi nachte
Si voeden hare ionghe een iaer

Sulke seggen ouer waer
Datsi mit siene hare eyer broeden
Dits wonder maer die wel ghemerden
Ende die dit wonder dicken saghen
Se willens ouer waer ghewaghen

Tygrius alse solinus seghet
Es een wonder dat indie see leghet
Sijn staert es wel breet .v. voete
Op tlant gaet eten dor des honghers boete
In nortene winde het meest des plegh
Plinius vandesen seghet
Datsi den scepen volghens plien
Om dat hem lust seilen sien
So narensi sijn si in desen weene
Datmense sciet met arpoene
So vet wordsi ouer waer
Datsi ne leuen wi drie iaer

Tymius es een visch mede
Van hoer groter wonderlichede
Met sire lonsherre met sine oghe
Mach men een groot wonder toghe
Men smeltet in een glasin vat
Met see watre ende al dat
Datmer scrivet mede ouer waer
Sal nachts wesen alse viere claer

Tortuca dats der tortuben name
Die vintmen groot ende onbequame
In die zee .xvi. voete lanc
Ende achte breet starc ende stranc
Langhe been clawen so groot
Noit ne hadde leeuwe des genoot
Stout es soe sere sonder waen
Si dar wel .iiii. man bestaen
Werpmense omme metter macht
Sone heuet si ghene cracht
Want hare scilt die es so breet
Soene mach niet up gheieet
D' soe in besloten leghet
Die driehoeckende es alsmen seghet
Van .t. laten wi blijven nu
Hier comt ene allene in .v.

Vacca marina dats die zee coe
Dar E. seghet ere toe
Dat es starc es ende groot
Ende wreet alse coninc ter noot
Dit dier draghet nu een .ii.
Als ene coe no min no mee
.x. maende draghen si hare dracht
Sere nauwe sise wacht
Ende minnese sere dat es waer
Si leuen .C. ende .xxx. jaer
Ende dit es ghepronet genouch
Alsmen hem die staert of slouch
Van .v. vindic nemmee te samen
Hier comen .z. .iiii. namen

Zedrosi seghet plinius
Es een grote vissche here dus
Hare beene sijn sulc als hi gewaghet
Datmer plancken ane saghet
D'men of maect weeghe ende toren
Ende so lanc nater scrifturen
Datmense te balken in sale leghet
.l. xxx. voete lanc als plinius seghet
Dese beesten lesen wi
Sijn in die see van arabi

Zydrach als liber rerum seghet
Es een wonder dat in die see leghet
Wonderlijc ende vreselijc mede
Nochtan ist van sachter sede
Want soe ne heuet ghenen fellen aert
Ghehouet es het als een paert
Naen drake els neder waert
Lanc ende crom es hem die staert
Menigherhande es hem dat vel
Ende swemmet alse ander vissche wel

Zitron es noch een wonder mee
Dat heet die ridder vander zee
Liber rerum hier of seghet
Dat hi voren te sine pleghet
Den ridder ghelike des gelooft
Ende recht als een helm up thooft
Van enen harden ruwen velle
Of als van ledre of van swelle
Enen scilt an deen side
Lanc ende hol ende een deel wide
D' hem dat dier in decken mach
Jeghen steke ieghen slach
Met starken senewen es hi best
Die scilt in sijn lijf geuest
Duechocte es hi hore wi spreken
So starc menne caune dor steken
Swispletle hant hem onderstaet
D' hi sere mede slaet
So dat cume man mach wesen
Die des slaghes sonde ghenesen
Dus es hi te vane quaet
Ende vaetmen ende men up hem slaet
Niet lichte ne doetmen hem wee
Dese vintmen in dinghelsche zee

Zyfius dat es een wonder
Bouen allen andren besonder
Basilius die grote in sijn doen
Spreict inden boec exameron
Dat dit wonder heuet grootheit ane
Vele bouen allen menschen wane
So vele dat elc man seggen sonde
Offer nature in spelen woude
Henne ghelijct boue noch onder
No vissche no dier no gheen wonder
No voghel gheen no groot no clene
Mare sonderlanghe alleene
Gaet alre dinc die leuet bouen
So datmer wel met rechte in louen
God mach dit al gheboot
Sijn houet te siene es wonder groot
Sijn mont te siene es een afgront mont
Ghelike als der hellen gront
Sijn oghen als dat helsche vier
Ende elc ander so naghelier
Dat elc mach sien dat hi ne sach
Nie sulc wonder onder den dach
Hier ent den boec in vints niet mee
Van den wondre vander zee
Men sal hier in vinden stucke
Een en vijftich dat seg ic kee
Vort hort d' visschen maniere

Wie die see voet ende riuiere
Maer niet ghemeene hort een deel
Ende daune van elken gheheel

Alle vissche ende al dat leuet
Dat dat hersenbecken sochte heuet
Sie heuet altoes den slaep niet groet
Niemmermee ne vluecet sijn genoot
Visch in zee noch in riuiere
Dat hi sciet in enigher maniere
Ander visch rijnt temegher vre
Onsi van sire nature
Sceaendi mensche in alre wijs
Datti aergher dan beesten sijs
Ele visch die bi proien leuet
Plegheet te proiene der hus macht heuet
Also gherne vp sijn ghesslachte
Als vp andre bi daghe bi nachte
Ende gheen visch en het sine kinder
Sine sijn vulmaect mee of minder
Vissche die bi hoeuere wandren
Sijn ganser ghetene dan van andren
Dan die die diepe zee in heuet
Wat vissche bi proien leuet
Wille emmer zweinen allene
Ende ander in scaren gemeene
Al platvisch alse butte ende pladijs
Worden vetter in alre wijs
Met suderne winde alse wijt verhorde
Ende niet wonde metten noorden
Men seghet dat ouder vissche sien
Die sure en meere dan die hien
Vor somme vp gane doet men te verstane
Es die visch best uele te vane

Want dan kaelghert hem sijn sien
Some vissche die te comene plien
Deen vanden andren ende van hem some
Siet men van vissche lime comen
Ende oec weetmen van hem somen
Datsi van pure aerden comen
Dzoghe weder vele vissche let
Ende in reine worden vet
Menich visch es indie see
Die mensche ne siet nemmermee
Sulc visch riect wel ende verstaet
Sijt vat ist niet der menne in vaet
Bitie mach men qualike vaen
Maer andre sijn bedroghen saen
Ele visch moet hout sijn een iaer
Eer hi winnet of draghet dats waer
Nv es ghesproken int ghemeene
Hort vort van elken allene
Eerst van .a. dar na van .b.
Haer namen in latijn no nu noemet

Anguilla es die paeldinc bekent
Een visch ghemaect alse .i. serpent
Van vissche lime ende some van slade
Ende vander erden sonder ghesade
Walt die paeldinc seit men mede
Sine hebben luuve noch hie
Ysidorus spreict die meester groot
Die den paeldinc inde wijn doot
Die den wijn drinket dat hem sal
Den wijn daer bi vleeden al
Binnen water inne si claer
In allen wissche sijn si swaer
Die si verinuesghen ende si leuen
Menich iaer dus ist bescreuen

Souder water alse die wint es noort
Leuen si .viii. daghe alsmen hort
Siet alse so langhe in suderne winde
In wintertide alse ic vinde
Oec hi bi groten watre leuen
Achtes aest hi dus ist bescreuen
Paeldinc smond es groet in doren
Ghedropen die qualike horen
Hem bedarf wel langhe sieden
Ghebraden es hi best den lieden

Alboras spreict .a.r.
Dat een wonderlic visch es
Dese wast in warmen natten wedre
In marasschen een deel nedre
Som wile droghe som wile nat
Eerst wast up die modre dat
Als een worem ende cruupt ende lent
Ende alse die marasch water heuet
Wort een visch dus ist bescreuen
Langhe ghedueret sijn leuen

Ablatas wast ende diet
Also alse aelbrecht liet
Van reine watre ende van aerde mede
Alst comt es dats sine sede
Datmenne niet ne can besluppen
Want hi moet in holen crupen
In warmen wedre comt hi vort
In natten iare alsment hort

Alst dan warm es niet ghenouch
Wassen deser vissche ghenouch

Allec es des harincs name
Een visschelkijn scone ende bequame
Also alse liber rerum seghet
Die alre meest te wesene pleghet
Ende best dus esset becant
Tusschen norweghen ende ingelant
Ynden tijt datmene vaet
Seghetmen dat al zee visch staet
In sine ghetidichede ten besten
In heerfste tijt hi ten westen
Al oec dat ghenoeghelike daet
Al es hi cleine hi es waert ende goet
Varsch so es hi soete ter tonen
Ghesouten so mach hi langhe duren
Sonder watre leeft hi allene
Anders niet hi groot no cleene
Die mactheit gods al onghedwont
Seint ons desen ter eersten stont
Met menichte so dus groot
Dat menich der bi comt uter noot
An wintertijt warst hem decke
In die diepe see dar wech trecke

Albyres spreict .a.r.
Dat een dier in die see es
Die so staerc heuet dat vel
Dat die ridders prisen wel

Want sit onder die helme dgen
Sone mach men met ghenen slaghe
Al slaet men den helm dinne
Hen ghewonden te gheenre vre

Aries dat es die see ram
Aplinius daer ons dit of cam
Seghet het es een voghel dief
Voghele die de see hebben lief
In te zwemmen ende gheneerne
Die can hi driven wel te sterne
Hi steket thovet vp en siet
Waer een voghel swemmet en vliet
Danne trumpt hi onder twater bedect
So dat hine onder trect

Aureu vellus luud gonden vlies
S. ambrosis ghewaghet dies
Dat die visch in die see levet
Ende een gonden vlies up hevet
So edel so fijn en so scone
Dat noit varwe onder den trone
Dies gelike in ghere stonden
Varwe conterfeiten conde
Men waent dat was dustre vlies
Der wilenome quam tgrote vlies

Tusschen den grieken ende troiene
Die orloghe deden der iare tiene

Accipender als plinius seghet
Es een visch die te hebbene pleghet
Sine scelpen tusschen hoeft ende steert
Verkeert staende achter wart
Van .a. segghic v nemmee
Hier volghet an namen in .b.

Boche wanic dat sijn bringhe
Al waer dat es hem mitte
Weder dat es varsch so sout
Want hi hem in elc behout
Men varssche en in riviere
Hore hem gelonde visieren
In lant deriens vele vaert
Heet hi onghans ende quaet
Alsmen vaet bet of
Der hevet hi den meeste lof
Vp den gront neemt hi sijn aet
Hi wort vet es die wint suutwest

Borloca es der lompen name
Een visch van vormen onbetame
Ghehuut ende glat als die paeldinc
Heten ist ene soete dinc
Men die levere soets alre voren
Boven allen visschen vut vercoren
Sijn hovet es groot ende sijn mont wijt
Levet hi van .xij. iaren die tijt
So wert hi groot en onbetame
Nu dan es solaris sine name
Men vint daer na of vpt mee
Riveren wonet hi ende see

Babolonia pisces sijn besonder
Van verschen visschen craude wonder
Thematus die meester groot
Es die te verstane doet
Dat te woeste babilonie staen
Cysternen groot boven alle waen
Die wilen maecte die ghigante
Die wonderlike grote seriaunte
Als die eufrate wassen beghinnet
Die dor die grote stede rinnet
So dat soe in cysternen coemt
Comer vte visch en al ongenoemt
Some crupende some gaende
Some swemmende some staende
Some ghehorent so menichertiere
Hine levet diese alle ghewisiere
So groot so mesche nader geeste
Het schinen bet duvle dan beeste

.B. gaet vte ende .C. comt in
In vants no mee no min

Chete es alre visschen meest
Dats die walvisch heb ic verheest
Ysidorus die seghet al bloot
Datmen vint .iiij. buene groot
Sijn mont es wijt. sijn geswelch nauwe
Als dat hi iet grots gelauwe
Hen mach ghelijden met der kele
Want daer sijn clene gate in vele
Bi cleenen visschen moet hi leven
Van desen visschen es bescreven
Dat der die prophete ionas
Drie daghe ende .iij. nachte in was
Bi miraclen niet bi naturen
Anders en mochti niet gedure
Die ionghe hebben die tande swart
Ende die oude wit ende hart
Si nemen water in hare mont
Ende spoient vut in somich stont
So gheef datsire mede versmoren
Die scepe come si hem te voren
Alse die calue volghen der moeder
Ende si om dat si sijn onmoeder
Danne vhebben vp een sant
So neemt die moeder alre hant

Water vol haren witen mont
Ende ghietet up sijn lant tier stont
So dat soet vanden lande doet vlote
Oec vintmen somwile so groten
Dat hi leghet openbare
Indie see alst berghe ware
Ons scrivet sente ysidorus
Ende die grote basilius
Datmense vindet ende vant
Vp haren ruc hebbende aerde ende sant
Ende so dan scepe daer up camen
So hilden sijt ouer lant al te samen
Ende worpen hanckere ende slougen vier
Eerst dats ghevoelde dat dier
So sanc het te grunde wel neder
Some camen te scepe weder
Ende some die verdronken
Die metten vissche neder sonken
Ambrosius spriect in dat lantsce zee
Schinet berghe no min no mee
Alse die toten sterren slaen
Te haren drien jaren sonder waen
Noten si ende hem breict die stacht
So vlien si in grooter dracht
Ter dieper zee ende wallen so see
Canse ghenaen nemmermeer
Ersi .iij. jaer ouergaen
Salmense hebben moetmense vaen
Ende ware of si behebben ware
Up ondiepe ende also bevaren

Cancer dats die kervetse in wals
In dietsche heet die crevet als als
Ghecla wet sijn si ende scarpe stane
Hebsi voren staende te waren
Achterwaert es haer gaen
Liber rerum doet ons verstaen
Ende atelmus dies ghelovet
Datmen vint inder honder hovet
Twee steene wit met witen gemake
Mseghet diese nut in dranc
Dats ten het vanc ghenesen
Ende dit mach wel te wetene wesen
Musselen woestere ende si selke
Can hi bedrieghen scalkelike
Want hi hem in werpt enen steen
Datter luken mach en gheen
Ende dan gaet hise taen eten
A. Br. doet ons weten
Dat erande crevet also wel
In surien es ende snel
Ende die binnen niet en hevet
Want hi sonder noten levet
Inde westre see seghet solin
Dat crevette so vreselic sijn
Datsi die liede mit haren staren
In water verdrinken te waren
De wint es ten crevetse zu
In lentin ende in erest dats u
Wort si best van alre stont
Ende meest alse die mane es ront
Si leven langhe over een
Die hien bekennet met .ij. been
Die hye onder den buke hevet
Die she al sonder levet
Die beenkine sijn als .ij. dorne
Die eyer draghen na onse horne
Sijn seghen serpents beeten goet
Alsi noten elc lidghe met
Sonder wat si langhe leven
Vp dat men hemelic wil gheven

Orbus es een visch vander zee
Ghescepen wel no min no mee
Doch es hi meerre harde vele
Plinius spriect in sine bispele
Dat hi ghenoechlic es ter spise
Ende niet ghesont in alre wise
Want hi hevet swaren der danc
Die sause ende si staut ende dranc
In groten strome. In hogher vloet
So wort hi vet ende goet

Carpera es een visch van manieren
Gerne in marasch ende in riviere
Wel ghestellet ende tamer stont
Seent hi sijn aerdinghe up den grunt
Alse die suwe soect hare gerade
Dat doet hare ouerlast van sade
Ende dat an andren hem wrinc elc
Ghevet die hie ter naulle mele
Dat hont saet soe naren mont
Ende daer na in corter stont
Niet soe haer saet daer si of dyen
Die andre van hare ....yen
Aldus es meester manieren
Die een dus vander andren com
Souen visschen die wi nomen

Wat carpes heersene meest ende waet
Na der mane in elke maent
Het es een visch niet groot te vane
Vele luden weet hi mede toncdane
Hi weet des weere .iiij. of viue
Mede tongdane mette live
Een swaer visch ist oec vele liede
Hem bedarf wel langhe sieden
Ende goeden dranc ende sause heet
Salmen verdouwen gheeet

Capitatus leshet onder wetsen
In somich lant heet mense caboetse
Hare hovet dat nes met cleene
Haer haerdinghe leshet onder steene
Alse voets lanc vintmense selden
Al machmen vele om leitel ghelden
Doch sijn si soete ende ghesont
Ende maken goed bloet tallen stont

Capitoninis alse ic can lesen
Dunct mi die selue visch wesen
Dien wi hier zeehase nomen
Ende wanen hem mach de name comen
Dunct mi bedi sijn dies ghelovet
Om dat ghelijct eens hasen hovet
Dat ghevleeshen es sonder waen
Sijn hovet ghemaect es ende gedaen

Becamelic es hie in sijn eten
Maer onverduwelic wilmen weten
Dies comt af somwile den rede
Bobaert heetmen in somme stede

Coclea dats nu no mee
Dan alse en slecke en in die zee
Ghescout visch ist al onghemaent
En wast ende mindert in elke maent
Als die mane wasset en brent
Ja alle vissche alsmen spreect
In scelpen ligghende alse mussele doe
Die sijn best vele int sailoen
Binnen int wassende vander mane
Dan int beghende alsic wane
Want si dien ende dwinen
Vele na der manen schinen
Dus ne settic of nemmee
Hoort vort visschen name m. d.

Dies spreict arl
Des een visch die in die see es
Die met rechte so heten mach
Want hine levet waer ene dach
Sochtane ghevet die nature
Al sijn recht der creature
Vloghel vinnen voeten .ii.

Maer gheen blaet nu no mer
En wat sal desen vissche dit al
Dat so onlanghe leven sal
Mer rechte seggen wise clerke
God es wonderlic in sine werke

Delfine virtuent seit aldus
Die helighe Ysidorus
Maer dan die besonder
Hier voren staen over see wonder
Die in die see maken dan beede
Als comen sullen tempeesten
So snel vinnueuse sonder liede
Dat si over die scepe vlieghen
Bi hem mach men dicken leren
Als hem tweder sal keren
.D. gaet vter ende .G. daer ane
Hoort hir wonder ten anevane

Echinus spreict Jacob van Vitri
Dat het een wonderlic visch si
Hine es waer lanc .i. halven vet
En es scip so groot so snel so gaet
En blivet clevende der an
Sones wint no storm die can
So storm dien mach bringhen gaende
En blivet alse ene wertsche staende
Ghelijc alst een berch ware
Diene porret hare no dare
Sochtan dat anders anker hevet
Dan dat visschelkijn an clevet
Dits onghelovelike sake
Maer het liet deser sake
Ar ende Plinius
Ende die grote Basilius
Ambrosius Jacob van Vitri
Ende Ysidorus ende daer bi
Sommeghe dese bi namen
Dan dat die meeste sijn te samen
Die coit screven van naturen
Ende si ghelovelic sijn ter cure
Al ist onwetelic in onsen sin
Wane die cracht comet in
Sulken visschelkijne dat het hout
Sulc een groot scip met ghewout
Waer es nu die grote philosophie
Waer es nu die sterke bughérie
Die ons der wet wilen rouen
Want wi boven nature ghelove
Wele sonde hem wiselike denken dan
So machet tkint hebben sonder man
So een visschelkijn alf voets lanc
Een scip houden an sinen danc
Dat het allene daer an clevet
Sech si dat hem thite ghevet
Si sullen seggen na mine wane
Dat weers redene doet te verstane
Hoe hie die visch dat scip verbint
Dan hoe die maghet hadde kint
Merien prisen ende ghieren
Ende ander beesten in menschertiere
Spreict Ambrosius alsict vinde
Die ontfanghen biden winde

Sonder pleghen hare ghenoot
Maer al es dit wonder groot
Boven al desen draghet
Pynalegie die maghet
Want sine drucht ende sine brochte
Diet dus wille ende dus vermochte
Dits die redene daert bi mach wesen
Maer echinus ne hevet an desen
Al loves redene ne ghene
Want het es cranc ende clene
Sech ist dan inder scrifturen
Dat God in sinen creaturen
Heet die wonderlike God
Want dus blivende die wise sot
Ende die simple die wel ghelove
Sullen met hem sijn der boven
Gheclawet sijn si alsmen seg
Also alse die kermese pleghet
Ghevarwet of si ghalin waren
Saden Scorpio ene ghelike te wesen
Unden mont die hem ter middele staet
Hebbi deene die seere quaet
Vele lieden ghenen den echyn
Viande eten hovet venym
Want diene heet hi blivet doet
Sulc tijt naect een tempeest groot
Clevet hi an enen groten steen
Sone verporret ten wint ne gheen

Exos des mach men ghetrouwe
Es een visch inder Danouwe
Diemen den hues noemt in swaue
Al es hi al slecht ghescauen

Es hi slecht ghenouch als wit hore
Want hine heuet starpheit no dore
En hine es pinlic cleue no groet
Mar sochte sere ende dor bloet
Hine can onweeren hem en cume wissche
Den stekelinghen den clene vissche
Die stuer spelt ghine ieghen delen
Als die wille ghewrienen wesen
En als die hure ghenoelt sijn vel
Dat hem te starp es ende fel
Vliet hi te sinen hole dan
Die hi in doenere maken can
Maer die stuer die iaghet en dane
So vliet hi dan voren en dander ane
So dats visschers worden gheware
Ende vaense bede tere scare
Als die husen ghevaen sijn
Men gheue hem drinke melc of wijn
Om datmense verre voeren mach
Het heuet ghesproken sulc diet sach
Dat hi · iiij · sester wins wel drinct
So dat hi droncken wesen dinct
So groet vintmen datten onverte
·iiij· perde trecken up ene kerre
Men vint bet smakender vissch ghee
Der menne heuet hi ware een
Wostel heuet hi maer luttel bene
Sonder in dat houet allene
Van · E · gaen hier vte die namen
In · F · esser als een te samen

Fundibula es een cleine visschelkijn
Enen willem riuieren sijn
Altoes venden in ten gront
Bouen slet niemen cume enighe stont
Spekelde es sijn vel ghemanc
En na sine grote ghelanc
Het es van duer soeter smake
Mar te verdouwene swar sake
Fundibula heter bedi
Dat ghine inden gront si
Dit mach wanic die loke wesen
Nu hort vort van · G · na desen

Gobio dat es dat grondelen
In riuieren es sijn doen
Die saut en kesele hebben gemanc
Des es sijn voetsel der es sijn ganc
Int clare water en vp den gront
En neemt niet omteins mar mont
Scone es het ghescellet en clare
Ghelike als oft seluerin ware
Niet lanc es het ende wit
Bequamelic tetene en ghesont

Granus als ons plinius seit
Es een vissch die indie see leit
Met euen hoghe dies ghelouet
Bouen staende in sijn houet
Dat hi altoes mede up wt siet
Ende wacht of hem mach scaden iet
Dus es hi altoes inden hoede
Dese vissch bediet die vroede
Die altoes hebben thoren te gode
En nauwe houden sine gebode
En hem wachten alle daghe
Nauwe vordes viants laghe
So dat hise in gheene moede
Mach belopen sonder hoede
Van · G · ne can ic nemmee scriuen
Hier es een · m · I · dat en machniet bliuen

Irundo als ons plinius seghet
Es een die in die zee leghet
Ende es die zee zwaelwe genant
Ghelijc een deel der zwaelwe up stant
Dese vissch gheneert hem in die zee
Ende dies nochtan no min no mee
Alst hem lust heuet hi die lucht
Bouen indie hoghe lucht
Een deel na der zwaelwe maniere
Dese daer ic dit of visiere
Betekent goede lieden wel
Die nemen indese werelt fel
Ghelijc als onder die zee baren
Wandren siet ende varen
Doch als sijs ghewinnen stede
Vallen si somwile in hare gebede
Ende vlieghen vp wt tousen hare
Met hten ende met sielen sere
·I· gaet vte ende hier na
Komen visschen namen in · K ·

Kalaos spreect
Albrechtes
Dat indie oest zee een vissch es
Die nature van vissche heuet
Die anders gheen heuet die leuet
Want die rein es sere goet
Anderen visschen vaut hise voet
Ende kalaos wotter of bleuet
En als hi hem mene bekent
Ne mach hi hem gheueren niet
Dus moet hi spuwen sijn voedet

Kyloc spreect albertus mede
Es een see vissch van sulker sede
Dat hi valste an wetsen cleuet
Die stelpen daer hi in leghet.
Es hart en starp na sine maniere
Dese heuet voeten · iiij ·
En niet sine afterste · ij ·
Leuet hi valste ander steen
Meeten vorsten allerhande ware
Vaert hi dat bi hem wille vare
Mach hijt verwinnen der ter stont
In sine medewaerde es sijn mont
Van · ij · manieren vintmen dese
Deene es cleene als ic lese
Dien sout men en het ouer lanc
Dander es groet ende stranc
Ende spekelde bouen wit
Vul van venine es dit
Bedi so ware hi tetene fel
·K· gaet vte hier na comt · L ·

Keert omme van · L ·

Mullus scrivet ons plinius
Es een zeevisch en heet dus
Selden levet hi over waer
Emich langh dan twee iaer
Si vlieghen up wt vter zee
Alse schichte no min no mee
Twee voete hebsi d' si mede
In hare mont steke dats si sede
Die voete sijn hart en een deel breet
Mede vechten si ghereet
Haer buke ende haer hovet
Es tusschen den voete des gelovet
Ieghen tlant van mauritane
Inde see doet men te v'stane
Olivus vallet indie zee
Vintmense ende niewer mee
So vele sulk d' sonwile vlieghe
Datsi die strepe sonder lieghen
Doen v'sinken indie zee
Kyrannidarum boec spreict mee
Hie spreict hets een visch sond' stelle
Eñ als storm die zee sal quellen
Vlieghet hi vten watre te hant
So werptene die storm up tlant
Eñ sine tonghe doet hi weten
Die es hem in twee ghespleten

Locusta als ons plinius seghet
Es een visch die der zee pleghet
Lanc .viij. voete bedect in scelle
Alsi wi hem horen tellen
So es sine scelle granc
Horne hevet hi vore lanc
Dhi mede vecht ter somm' stont
Eñ hi crupet up ten gront
Sine horne hi te werne pliet
Alsmen andie creuitse siet
In water dat te vore vallet
Mocinenne wapen alse me callet
Of hi es so weec datten ghee man
Anders niet ghegheten can
Dese visch leven in steen gronde
Ghestepen vintmen talre stonde
Staden kirkel ende bedi
Ist dat hi so ghegheten si

Lepus marinus dats min no mee
Dan die hase van d' zee
Een visch ist als plinius seghet
Die in duutsche te wesene pleghet
Eñ es so seere ghevenimt
Dat argher gheen visch ne schint
Maer ander seehase men vint
In europen dat bekint
Staden lant hase ghelijc van hare
Maer hander elles openbare
Maer dat hier in vlaenderlant
De hase heet als ic vant
Dats een visch sond' venim
Sochtan mochti ganser sijn

Lucius dat es die heect
Liber rerum dietre af spreict
Seghet om dat hi dus heet bedi
Om dat hi die water wolf si
Dese ist dat hi langhe levet
Ende hi proien ghenouch hevet
Eñ soete water ghenouch te noot
So wort hi vtermate groot
Pude eñ vissche dats sine spise
Eñ wat so levet in sire wise
Dat hi benaect in sinen bedwange
Hi swelghet vissche van sire lange
Haer ende naer in sine maghe
Sijn ghesllachte gaet oec indie lage
Dat doet sine ghierichede
Of dat hi hem ontsiet des mede
Datsi wassen moghen ende dien
Eñ hem sine proie ontfrien
Sins selfs saet sins selfs gheroch
Swelcht hi in tot dien dat doch
Vulsteken es eñ het oec levet
Een steen hi in sine cersine hevet
Claer als karstael niet sond' gewout
Maer dat es als hi seere es hout
Die noordene wint doet dat hi draghet
Also ons aelbrecht ghewaghet
Als die snewe es van lade swaer
Se werpt so haer roch haer met naer
Om dat hare proie niet en si mind'
Vuit wasdom si doden die kind'
Dit doet ghierichede allene
Die niet ne wille hebbe ghemeene
Die baers die posch die hebbe vrede
Voren des snoecs ghierichede
Eñ si dat hise so va
Dat hem eerst thovet vore in ga
Want ghevet hem die staert daventure
Si steken hem dinadren dore
Ghesont visch ist horic van hem
Visshe name hort vort in .M.

Murena dat es die lampreide
D' hier te voren sulc of seide
Datmen ne vint ne ghene hien
Maer alsoe wille ghenoots plien
Dat soe indie meersche tin

Eñ daer ontfaet soe hare dracht
Dies pleghet die visscheir diese wacht
Dat hise met wispelne vaet
Want soe vter riviere gaet
Als die horen waent dat serpent
Sinte ambrosise ist ons bekent
Dat serpent heeft an hi ghespuwet
Sijn venijn te voren vuit spuwet
Hier doet ons nature v'staen
Met welken sitten niet rechte sal gaen
Den rechten hulweliker eleman
Eñ hevet hi enighe quaetheit an
Wese naturlic ende goet
Den vrouwe ende wel ghemoet
Die lampreide alsmen waent
Werpt haer saet in elke maent
Eñ dat en doen and' visshe niet
Haer saet wast te hant dat si schiet
Albr'. weder seghet

Dat si der slangen niet ne pleghet
Ende dat si hebben suiuen en liuen
Der mach wel wese of ghescien
Lampreiden tetene eer si sijn
Ghesoden langhe in goede wijn
Met specie ende met pepre wel
Want hare humure die sijn fel
Ende metten venine ghemanc
Die moet haer sieden wesen lanc
Lampreiden bete es ghevonnen
Wien so sulke sinte print
Barne te pulvere hare hovet
Dats die bate des ghelovet

Mugilus als plinius seghet
Es die snelste visch die leghet
In riuieren ende es so sot
Datmen met hem houdet spot
Want in vaer dies ghelovet
So dect hi allene sijn hovet
Ende waent dat hem dan niemen siet
Dits daermen mede te vane pliet
Hi ende snoet onder hem leden
Sijn te wintre in veden
Des somers so ist al verheuen
Dats om dat si bi proien leuen
Ende wintre de proie nauwet
Elc ghine omme lauwet

Margareta als
Ons solinus seghet
Es een visch die te draghene pleghet
Die sine perle die margarite
In india seghet sine vite
Vintmen een groot deel van desen
Als musselen ghemaect als wijt lese
Som die margariten daer
Nec weten wi over waer
Dat onse musselen pleghen te draghene
Maer wine willen niet ghewaghen
Dat si so scone sijn ende fijn
Als der ons of tellet solijn
Inden boec vanden steenen hier naer
Sullen wire of spreken meer ende waer

Margaris als liber rerum seghet
Es een visch die de see pleghet
Inden lande der menne vaet
Houtmen over onwert ende quaet
Men soutene ende voertene dan
Der hi selken wesen can
Ende daer es hi lief ende waert
Doch der men vaet in sine aert
Eer hi enich sout ghesmaect
Es hi van smaken wel gheraect
Die wanic bi ghelijken een deel
Dat wesen mach die makereel
Wel es bi desen visch bediet
Menschen die luttel of niet
Gheacht es onder sine maghe
Ghescint der na menschen daghe
Der hi in vremden lande coemt
Datmen ne hoere ende meester noemt
En wort lief ende waert
Des men cleine acht in sine aert

Multipes spreict plinius
Es een see visch die spreict aldus
Om dat hi heuet vele voete
Inest maect hi met groter moete
Van weden der hi een ey in leghet
Als die grote basilius seghet
Eist dat ey heuet tumme die grote
Als hi seghet van ere note
Ende sulve broet ende wacht
Vaste dat ey .xl. nacht
Dan comt vut een groot geslachte
Een swaer visch ist ende niet van machte
So sere den visschen tonsiene mede
Als van groter vendichede

Murices seghet plinius mede
Es een visch na musselen sede
Lisschende also in stelle twee
Diemen vint in die oest zee
Dese hebben in grande bloet
Dat varwe es diere ende goet
Der men mede varwet siden
So moetmen hem ene adre sniden
Der dat diere dinc ute rinnet
Als mense leuende ghewinnet
Want alst steruet spuwet si mede
Steruende vut hem die diere

Mulus als ons plinius seghet
Es een visch die te come pleghet
Dicken ter riker lieder disch
Dies heetmen den edelen visch
Van desen vintmen maniere .ij.
Deen in riuieren dander in die zee
Die van riuiere es ghebaert

Baerbel heetmense te walsche wort
Dander die uter see coemt
Dats diemen den harder noemt
Bede sijn si van riuiere spisen
Want meer leuen si in hare wise
Buten dauwe ende bi gronde
Danne bi proien van monde
Ghesont visch es het wilme wete
Vor datten die ghesonde eten

Mllasor seghet ysidorus
Es een zee visch ende spreict aldus
Die spierinc ieghen stone weder
Al die storm sal vallen neder

Eeraude vissche spierinc al
Ieshen den storem risen sal
Milagor ne doet niet also
Hier comt na. M. ene nemmee in O

Ostrea dats der woester name
Ghesout visch es het en̄ betame
En̄ een deel heet van naturen
Dee houdmense ouer goet t' cure
Ter berst uut ghelopen so
Plinius die scrivet also
Dat die truetse met grote sinne
Dien visch dien si hebben inne
Hem of winnen ende v'theeren
Want sise harde seere beghen
In die claer lucht van orient
Dat es vander hoghester bekent
Dzashet si varwe alsine weet
Die uut latin ostrum heet
D' men in pellele wel gheraect
Water varwe of purper maect
Van O. en vindic nemmee
Hort d' visschen namen in P.

Purpure wil plinius tellen
Sin vissche ligghen in scelle
Die luxurie toen v'gheten
Den ghouen diese dicken eten
Purp varwe vintmen in desen
Die si spinnen alsic wi lesen
Ter si noten iet te samen
Anders sone esser ome ghee rame
Dese varwe es seere diere
Ende ghedaen na die maniere
Salmen spreken niet commun̄
Alse ene rode rose bruun
In orienten dat es waer
D' lucht ende dan fiin en̄ claer
Vintmen dese waer nemmermee
Waene in dese conde see

Pina horen wi plinius telle
Es een visch die leit in scelle
Ende alse die mane schinet claer
Ondoet het sine scellen daer
Alse of het doot dochte wesen
So comen cleine vissche met desen
Cruepende sine schelle al vul
Sone es pina niet so dul
Soene luuct hare scellen dan
Ende wat soere in begripen can
Dat bliuet doot al gheheel
So ghevet soe hare ghenote .i. deel
Dat altoes bi haer es in hoeden
Dus proeuet men dat vissche vroede

Pungitius es harde naer
Alre visschen minst dats w'
Scotemusse of stekelinghe
Heetmen al dutsche dinghe
Scarp so hebbsi die vinne
Hie en̄ sinve machine bekinne
Die hie es om die kele root
Dies ne heuet die sinve clee no grt
Vandesen seghet d' liede raet
Dat si wassen sonder saet
En al and' vissche alsic hore
Die wassen van hare ghore
En proeuent bi dutsch craft
Make een nuwe graft
Ten eersten somere vintmese d'
Ten anderen somere d' naer
Vintmer and' vissche te handen
Suele als die aerd es vanden lande

Pecten dat es die pladus
Plinius die gheuet hem prus
En seghet dat ghetempt visch si
En proeuet dat daer bi
Want als hitte es of cond
Ghewildich in hare ghewond
So vlien si in die diepe see
Om dat hem bede doet te wee
Als die lucht es niet ghenouch
Dan sijn si vet ende gans ghenouch

Porcus marinus dats maerswijn
Gherbbet ghespet dinct hi sijn
Na een swijn datmen siet gaen
Plinius doet ons v'staen
Dat somighe marswine sond' waen
Dorne vpten rigghe staen
Die swaer sijn gheuenimt
Ende d'men seer of es gepijnt
Die ghalle d' of dus seghet hi
Dat triacle d' ieghen si
Bi lime leuen si up ten gronde
En sine sijn niet van goed' sonde
Alsmen ons doet te v'stane
.P. graet vte en̄ .R. comt ane

Rana maris dats die see pruut
Plinius heeten ouer luut
Piscatrix. want hi vissche vaet
Alse alsment an hem v'staet
Ende hi es ghehorent d' hi mede
Den gront v'weert datmen die stede
Ghesien ne can als d' hi es
Die vissche die niet ne weten des
Ende niet ne penssen ome dien
Comen d' si die weringhe sien
So proeft hi dat hem es naest
D' hi hem seluen mede haest
Wi hoe menich in erdrike
Es bedroghen des gelike
Alsmen dat aertsche goet v'weert
D' men die siele bi veruoert
Dat niet dan liim es en̄ saut
D' wi strecket al die hant

Want al die werelt wilt toe
So comt die duvel men weet hoe
Ende haelt met ere corter lope
Sine prove vten hope
Want gewin dat volc also verblent
Dat niemen sijn verlies en kent

Rumbus es een visch oec mede
Een teelkijn vander zede
Groot ende starc van leden
Die met sire behendicheden
Hem so decket inden gront
Datmen niet en siet tier stont
Van hem els dan sine vinnen
Ende als hi bi hem mach bekinnen
In sine sprongen visschen comen
Heeft hi sine prove genomen
Dat hi stale ende lustich si
Mach men proeven wel hier bi
Want en es geen visch so trage
Sochtan vintmen in sine mage
Mugilus die seere es snel
Dus mart men sine scalcheit wel
Dius met den stuer doch van hem com
Hoor wi den stuer rumbus noemen

Raia dats der rochen name
Een lelic visch ende onbequame
Ende die te verdouwene es seer swaer
Ar. seghet over waer
Datse doet draghen die suden wint
Dmen deser vele vint
Sijn so ondiere ende onwaerd
Ende alsmer varie mede vaert
Dan sijn si lief ende diere
Ieghen ander vissche maniere
Scarp ghetant alse een saghe

Heeft die roche enen staert
Als een serpent achterwaert
Anden buuc staet hem die mont
Lelic ende onreine talre stont
Wel naer alse breet alse lanc
Neemt hi sinen anevanc

Salmo als liber rerum seghet
Es een visch die te sine pleghet
In groten starken varschen riviere
Si sijn van also sulker manieren
Dat si in staenden watre ne moghen
Niet langhe leven noch niet gedoghen
En swaer visch ist van goeder smake
Mi heeft ene sake
Dat hi saen verladen doet
Al es sine smake goet

Sturio dat es die stuere
Een visch ist die sine nature
Heeft in groten riviere
Ende niemen bi enigher maniere
Sult hi niet spisen dan die lucht
Staet es hi ende van groter vlucht
Na sine grote sijn ghemeene
Sine darmkine cleene
Sine levere es so soete
En scobmeuse bittre moete
Meter galle die hi an clevet
Dat hi tetene meest ane ghevet
En gat heeft hi staende vort
An sijn hovet ende ghenen mont
In suden winde wort hi vet
Met welke leven hi wel na bet
Dan hi ware in die riviere
Varsch ghesiette dats sine maniere
Voet hi bet dan visch ne gheen
Dan rechtet so es al in een
Sijn visch te houdene herde quaet
Want hi te hant achter gaet

Spongia als plinius seghet
Es een visch die te clevene pleghet
Anrotsen die indie see cleven
Ende biden lime leven
Men tresse of stallekine
Els ghewinnet mense met groter pine
Want sijs ghevoelen en houden hem vaste
Dese bringhen ons hare gaste
Niet om eten no om smake
Maer omme torbaerne
In andere sake

Squatina als plinius seghet
Es een visch die proieus pleghet
Die so hart heeft dat vel
Datmer mede poliert wel
Beede hout ende yvoor mede
So hart es het ieghen alle snede
Datment cume met enighen stale
Niet en can verwinnen walle

Salpa seghet plinius mede
Es een visch van vremder sede
Want nemmermeer ne cant ghedieden
Datmen den visch mach ghesieden
In enich water met ende vier
Men moetene dats sine maniere
Eer sere blouwen ende slaen
Bi desen vissche machmen verstaen
Dien sondare dien langhe stonde
Volghet der dorpliker sonde
Ende men niet gheverken mach
Met ghenen prediken sonder slach
Van siecheden iob van plaghen
So sietmen in sonighen daghen
Dat hi hem bekeert an sinen danc
En wort behouden met bedwanc

Sepia seghet plinius mee
Dat es een visch in die zee
Hye ende siuwe dats menighe cont
Vloten te samen talre stont
Wort ghewont in enigher doene
Die siuwe met eniger harpoene
So staet haer die hie te staden
Maer wort die hie vladen
Die siuwe gaet seuwe ende outvliet
Ende en dankets hem weder niet
Wordsi bede oec te samen
Ghewaer enigher mestamen
So spuwen si vte een atrement
Ende maken so donker omtrent
Datsi outvlien alst ware nacht
Dat atrement heuet sulke cracht
Doetment in ene lampte claer
Ende outsteict in ene wieke daer
Wat sore omtrent es alsict hore
Scint al swart ghelijc den more
Emmer sijn si in die see
In ghenote te samen twee

Scaurus es een visch van maniere
Die men vint in riuieren
Ende es ghenoeghelike spise
Ambrosius seghet die wise
Dat hi vriesschet ghelijc den stiere
Jeghen alre visschen maniere
Dese was in vanten lande gesocht
Ende te romen in tyber brocht
So datter vele sijn al daer
Ysidorus spreict ouer waer
Dat hi sere quaet es te vane
Mutsiet hi hem te begane
Ist in corven ist in netten
Hi crumpt achter waert vte lette
Ende elc ne beghenet andren niet
Dinne in die lette siet
Dort visschen name vort in D.
Want in .S. vindijs nemmee

Torpedo als ons plinius seghet
Es een visch die in modre leget
Ende wat visschen die swemmen wille
Dor hi leghet in den gronde stille
Verliest sine macht ende wert traghe
Ende dan vaet hi inder laghe
Maer voert sine leuere verre
Om liede mede te maken erre
Ja hi es van so groter machte
Wie soue noopt met ener stachte
Sine aerme ende sine lede
Slapen ende vertraghen dermede
Comen sine voete oec an sijn vel
Hi wort al mat al ware hi snel
Sine lucht van sine line
Swaert bede manne ende wive
Plinius ende ysidorus mede
Spreken dit ouer waerhede

Trelinus als plinius seghet
Es een visch die te sine pleghet
Lens alse voete lanc mit ghemicke
Sochtanne so es hi .v. voete dicke
Sin smake ende wonder es dit
Somers ist swart ende wintes ist wit
Plinius spreict in sine tale
Al lasghe ghont in sine walle
Souken het vlotet gelike houte
Heuet men ghecubet met soute
Ende sic van desen visshe doet
Ende ment in dat water doet

Tymallus spreict ysidorus
Es een visschelkijn heet aldus
Om dat sine roke es so claer betame
Dies heuet vander bloeme die name
Want timus dats ene bloeme
Dese visch die ic v nome
Heuet in watre sinen ganc
Van varsschen ende van soute gemanc
Ende es scone ende van soeter smake
Dus dinke mi bi deser sake
Dat het die spiering mach wesen
Gaet vte v cont na desen

Typera dat es bekent
Heet vp lant een serpent
Ende in die see ist een visch mede
Van quaden doene van quader sede
Niet groot sone es het dies ghelouet
Bouen den oghen vp sijn houet
Staet hem een been alst ware .i. ore
Staerc ende vreselic alsic hore
Want wien so het dermede wont
Hi es ghevenimt ter stont
Maer alsdit die visschers vaen
Doen si hem af dat houet slaen
Ende dat ander es goede spise
Ende nutteliic in alre wise
Die boec van visschen neemt hir ende
Die selue visschen die ic kende
Ende die ic vant in den latine
Heb ic gedicht met mire pine
Vort suldi horen den .vi. boec
Dar ic v inden ondersoec
Van serpenten bediedel al
Meer ic v spreke van elken al
Sine nature groot ende clene
Sal ic oec spreken int ghemeene

Aristotiles die seghet
Dat ghene serpent te hebbene plegh
Hedeen ne w dat sijn caet
Nater visschen maniere gaet
Hare tonghe swart lanc ende gesplete
Hem leghet tlijfte wil hi weten
Recht na den hale inder maniere
Ghescepen alles ene niere
Twee serpente hebben alle
Vp die leuer die ghalle

Den cleenen dats haer plegen
Es soe vp enen daer in geleghe
Oec wet wederslieude tserpent
Ist datment maket bleent
Eist dat men hem den staert afslaet
Hi waest hem alse die tijt vort gaet
·xxx· ribben heuet tserpent
En daer si noten dits bekent
So vaste cleuen si te samen
Alst een ware der ·ii· houede vut came
Vleesch ende gars eten si ghemeene
Lutel drinken si ende cleene
Vin hebben si lief ende daer mede
Waetmeuse te menegher stede
Sine pissen groot no cleene
Want sine hebben blase negheene
Der suchten si vter maten clene
Sa dat si groot sijn al ghemeene
Plinius die maect ons cont
Als dat serpent enen man wont
Dat daer ende selue wricht den man
Want in hare het niet gedurẽ can
En moet steruẽ daer na saen
Ele serpent ne mach vlaen
Altoes waer ene man te same
Sonder salmandra bi namen
Plinius spricht dat van der galle
Dat venijn comt van hem allen
Des winter tijts crupen si gemeene
In aerden in bomen ende in steene
Meerten lentijn comen si vort
In hierlant alsment ouer wareit hort
Ne mach altoes gheen serpent sijn
So niet dat draghen mach venijn
Ja versche aerde virtuut hier
Weetmeuse vp een ghevenijnt dier
Weder dat es clene so groot
Het blijft vp die stede doot
Dies leset men dat wilen geschiede

Tusschen dinghelsche
Ende scotsche liede
Ene warringhe om ·i· heilant
Die hiersche eesscheden te hant
Daer men serpente in dat lant brochte
Waerd dat sulc dier der leuẽ mochte
So soude dat lant der scotten wesen
En storuẽ si het bleue hẽ bi desẽ
Men deet ende wormen storuen
Dus hebben die hiersche
Tlant verworuen·
Ysidorus seghet diet weet
Ende iacob dat serpente sijn heet
Ende hebbẽ cleene ghewont
Nachts ende als die tijt es cout
Oner wet spricht men dat tserpent vliet
Daer den mensche naket siet
Ambrosius seit ouer waerheit ...
Dat des menschẽ nuchterẽ spu
Die serpente steruẽ doet
Dus draghet elc des anders doot
Siet dat serpent hẽ in die noot
Alt lijf werpt het vorden slach
Op dat thouet ondraghen mach
Es hem thouet gesont bleuẽ
So behout het wel sijn leuen
Als het wille vp water sijn
Spuwet vte sijn venijn
Als vte comt so neemt het weder
Sijn venijn daert leide neder
Verliest het sijn venijn oec mede
Het doot hem seluẽ vp die stede
Langhe mach leuẽ dat serpent
Want alst hem verhoudet kent
Vastet ende wort magher dan
So rumet sijn vel dat heuet an
Dan crupet dor een nauwe gat
Dat het of mach stropen dat
Ende vernuwet sine ioghet

Hier toe helpt hem des venekels crud
Ende als hem die sieue gaet vte
Vrijuet toghen andie rute
Soe de wilc es hem quaet
Want soe serpente verslaet
Hier ent die talle int ghemeene
Hort van elkẽ vort allene
Gescrift in ·a· der na in ·b·
Na die ordine vanden ·a· b· c·

Aspis es een serpent gedaen
Ghelu blaeu heb ic verstaen
Adient bijt es met ter doot gemeene
Maer met bendicheit niet cleene
Beleesment so ende besaet
Dat sijn venijn niet ne scaet
Ende men mach vanghẽ niet gemake
Dats om wonderlike sake
Want men hem vten houede tret
Enen steen dier ende goet
Maer nu es ene nature in desen
Dat seit scalces int belesen
Want alst den touerare verstaet
Die met sulken arte vaert
So steket in teen ore den staert
Ende wijpet tander neder waert
Leghen daerde ende stopt sijn hore
Also dat niet en mach oren
Solinus bescriuen heuet
Dat elc met sijnẽ ghenote leuet
Want alsmen slaet dat een te doot
Dander heuet den rouwe so groot
Dat het na volcht den mordenare

Hine stonde nemmer in sulkẽ scare
En salne willen anevaerden
Daer ne laet door vierse gheene van zwaerde
Maer cant hem oec ontnemẽ niet
Hine si venreet of hine ontvliet
En sal hem hemmi nemẽ cleuen
Van enen aspis es bescreuen
Dat in egipten wilen een man
Een vor sine tafle voeden began
So dat niemen dede onlochte
Ten lesten dat twee ionge brochte
Ende een sijn ionc dat tode ghind
Een van ghoens gods mans kind
Als die moeder om tetene quã
Vinde soe die mesdaet vernam
Goede soe ere ome har kint ontwee
En soene cam weder nemmermee
Na manieren van ener swine
Ghaghen vte die tande sine

Ausibena als wijt horen
Dat heuet staende ·i· houet vore
Ende een ander inden staert
Su lopet hare iw dare waert
Wandende na paeldinx wise
Bede die houede vutten spise
Bede strindsi ende vechten
Plinius hort berechten
Dat het hem ceerst na winter toghe
Want het conde best gedoghet
Vorden kockuut comt hier dats iw

Sine oghen sijn als dat vier claer
Sine vanter nemmeer in .a.
Nv hort vanden .b. hier na

Basiliscus in latijn
Dats in dietsche een cueninxkin
Hets coninc bouen allen venine
Dese aerdsche plaghe plegh te sine
Als voets lanc ghespeckelt wit
Vp sijn houet heuet dit
Spekelkine inder ghebaer
Als oft ene crone ware
Alle serpente sijn vor hem doot
Want hetse metten ademe doot
Met vp siene doot den man
Wien so andre eerst ghesien can
Hi bliuet doot so hoe dat si
Dus scriuet ons iacob van vitri
Plinius doet oec te verstaen
Niet allene ne maghet verslaen
Den menschen maer al dat leuet
Ja claut daert sine wone in heuet
Dat venijnt oec vut en vut
Het verderuet bome ende cruut
Ende al dat wast groot ende clene
Het scueret met sinen ademe stene
Ende venijnt die lucht oec mede
Vliechet een voghel der ter stede
Hine mach niet min verdinghen
Dan hem die vedren besinghen
Sijn wispelen alle serpente ontsien
Ende der lucht vernemen si vlien
Allene die wesele die verwinnet
Want alsmen in dat lant bekinnet
In wat hole dat si wonen
Comen die liede mettien ghonen
Met ruten al omme behanghen
Ende laetse inden hole ganghen
Der bitse doot ter stede
Ende danne moet si steruen mede
Al nochtan al es hi doot
Hem bliuet macht nochtan so groot
Wiso men bestruct ene maliere
Met puluere van sire maniere
Niet gheneinins en comter inne
Noch selues spinne an die spinne
In grieken als wi horen spreken
Es een monster der mede bestrichen
Men seghet en es gheen huus mede
Ester een stic van sinen lede
Die serpente en vlien dane
Men doet mede te verstane
Datmen met sinen puluer bestruct
Seluer ende het goud dan blict
Vlieghende vinimeuse somme mede
Dien god niet laet vte haer stede
Verre varen om dese saken
Datsi alle niet woeste en maken
Van andren basilise ic wane
Vintmen inden boec van der hane
Diet weten wille lese hier vore
Der mach hi die maniere horen

Boa dat es een serpent
In calabren eist bekent
Also als solinus seghet
Dat harde groot te wassen pleghet
Daer eerste dat es sijn doen
Dat het sughet buffele en coen
Ende wert van haren melc so vet
Dat het wasset vele te bet
Ende wort so vter mate groot
Dat niemen dar bestaen ter noot
So dat het verwoest die lande
Van creature menichrande
Van ene serpente ghewassen dus
Scriuet ons iheronimus
Dat die goede sente hilarion
Dede enen hoep houts vp clemme doen
Bi gods macht sonder ander manieren
Ende verbarnen se met viere
Om dat si hem die liede baden
Dier mede waren verladen
Plinius scriuet al bloot
Datmen dit vint also groot
Een helighe geeste scriuet mede
Dat si verswelghen in somighe stede
Enen hert of ene coe
Met enen swelghene daer toe
Dusteen serpent wast als ic gome
Dat wilen regulus van rome
In affrike slouch te doot
Dat was so vter mate groot
Dat .C. voete en .xx. mede
Lanc was scriuet die warhede
Men brochte te rome sijn vel
Ende sine rebben also wel
Te siene tor wonderlichede
Theluc alsmen winnet ene stede
Moeste men dat dier bestaen
Eer datment mochte verslaen

Berus dat es een serpent
Experimentator die bekent
Dat het met wispelne die lampreide
Vten watre loct vp der heide
Ende het danne met hi noot
Ende dit es wonder alte groot
Ende dicken ist also gedaen
Eer die lampreide conde ontgaen
Dats wort ghenaken vp tlant
Jn dese redene so ist becant
Seghet dit waer ende solin
Dat die lampreide draghet venijn
Nemmeer weten namen in .b.
Hort serpente namen in .c.

Cornute dat sijn serpente
Seghet solinus in oriente
Om dat si horne draghen
Daer si mede steken ende iaghen
Nochtan hebben si ander venijn
Die liede of steruen of der moet sijn
Triacle toe sal hi ghenesen
Van hem esset dat wi lesen
Dat god desen liet verbiten
In egipten dien heremite

Camaleon als ysidorus seghet
Es een serpent dat te leuene pleghet

Bider lucht al sonder eten
Ghescepen es het alse wijt weten
Sa die lacerte met voeten .iiij.
Scarp ghedauwet ende sulcdertiere
Lanc ghestart tween ende smal
Vmbreghende na den kemel al
Semmermeer no luket oghen
Sijn vel dat mach vele doghen
Sijn buuc ne heuet altoes niet in
Vraech alse die slecke meer no min
Bloets heuet hi vtermate clene
Sonder in die herte allene
Dies es bloet in sine moet
Want die coenheit leghet mit bloet
Sine varwe cant verkeren
Alse ons wise meesters leren
Dat het al sulke varwe ontfaet
Alst ghedaen es daert bi gaet
Het leert hem den rauen sliten
Maer sal hi iet van hem onbiten
Hi moet steruen sonder dat
Hine hebbe een lauer blat
Wintertijt woent het in daerde
Ten lentijne gaet sine vaerde
In asia alse wi lesen
Vinten vele diere van desen

Cerastes alse solinus seghet
Es een serpent datte hebben pleghet
Achte horne alse die weder
Het dect hem inden sande neder
Sonder sine horne allene

So comme voghele groot ende cleene
Ende wanen daer up vrucht gaen
So wort si verbeten saen
Het crupt na lampreiden maniere
Die horne hij of die sijn diere
Men maecter of te messen echte
Die comen ter tafle vor al gherechte
Ende bringt men enich venijn daer ouer
So wort die hecht sweetende daer

Celidrus dats een serpent
Ysidorus seghet dies bekent
Dat sijn venijn es so quaet
Dat het claut daert ouer gaet
Roken doet in der manieren
Alsof het waer van viere
In water leuet ende up tlant
Hier comt van .d. na al te hant

Dypsas spreict iacob van vitri
Ende solinus die meester vri
Es so dun cleene serpent
Datment cume met siene kent
Alsment tart men cant ghesien
Ende een wort ghevenijnt met dien
Solinus die seghet al bloot
Dien bijt hi bluft van derste doot
Experimentator die scriuet
Van hem die hi of doot bliuet
Datmen niene can ghescouwen

In sijn austijn teken van rouwe

Draco seghet iacob ende austijn
Dat onder alle diere die sijn
Dalre meeste es dies ghelouet
Enen cam heuet hi up sijn hoeft
Na sire grote es cleene sijn mont
Venijn nit hi talre stont
Wien so hi metten staerte bint
Hi es doot ne twiuels niet een twint
Die olifant en machs ontgaen
Mach hine binden staerte beuaen
In steenrotsen in du wiere
Es sijn wesen na sire maniere
Want sine nature es dor heet
Ende oec in dat lant dermenne weet
Es grote hitte vander sonne
Wat wine selden ghewezen connen
17 Den rechten drake dat marke wel
Dan ontwiert dien tor babel
Dat woeste babilonie heet
Dat sijn si so groot alsment weet
Meere dan .xx. cubitus
Haer weyen wi lesen dus
Veruaert die liede die dat horen
Haer up sien doet te liede verdoren
So dat snelc heuet die viese so groet
Dat hi van up siene bliuet doot
Alst hond sijn wilmen weten
Leuen si langhe sonder eten
Andustim seghet sonder lieghen

Datsi somwile in die lucht vlieghen
Ende haer vloghen sijn een deel fel
Alsmen an vledermusen siet wel
Ende der hi eue maect sine vlucht
Ontremt hi altemale die lucht
In sijn hoeuet draghet hi ouer een
Dragancia den dieren steen
Maer hine es altoes niet so goet
Ende si ofmen hem leuende vut doet
Sine tonghe ende sine galle
In wine ghesoden met alle
Ende der mede bestriken dan
Sine lede ist wijf ist man
Dien die dieuele in cubi
Quellen si maken se vri
Aldus mach hi ghevanghen wesen
Tachoe eersten moet menne belesen
Dat hi niet ne si van selre were
So slaetmen vor hem die tamboere
Dan waent hi hore den donre slach
Want ne ghenen eer sterue mach
Van donre ende van blexeme mede
Dus veruaert men der ter stede
So bint hem dan der up een man
Ende doet hem heme draghen dan
Der hi willen in verren lande
Maer daer af comt hem dicke scande
Want gheraect si ter wider zee
Ende hi danne mach vlieghen mee
So est met hem ghewrkent saen
Dee can menne anders sins wel vaen
Men neme een calf ende doet hem wale
Sine darmen vut altemale
Ende doet meba rens kalxs dan vul
So comt die grote beeste dul
Al daert staet onderset met staue
Ende slindet gheheel binden kaken
Alst kalc in sinen buuc leghet
Vint ghont kalc alse het pleghet

Ende dan wort drunkende die drake
Ende thele verhit bi sulker sake
So dat hi binnen so ontstreect
Dat hem therte binnen breect

Dracontopes es een serpent
Als adelinus wel bekent
Staerc ende groot ende sonder wac
In tanschijn alst die magh gedac
Maer neder waert gelijc den drake
Twanen dies in ware sake
Dat serpent was aldus gedaen
Daer die duvel mede hadde bestaen
Onser eerster moeder yeuen
Als wi lesen noch in brieuen
Want beda seghet sonder waen
Dat dat serpent was gedaen
In aensichten gelijc der maghet
Ende hadde die vrouwe also belaghet
Dat soe niet dan tanschijn ne sach
Want tander lijf bedect lach
Met loueren ende met risen mede
Ende die viant sprac der stede
Uten serpente ende looch
Also dat hise bedrooch
Noch hebben wi alle der of wee
Hie gaet ute D ende volghet E.

Emorrois seghet solijn
Es een serpent ende sijn venijn
Heuet sulke cracht so wien dat slaet
Dat hem al sijn bloet ontgaet
So dats hem niet een tirbuut ne bliuet
Ende dan es saen die mensche ontlijft
Want ders ghen steruen nemmermee
In vindic name nemmee in E.

Iaculum seghet solijn
Es een cleine serpentkijn
Ende vlieghet alse of een quarreel dane
Ende der of heuet die name
Dese lusschet in die bome
Ende marken ende gomen
Wien dat si venine moghe
Ende comen onnoselijc gheloghe

Ipnale dats een serpent
Solinus seghet ons dict bekent
Dat es van aspis geslachte
Dit serpent doet steruen sachte
Wien so het bijt der ghene ontgae
Hine moet in slape vallen saen
Noch roepen sterken no trecken
Machene nemmermee gewecken
Dat hi ontwake der na
Dustanich hadde cleopatra
Die tiden dat augustus verwan
Anthonise haren man
Die hem doodde met venine
Want hi vrouwe was ende sine
Si leidene in ene graue diere
Ende nam serpente van deser maniere
Ende settese hare borste an
Ende ghinc ligghen bi haren man
Ende nam slapende haer leuen
Dus heuet die romsche istorie bescreuen

Idrus seghet ysidorus
Es in egipten in nilus
Ende heuet scarpe dorne vele
Het gaet in cocodrillus kele
Daer hi leghet ende slaept
Ende metter kele wide gaept
Maer eerst heuet hem besleghen
Met moderen dat es sijn pleghen
Om dat sochte wesen sal
Die grote viant slindet al
Ende alsdan in die daerme leghet
So toghet den aert dies het pleghet
Ende steect hem die darme dure
So steruet dander in corter vre
Ende het cruupt vte dame beneder
Die lieden swellen in allen leden
Die het ontcremt met venine
Hoe nes es daer of medicine
Sijn leuer es goet alst wijt wete
Leghen der serpente beten

Iros wandert inden broec
Seit ons kyrannidarum boec
Ende es een serpent alsmen seghet
Dat bouen watre te vechtene pleghet
Enen steen so draghet binnen
Ment onnne vlaet wilment winnen
Lof so beweect dat het spuwet
Met worden ment oec so beduwet
Ende metter name mede van gode
Dat hetten spuwet al doet het node
Meester aelbrecht sprect ouer een
Dat hi selue proeuede den steen
Als hi seghet an een wijf
Die vulwaters hadde tlijf
Hi gordene an haren lichame
Doe si hadde die mescame
Ende drie vinghere alle daghe
Sanc hare lichame sonder saghe
Onder ende twater was gedaen
Ende haren lichame ghenouch gesmaect
Leghen venine ende teghen quade oghe
Can hi sine cracht wel toghen
Ende dits te ghelouene wel
I. gaet ute ende hier comt L.

Lacerta es een cleine serpent
Datmen in vele landen kent
Vier voete heuet alse wi weten
Ende sine tonghe ontwee gesplete
Sijn venijn es niet so swaer
Als menich wanen weit ouer waer
Cleene ionchine si draghen
Somen bocken hortmen ghewaghe

Datse die moeder alle verslaet
Bote enen dat haer ontgaet
Dat wrect up vader ende up moeder
Na suster ende broeder
In India vintmense hoec gewassen
Die .xxiiij. voete draghen
Van ghedanen stene ende claer
Hort vort van .S. hier naer

Natrix dat es een serpent
Alsict lucas ende ysidorus kent
Datmet venijne maect onreine
Putte beken ende fonteine
Daert in lussche ende leghet
Des anders gheen serpent ne pleghet

Nadera dats een serpent
Datmen in duutschen lande bekent
Men vintse bede cleene ende groot
Sin venijn dat es die doot
Men heuet triakele teghen
Stone vel si te hebbene plegen
Haer blasen es snel van mogentheden
Men neme een wede vanscheseneden
Ende leiet dan adre blasen der an
So sal vul bladeren risen dan
Si cent oec een swaert stone ende clare
Ende laetse daer up blasen daer
Dat zwaert ouerwert alte gadere

Dit es de macht vander nadre
Wort een man inden voet gebeten
Tfenijn loopt up waert alst wert weten
Ende omtrent des menschen leden
Ende comter ter herten mede
So vallet die mensche neder doot
Dat doet sine hitte groot
Die hi es of ghebeten wert
Manghe hem houet neder wert
So moet tfenijn inden voet bliuen
Want sine nature wil climen
Ende men sal die bete uut sniden
So ghenecst men in corten tiden
Die selcer gaen wille ende wesen
In steden dmen onsiet van dese
Wrive sine blote lede
Met assene ende met rute mede
So sulne dese wormen vlien
Nu suldi namen in .P. besien

Pister sprict iacob van vitri
Ende solinus die mee seit vri
Es een serpent dat talre stonde
Gapende gaet mette monde
Ende vter kele gaet hem wroc
So wie dat dit wonter oec bijt
Die swellet ende dreint inder gebare
Al of hi vul waters ware
Hi moet also bliuen doot
Hine hebbe triakele ter noot

Pauras als ons den verstaen
Ysidorus ende lucaen
Es een serpent datsine vaert
Ende sinen ganc ieuer achterwert
Dat es die nature sijn
Vreselic seere es sijn venijn
Van .P. ne vindic nemmee wort
Hier comt in .R. een serpent vort

Rutela dat es een serpent
Datmen vint in orient
Alse te wetene doet
Dat mutelijc es ende sere goet
Want hi doet ons dat verstaen
Dat apotecarise vaen
Ende houdent in haer apoteke
Met cunde die si der toe reken
Maken si van hem specie diere
Nuttelic van menegher maniere
Semmeer sone vindic des
Hort vort serpente in .S.

Salamandra es ene maniere
Van serpenten die inder viere
Leuet daer het inne gaet
Ja dat oec vier mede verslaet
Plinius iacob ende adelin
Alre ende solin
Seggen ende doen verstaen
Dat ya die laterte es gedaen
Ysidorus sprect sine maniere
Gaet vor alle ghevenijnde diere
Plinius sprect men siets niet
Sonder alst sere te reine pliet
Sin spu dats vtermaten quaet
Ist dattet een mensche in gaet
Hem ontuallet al sijn haer
Up bome clemmet ende daer
Venijnt dapple so wiet of bijt
Dat hi steruet in corter tijt
Vallet int water hiet es venijn doot
Diere af nut cleine af groot
Men vint ene andere maniere
Van salmandre die leuen in viere
Si hebben wulle ofte haer
Dmen ofseghet ouer waer
Gordel ende cleder maect
Die nemmermee gheen brant genaect
Men seghet vanden paues alexandre
Dat hi van ere salamandre
Hadde een cleet alst leliic was
Warpment int vier ende alsict las
So caemt vte stone ende claer
Broeder aelbrecht seghet ouer war
Dat hi der of een gordel sach
Ende dat vor hem int vier lach
Alst glocide so dedement uut
Ongehscaedt haer ende huut
Solinus die seghet der toe
Salamandre ne heuet ye no huwe
Alle draghen si alst wi kenne
Si hebben eyere gelijc hennen

Stellio sprict
Ysidorus

Es bedi ghehetē dus
Hets van hude ende van hare
Ghelijc alst ghesteriet ware
So waer dat scorpioen dat siet
Hets vernaert ende het vliet
Sijn venijn es van fellen doene
Dat vleesch vand' scorpioene
Ghewrivē ende daer up ghebonde
Ghenesēt in corten stonden
Stellio ghedronken in wine
Ende ghedweghen d'mede anschine
Doet die lelike sprote afgaen
Alsoms meesters doen verstaen

Scaura draghet oec venijn
Jacob seghet ende Solijn
Alst out es dat het wort blent
Ende alst sine baute kent
Soect enen wech d'een gat staet
Dat tenesten ene gaet
D'staet voren en' liet
Al die sonne risens pliet
Ende ontwet eer iet lanc
Sijn sien ander sonne op ganc
Menschē al bestu worden blent
Kerdijn herte in orient
D'die vrake sonne risent
Al bestu leec du ibis gewiset
Du sout van hem ontfaen dijn lecht
Die menenē ne doet onrecht

Situla draghz venijn
Alsoms iacob ende Solijn
Een serpentijn bore swoot
Wien steect hi bluuet van dorste doot
Hets traghr dan me vint iet el
Maer het heuet so scone .i. vel
Dat het die liede doet stille stae
Diet sien so scone sond' waen
Dus houdt staende met sire gedane
Diet niet v'uolghē mach niet gane
So heet ist dat het te wintre wel
Alst somer ware of doet sijn vel
Wien soet steect hine cant v'winnē
Hine v'darnet van dorochtē binnē

Syrene sijn serpente mede
Van vtermate scoene snelhede
Experimentator die onbiut
Datmense in arabia vint
Ende sijn snelre danne pde
Some vlieghen si haer vaerde
Haer venijn heuet macht so swoot
Dat eer mens ghevoelt es me doot

Scorpio dats een serpent
Solinus scriuet diet bekent
Dat het in tanschijn sond' waen
Soetelike scere es ghedaen
Ende heuet eue cnopte staert
Die scere scarp es achterwaert
Dies ghevenint talre stont

Ende comtene alle me wont
In tallen tiden poghet ende pint
Hoe het den menshe ghevenint
Wien meent het dit scorpioen
Dan dien ortale dien sijn doen
Also ghesect heuet dat hi poghz
Hoe hi dat scoeuste bute toghet
Met sprekene met scone gelate
Maer als een gaet danne sine strate
Steect hi die tonghe vut na de ma
En visiert hoe hi ... can
Bede scemelle ende scade
Met sinen ghevenijnde rade
Die ghevenijnt es met scorpioēs slaghe
Leuet tote anderen derden daghe
Psilli sijn crande liede
Die om ghewin en om miede
Venijn suughen vten wonden
Dese bruchten in allen stonde
In ytalen van beiach
Menich dier d'venijn in lach
Doe bruchten si scorpioene int lant
Maer si storuen alte hant
Noch heuet men scorpioene gesien
Die menen te scadene plien
De menshe die van scorpioene
Ghequetst es niemanshen doene
Sijn asschen drinke dan in wine
Hi ghenesēt vanden venine
Scorpio aerde thetene pleghz
Alsoms experimentator seghet
Ist datmē in olien v'smort
Smeert men dan t'sonne vort
Ende mer up ghiet aisijn dan
Het ghenesēt en loest vort an
Van .S. ne vindic nemmee
Nv hort vort namen in .T.

Tortuca es der tortuwē name
Een lelic dier ende onbecame
En es onder serpente ghetelt
Om dat soe crupt achter velt
En leghet tusschē .ij. starke scilde
Die haer gaf nature milde
Niemen qualike mach tor slae
Haer houet es na die padde gedae
Ghestaert es soe na dat scorpioē
Eyer leghet si alse hemē doen
Ende die niet ghesout sijn
Leuende es soe sonder venijn
Moet als ambrosius seghet
Die thart d'haer lendine leghz
Of haer wort ghepint
Want hi bluuet ghevenijnt

Taraus dat es een serpent
Alsoms plinius bekent
Van ghesclachte van scorpioene
En vlieghet na sinē doene
Want dien het steect hi es emmer doot
Hine hebbe triakle ter noot

Ende d'twe ander medicine
In ytalen pleghet te sine
Sonder venijn sijn si bekent
Die quade sijn in orient
Die moghen leuen sond' saghe
Sond' eten .xx. daghe
Men sal doot slaen dat tarant
Ende latent in olie weten thant
Die olie die es medicine
Vray ende goed van dien venine

Tyrus dat serpent hort lien
Es omtrent ydume in iuudie
.vi. voete of .vii. lanc ghemeene
Achter groot ende voren cleene
Scarp es sijn staert cleene en niet cranc
Omtrent ere palmen lanc
Swelc den paeldinc crupet wel
Ende hets vtermaten snel
Viere spronghe so caut ghene
En altoes heuet thouet up gheheue
En doet anders nieme andaet
En si datment swarlike bestaet
Vp den ric heuet .iii. rode stricke
Die met ommetstepe sijn ontsteke
Die doen roten dat vleesch vandese
En mitten als wijt lesen
Beter in dranke ende in haten
Want hets her goet toe vtermate

Tyrus spreict
Iacob va vitri

En liber rerum oec daer bi
Es een serpent heet also
Omtrent tlant van iericho
Ende oec omtrent die iordane
Elsue pleghet te bestane
Voghle ende oec haer eyer mede
Want die vtheret telke stede
Dit vleesch hier of es datmen bringh
Ende met andren specie ghemingh
Men triacle of maect
Dit doet dat al venijn slaect
Sulke segghen dat dit dier
Fel was ende seer onghehier
Allen lieden en pijnlic sere
Vor die passie van onsen here
So datmen een dat fellesten vinc
Doe ihc anden cruce hinc
En singhent hem ter siden
Vort waert meer in allen tiden
Metter cracht van ihc bloede
Nuttem ons ghont venijn te goede
Triacle seghet men medicine
Teghen allehande venine
Souder iegghen tyrus venijn
Dat tyrum heet in latijn
Sijn vel doet af na sine sede
Ende v'nueghet hem d'mede

Tyliatus als liber reru seghet
Es een worm die te sine pleg
In menschen lande omtrent
En als wast wort een serpent
Lentworm heetment als ic kende
Want dat hi wast vter lende

Ende vtheert den boem met allen
Binnen so dat hi moet vallen
Dit serpent wort seer groot
Ende doet alsmen seghet grote noot
Beesten beesten enten man
So waert comen mach d'an
Van .t. ne spielne nemmeer iu
Voort hort een serpent in v

Vipera seghet iacob van vitri
Ende ysidorus dat si
Een serpent van d'nature
Als noten sal dese creature
Die so gaept van grot' hitte
Ende die hie die an siet ditte
Steect hem thouet inden monde
Ende so bitet of tier stonde
En ontfaet ionghe d'mede
En als si comen ter ripede
So scueren si ter moeder siden
En come vut in corten tiden
Dus hande so vintmen indesen
En haer bete es sonder ghenese
Haer maderen sijn goet en fijn
Teghen serpente venijn
Doet ons plinius te wetene wel
Experimentator seghet haer vel
Dat soete saisoene of doet
Es tanden enten oghen goet

Ghesoden in goeden wijn
Haer smare maect donk' oghen fijn
Twi dat si dat si die moed' v'sliten
Spreict plinius in sine viten
Hi spreict dus in sine talle
Vipera draechter .xx. te malle
Ende werpt waer een daghes te sam
So dat hun dandre v'gramen
Die binder moeder sijn besloten
En storen met haren woten
D' moed' ontbree die siden
En come vut in corte tiden
Luttel serpente vintme so fel
Nochtan nes sochte men weet wel
Iegen die sulue ghene hie
Dit wed' seit sente basilis mie
Want als soe es ouer emde side
Hi wispelt na haer en es blide
Als hise beuoelt bi hem sijn
Dan spuwet hi vte sijn venijn
En ontfaet met groter minne
Sine liue vernootinne
Onsallich corp gi in iaert
Scaemdi datm heues onw't
Sond' redene dijn wijf
Leer an dit felle dier keytijf
Dat sijn venijn van hem spuwet
Als sijn ghenoot v'nulh
Laet varen dine felheit quaet
En lef sonder beraet
Hoeuesscelike met bliden sine
En tele hi weder dine minne
Hier ent der serpente boec
Hadder ien ondersoec
Meer ghevonde ic had ghescreue
Nu sal ic v die redene ghene
Vande worm groot cleene
Ende theersten spreke int ghemeene
leert dine delide

Alle wormen hier ghemene
Sonder voete hebben bloets clene
Sine sijn ghenen van andren dieren
Maer sap hebben si in hare manieren
Ghelijc oft ware ouer bloet
Wormen oec die sijn ghevoet
Hebben niet dan sap allene

Vele worme sonder waen
Vintmen die metten somer bestaen
Ende metten somer nemen ende
Als hem die sonne mennes ghehende
Some worme die crupen
Ende some worme die in bomen slupen
Die vlieghen ende laten hare saet
In loueren alst coude ane gaet
Ende alle die dan comen metter sonnen
So sietmen datsi wassen connen
Wormen die meest hebben van viere
Vlieghen best dats hare maniere
Ende sijn ghevarwet als pellekijn
Die ghone die vander lucht meest sijn
Lopen snelleke hare vaerden
Die meest waters hebben ende aerden
Die sijn traech in crupen in gane
Dus doen ons meesters te verstane
Dits wormen nature ghemene
Hort van elken vort allene
Eerst van . a . ende dan . van . b
Na letteren vanden . a . b . c .

Apes dat es in dietsche die bie
Seinte ambrosis seghet dus mie
Ende basilius die grote
Dat dit sijn worme sonder ghenote
Sine noten noch sine riden
Ende wonen te samen talle tiden
Hare vrouwe leesi tere stede
Ende eten alle te samen mede
Volc ende ghewin groot ende clene
Dat es talre stont ghemeene
Hare maghedom hare reinichede
Es al ghemeene hem allen mede
Si winnen vrucht ende brenghen
Sonder noten ende minghen
An hem pleghet ghene luxurie tsine
Dies winnen si vrucht sonder pine
Nochtan wort ghesclachte groot
Si nemen conninghe in hare ghenoot
Ende alle grader so sijn si
Onder haren coninc vri
Want si heeren ende minnen
Al dien si haren heere kinnen
Ende bi haren wille ghesat
Up hem ne doen si ghene onwet
Ende dit nes te wonderne niet . i . twit
Wantse die co . weder wint
Ende es hem sochte sonder waen
Ende si bliven hem onderdaen
Hier omme sones sonder lieghen
Onder alle worme die vlieghen
Meer te wonderne dan an bien
Men mach hem honech gaderen sien
Dat bouen allen soeten es soete
Ende te menegher mesquame boete
Si maken wasende raten
Menighen mensche te baten
Si hebben raet vorghet ende hitoghen
Dat si hem beraden moghen
Ende sine sijn niewer fel
Van maniere noch sochte wel

Ende dats een wonderlic ensien
Winters en mach meer ghesien
Ende des somers alsmen winne mach
Ne sijn daer gheen ledich den dach
Hets worem dat gheir vrucht ne deert
Ende alsi bi hem heuet verheert
Die bloemen doen si dan spien
Wet of waer hem goet mach gescien
Sijn si in vreind stede bi nachte
So sijn si in groter wachte
Hoe hare vederen niet ne werden nat
Ende vulle up wt den buuc tor dat
Hare coninc deelt hem in drien
Men macher coninghe ende here lien
Ende middele die de ionghe berechte
Ende andre ghelijc rechte dienst knechte
In elken buuc es eninc een ise
Ende die es stoerne emmermee
Ende also groot als . ij . bien
Die vederen sijn cort an dien
Een deel ogher . op die been
Vor sijn houet al in een
Ghelijc alst ware crone
Bouen den andren seere scone
Ende oec seghen meesters wale
Dat hi es al sonder strale
Sine oecheit dats sine weere
Natuere ontseghet hem den spere
Om dat prinsen van erdrike
Exemple nemen an dese ghelike
Dits deerste ordine vander bien
Dandre diemen der mach sien
Die sijn tanghe starp ende snel
Ende berechten die bedarue wel
Maer sine doen lude no stille
Anders dan die meesters willen
Onder dese sijn andre bien
Die scalkelike te diene plien
Ende winnent scalkelike ende halen

Daer si den andren mede betalen
Dese ne hebben strael ne gheen
Ende sijn dienende al in een
Den rechten bien ende here
Dese steect men vut met oneren
Des morghens slaepsi te lange
Meeren si te vele maen vutghange
Si buse doot sonder gheraden
Est datsi bi hem te vele staden
Als hem honich ripe es ende goet
Si biteuse doot metter spoet
Ende als die ionghe sijn starc genouch

Ende stelen vor die middel starre
Om datsi vlieghen harentare
Vm hare ruste ende hare stede
Ende sonnich meester volghet mede
Diese berecht dus volghen si an
Haren meester hare coninc dan
Palladius seghet dus mie
. ij . dage te voren of te drie
Eer si willen vlieghen vte
Singhen si met groten gerute
So vaert die co . voren vut der
Ende die ander volghen naer
So wert datsi te swaermene vanghe
Ist datsi tenen hope hanghe
So nesse in al tghelop
Waer een co . inden hoop
Ist datsi oec meer hope make
So weetmen in waren saken
Dater alle menich co . es
Als menich hoop sijn seker des
Dat edel werc van haren rate
Mach elc wonderen vtermaten
Si vinden indie morghen stont
Wort dien dat een ondert den mont
Ende trumpt . ij . werf of te drie
Dec loert weder keme die bie

Ist dat die dach scone sal wesen
So vlieghen si alle ute met desen
Ende sal tweder sijn ontrene
So vlieghen die scalke niet allene
Elc heuet besteden ambacht
Als teen heuet hare last gebracht
So sijn daer .iij. of .iiij. gereitaen
Diese ontladen sonder waen
Deene brinct honich vander blomen
Water sietmen brenghen somen
Ende sulke maken die wonighe
So dienre some van sulker dinghe
Dats anders niet ne wachten
Dan den ingane met trachten
Sulke scuwen an die sterren
Of hem weder iet sal verren
Ende al eten si te male
Te samen ende in ene sale
Als tauont es ruten si der in
Ende emmer so lanc so min
Brutter te samen there comme
So datter ene vlieghet al omme
Ende troumpt in der maniere mede
Also als soe wakende dede
Teerst maken si hare wone sal
Ende ruten die ghemeente al
So scone dats elken mach lusten
So maecti der heeren rusten
Als die ionghe dan up comen
So hebben si te hant vernomen
Wie si sijn ist meente of heren
Die hem sullen ter werringhe keren
Die doen si te hant vanden liue
Om dat dandre in paise bliue
Als haer coninc ter weide vaert
Hi es met sinen here bewaert
Die bi hem vlieghen ende sijns beide
Ende als alle pinen ter weiden
So es hi dan ledich allene

Ende merct hoe si pinen ghemeene
Om hem sijn in sine scare
Sine seriaunte ende nemen ware
Of hem hiemene doet leet
Ende die sijn fel ende torwreet
Ende ne latene niet ghine vlien
Ende dit ne mach niet dicke gescien
Sonder alst weder es ghestade
Ende dan es niemen so stout vanrade
Diemen up sal vlieghen hore
Hare coninc ende vlieghe voren
Waert dat iemene so coene ware
Die storen wilde des coninx scare
Hi moeste dat an ghelde leue
Vlieden si oec haren heere
So es dat gheselscap ondaen
Ende volghet ene andre coninc saen
Som wilo strijt een biuuc op den andere
Om die bloemen der si in wandren
Of om honech des ghelouet
Dat elc andren of rouet
Dec so vintmen dorps bien
Die fel te wesene plien
Ende die sijn vromelic ende wreet
Ende altoes te winne ghereet
Welc tijt so die bie so steict
Dat haer dien strael ute breict
Volghet er emmer daer omme nader
So moet soet besteruen der
Si scuwen sere die quade lucht
Voghele van sanse in die vlucht
Sietmer crabben bi of braet
Si steruen vander roke quaet
Die lucht vander doder bie
Doot die andre seitmen nie
In conden tiden bliuen si binnen
Ende leuen bi dat si winnen
Si minnen sere soete ghelanc
Der mede vergadert mense ghemac

Tien iaer ten langsten of .viij.
Sen hem nature te leuene
Sem buffels daer me mette drecke
Ende dat ouder daerde decke
Dof sullen wassen bien
Ouidius boeke seggen van dien
Delf euen stier of osse of coe
Nature doet hi cracht der toe
Nature of siet wassen bien
Si noten als vlieghen plien
Doch sijn si harde naer
Den edelen bien weten ouer waer
Honech es heet niet beghinnen
Ende droghe als het comt bet in
Honech smeert ende hout
Medicine in haer ghewout
Ende men tempt oec der mede
Der medicinen bitterhede
Jeghen die conde maghe dat
Neemt honich ende tempt dat
Met warmen watre ende laet in gaen
Het sal die maghe smeren saen
Het maket oec dat an schijnt claer
Dwaschi di der mede daer
In een sterf sout honich brade
Ende doet twe sont met staden
Ende mac een suppositorie der mede
Het es goet ieghen den rede

Aranea dats der coppen name
Een leelic worm ende onbequame
So weuet ute haren buke net
Der soe die vlieghen mede let

Dicken sietmense so weuen
Dat hare cost hare leuen
So subtijl es haer engien
Dat ment noit ne mochte sien
So subtile saken spinne
Om vlieghen staet al hare winne
Ende ne gheen dinc ne wacht bet
Wie dat comt in haer net
Ende als soere een in siet verwerren
Loopt soere toe sonder merren
Ende etter of hare becomen
Te ander quaert soe in haer ontme
Om waent die sulue si dieren weuet
Ende nie hie die bider proie leuet
Aristotiles die seghet
Dat soe te leuene noten pleghet
Van honghere ne steruet ne gheene
Lucht nat een deel voetse allene
Experimentator die seghet
Wonder der men webbe up leghet
Dat soe niet ende swellet omtrent
Als die coppe siet een serpent
Ligghen onder ene scade
Laet soe neder bi haren drade
Ende steect so dicken ende steect
Dat soe hem die hersene ontbreect
Ende oec ne wil soes niet begheuen
Eer dat soe hem neme tleuen

Bufo als liber rerum seghet
Es onder worme ghelegghet
Ende heet die padde in onse talle
Ghenenimmt es soe weet men wale

Ende heiselic te siene den man
Ende vulic te tastene an
In daerde nemet soe hare aerd
Die soe nochtanne so nauwe spijt
Dat soe nemmee te live en doet
Daghes dan beluuct die vorste wet
Om datsoe dies vruchtet al
Datter hare ghebreken sal
Die slacht soe den vrecken wel
Die sinen lichame es fel
Ende onthout hem sine bedarue
So comt een man in sijn aerue
Die verdoet ende vertaert
Dat hi sware heuet v'spaert
Ende dies der sielen ne danket niet
Van al dat hi achter hem liet
Men vint padden int lant van galle
Meest bider zee hore wi callen
Die comen vte ten lentijn tide
Ende singhen ende sijn blide
Als tweeder warem es ende sochte
Hets bevonden datmense brochte
In andren aert dan inder aren
Ende daer en souden si niet te wen
Dese slachten papen p'dicare
Die niewer buten predike vare
D'mense keert ende dicken plien
Maerse den meester philosophien
Om dese meldaet als ic las
Was die prophete Jonas
Vanden walvissche v'slonden
Als ons sine worden oirconden
Ene darde maniere vintmen mede
Van padden in somer stede
Int amselium naden pruut ghedaen
Experimentator doet verstaen
Dat soe groot venijn heuet inne
Soe vecht ieghen die copsinne
Ende ne can haer niet v'weren

Die coppe stect datmoet hi deren
So w'tsoe gram ende wil hi wreke
Ende swellet van torne dat soe moet breke
Hare bete ne can men niet ghenese
Enen dieren steen vintmen in dese
Dien draghet hi int vorhooft sijn
Ende men heetene crapaudijn
Die v of sal scriuen waer
In lapidarise hier naer
Brotex scuuvet so rute dats w'
Ende haet die sonne claer
Nachts wandert soe meest alle weghe
Ende dicken in gherarde weghe
Daghes laet soe hi node sien
Wingaert wie moet soe vlien
Meest sijn in spaensche hout ghewasse
Die die crapaudine draghen

Bombax alsons plinius seghet
Es een worm die te sine pleghet
In assirien meest ende best
Die maect van leeme so nalt r nest
Datmenet duerscieten niet ne can
Binnen gadert wal gedan
Ijdelliker dan die bien
Ende danne spinnet mede indien
Wille een deel na coppe wise
D'men of maect van dieren prise
Cleder als ic hore ghewaghen
Die menighe vrouwen draghen
Hier af maect men in hare tiden
Vutnemende ghewant van siden

Brucus ad lacta dit sijn dier
Van also sulker maniere
Als wi hier die kerke sien
Want dat si hier te sprindene phe
Ende al hebben si ghemeene
Ende vore vore bathte lanc die beene
Brucus dats een kerkel clene
Wilen bi egipten ghemeene
God dede plaghen ende quellen
Als moyses boeke noch tellen
In sommich lant sietmense come
Bi haers haughe te grote onvrome
Want al si come si etent al
Dat groene es up berch ende int dal
Ende d'nes gheene boete iegen
Dese sede dinke un pleghen
Vinter spickers die in hare doene
Vtheeren ende verbiten tgroene
Dats der goeder lieder weldaet
Vnnemmi datti wallen bestaet
So gaen si knauwen ende biten
Ende v'theeren ende v'sliten
Alder goeder lieder weldoen
Ende keerent in een vallsch sermoen

Cicendula alsysidorus seghet
Es een worm die te sine pleghet
Die bi nachte es claer ende lecht
Gaende ende vlieghende echt
Een worem ist also d' lieghe
Ghelijc eenre cleenre vlieghe
Die men men in menich lant v'heest
In ytalen es hi meest
Viertiennachte eer die dach an gaet
Eer die sonne ten hoechsten staet
Ende xiiij nachte daer naer
Sietmen nachts vlieghen dats waer
Daghes ne sietmen hare no dare
Nachts sietmen inder ghebare
Echt als die sparke ghebard
Sine claerheit es meest ande staert
Dese heuet ene cracht
Wonderlic van groter macht
Want wie soere iij of hare
Sijn vleesch ne worde ongemare
Semmermee noch sonder blijf
Sone langhede hem om wijf
Ende dit es warlike ondervonden
Dicken ende in vele stonden

Cynomia dats die honts vlieghe
Eusi dat ysidorus lieghe
Ende es een worm p'milic sere
Eerhaughel ende tanghel emmermere
Soene laet die honde met vrede
So hem meer mach slapens luste
So hem die vlieghe p'imlike es
Vint soese tracch si dancht hem des
Soe dect hem bloet volghe naer
Dit dinct mi wesen ouer waer
Vanden duuel ene figure

Want die hie vint van crassh' nate
Die wont hi in die siele dan
Ende es so wachtende man
Dat hine hiet vele ruste laet
Want hine so nauwe bestaet
Al constu ander werken raet
Dat hijs onthinsghe god en daet

Cimices heeten bi namen
Wormekine die nelete samen
Die sieken vlieghen in menich lant
Met ons sijnt meisen ghenant
Daert vet ende varsch en warm es
Waster vele des sijt ghewes
Hier mede was egipten gheplaghet
Als die helighe scrifture gewaghet
Ende al noch in desen stonde
Wrect god d'mede adams sonde
Wantse des menschen adem volghe
Ende maken meinghe v'bolghen
Met bitteren woke hore strimen
Mach mense ene wile v'driven

Culex als ysidorus seghet
Es een worm die singhens pleghet
Bloet van lieden en van dieren
Een strael heuet hi van d'maniere
In sine monde staende wel
Daer hi mede dor boort een vel
Ende suicht sijn bloet dit es sijn recht
Culex minnet seere tlecht
Ende steken d'huut droghe weet
Soete dinghen heuet hi leet
Die in huse of up tvelt
Dese ontsiet allmen ons telt
Ende rooc slaept hi of waect
Ne gheen culex hem genaect

Cantarides na dat wijt gomen
Wassen in bladen van bomen
Groot als rupseme ghedaen
Dan met vloghelen beuaen
Ende vlieghen daghes harentare
Nachts vintmen al openbare
Datsi hem te gader houden
In enen hoop vaste ghehoude
Groene es hare ghedane

Seinen si ghelijc den gronde claer
Sulc tijt so die oest es naer
Sien si bi nachte goet genaen
Ende in aysine v'dronken saen
Ende als si doot sijn salmense d'naer
Met wine besghieten daer
Ende legghen up een velt te hant
D'men maken wille enen brant
Onder wals ghewelmet wale
Ghecollet na die nootstalle
So doen si d'hessen dan
Ende bleine an enen man
Die bleine salmen dan dor bore

Met ene goudrade als wijt hore
In menigher stede also
Of een vterste met ene stro
D'sal quade humure uut gaen
Ende better vele es sond' waen
xv· daghe die brant ouer waer
Dan een ander brant een jaer

Crabo als ons plinius seghet
Es een worm die te sine pleghet
In daerde ende vlieghet na die bie
Meer d'toe so seghet hie
Dat hi wast van doden paerden
D'mense delvet onder der aerden
Ende vrselen wassen d'of mede
Diemen siet in menigh' stede
Appelen eten ende paren
Crabo die maect te waren
Onder daerde erande raten
Die niemen en com' te baten
Ende d'si hare vrucht in winne
Crabo na dat ic mach bekinne
Dinken mi sijn die adel bie
Sonder co· so sijn sie
Ende so sijn die vrselen mede
Dat staet hem te menigh' stede
Als si vlieghen rute si seere
Hare houet ne doech nimm no mee
Ende die hem neme wille thare
Hi auentuert hem alte sware
Want haer straken es so fel
Menne cans ghenesen wel

Cycada dats des
Krekels name
Some vintmense scone en bequame
Singhende scone en claire
Achter velde harentare
Ende buten dauwe algader leue
Als die sunne haer sal ghenen
De notene leghet soe up wt dan
Ende die hie gaet daer an
Die so singhet als plinius seghet
Die hie uut die te singhene pleghet
Ene andre maniere vintme mede
Die hebben altoes hare stede
In husen en in warme dinghe
Diemede soetelike singhen
Maer sine hebben vloghele ne gheene
Als dander hebben ghemeene
Ene derde maniere vintme mede
Diemen heet an sommigh' stede
Vlieghende lyte in latijn
Die alle ghevloghelt sijn
Lanc ghehoorent als wijt weten
Tanden ende in tween ghespleten
Men doe hem thouet of het leuet
Langhe na dat den buuc begheuet

Eruca als liber rerum seghet
Es een worm die etene pleghet
Colen ende loof van bomen
Misselic ghevarwet mach mense gom'
Rupsenen heetmense in onse tale
Met desen wormen weetme wale
Was egipten wilen gheplaghet
Na als oest allmen ghewaghet
Alst comt een deel of dan vet wel

Wort anders gedaen haer vel
Ende wort vlieghende indie lucht
Secre scaden si die vrucht
Ende d'naer all si hende an gaet
Lessen si haer saet
In loueren ende steruen dan
Daer ne gheen lijf an sien can
Tote dien dat wimen weder beghinnet
Ende die dan die loueren winnet
So leuen si biden somer schine
Ende biden dauwe sonder pine

Formica heten wi die miere
Een wormekijn vander manieren
Men hoter of salemon ghewaghe
Want hi sendet toe den traghen
Ende heet an hare wijsheit leren
Want soene heuet meesters no heren
Nochtan winnet soe te somere tvoet
Datsoe te wintere wort ghevoet
Plinius seghet dat verstaet
Dat elc te haren ambachte gaet
Ele marke hoe soe hare beiaghet
Want elke mier bordine draghet
Na die grote van hare lijue
Dan gheen dier dmen af scriue
Ende dit es te wonderne sere
Ambrosius seghet die here
Datsi die corne biten ontwee
Datsi ne wassen nemmermee
Dat si [illegible]erde hebben verstolen
Ende die [illegible]e groot ten holen
Biten si ontwee vort dat
Wort hare coren van reine nat
Die draghen si uut sonne weder
Ter sonnen ende droghent weder
Si kennen bi naturen rade
Of een weder es ghestade
Als gheen dier ne wasset noch staet
Van sire houden dats ghemaect
Daghes werken si ende bider mane
Mede nachts toe men te verstane
Tusschen maenschine doen si niet
Ende als hem nature werke ghebiet
Sone leuet hi dier vulwerken mochte
Hoe naerenst elc es ten ambochte
Ende all teen den andren ghemoet
Ghebaren si all een die gruet
Sine ghebuere ten een ten andere
Der si ouer die steene wandre
Laet si der in lutelkijn langhe
Van haren kere van hare ganghe
Up den harden marber steen
Ist datsi gaen ende keren in een
Hare voete draghen si vut
Ende deluense onder ernut
Ende dit ne doet elc in gheene maniere
Niemen dan die mensche entie miere
Miniutalcon seghet adelijn
Die also vele luud in latijn
Als die liebaert vanden mieren
Es een worm inder mieren
Dat mieren sijn van beghinne
Alse hi clene hi woshet minne
Ende vrienscap iegen die mieren
Dan beghout hi hem verkieren
Als hi groot es ende belaghet
Die miere ende neemt hem ende ontiaghet
Datsi wimen te hare noot
Ende somwile bachise doot
Te wintre alle so comt indie sake
Dat die mieren met ghemake
Wanen leuen van hare pine
Comt ende rouet die wormekine
Wat dat hi hem ghenemen can
Want hi te somere niene wan
Dus doen vetrue edelinghe
Die ne doen gheene neeringhe
Si nement sonder verueren
Den goeden getrouwen ghebueren
Datsi ghewonnen hebben ende ghespaert
Ende nachtan hebsi onwaert
Also datsi hem nemen cleuen
Sine willent hem sonder cracht gheuen
In India vintmen oec mieren
Van sere wonderliker manieren
Meere dan men hier volle weet
Die sijn wonderlike wreet
Met clawen staende groot ende lanc
So staet sijn si ende so stranc
Sien si den mensche si sueren ontwee
Men vintse anders nemmermee
Niewer seghet die waerheit sijn
Dan daer die goudine berghe sijn
Beesten noch oec ander dieren
Ne staedsi in gheere maniere
Want si wel die waerheit weten
Datsi dat goudt niene eten
Datsi inden berghe hoeden
Maer up den mensche si verwoeden
Om datsi hebben willen tgoudt
Ghenetse ghelet gods ghewoudt
Inne wte kene der mede
Op dien mensche de ghierichede
Ouer waer sterue ons dus
Adelijn ende ysidorus
Plinius seriuet oec van desen
Datsi te wintre willen wesen
In daerde om dat grote cout
So stelen hem die ioden tgout
Maer die mieren rieken wel
Ende gheuallet want si sijn snel
Datsi dicke beropen
Want gheen paert mach hen ontlopen

Limax es ene maniere van slecke
Dien wi sien hi seluen recken
Ende traghelike hene gaen
Experimentator doet verstaen
Datsoe te wintre es verloren
Ende lenteine so comt soe voren
Ende segghen dat dat bloet van hare
Trect men vte eens mensche hare
Die porceleine so vaste cliuet
Daer gheen haer mee gaet vut
Ende der puusten wassen in wonde
Men wriffe ontwee ten stonde
Dat soese gheuelen doet
Van desen wormen wesen vroet
Dese ne leghet in gheene stelle
Maer soe crupt in hars selues velle

Locusta als ic hore visieren
Es een burkel van eire maniere
Sijn houet ghemaect als een perd
Langhe scenkele achterwaert
Twene ende springhende achter velde
Ende vlieghende met [illegible]

Plinius leshet ende adelijn
Beersten leshet hi die eyer sijn
Die den winter over ghediuren
Te somere comen of creaturen
Sulke als sulc te sine pleghet
Die moeder die die eyer leghet
Steruet corteliike daer naer
Egipten was gheplaghet swaer
Met desen wormen alsict vant
Noch so vintmen en menich lant
Di si dicken sere in scaden
Bi met menichten so verladen
Dat si ne laten in gheene derne
Noch loof no gars no gheen dierne

Laubicus na datment kinnet
Es een worm die siden spinnet
Met vele voeten ende bont
Hi spinnet in alre stont
Ende hine unt in gheenen tiden
Dan moer bladen ende anders niet
Sijn spinnen dmen toe siet
Siden alsict ware om ene spille
Ende derme alse si wille
Luuct hi hem selven ende der na laen
Comen si boven ute ghegaen
Anders ghemaect oec na desen
Dan si te voren hebben ghewesen
Want hi te voren croop met voeten
Vlieghet hi met groeder moeten
Die daghe dan houd si hare ghenoot
Ende dame bliuet die vader doot
Ghe leghet die moeder up een claet
Menich sadekijn ghereet
Letter wijs ghetekent mede

Ende danne steruet soe up ter stede
So neemt men tclederkijn mettie sade
Ende leghet onder hem gheene scade
Die winter ghedoen ne mach
Als dan verclaert die lentijn dach
So leghet men dat sadekijn
Vor dat warme sonnekijn
Ende bi der sonne wert hem ghegheuen
Hare vorme ende haer leuen
Ghelu ende wit varewe der worme
Maer ander varewe ende vorme
Die men an siteuulle siet
Die nes van naturen niet

Multiplices een der worme
Es van ere wonderliker vorme
Want hi heuet menighe voet
Dese ende es al souder bloet
Van desen spreict .S. augustijn
Dat sathi mettie oghen sijn
Die worm theere steden
In so menich stic ghesneden
Ende elc leuede bi hem alleene
Ende dit nes ghene wonder cleene

Musca dats die name der vlieghe
Liber rerum spreict sonder lieghe
Dat si minnet cleeht vor hiet
In teemsterheden sone willse niet
Nemmer steden ende daert es nat

Verliest si ende minnet dat
Allen dieren wil soe an
Ende alre houts bitet soe den man
Versch vleesch besmit soe sonderlinghe
Ende besmit alle soute dinghe
Soe besmet ghaerne witte sake
Ende men cant scone ghemake
Een riaer ouer es ghesaen
Commentator doet verstaen
Vlieghen verdronken datsi come
Weder leuen metter sonnen
Van wesse weetmen datsi comen
Minnt beke an hem somen
Dar si mede steken seere
Die winter vlieghen si min no mere
Maer in huse sietmense sitten
Die dicken sijn vul viers vul hitte
Ghelic als die waren doet
Lepien oest vlieghe si clene ende groot
Plinius spreict sonder bedrieghe
Datmen vint in cyprus vlieghen
Vier voete ende meere met alle
Dan couse ende heeten piralle
Dese wonen in houene al
Ende vlieghen ende maken ghescal
Sonder scade midden int vier
Ende dit es te wonderne hier
Alse langhe als si sijn inden brant
Sijn si leuende ende vailant
Vlieghen si ute hiet verte mede
Si bliuen doot up die stede

Papilio als liber rerum seghet
Es een worm die te vlieghen pleghet

Bi bloemen leuet hi alsmen waent
Ende hi noot na die oestmaent
Die hie noot ende steruet ter stede
Die suuve werpt saet ende steruet mede
Dat saet ghedueret den winter duere
Als verhit es des somers nature
So wassen der of worme mede
Ende vlieghen als die vader dede
Somme ende dan die can hem geuen
Bede vloghe ende leuen
Som wit som blaeu som pellijn
Na dat die lucht ghetempert sijn

Pulex heten wi die vlo
Liber rerum seghet also
Datter van stoue ende van mulle
In wermen wedre wassen tfulle
Dus vanden cleenen wichte een
Dat wi mede inden archte steen
Ghesellet sijn in allen stonden
Van ons vader adaems sonden
Nachts sijn si wreed dan bi daghe
Om ons vader adaems plaghe
Boete ieghen die vloo beten
Doen ons wise meesters weten
Dat als dat een mensche wrine wel
Als hi slapen gaet sijn vel
Met absinthium alsict weet
Dats termut datmen alsene heet
Sunt ambrosis hout bedieden
Mach alsene in olie sieden
Ende bestriken dat vel sijn
Alsene es der vlo venijn
Alsene blade ghewoppe mede

Ontrent vrouwen ende vter stede
Coloquintida gebroken sticke
Met watre dan gesparset dicke
Der vele sijn alle wi striven
Mach mer mede die vloen verdriven
Als tet cout es ontrent Iunius maent
Waer mutsi alleine bewaent

Podiculus dats een worm mede
Die wast vte des menschen lede
Men seghet ouer wallincut verstaet
Die dicken sine lede diwaet
Met see watre dat hise verdrivet
Nie selu oec allinen strivet
Met boem olien ghesoden bet
En een gordel der in ghenet
Die zaghi iesghen hets mede goet
Neem wit van enen eye en doet
Arenschke met quicselu minghen
Het es goet te sulken dinghen
Aen een wullein gordel gedden
Goet dertmen ons verstaen
Ghemengt met quicselu en der mede
Bestrieken cleder naest die lede
Verdrive sulke wormekine
Ghebarnet loed met azijne
Met olien dus ist bestrinen
Of azijn met salsen gewriuen
Dits al iesghen luse goet
Meinsche wel hier in dine moet
Der die de wormen dus omrene
Vtheeren enrie sijn so cleene

Rana dats die
Vorsch of de puut

Men eten wormen tellet menne vut
Som sijn si root som gwene
Die worste sijn van quaetsten teene
Sim crayen schuut van sulken trike
Als oec hi altoes puude om sprieke
Hi vrucht al dat hi siet
Bedi springhet hi inden vliet
In oestmaent seitmen dat verstaet
Dat sijn mont niet vp en gaet
Noch omme eten noch om sane
Noch selfs om tonkane drane
En alsi noten in haren spele
Scieten si saets hier uele
Men waent · en leer volc dat lest
Die der puuts tonghe neemt en lest
Slapende onder tsmenschen hoet
Dat hi cout of hi ware verdouet
En vut bringt dat verholen es
Nennen ghelouet des
Plinius seghet diet weet
Dat een puut rubeta heet
Die in watre acrde leuet
En an hem medicine heuet
Kyrannidarum boec die seit
Dat hi te puluere verbernt pleghet
Pyment in een bat dats wi
Hi doet de minsche of deen al sijn haer
Twee hoerne heuet hi es men vraer
Der men vele quaets mede doet
En die auctore of strine te strije
Een becubin van sine rechter side
Wi pyment in een vat dat wallet
Sine hitte te hant te vallet
Iesghen venijn dat hi doet
Es sijn puluer gedroncken goet
Een ander puut leest onder nietblare
Die men ne hort vro no spade
Want hi tallen tiden stom drinct
Alsene eene beeste drinct

Vast hem die bume boue gelone
Echt sit in ander puut in loue
Die can wel vorsien den reghen
Bedi hi singt der iesghen
En selden singhet hi danne om nat
Van desen pude seit men dat
Wermemme ene hout mede mout
Dat hi bliift al stom tier stont
Leue es dese sonder waen
En gwene alse dat loef ghedaen

Stella dats een worm mede
Swant hi lecht na der sterren sede
Menstertue niewer ouer al
Dan na rem alst claren sal
Plinius sprect hets sine maniere
Comt dese worm inden viere
Dat hem een wit venijn vutgaet
Dat dat vier al te slaet
Ende comet iewer an eens huut
Al die haer die vallen vut
Ende stede daer it vp ran
Die bliuet gwene vort wet an

Spoliator colibri colibri
Es een worm heet dus bedi
Als ons liber rerum seghet
Want hi serpente te rouene pleghet
Ghevarwet es hi na dat gond
Als een serpent in een hout

Leghet ende slaept inder scaden
Comt hi crupende met staden
Dunthier en hi thouet ghewinnet
Eersten hi crauwen beghinnet
So dat vel bint door
Alst serpent ghevoelt der stoore
So wanet den worm ontblien
Maer en mach hem niet ghescien
Want spoliator wille niet verghete
Eer hi hem thouet heuet der bete
Hier gaet benedicheit vor cracht
Die somwile seltel es gheacht

Sanguis suga sprect aclun
Es een worm die wille sijn
In varschen watre en suughent tbloet
Somwile quaet somwile goet
Bede an beesten en an man
Die stryptre hebben meest toghedaen an
Want si sughen dat quade vloet
Die swarte anders gheen dan goet
Kyrannidarum boec die sest
Datmen dese te barne pleghet
Te puluere en doet alsim der toe
Ist datment tere stede doe
Dvut es getrecket haer
En wasset nemmermeer der naer

Tamur na dat men tware weet
Es datmen salemons worme heet

Met desen dede Salemon
Wilen eer een wonderlic doen
Doe hi maecte den dieren temple
Naer den tabernakel exemple
Ende doe ons heren haer
Verbieden horde hi over waer
Moyses in die wet
Dat gheen steen moeste sijn geset
Binnen outaer te ghere steden
Die met yser ware ghesneden
Doe dede bringhen doen
Van varren lande Salemoen
Marber steen uut ene eylande
Datmen parium doe nande
Dat was so hart dat hi dochte
Hoemen dat best sniden mochte
Hier toe sochte hi bendichede
Also dat hi nemen dede
Dat jonc van ene voghel struus
Ende deet besluten thuus
In een starc claer glasin vat
So dat die struus mochte sien dat
Ende altoes der toe niet comen
Die voghel hevet sine wech ghenomen
Daer hem nature wilde die vaert
Ende liep ter woestine waert
Ende brochte een wormekijn
Ende street mette bloede sijn
Dat glas ende het sceurde te hant
Bi deser bendichede vant
Van sulken wormen Salemon
Hoe hi mochte sniden doen
Die sinen harden marber steen
Sonder altoes yser negheen
Thamur heetmen dese worme
Maer niemen weet niet hare vorme

Tapula dats .i.
molmeze

Van wormen en hevet voete .iiii.
Dese loopt ene metter vaert
Up twater ende onder waert
Up tlant loopt hi hede seere
Maer up twater loopt hi meere
Ende als hi wille ende hem des lust
Blivet hi staende up twater ende rust
Ende sere es te wonderne dat
Dat sine voete niet en worden nat
Al streectmen onder twater mede
Als hi up comt hets sine sede
Dat hi altoes droghe blivet
Noch int water niet ne wort ontlivet

Testudo es die name der slecken
Die haer can in haer huus decken
Ende scijnt oft ware marberijn
Ende dat vor hart dat sonneschijn
Van haren line ende maket hart
Som sijn si root som bont som swart
Ist datmen spuwet up hare sout
So verdervet niet ghewout
So datter of blivet hede cleene
Sonder een luttel bloets allene
Ende dats goet te medicine
Alous toetse dat soud diwinen

Teredinus die wast int wout
Ende es een worm die niet ghewout
Dat hout dure gaet al in een
Sochter dure nes en gheen
Sochtan en can hem niet verweren

Thout hine moet verteren
In des lants hout sijn worme mee
Dan int hout van over see
Ic wane men luttel bome vinde
Sonder die heecke ende die linde
Jndi lant dies hem verweere
Die worme en moetse verteere
Ende dats ene vremde sede
Ende der naturen hemelichede
Dat die linde den worm onstaet
Die ander harde bome dure gaet

Vespa als ons plinius seghet
Es een worem die te wassen pleghet
Van doden parden sonder waen
Ende es na die bie ghedaen
Van steppenessen van viven met
Want mense alle ghelu siet
Appele eten si ende paren
Sim strael dat mach seere daren
Vuselen heetent in dit lant
Den vlieghen sijn sijn si viant
Ende maken raten alse bien
Maer daerne mach gheen goet of bescie

Vermis es ene name ghemeene
Van alle wormen groot ende cleene
Doch ist proper des worems name

Die sonder smette ende sonder blame
En noten no groot no cleene
Van der aerden wast allene
Met desen worme ist datmen haest
Die hinsgheene ende die vissche verdwaest
Ende bediet der maghede kint
Die sonder meenscap een twint
Van marie wort gheboren
Dits taes dermen bi mach verdoren
Die viande no min no mee
Dan alsten visch in die see
Wormen sijn spreict .S. augustijn
Die in eene lande sijn
Heet celidonia hets bescreven
Dat si in wallende watre leven
Ende comen si vten heeten int coude
So blivense doot alsoe houde
Dit wonder na dat ic onthoude
Dan exempel es menich bonde
Ende die name vanden wormen
Diemen vint van vele vormen
Haddics int latijn meer vonden
Ic hads in duutsche meer ontbonden
Nu suldi vanden bome
Der ghi an vint wildijs gome
Cruusche ende medicine
Ende bate ieghen menighe pine
Maer ic spreke int ghemeene
Eer ic van elken segghe allene

Ghemeenlike vintmen van som
Bome die van sade comen

Als eken ende esschen mede
Some pootmense na die sede
Datmen wilghen te poten plegt
Some wassen si allmen seghet
Vortwonke als wijt scouwen
Alse daer ene hecke es ghehouwen
Of ene hecke wasset te hant
Ander maniere in menich lant
Some bome so ghemoet
Datmense met wortelen plante moet
Some worth goet ende ionc
Datmense hint op andre tronc
Minteent ghewassen ooch .vi. voete
Ende die borse met goeder moete
Ende becde tenden in daerde damme
Ghelijc allmen enen boghe spanne
Des palsters plante staet onder dat
Ende men twee wassen int gat
Of ghedaen telghe ende blade
Ende lactse met goeder stade
Wassen wel ter maten dure
So neemt men ter seluer vre
Ende stopt met aerden dat
Ende bint vaste te samen dat
Dat laetmen een iaer dan stade
Ende die bome te samene gaen
So dat si te samen verheelen
Ende hare nature onder hem deelen
Dan snijt men den persker ontwee
Ende men neemt vter aerden mee
So datmen dat deel so hoghe
Datmen bedect den wilghe boghe
Ende men besluut dicken in een
Dit werden persker sonder steen
Der men beste bome of winnet
Dats der men goede vrucht bekinnet
Weder dat apple sijn so paren
Dats datmen hi carnelle te waren
Seine allsinense ripe waent

Ende menese in october maent
Droghen in die sonne doe
Ende leggese in enen pot der toe
In wel ghesichte vetter aerde
Ende houdse te wintre waerde
Ende menese in marte poten doet
Hier of comen bome goet
Hier ent die tale int ghemene
Hort van elken vort alleene
Ende teerst van .a. daer na van .b.
Na die ordine vanden .a. b. c.

Arbores eden dat sijn bome
Der wi ghelijc enen drome
Of spreken moghen of lettel bet
Si sijn int paradijs geset
Want eden dats sijn wi wijs es in
Ebreus dat paradijs
Dat sette onse here god
Na sine wille na sijn ghebot
Int hoghste ende int edelste mede
Van alrehande hartsche stede
Jacob van vitri seghet wale
Dat die bome medicinale
Die god der plante properlike
Int beghin van al erdrike
Allen menschen sijn onbekent
Want hets toghelste van orient
So verre lants so ontweghet
Alse ons die rechte warheit segt
Es tusschen dat ende ons elende
Dat noit man sonder adam en kende
Ende al mochtmer toe commen mede
So es al omme beuuert die stede
Met ene muere vierijn scone
Al tote den hoghen trone
Noch quaet mensche no ghee man
Es dierre toe ghecomen can

Van vele bomen dierre in staen
Als wi weten sonder waen
Ne kenter die scrifture te samen
Els nemmee dan .ij. bi namen
Deen heet die weten doet
Onderscheet van quaet ende goet
Daer verbrac adam tghebot
Dat hem hiet onse here god
Dander heet des leuens hout
Dat hi es van sulker gewout
Als ons scrifturen doen verstaen
Dieret of ate sonder waen
Van sire vrucht hi soude blive
In ene state sonder ontlive

Arbores solis ende lune
Die sijn oec te wonderne mee
Dan ander bome diemen vint
Want moyses van hem ontbint
En point al der lie benedide
Joseph ghellachte ende vrihede
Hie nomede na mine wane
Dappele der sonne ende mane
Ende al ontbint ment in andre sinne
Nochtan meende hi hiet gods minne
Van desen bome ghewaghet des
Ghesinen meester aristotiles
Alexander ende scriuet hie vant
Dese bome in Inden lant
Ende sijn och hondert cubitus
Ghantwort wal hem wi lesent dus
Dien bomen dat hi sine ende name
Wart dat hi te babilone came
Ende men wilt weten ouer waer
Dat hem die duvel antworde daer
Ende sulke wane nochtan mede
Dat hem god der antworde dede
Dier papen bome aten die vrucht
Die der an hinghen in die lucht
Ende leueden .ccc. iaer
Dit vinden wi lesende ouer waer

Agnus castus als platearius segt
Es een boem der cracht an legt
Want hi es droghe ende heet

Inden lentin ne louert hi niet
Als alrehande hout meest pliet
Mar als die somer es dur heet
Sine nature es allineent weet
Dat hi purgiert ende verdroghet mede
Des menschen onsiuuerhede
Dit doet sijn sap ende sine blade
Ja dermen sijn telghe dade
An ene man ende up hem leide
Si maecten reine ende sachte bede
Sine blade ende sine blomen
Moghen in medicine vromen
Want twater dermen dat in siet
Swellels wel te slane pliet
Ende es nutlijc oec mede
Tote des menschen stamelichede
Leider datmen oec hier in siet
Es goet den mensche die pliet
Nachts toulmerne in drome
Die die virtuut van desen bome

Abies dat es bekent
Een dier boem in orient
Die lanc wast ende hede slicht
Sijn hout es wijt ende licht
Datmen lichte rote en mach
Worem sone etet up ghenen dach
Hier int lant heetmen abeel
Mine heuet deser macht gheen deel

Amigdala dats die amanderboem
Ende ceriste nemets goem
Die bloeiet alst wmen beghinnet
Heeten lande desen boem minnet
Wel es hi drachtich ende goet
In couden lande hine node doet

Als die seghet
Datmen dese bome pleghet
Ne betterne hare nature
Steect meer enen naghel dure
So lopen si uut grande gomme
En die vrucht wort soete d'omme
Platearius seghet dat sine
Bittere sijn goet ter medicine
Soete die sijn goet ter spise
So   die sieke in alre wise
Die ligghen in die heete sucht
Dec confortert mede die vrucht

Abiana es een boemkijn
In endi ist dare vele sijn
Plinius spreict alse ic gome
Dat het riect na den lauer bome
Sine vrucht can menne genesen
Van alexander machmen lesen
Dat als in endi cam sijn heer
Dat hem die soete roke gheere
Gaf tetene dat quade cruut
En hadde wel naer al uut
Bi sulker dinc sijn ere verloren
Hec wast d'grande doren
Sin sap maect alle oghen blent
Dec es d'een cruut bekent
Dat riect utermaten wel
Maer menich cleine serpentkine fel
Ligghet er in dats emmer war
Wien so si steken hi stervet dar
Dit hebbic bedi hier ghenoemt
So waer dat een man coemt
Dat hi hem hoede al omtrent
Van dinghen die hi niet en kent

Arbor ade
Dat es
bekent

Es een boem in orient
Die adamus boem heet bedi
Als ons iacob seit van vitri
Om datsi apple draghen vele
Scone ende van varwen ghele
Ende elc appel met ere beten
So datmen sien mach ende weten
Dat god toghet in ertrike
Adaems sonden propheclike
Ja ons seghet mede aldus
Van den appelen iosephus
D'men die mesdaet an bekent
Twi sodoma was ghelent
D god sulfer ende brant
Van den hemele of warp te hant
En d' die dode zee nu leghet
Omtrent dorent als iosephus seghet
Staen bome die scone apple draghen
Mbinnen hont ghewasghen
Es el niet dan asch ende die stinken
En dit mach ons wonder dinken
Datmen dese claverande misdaet
Indie appele noch verstaet

Bdellium als plinius seghet
Es een edel boem die pleghet
In lant heet bactria te staene
Swart so es sine ghedane
Van der grote van ere oliven
Ute dien bome siet men drupen
Grande ghomme seer goet
Alster ute keerse bome doet
Die riect utermaten soete
Menschen te menigher boete
Die glose spreict up genesis
Dat si met wine ghemenct best is

Buxus es een boem van die deue
Somer ende winter el hi groene
Busch boem heet in onse talle
Men orbaertene weetmen wale

Meest te taflen d'men in striuet
Om dat langhe gaus ende hart blivet
Doch eet die worme als wi vinden
Eer dan thout van d' linden

Cedrus es een d'edelre bome
Die hoghest wast als ic gome
Wies blade wel te riekene plien
Ende d' die serpente af vlien
Sijn hout riect oec wel t' euren
En mach langhe geduren
Hem loopt ute grande resine
Die cedria heet in latine
D'men boeke mede bestrijct
En nemmermeer d'na en blijct
Andien hout worme ne ghene
Noch sine roten groot no clene
Serpente vlien die roke mede
Men vint cedre in hare stede
Twirande alsmen ons ghewaghet
Een die bloeit ende niet en draghet
Ander die ne bloeit met een twint
Ende dats dmen die vrucht an vint
Die minste draghen dies gelovet
Apple grote als mans hovet
Jacob van vitri die seghet
Dat sijn apple ·in· machte in henz
Tuerste es van heeter nature
Bet in ghetempert wel t' cure
En tander meeste dats cont
Cedre vintmen menich stont
Omtrent den berch libanus
Die ne draghen niet wi lesen ald'

Cypressus dat es een hout
Ghyna van des ceders ghewout
Want het wasset hoghe ende groot
En ne failgiert ter gheene noot
Al daer ment te balken seghet
Het es hout dat wel te rieken pleghet
In lant d'dit hout wel geraect

Pleghetmen datmen af maect
Ter doder kiste om den stanc
Die van den doden comt te stanc

Cerasus dat es die keselare
Ysidorus seghet openbare
Dat lucullus een groot heere
Doe hi wan met groter eere
Ende vell eder ene port al te samen
Die cerasa hiet bi namen
Ende dat hi al d'uut lant
Die alre beste karsen vant
En brochtse ceersch na dor die zee
En gaf hem die name emmermee
Van der stede cerasa
Ne ware sine vrucht niet so ga
So waerse te prisene vele te bat
Want si coel es ende nat
Die karnelle hout gewassen
Sijn goet d' blasen ende ter maghe

Castanea als ysidorus seghet
Es een boem die te draghene pleghet
Vrucht die men castaengen heet
Die sijn wel smakende als men weet
Ende maken goeden mont
Dies sijn si goet in winter stont
Want si d' maghe mette wine
Ghene macht vhit te te sine

Ebenus als als ysidorus seghet
Es een boem die in dya pleghet
En ethyopen d'moren lant
Ghehouwen wort hi al te hant
Hart ghelijc enen steene
En machen berne gheen vier clene
Wy men oec in groten viere
Alwes in gheere maniere
Ne gheene blaecsme hi ghevene can
Hi verrnet in asschen dan
Dat van ethyopen comt
Dat datmen ouer best noemt

Hees sochte swart alst hore ware
Ende dat van Indis comt hare
Dat es bede swart ende wit
En is niet also goet alse dit
An weghen vintmen dustaen hout
Want men seghet het hevet gewout
Te verdrivene vanden kruden
Keyselkken worm die wi vinden
Dat si in haren slape sien
Platearius seghet van dien
Sijn hout ghepulvert ende clene
Wrecket indie blase die steene
Esculus dats die mespelare
Sine vrucht en es niet mare
Eer soe ghewert es ghemeene
Elke hevet in vijf steene
Si es nutte ende bequame
Hem die siec sijn inden lichame
Dat hout es uter maten hart
Sochtan est eer iet lanc vervart
Ficus als ysidorus ghewaghet
Dats die boem die vighen draghet
Sine blade die sijn quaet
Wat so onder hem wast ende staet
Sine vrucht hevet die soete smake
Diemen vint van enigher sake
De serpente van endi
Pleghen te levene daer bi
Mer die sijn soeter dan douse sijn
Plinius seghet die meeste sijn
Dat si quaet sijn vremden lieden

Als hi in Indija voer striden
Vischen tetene tallen tiden
Mesters seghen over waerheit hier
Men binde enen wreeden stier
Anden vigheboom hi salre mede
Ser verliesen sine felhede
Sijn witte sap dat wilmen weten

Es nutte ieghen serpents beete
Mer en es dat sap niet quaet
Den smette die in oghen staet
Galicunus te verstane doet
Sine sijn te verdulvene niet goet
Ende taeck al openbare
Datmense heet met ghinsghebare
Fagus na dat ic besoeke
Es een boem diemen heet boeke
Sine vrucht es soete inden mont
Maer quaet ter borst in alre stont
Die gheene oliene es so clare
Of die beter in lampten ware
Van diemen van bouken slaet
Sijn hout es hart te houwen quaet
Sochtan etet die worme te hant
Dese boem wast in menich lant
Fraxinus als ysidorus seghet
Es datmen die esche te etene pleghet
Ene boem es nuttelike te stachte
Sine asschen hebben vele van crachte
Men maketer mede wel ene brant
Men minghese met aysine te hant
En lesse der die brant sal wesen
Der bluet ene bleme van desen
Esshe blade met aysine
Ghestampt wel die sijn medicine
Jeghen stuerte ende ieste gallen
Die swaren den menschen vetallen
Esshen stortse ende esshe loof
Sietwe ende meeren hebbet gelaef
Wel ghewrevene met witten wine
Es ene starke medicine
Der beene te broken sijn
Van esschen houte een lagellam
Sonder ander hout ghemane
Houtet mer wijn in over lanc
Die wijn es ghedronken goet
Hem die te milte wee doet

Juniperus die nemic groem
Dmet uni sijn die gener boem
Ende die es dus ghenaturet
Dat colen vier een iaer geduert
Also datmen met sine asschen

Wille hic ieneuere visieren
Heet ende droghe van maniere
Haer toen es van rechter nature
Ombinden ende vercheren vimmure
Jeghen binnen euel van leden
So salme ieneuere sieden
In reine water ende dat ontfaen
Diemet lanc euel es bestaen
Siede ieneuere met wine
Hets goet ieghen sine pine
Van desen houte maect men mede
Olie van groter moghentheede
Eersten moet ghedroghet wesen
Indie lucht dat hout van desen
Dan setmen enen pot gheheel
In daerde diep ghenouch een deel
Ende dien ydel oec ter stont
Ende enen anderen up sine mont
Die hevet inden bodem een gat
Vul van dien houte legtmen dat
En stoppet bouen so tien tiden
Dater gheene lucht uut mach liden
Dan maect men anden pot een vier
Also stare ende also fier
Dat dat hout binnen versmacht
Also comt met groter cracht
Vte dien houte een lettellam
Olie die rent ende fijn
In den nedersten pot tier stede
Die es goet ieghen den vierden rede
Ende ieghen dat lanc euel mede
Bestrict mer mede des menschen lede
En es mede ghenut in spisen

Oec ist goet in alre wisen
Jeghen tortte euel swaer
So comt iuwer mede salue der
Eens menschen ribbeen hout lyen
Ende die vele hevet melancolien
Die salse eten het sal hem bliken
Ende oec sal hire hem mede bestriken
Die siec es vanden artetike
Dus ist ene medicine rike
Laurus es oec een boem allene
Onder dandre ghemeene
Der gheene blexeme alse wint kinne
Sermermeer anne mach winnen
Sine blade wat soes ghelaet
En vallen te winter niet
Ende sijn goet van roken mede
Men salse in ene donker stede
Dwghen daert es sonder roc
So bliven si goet tiaer om oec
Ende sijn nutte ter medicine
Platearius seghet in tsine
Dien die maghe qualike verduwet
Of die van onnutter spise spuwet
Drinke wijn gesoden metten blade
In water sieden ende so begaden
Dat bouen ghestopt es die mont
Ende hi die es ongesont
Sal dien doom metten mont ontfaen
Vorhouet ende slaep der mede dwaen
Bacca heet die vrucht in latijn
Die van sulker vrucht zijn vtuunt zijn
Dat si verheten ende ontbinden
Ene olie machmen der of vinden
Die goet es ieghen tarttike
Ende ieghen euel dies ghelike
Dat ons comt van conden sake
Ende die olie moet men der make
Die bocken van lauerbome
Moetmen breken alsic gome

Ende langhe in olie sieden
Eñ dan hunt duwe sal het dieden
Ende dit heetmen olie laurine
Die goed es ieghen menighe pine
Dies ghelike machmen begaden
Mede van varsschen laurei bladen
Lentiscus alse ysidorus seghet
Es een boem diemen af pleghet
Olie te makene van sire vrucht
Niet hoghe ne wast hi in die lucht
Der loopt uter scorse sijn
Sap heetmen mastix in latijn
Ende daers best uut heete lant
Platearius seghet diet vant
Dat sine blade mitte sthmen
Eñ goet in medicinen
Want men d'mede stime moet
Menstrua dat sware bloet
Ende die bloetsucht stuwetmen mede
Hem die van groter cranchede
Dicken spuwen an hare dant
Sijn si goet gheeten in dranc
Scorrede tonghen lippen mont
Ghenesen si in corter stont
In suchte salmen die blade sieden
In aysine so sullsi dieden
Ende ontfaen d'of den wee
Ende speeke mede dat geswelch eer
Medica alse plinius seghet
Es een boem die te wassene pleghet
In ghene lant in gheen stede
Dan in ysen of in meden
Men ne conden noit ghewinne
In el ne gheen lant dat wi kenne
Sine blade sijn medicinale
Hem die vertout sijn altemale
Van token sijn si seer goet
Hier omme es het datmense doet
Onder cleder om soete te bliven

Ende omme datsi motte verdriven
Die boem draghet apple talle tide
Alse die ripen ende wech liden
Sijn daer andre ghewassen an
Eñ bet iongher comt uut dan
Men hetet met desen boems vrucht
Men houtse om hare goede lucht
Ende om medicine mede
Somen langhest mach in hare stede
Morus dat es des moerboems name
Sine vrucht dies es bequame
Indie bloeseme es soe wit
Ende alse die sonne verwet dit
Dan wert soe root ende hart
Maer alsi ripe es wort si swart
Men seghet dat serpent blivet doot
Van sinen bladen comt si up hem bloot
Rubus heetmen desen boem mede
In latijn in sommegher stede
Platearius die seghet eñ togz
Dat sine vrucht coelt ende drogz
Dat sap daer af heet dyamoron
Dat salmen dan sieden doen
Men eet ieghen quinancie goet
Laeu ghedronken mede dat doet
Den lichame ontsluten saen
Mer houesche ghemanc gedaen
Verdrivet sulke luse gheeret
Diemen lumbrici bi namen heet
Malum punicum es een boom vrucht
Diemen uut in hier sucht
Ende hetet vanden lande punike
Dat uut lant es van affrike
Want der waest datmense eerst vant
Nu wassen si in menich lant
Pome granate heetmense gemene
Want si hebben vele greine
Malogranata es des boems name
Die dese apple droghe name

Eñ droghe leide · xiij ·

Ende droghe leide sonder lucht
Twee iaer bleve goet die vrucht
Som suer som soete heeftmense gheeat
Die soete sijn warm eñ nat
Ende die sure droghe eñ cout
Die van coelten hout
Es best datmen die sure brinct
Dat sap met sulure ghemenct
Doet die maghe wel verdulven
Dec sijn si goet ieghen spuwen
Best sijn die sure diemen vint
Want die soete maken wint
Mirtus alse ysidorus seghet
Es een boem die te wassen pleghet
In woestinen ende up steene
Ende up ter zeehovere ghemeene
Vlike boeke die bescriven
Dat dese boem nutte es den wine
Want hi over hitte ende cout
Tempert al met sire ghewout
Platearius die seghet
Dat sap van desen te helpen pleghet
Siedmen sine blade in wine
Die siechede of die pine
In levere of an longhe hevet
Sijn pulver mede diement gheeft
19 Helpt in spisen mede in dat
Die scorse es beter dan dat blat
Mirtus heten wi hier dat gaghel
Maer boeke seggen datmer laghel
Ende nappe of maken mach
Doch ne weetic niet dat ic sach
So goet gaghel uut lant hier bi
Dus twivelic wat mirtus si
Nux heet die boem die noten draghet
Eñ also mede alsmen ghewaghet
Heet in latijn die note mede
Platearius seghet teser stede

Dat die haselnote wel voet
Ende ne ghenen wint wassen ne doet
Ende die huut goet af es ghedaen
Eermense sal in spisen ontfaen
Van den okernoten hie seghet
Dat die boem te scaden pleghet
Cruden ende boem mede
Die wassen bi sire stede
Die sijn van so groter macht
Datmen over waer dat acht
Dat si alsulc venijn verslaen
Alsmen in spisen mach ontfaen
Verst es die note quaet
Si doet dat ene steme te gaet
Want si doet ene hees wesen
Palladius die spreict van desen
Die ene note poten wille
Lechse eer in watre · iij · daghe stille
Eñ pootse in lauwmaent iof in feuriere
Eñ letse lancs dats die maniere
Ende enen steen dan onder hare
Dat die wortelen spreden harentare
Ende neder niet rechte ne gaen
Si varen te bet sonder waen
Olea alse ysidorus ghewaghet
Dat een boem die te vrucht draghet
Daer of comt olie van oliven
Grene eñ soete houtse strive
Hi lecht alsmense in lampen doet
Es ongesonden oghen goet
Die olie diemen eerst uut duwet vore
Es best ende soetst alse wint hore
Dandre min soetst dats die nature
Die derde die es wreet eñ sure
Soete es die bloeme diere an staet
Maer hare roke es vrouwen quaet
Diemet kinde sijn bevaen
Ghesont seer es soe sonder waen

Palma als ons ambrosius seghet
Es een boem die mene pleghet
Te vindene hare blat
Plinius die seghet ons dat
Dat een boem es sonder waen
Die seer menich iaer mach staen
Al wast soe oec in menighe stede
In elc lant na draghet si niet mede
So dat ripe wort hare vrucht
In orienten in heter lucht
Draghet soe best dus hoirc raden
Hare vrucht dat heetmen daden
Dese boem heuet sulve en hie
Ende nemmermee ne draghet sie
Elke ne sta ten andren so na
Dat elc telch bouen an andere ga
Als elc hem boghet tandren wt
Ende dats niden leitun hi aert
Dat elke hare ten andren boghet
Ende elke pinet ende poghet
Als die soeken hare ghenoot
En dit es een wonder groot
Die hie die bloeiet · en die sulve niet
Sulc es die te segghene pliet
Datsoe moet hebben · C · iaer
Eer soe draghet over waer
Van dan ic niet over wort gheue
Want ic niet vant bescreuen
Platanus als ysidorus seghet
Es een boem diet te spreidene pleghet
Sine telghe al omme ende omme
· lxxx · voete wt ther somme
Sine blade breet ende dinne
Als wijngaert blade alsict kinne
Om sine telghe om sine stade
En om sine scone blade
Wals hi wilen wert ende vri
En emmer staet hi fonteine bi

Men plantene wilen in sconincs hove
Ende was van also grote love
Datmenne met wine beghoot
Om dat hi soude wassen groot
Pinus dat es die pijnboem
Sulc wit sulc swart des nemt goem
Van swarten can men pec maken
En uten witten ars gheraken
Hec loopter vut craude traen
Die claer es ende wel ghedaen
Ende wort hart ghelijc den steene
Dat heten wi emmer niet ghemeene
Die pijnboem nes niemene quaet
Die onder hem wast ende bi hem staet
Die pijnapple die sijn goet
Als plateaurius te wetene doet
Den appel leghet men up
Tfier dan oec
Ende men ontfaet der of den roec
Meester nesen dier af gaet
Wetet wel dat an staden staet
Dherssene ende maect goet bloet
Den droghen oeste ist oec goet
Ende menighe dinc ist medicine
Want dat die carnellekine
Sijn van naturen als men weet
Saten boeken nat ende heet
Populus dats die popeliere
Daer en vinter twirande maniere
Deene draghet blade van sulker crene
An deen side wit an dander grene
Ende dinke mi ghelike een deel
Als of men meende den abeel
Die brune popeliere
Draghet specie goet ende diere
Dat upperste vanden telghe ghenest
In meye es dit ghescadert best
Plateaurius die seghet

Datment dus te gaderne pleghet
Men neemt die cnope der si staen
Eer dat loef vut sal gaen
Ende dat stietmen in boter smout
Daer noit toe ne cam gheen sout
En boter moet sijn vander coe
En meisshe nochtan der toe
Daer sietmen dan so over lanc
Toe dat gwene si al ghemanc
Dur een cleet so dubet men dat
Ende ontfaet dur een ardin vat
Dus eist goede salue te samen
En heet populioen bi namen
Dits ieghen die hitte goet
Ende als euen hooftswere wee doet
Ende hem hete saken doene
Neme dit popelioen
En salver mede slaep en vorhooft
Hi gheneest saen des ghelooft
Dese swellinghe ende wonden
Gheneset in corten stonden
Die durghinghe populioen
Hebben wille sal dit doen
Die ne sal gheene boter toe sijn
Olie ende aysijn
Salment doen ist in een vat
En laten te samen stinken dat
En dan salment sieden der mede
En purent als men tander dede
En datmen bouen der of vliet
Dats datmen dur ghinghe siet
Dits goet ieghen firenesie
En ieghen heete malendie
Die bet natter populioen
Hebben wille en coud in doen
Die doeter gheene boter toe
Maer olie ende water doe
Die te gader en siede der mede

Dit es vander meester couthede
Quercus dats der eeken name
Een scone boem ende een bequame
Die bede groot wast ende lanc
Want sine nature es so stranc
Dat hi seere langhe mach gheduren
Want wi vinden in scrifturen
Dat ene eke van abrahaems tiden
Also langhe gheduerde sien
Dat constantijn moghende like
Besueerde int roemsche rike
Dat was meer dan drie · m · iaer
Dit staet te manbre dat es waer
Rubus es een boem bekent
Int lantscap van orient
Die heuet die wortsen buten woet
Sijn hout es van scheit groot
In ytale men somighen siet
Hine wast te bome niet
Some volke segghen mi
Dat dit bi namen ramnus si
Die stercste rubus die sijn
Te medicinen goet ende fijn
Rosa als plateaurius seghet
Es ene vrucht der men af pleghet
Vele te nutten in medicinen
Die boem mach bet een doruekijn schinen
Dan een boem van rechten namen
Cout ende droghe sijn si alte samen
Men sal die rosen lesen root
Ontdaen ende ghewassen groot
Die bleeke blade ende die ghele
Sijn onnutte in allen spele
Droghet mense niet sonder dan
Mach se · iij · iaer nutten vort an
Van rosen maect men en doet
Menighe medicine goet
Menne maecter of honech wlaet

Aldus alst hier bescreuen staet
Men siet honech en sommer der naer
En clocuset dan een cleet der naer
Ende der toe mede dat witte daer
Dat in die rose cnoppe leghet
Dit stoot men sticken als men pleghet
So clene ende siedet inden honech dan
Dunner ende root varwe vaet an
So dat al dicken bestaet
Dus ghedaen honech rosaet
Conforteert des menschen maghe
En suuertse van menech plaghe
Ende purgiert van humoren
Die sijn van couder naturen
Sulker rosaet maect men mede
Met ere behendichede
Rose blade goet ende fijn
Moeten met sulkere ghestampt sijn
En dat in een glasijn vat
Der sonnen ghehanghen dat
.xxx. daghe sonder een
Ende elkes daghes sonder laten ghee
Gheroert te gadere wel ene stont
Ende ghestopt vaste des vaets mont
Drie jaer houtment dat niet en deert
Dese sake conforteert
En coelt die heete bloetsucht mede
Jeghen spuwen ist nuttelichede
Ende ieghen teuel heet sincopis
Op dat ghegheuen is
Met rose watre ende ment so ontfaet
Men maect oec dus cynoop rosaet
En men siede water met rose blade
En der na met goeder staden
Sietmen sulker ouer hoop
Ende dit wert rosaet cynoop
Nochtan helpt helpe bet en coude mins scade
Van sape van groene rosen bladen

Ende sulker ghesoden der toe
Dan dat men sulker in twater doe
Dit syroop als ic bekinne
Ontbint den lichame ten beghinne
En danne stoppet den lichame dé
Hets goet ieghen tmeswilden
Jeghen cynoopis up dat mene name
Die bestopt heuet den lichame
Rosen witte dwoghe of groene
Conforteert in allen doene
Herssene ende lijf mede
Als hem deert enighe siechede
Sethym dat ouer wi bekent
Es een boom in orient
Die lanc wast ende lijde groot
Niet lichte dan eneghe noot
Niet laet hem barnen dat hout
Deem ist van sulker ghewout
Dat verroten niene mach
Dies vintmen noch an desen dach
Die arke die so uele dierre
Ende so meneghen maniere
In die louie behelt
Noch staende in haer ghewelt
Op dien berghe van armenien
Die ghemaect was horic lien
Van sethym dus ist ghedicht
Sijn houdt es wit ende licht
Moyses arke als wi lesen
Was mede ghemaect van desen
In salemons temple sonderlinghe
Waren hier of oec vele dinghe
Salix dats der wilghen name
Een nuttelic boem van groter vame
Int lant der hi den aerd in heuet
Want hi vele telghen gheuet
Somen hem meer telghe af slaet
So hem meer telghe vte gaet

Soe bloeiet en gheuet lucht
Maer ne draghet gheene vrucht
Men seghet wie so wilghe bloemen
In sine spise heuet ghenomen
Dat hem luxurie ouer waer
Emmermeer en porret der naer
Sap ghedubbet vut sine bloemen
Ende in dranke dan ghenoemen
Dat es goet ieghen den rede
Sine blade in watre mede
Ghestroit omtrent hem die leghet
In hitten of suchte pleghet
Omtrent te vercoelne die lucht
Ende het es goet ieghen die zucht
Thymus es in orient
Een edel boem ons bekent
Der coninghe boec doet dies ghewach
Ende seghet dat up enen dach
Die coninghinne van saba cam
Te salomoene want soe vernam
Van sire grater wijsheit mare
Ende brochte met hare dare
Presente van groter dierhede
Er houte van thymus mede
Die glose seghet ons dat dit hout
Niet ne root al es het houdt
Ende het van witheit keert metter
Ghelike alst ene cole waer
Therebintus als men ons leghet
Es een boem die te wassene pleghet
Hoghe ende heuet scone blade
Ghenoeghelic es sine stade
Ute desen bome vut sire huut
Loopt erande sap vut
Dat wel te riekene pleghet
Platearius die seghet
Datmen saluene ghervstim vele
En van deser dinc met vele

Ende der af een plaester maken
Die swerren hadde die mene laken
Si souden scuron dats bekint
Men leset datmen wiroc in vint
Maer dats in dats in dat here lant
Hier es therebintus ysier ghenant
Taxus dies noemt ysidorus boem
Dat es een ghenenmint boem
Men maecter of erande venijn
Heet toxium in latijn
Wie heter et in onse talle
Desen boem dat weet men walle
Men maecter of scuscote en boghen
Die langhe ghedurn moghen
In daerre ne maghet niet langhe gedure
Bouen ist van ander naturen
Sine blade sijn van dien doene
Dats al tiaer bliuen groene
Tylia dat es die lende
Thu somer tijt in dies lants ende
Die minlicste boem van scaden
En die minlicste van bladen
Sijn hout es wit en licht
En ne gheen worm comt in dit
In dit hout vintmen suwe en hie
Maer die suwe ne drouch nie
Die hie draghet vrucht allene
Van sinalken soete ende clene
Vitis dat es die wijnghaert
Een boem nuttelijc en wert
Van houte so teder nochtan
Dat hi ghedraghen niet ne can
Sine telghe in ghenen lande
Dies gheuet hem die nature bande
Daer hi hem mede so vaste hout
Dat hi crumpt vp wert met ghewout
Sijn sap maect wijn som wit som root
Die cracht an heuet hi groot

Wringhsic bloeme doot dat serpent
Die traene diere ute rent
Es icshen die ionghe goet
Want hetse ghenesen doet
Meset dat ghemaec mach sijn
Aldus ghetriakelt wijn
Die goet es alsmen wille were
Ieshen ghenenninde beten
Secr sijn aysijn ende dranc
Alst tiaer es anden anegane
Om doet men den tronc vter aerde
En neemt men met swerde wede
Van sine marghe vter wonde
Machte dat soe tier stonde
Siet dan .iij. vingherwael si lanc
Dan heuetmen triakel met cranc
En die doetmen in die wonde
En bintse toe vaste tier stonde
Ende decse met aerde mede
Verplantmense tenere ander stede
So verliesen dan die wine
Altemale die medicine
Hier makic vanden bome ende
Ic dichter of dat ics bekende
En dats mi dochte orbolic wesen
Vortwaert meer so suldi lesen
Van anderen bome die specie draghe
Die luttel wassen in onse haghe
Mit lant van over zee
Ecr its u segghe nochtan mee
Sal ics in ene redene clene
Of seggen int ghemeene
Ghemeenlike es het wel bekent
Dat uut lant van orient
In egipten in surien
In meden ende in turkien
En namelike int lant van endi
Dat den paradise es bi

Die beste bome sijn int ghemeene
Dat beste crunt die beste steene
Niemen ne wese dan so sot
Dat hi bedi dit houde over spot
Om dat in onse lant
Dese bome sijn onbecant
Dat bedi dit ghenenset mach wele
Want wi dichten dat wi lesen
Maer elc hore na die medicine
En elc proeve int hare fine
Dat niemen ghegronden en can
Hoe dat god onse here dan
Van enen sape in merct en merct
Dat hi vter eerden trect
Die tronc sine telghe of gheuet
Ende daer hi sine bloesseme an heuet
Ende sine vrucht ende sine blade
Ne ware hi niet van domine rade
Die dit siet ende niet en verstaet
Of hi wilde weten gods raet
Nu laten wijs hem ghebruken dan
En danken hem dat hi ons ian
Sine ghiften die hi ons gheuet
Want hi altoes ghenouch heuet
Hier laten wi dese tale staen
En sullen tonser materie gaen
Eerst van .a. der na van .b.
Na die ordine vanden .a.b.c.
Aloes als ysidorus seghet
Es een boem die te wassene plegt
In arabia ende in endi
Van soeter roken so es hi
Nochtan scriuet iacob van vitri
Dat niemen in die werelt en si
Die oit quam al daer hi lach
Sulken boem onder den dach
Maer hare telghen hore wi calle
Comen van berghen ghevalle

Daer aloes die bloemen staen
En niemen en mach er toe gaen
Also alse of hurt die wint
Ende die vaetmen ende vint
Met netten dat es die maniere
Te babilonien in die riuiere
Hier ome spreken some wise
Dat het comt uten paradise
Biden riuieren die er uut lopen
Dus leert ment kennen hem dier cope
Dat het swaer si ende riekende wel
Bitter ende niet al te fel
Bruun root en niet alte swart
En onder die tande niet alte hart
En alsment culvet dat die roke
Alchant die hersene stoke
Den hovede es goet horic gewaghe
Ende der toe der cranker maghe
Der leueren ende der herten mede
Ende menighe siechede
Menstrua die onder bliuen
Helpt het porren oec den wiue
Win ghesoden met aloes
Segghet men dat al desen goet es
Die doom van wine aldus ghesode
Nut die hersene van noden
Die van couden es in onbaten
Ontfaetmen in die nose gaten
Amonium wast in ermenie
Als plinius ende ysidorus lien
Een boemkijn clene als ine gewaghe
Dat saets harde vele draghet
Het riect na kaneels nature
Het doet slapen wel ter cure
Een deser maniere heet cardomome
Langher ghesaet dan amome
En der mense vunt gheuene en vet
En met scarpheden beset

Ende hare rode dan laet urine
Wilmen ouer best bestrimen
En een deel riekende na dat soete
Die es der cranker maghe boete
Ende doet mede wel verduwen
En den quaden mont vernuwe
Borax als plantearius kent
Es een boem in orient
Die inden somer een sap vut geuet
Datmen in visiken waert heuet
En es craude gomme
En verdroghet al ome en ome
Om trent den tronke dit
Die beste es hart ende wit
Borax met honeghe ghemaect dats w
Maect des menschen aensichten claer
Ende hets nuttelic en goet
Hem die de ionghe wee doet
Balsamus als seghet solim
Ende menich meester sijn
Die es de edelste boem een die men weet
Int ende van endi daert es heet
Leestmen in alexanders ieeste
Dervintmen die alre meeste
Wilen vantmen dien boem also
In engaddi bi iericho
Indes conincs salemons tide
Dane was hi ghenomen sider
In egipten wast hi ter stone
Int plein neuen babilone
Nu ne mach niemen der balseme wine
Danne karstine als wijt kinne
Want hets ghepruwet te vele stonden
Als hem sarrasine bewonden
Dat ghene vrucht wilde com
Doch sijn si heeren vander vrome
Int velt der dese bome staen
Sijn .vi. fonteine sonder waen

In crete seghet men dat marie
Ihesus moeder die maghet vrie
Baedde haren lieuen sone
Dese fonteinen sijn ghewone
Ypleinte beuettene d(er) si staen
Die ballsea bome sonder waen
Niewer sonder d(er) allene
So draghet die boom ghi no clene
Den wijngarde ghelijket thout al vte
Ende die blade ghelijken der rute
Mitter sijn si niet allen
Entie nemmermee ofne vallen
Aldus moet men die balseme ontfaen
Die vten houte sal gaen
Ene glasijn met of van steene
Daer mede maect men ene wonde clene
Indie scorsse ende men ontfaect
Dat sap datter vte gaet
Onder int glasijn vat
Want so datmen snede dat
Met yseren tsat soude v(er)droghen
Want die boem ne const gedoghen
Xilobalsamum hetet thout
Dat saet van des boems gewout
Heet carpobalsamum en datter vut rinnet
Datmen ouer balseme kinnet
Heet opobalsamum bi name
Dese valschet men en deet te same
Dlie d(er) tre cyprium
Dus proeuet mense of si w(el) sijn
Besinct soe gheen wullijn cleet
Ghevalschede besmit gheret
Dorghinsghel es soe sere bekent
Men orborse in onse sacrament
Cynamomum alse ysidorus seghet
Ende plinius es een boem die plegh(et)
In ethiophen vele te stane
Gen hoghesten vi voete als ic wane

Van bruuer scorsse van houte clene
Ist groet sone heuet w(er)dene ghene
Het wast met hitten en met droge
Want het ne can ghene rein gedoge
Alst niewe es en ment breict ontbr...
Wpt het enen rooc vut wint no me
Met stummenghen inder ghebare
Als oft een unstcuin ware
Caneele men dit te hetene plegh(et)
Plateariis die seghet
Dat het heuet groot ghewout
Hersenen maghe sijn si v(er)cout
Dee maect(er) goeden abetijt
Ist dat het in somer tijt
Sijn puluer w(er)pt up die spise
Goeden mont ende van goed(er) wise
Maket hem diet dicken cuwet
Want het quaden adem v(er)duwet
Ieghen quaet tant vleesch oec mede
Salmen wrijuen d(er) ter stede
Met couden watre oeck so dat bloet
Dan es ghepuluert caneel goet
In w(er)men wine ende ende d(er)t stont
Daer mede ghedweghen wel die mont
Ieghen sincopium ieghen lijfvanc
Salmen dit puluer ghemanc
Ende ghewrijfels nagle d(er)neue
De samene in siliken gheue
Cassea lignea alse plinius seght
Es een boem die te wassen plegh(et)
In arabia sine loueren sijn
Ghevarwet als purperijn
Ghestepen als geneuer blat
.viij. voeten oech wi lesen dat
Duuchersuus es sine scorte gedaen
Beneden wijt doetmen v(er)staen
Midden root en zw(er)t bouen
Dat zw(er)te ist dat die meeste louen

Ende datter wijt es dats goet bediet
Maer dat witte en roghet niet
Datter best es dat es swaer
Plateariis seghet ouer waer
Dat ieghen coude reume es goet
Ende leuere ende longene doet
Ende der maghe sijn si v(er)cout
Groot doet met sire gewout
Dan salment in wine sieden
Ende so gheuen den sieken lieden
Cassiana na dat ic weet
Es een boem droghe en heet
Ende wast best in bruec lant
Sine vrucht es clene alsic vant
Ghelike jenieuer kinne
Goet sijn si ter medicine
Bede die vrucht ende die blade
Die dese wel sieden dade
Met starken wine dats bestiene
Het ware goet ieghen die iucht ghesiene
Dien vander iucht oec altemale
Vut fallen ware sine tale
Waert dat hi die groene blade
Hier of onder sine tonghe dade
Of puluer vanden droge bladen
Hi soude te hant spreken met state
Dit moeste men doen als wi kinnen
Alst euel ware in sijn beghinne
Cassia fistula een boem die plegh(et)
Als ons platearius seghet
Te wassen int lant van orien(t)
Es van naturen goet bekent
Sine vrucht es lanc als si es ripe
Ende es alst ware ene pipe
Saer dat
Ende esser alsmen ouer w(er) seghet
Mee dan .xl. in eene pipe
Swart ende groene sijn best en ripe

Dat march hier of dat es vernaeme
Want het ontsluut den lichame
Ende es goet ieghen den heten rede
Ende indie starte ontfanghe mede
Ende weder vut ghelate gaen
Smeert die zweere die in staen
Calamus aromaticus
Als ... ons scriuet ysidorus
Es cranke stoue riet
Dat men int lant van endi siet
Wel riekende van soeter ... sake
Een deel tangherlike van smake
Platearius die seghet
Dat het te ghenesene plegh(et)
Die maghe van coude weene
Ende ghenesett torsioene
Ende ieghen der dinen wint
Sonceint tsap datmer of wint
Met assene sape ende met wine
Om te ghenesene die pine
Om die mathrt oec te v(er)niewene
Ende te maghe wel te v(er)duwene
Nemme hier of puluer een deel
Ende d(er) toe puluer caneel
Dat maect dat v(er)duwen stranc
Ende es goet ieghen hart vanc
Cyllomintida alse platearius seght
Es ene vrucht die een boem plegh(et)
Te draghene int lant van orient
Te ilyrlin ende d(er) omme trent
Vanden applen bliuet een doot
Midat saet heuet mach groot
Als ons platearius seghet
Die te tant sweere te hebben plegh(et)
Hi sal sieden dit saet in wine
Ende supent inden mont sine
Ende ne laet niet neder w(er)t gaen
Ende gargariseren ende dwaen

Daer mede hele tant ende mont
Hi ghenesen in corter stont
Capparis es een boemkijn clene
Datmen staende vint ghemene
In poelgen ende in orient
Te constantinoble ende der omtrent
Wesse sijn si die van orient come
Scortsen bladen
Wortelen bloemen
Hebben in medicine virtuut
Al ghedroghet es sijn huut
Es soe bitter ende bruun root
Ghesoden met wine heeft soe macht groot
Te ghenesene van euele vrede
Der leuere ende der longhe mede
Men salmen sine bloemen
Eer si al te gader uut comen
En besaetse als si sijn kun
Wede in soute ende in aisijn
So maken si abbetijt ter tire
Ende verdriuen die humure
Die die maghe inden crop hout
Ende verwinneuse es soe cout
Cubebe dats ene boem vrucht
Van orient van soeter lucht
Seghet plinius datten houede doet
Leghen conde reume goet
Terde of riekende der toe
Es datmen up colen doe
Cubeben berne ende nem der bate
Den roec van in die nose gate
Valse cubeben inden mont lange
Dat hare macht ter hersenen gange
Die van conde es ongedaen
Soe beteret hem die varwe saen
Dragantum hebben wi bekent
Es van enen bome van orient
Ene gomme die er uut rinnet

Ende die gomme droghet ende verwinnet
Dat beste es van witheden pure
Ende sulc es van waer nature
Mar dan es niet also goet
Dat het bi naturen doet
Vuchten ende verwelen mede
Den mensche in sire siecheide
Mar die die borst niet en heeft goet
Sie dat hi van dragante doet
Die tweedeel ende tarde aysijn
Dit es dyadragant fijn
Dit es borst medicine
Ende inwendelike iegen der borst pine
Also danne es verdroghet
Want het sine macht wel toghet
Galbanum als platearius lient
Es een boem van orient
Daer ute lopet ene gomme
Die galbanum hetet der omme
Het loopt ute bidies soms gewont
Ende verhart danne an thout
Goet galbanum es puer ende wit
Sweeten doet uut brekende dit
Dien letargien doet slapen ende dolen
Leghe galbanum up colen
Ende late den roec hets sine bate
Slaen in sine nose gate
Sine roke doet serpente vlien
Ende men purgiert menne mettien
Gariofilion seghet platearius
Es in endi een boem dat waer is
Vander groter vintmense gemene
Dat gheneuer boemkine sijn clene
Gheroffels nagle dats sine vrucht
Van groter macht van soeter lucht
Dits die valscheide die men ter dart
Neme gharoffels nagle goet
Ende wrijfse te puluere fijn

Die van scarp smake sijn
Doetmen toe starc aysijn
Ende oec wel uut riekende wijn
Dan neemt men naghele niet te dart
Diemen in een cleedekijn doet
Ende so leghse der in een nacht
Ende si nemen smake ende macht
Andien dinghen sonder saghe
Ende ghedueren .xxx. daghe
Dit sijn naghele valsch ende loos
Sonder toghet ende gheene altoes
Die goede sijn der hersenen goet
Up datmense dicken rieken moet
Ende oec ieghen menisoen
Salmense in medicine doen
Galanga leesmen dat si
Een boem int lant van yndi
Sine wortel heuet groot ghewout
Daer leestmen datmen hondt
Dat bruun root es hart ende swaer
Ende scarp van smaken ist best dats wi
Machse valschen als ghi verstoet
Datmen gharoffels nagle doet
Maer datmense met peper vernuwet
Galigaen doet dat spise verduwet
Der maghe ist remedie mede
Van winde ende van vercoutheide
Up datmense met wine siet
Wel ghepuluert ende anders niet
Haer rieken maect die hlene ghesont
Ende maken si wel riekende mont
Luxurie weckse ter somen stonden
Die wintre heuet soe meer ghesonden
Dan soe inden somer heuet
Want soe te vele hitten gheuet
Gummi arabicum es ene gumme
In arabia der men omme
Dieuwile groot ghele gheuet

Want si vele ghesonden heuet
In arabia staet een hout
Dar si ute rinnet met ghewout
Witte gumme dats die beste
Dicke rode dats die leste
Die middelste die es dunne root
Platearius scriuet hare macht groot
Dat hi die gumme in watre doe
Tote datsoe smelte ende ontdoe
Ende sine tonghe spuwe der mede
Die oec spuwet van groter cranchede
Men gheue hem ghummen puluer .i. deel
Ende daer mede ghepuluert caneel
Jeghen conde oest of ieghen droese
Kan dese gomme hare macht toghen
In watre met gheersten ghesoden
Ende oec ist goet te sinen noden
Die die borst heuet verdroghet
Ende van viere smerte toghet
Puluer van gumme makets verganc
Met witten van eye ghemanc
Mirra als ysidorus seghet
Es een boem die wassen pleghet
.v. cubitus hoech als wijt horen
Ende heuet menighen scarpen doren
Nader oliuen es sijn blat
Maer scaerp ghedrenct so es dat
Kersper esset ende wonder
Ute desen bome loopt sap der onder
Dat bitter es ende ghewene
Dat uut loopt sonder iet te doene
Dats beter vele tallen stonden
Dan dat ute loopt tere wonden
Wi vinden die telghe hier of in viere
Si sijn van so sekre maniere
Dat si dicken maken sieke
Ende si datmen storax rieke
Van desen bome blade ende bloemen

Doen den sieken vele vromen
Der somme moet menne droghen doen
Si sijn goet jeghen menisoen
Ende jeghen spuwen ende bloet sucht
Nochtan es beter die vrucht
Dat mirtulus heet in latijn
Jof clap datter of mach sijn
Macis als ysidorus seghet
Es een boem des Indïa pleghet
Vte desen bome vloeiet ende heet
Die dinc diemen mastich heet
Wel riekende ist ghevarwet root
Die van bleecheden heuet noot
Het maect hem tanlichte claer
Die wortele hier of dats waer
Ende honech ghesoden te samen
Es goed den sieken lichamen
Het sluut den lichame ter cure
Oec ist goet jeghen humure
Die vander heersene te daelne poghen
Den tanden waert ende ten oghen
Plateärius die seghet
Ende sulc die hem te volghen pleghet
Dat dit mastix dat ic hier nome
Es der noten muscaten bloeme
Jof die bloeseme der sijn seghet
Recht als die note musc alse note pleghet
Te hebbene ene slume van hare
Die mastix salmen hebben mare
Dien een deelkijn es bleec root
Ende in smaken scarpheit groot
Men salse culven ende in den mont
Houden ene langhe stont
Ende die lucht dan up werts sla
So dat sie ter heersene ga
Muscata scriuet iacob van vitri
Es een edel boem van endi
Ende scone seit vter mate

Plinius volghet deser straten
Noten muscaten ende sine vrucht
Wel riekende van soeter lucht
Heet ende draghe den derden graet
Men sal kiesen dat verstaet
Die swartste die men vint
Haer blade sijn mede ghevenimt
Muscate die es der hersene goet
Die maghe si verwermen doet
Ende haer spise verduwen
Bleeke varwe doet soe vernuwen
Sulke eten ene muscate
Es der hersene grote bate
Mist datmer heet te vele
So gaet het al vten spele
Want soe es dan gaende bi nature
Wijn der mede ghesoden ter cure
Es der hersene harde goet
Alsmen ons te wetene doet
Piper es een boem in endi
Ende wast alsmen seghet mi
Serpenten wart als menne ons seghet
Der caucasus die berch leghet
Plinius seghet ende solin
Sijn hout ende sine blade fijn
Gaden geneuer boem ghedaen
Dat wout der dese bome staen
Wachten die ghevenimde diere
Ende die iaghet men vte met viere
Aldus wort het bruun al dit
Want sine nature es wit
Langher pepe dans ripe met
Datmen onderwilen siet
Ende dats van starker maniere
Want hets onghequetst van viere
Jacob van vitri seghet mi
Dat al ander redene si
Twi hem es so swart sijn vel

Ende dat dinct mi sijn redene wel
Hi seghet ende men maghes ghelouen
Datmen pepe droghet maer ouen
Om dat het te langhe droghe
Ende nement verslayse menne moghe
Dat swartste peper dat es goet
Dat peper meten vierde graet
Droghe ende heet es het [illegible] staet
Pep of ghedaen die hint
Ende die keest die comt der vut
Te stucken ghepuluert wel
Als al of ghedaen es tfel
Sieden met rose watre nat
Ende danne ghedroghet dat
Ende als een colirium
Ghedaen in eens oghe siin
Dat maect des menschen oghe claer
Ende doet die velmen of dats waer
Peper es quaet den sanghwien
Om dat het maect lasers dien
Sijn puluer bitet tallen stonden
Dinnutte vleesch vten wonden
Men heuet in italen vonden
Grande pepe hout orconden
Plinius maer mewer na
Den peper van India
Om hout met ouer dat
Dat yewer laut oste stat
Dan in endi dus hout luden
Die moeder es van allen cruden
Storax seghet ende ysidorus
Platearis ende plinius
Es een boem in arabia
Ghenaden bome ghelijc welna
Vore hoest al die houtstir uset
Also ons die lettren wiset
Vallen der vte menich traen

Dat moetmen hebben ende ontfaen
Eer ghemanc es metter aerde
Dat stacten es van meester werden
Datmen mach vander selver lesen
Dat sietmen wit ende reine wesen
Metter somme wort het blont
Vet ende wel riekende ist talre stont
Dats die beste diesaen ontlaet
Ende der soeter lucht vte gaet
Allmense handelt metter hant
Het es die beste dinc bekant
Diemen of mochte ghewagen
Cranker ende conder maghe
Sandali dus lesen wi
Es een boem wast in endi
Als ons plateärius seghet
Die drierhande hout te draghen pleghet
Hets wit hets valu ende root
Dat valewe heuet roke groot
Twede hets warts riect het de mee
Alsment breket minds ontwee
Puluer es goet van sandali
Op dat het ghemingt si
Met olie rosaet wi merket dit
Als die leuere es verhit
Een plaester ghemaect der mede
Buten gheleit up die stede
Vander leueren dies es men vroet
Echt es oec dat puluer goet
Om slapen die met slapen ne can
Ende jeghen die hooftswere nochtan
So moet men mingen dat verstaet
Met olien mandragoraet
Ende met latuwen sop
Ende noch ene doget heuet sonder stop
Men neme puluer van sandali
Ende die wortele feniculi
Ende gummi arabicum

Suker ende wit, metopium sum
Puluer van lequiritien mede
Dit stampmen met groter narenstheede
Wel te samen ende men de
Simpel syrope der toe
Dit es vter mate goed
Jeghen hete swere diet wee doet
Ende ieghen dorst in hete rede
Ende ieghen hete leuere mede
Droogher borst ist mede goet
Ende hem die den hoest wee doet
Oec ist goet ieghen tforwokt swere
Al van hitten comt die dere
Dit es dyasandali
Ende al ist oec dat sake si
Datment maect in ander maniere
Hets best dus als ic visiere
Wilmen oec dat wel slapen dede
Neme puluer van mandrage der toe
Thus als platearius seghet
Ende plinius es een boem die pleghet
Te wassene int lant van arabi
Edel wel riekende so es hi
Lanc ende ghetelghet sere
Tghebladet wel na no min no mere
Dan iost een perboem ware
Worden hoghelt tuit alle iare
Smit men dor sine huut
So loopter alsene stume huut
Ende die verhart an dat hout
Echt van des winters gewout
Ghevallet dat ment selue doet
Dan ist niet also goet
Want hets root ende teende wit
Wit ende ront alre best es dit
Ende dat saen ontsteect van viere
Hort van wierooke goede maniere
Een tibitsche wierooc dat men vint

Ende vint wel so puluere ghint
Ende nem niewe waste dien
Der hant ghenoech vander bien
Ende nem botre der mede
Der men noit sout an en dede
Van desen .drie. der men of seght
Sie dat elc boem euen vele wegh
Doe dese .iij. dan in .i. vat
Ende te viere so set dat
Ende minghet te samen so men best can
Laet coelen vanden viere dan
Ende als dune dame wilt orbaren
Set te viere weder te waren
Ende laet ontlaten een lettelkijn
Ende dan nem een vel scapijn
Ende smare ghint vp die vleesch side
Het es best vort allen stride
Der barst dan el iet wesen mochte
Want niet ne maecse so sochte
Jeghen tantsweere ende tranende oghe
Sal sijn puluer machtech wel toghe
Een placster der of ghemaect met wine
Ende die vander reume heuet pine
Houts .ij. stic langhe in sine mont
Ende heuet der na hi wort ghesont
Nemmee ne can ic v ghewaghen
Van bomen die specie draghen
Hoort van cruden
Niet ghemeene
Want dat wonder
Nes niet cleene
Hoe si wassen sonder saet
Hoe teen cruut biden andren staet
Ende teen heet es ende tander cout
Ende teen van drogher gewout
Ende tander van natter nature
Hier vp antworden ter curen
Alle die wise plementen

Ende spreken van .iiij. elementen
Dats water aerde lucht ende vier
Hier of sijn alle dinghen hier
Ghemaect ende also alsmen merct
Nadien dat elx nature werct
Nu vanden water die natheede
Nu vander aerde die swaerheede
Nu meere drwetheede vander lucht
Nu vanden viere hitte ende vlucht
So es elc cruut ghenatuert
Ende ghescepen ende ghefiguert
Want hier in onse menschelicheede
Onse leuen gheset es mede
Moeten elemente sijn ghemant
Jof onse lijf ware te hant verganc
Want pure aerde droghe ghene vrucht
Gheen voghel leuende in pure lucht
Jn pure watere in pure see
Ne leuede gheen visch nemmermee
Waer tfier hier puer sonder gemanc
Sa ware saen alles dinges verganc
Nu dese .iiij. hem te samen minghen
Gheuen si voedinghe allen dinghen
Ende na dat elc ontfaet van dat
Jst cout ist heet ist droghe ist nat
So es elke dinc ghenatuert
Dat hier in dese werelt gheduert
Hier bi es der crude gewout
Nu droghe nu nat nu heet nu cout
Verstaet dat meesters van naturen
Hier of spreken dus bi figuren
Ende seggen dus peper dat staet
Heet in sinen vierden graet
Nu hort wat die grade meenen
Jn corten worden ende in cleenen
Deerste ghenoecht ende beseft
Dander hem bet vp verheft
Die darde quetst die nature

Die vierde verdwese al dinc
Aldus als dese redene luud
Es ghenatuert specie ende cruut
Nu nat nu droghe heet ofte cout
Nadien dat nature hout
Hier ent dese tale niet ghemeene
Hort van elken vort alleene
Aloa dat es een cruut
Als platearius seght ons luud
Dat stamptmen ende men dwingt dan
Dat water vut ghedwinghen can
Dat sieden si diet sieden connen
Na sijn sieden settment ter sonnen
Dat yperste es ghelu ende pure
Dat middelste van bruunre nature
Tonderste dicke ende swart
Al ist bitter ende hart
Van smaken ende es te prouene wee
Ende dit cruut heetet aloe
Aloe es goed ouer een
Ghebonden om te broken been
Want hets suueren doet
Het es ieghen serpentsbete goet
Jeghen flumme eist goet ghemenct ter cure
Het suuert die maghe van humure
Ende het verdrivet melancolie
Die van quader opylacie
Leuere of longhe wee doet
Aloe es hem ghenuch goet
Het purghiert die hersen saen
Van humuere die vp wert slaen
Oec ist medicine mede
Jeghen die scamelike lede
Die van siecheit wert ontgedaen
Het maect hem sine varwe saen
Aloe es den monde onbequame
Soete der maghe ende ghename
Met alsene sape of met wine
Salmense gheuen seght tlatine

Absinthium als platearius telt
Es een cruut van groter gewelt
Bitter seer ende doet groot goet
Alsment met wine drinken moet
Jof sap ghewronghen uut allene
Dan es sine nutscap niet clene
Alst een etet het helpt gheerde
Der leveren ende der milten bede
Warm ende droghe es sine natuur
Lombricos spreict die scrifture
Verdrivet mer mede dies gelovet
Ende het purgiert mede thovet
Die hem appoplexie ontsiet
Ic raede dat hi deser pliet
Want het verdrivet haer comen
Dien die sprake es benomen
Es nuttelic datmense ghevet
Die worm in sinen oren hevet
Ghietse der in si blivense doot
Der maghen ist nuttelic groot
Oec verdrivet worme ende wite
Die bocken eten ende verbiten
Haer sap gedronken over w
Dat maect tonker oghen claer
Anetum dat es anijs
Platearius seghet die wale wijs
Dat het droghe es ende heet
·iiij· jaer gheduert gheereet
Op dat het ghedroghet si een deel
Het doet breken den graveel
Jeghen spuwen van couder saken
Ende die hem verisschen maken
So ist goede medicine
Der hersine alsoe hevet pine
Salment sieden ende drinken
Ende culpen ende latent so sinken
Goet ist der maghen alsment vint
Ende verdrivet oec den wint

Hem ist goede medicine
Die met pinen maken orine
Apium als platearius toghet
Dat verhit ende verdroghet
Die wortel die es medicine
Hem die van torsioen hevet pine
Ende es oec der leveren goet
Up datmenne stampen doet
Ende men drinke met lauwen wine
Jeghen sulkerande pine
Crocus heeten wi saffraen
Platearius doet ons verstaen
Dat ghetempert es droghe ende heet
Jeghen sincopis est goet gereet
Ende jeghen dat die maghe toghet
Saffraen in een steerf ghedroghet
Ende ghepulvert een deel te bet
Ende ghedronken in vleessop vet
Vervoet den lichame methen
Men ghevet gheen colorien
Het doese spulwe hets hem quaet
Dien toghen dat rode bevaet
Suut van colren of van bloede
Doe dies ichem hier bemoede
Neme pulver van saffrane
Ende witte van eye ende met slane
Sal het minghen ende in dat
Een sindaellum maken nat
Ende sine oghen der mede netten
Wien so quade lancken letten
Een plaester derof ghemaect
Es nuttelic ende wel gheraect
Nenu· bita es cout ende nat
Platearius seghet dat
Dat ghetempert es niet genouch
In warmen lande water ghenouch
Canworden hetet in onse tale
Haer saet helpt te vilsiken wale

In suchte salmen sieden of braden
Somich een van haren bladen
Ende datmer anders niet toe en doet
Ende dat es den sieken goet
Salse in doghen mede baken
Ende der na salmense ontmaken
In watre ende met suker toe doet
Dit es syroop harde goet
Hem die hitte ende vuchte
Hebben vander heeter zuchte
Coriander als ic toghe
Es een cruut heet ende droghe
Ghetempert wel niet ghenouch
Sijn saet es nuttelic ghenouch
Want het es goet der couder maghe
Ende het mach dien wint verjaghe
Alsment met andre spise ontfaet
In wine ghesoden sijn saet
Jof sijn pulver ghestrowet in spise
Maecse smakende van goeder wise
Canfora est als platearius kent
Es een cruut van orient
Van seer groter roken bekent
Meset als die lentin ent
Van stampmonte ende druupt uut sijn sop
Dan sinct die droesen over ene trop
Ende bove blivet dat clare
So moet ter sonnen staen daer nare
Alst droghe es ist claer ende wit
So machmen lichte breken dit
Ende met handen te pulvere wrine
Ende meest met handen die met wine
Onreinet sijn want hets so fijn
Dat sijn draghere reine moet sijn
Ist dat hi dicken rieket dat cruut
Bedi seit men over luut
Dat claer roke es ghenatuert
Also dat soe die manne vuurt
Men houtse in een marberin vat
Jof alabandine wi vinden dat

Cyminum dat es comijn
Platearius seghet de meester fijn
Dat het droghe es ende heet
Ende dat oec den wint verfleet
Ende die vele sieken van noden
Ghevet hem wijn der mede ghesoden
Oec ist meer te prisen noch
Want het meerset der vrouwen zoch
So salment dan drinken gheven
Jof eten te pulvere ghewreven
Met alsene so sal werken dicte
Sine natuerlike hitte
Centaurea es droghe ende heet
Dat bitterste cruut datmen weet
Dies hetent bi na die meesters alle
Bi namen der erden galle
Men salse sieden met wine
Ende suker der toe jeghen die pine
Van sire groter bitterhede
So ist medicine mede
Jeghen stoppinghe alsment hort
Die levre ende milte versmort
Jeghen lisschede die wee doet
Milte ende levre es dit goet
Men dese wortele die ic telle
Apye venckel ende pieterselle
Ende dat salmen sieden daer na
Dat sap van centaurea
Ende dat dulve dor een cleet
Ende ghevent den ghonen dien dat doet leet
Dit es jeghen tlanc evel goet
Ende hem die de zuchte wee doet
In wine ghesoden ende men ontfaet
Dien dranc alsmen te bedde gaet
Al warm dat doet eswect uut comen
Hets quaet dicken ghenomen
Want het maect de quade baert
Ende beter es het inde vaert
Ghenut als es de wint comt
Dant es niet somers ghewont

Dyptamus als plateaurus leghet
Es een cruut der cracht an leghet
An wetsen wasset wilmen weten
Goet eest ieghen ghevenijnde beten
Ghestampt ende geleit up die wonde
Sijn sap gedronken met monde
Met wine ghemaect dat es goet
Up datmen mede doet
Sap van menten een lettelkijn
Dat dese dingen wet het sijn
Wort erste biten herten comt
Want alsi waren gewont
Met enighen ghevenijnde strale
Saghen dat die iaghers wale
Dat si dat cruut sochten dan
Ende wreven haer wonde der an
Ende danne aten si mede dat cruut
Ende spuweden strale ende venijn uut

Feniculus als plateaurus tooghet
Es een cruut dat warm ende drooghet
Ende es van subtilen saken
Dies doet wel orine maken
Wettel blade ende saet
Sijn in kilsiken toeverlaet
Men sal nemen den wortel sijn
Ter aerden inden lentijn
Die es goet ghesoden in wine
Hem die vuor hevet ende pine
An milte an levre oec ist goet

Jeghen den steen ist goet te cure
Hem diene hevet cond nature
Het venekel gesoden als pocluut
Ende also ghegheten es bekent
Dat goet es thaller sulker siecheden
Ende den wint verdrijft hi mede
Ende helpt hem diet verduwen heeft arc
Die ghepulvert wel sijn saet
Doet al dat selve dat ander doet

Die de lieve niet en hevet goet
Stampe den wortel ende dan
Dat sap dat hire uut duwen can
Ende hanghet in een coperijn vat
.xv. daghe buten dat
Dar na sal hijt in toghen drope
Hi mach wel der baten open

Jusquiamus es sere cout
Ende een cruut van groter gewout
An hofsteden vonde alsict vant
Wasset vele hier int lant
Ghevenijnt met ere bleker bloeme
Ic wane ment belie in duutsche noeme
Den ghonen die den slaep hevet verloren
Neme die blade of dat saet
Ende stampt ende bindet dan
Anden slaept ist wijf of man
Hi sal rusten ist dach ist nachte
Dit saet hevet so grote crachte
Slaep ende ruste te ghevene
Neme tarwe corne ende evene
Ende belie saet ende men late vallen
Dat te gader met allen
Ende laten ghinc den voghelen eten
Si sullen slapen ende hem verghetten
Datmen neme mach nemen met der hant
Men ghevet niemen hine viant
Dit saet eten hi bleve doot
Jof hi velle in slape groot
Also dat sine mesquame
Lichte te letargien quame
Men leghet dat een bisscop was
Die so grote pine hadde das
Des luxurie den lieden doet
Ende hi menighen meester vraget
Om raet der ieghen versochte
Niet hem helpen mene mochte
Dat hi dit cruut stampen dede
Ende sine manlike lede

Metten sape verconde so
Dat hem daerna scade no vro
Romsche no groot no clene
Alwes meer ne cam ne gheene
Die hier of es ene weete
De groot ieghen de tantsweere
Als die dinc van hitten coemt
Ende ieghen menighe dinc ontstenoet

Mandragora als plateaurus kent
Es een cruut van orient
Cout ist ende droghe der toe
Men vinter of hie ende soe
Die hie es gheblaet ende gebare
Wel nader als die beete ware
Die siwe als waren lavere blade
Apple draghen dit gesade
Soete rickende alsment weet
Datment der aerden apple heet
Hunt ende blade ende wortelen sine
Sijn nutte der medicine
Die in heten suchte leghet
Ende te slapene met ne pleghet
So salmen met mandragre blade
Vrouwen melc stampen ende besaden
Ende witte van eye des gelovet
Ende maken een placster dat hovet
Bestrijct ende den slaep mede
Hem die van groter heetheden
Sijn hovet sweert
Leghe die blade ghewreven
Up sinen slaep het salt beghevên
Dus als hier ghescreven staet
Maectmen olie mandragoraet
Die apple die stamptmen clene
Ende mingheset in olie ghemeene
Dat lyet ment te samen heet
Ende duwet dor een cleet
Dits olie mandragoraet
Die hoeft sweere hi verslaet

Ende wel slapen doet oec mede
Ende goet es ieghen heeten rede
Up datmen mede bestrike de
Vorhoofd ende slaep der toe
Men sal oec die wortele sine
Sieden ene wile in wine
Ende ghevene drinken dient so staet
Datmen hem die lede of slaet
Hi sal hem slapende so verghetene
Dat hi der saken niet sal weten

Menta als plateaurus weet
Es een cruut droghe ende heet
Hofmente es beter seghmen mi
Dan die akkermente si
Hem die tantsweerch enten mont
Quaet hevet ende ongesont
Siede hofmente in azijn
Ende wassche mede die tanden sine
Sochte ende wrive der an
Pulver van droghen mente dan
Salmen oec ieghen venijn
Ghevendrank so moeter in zijn
Wiltu der meuse in liet wilmen weten
End dat pulver der of gheten
Can der maghen cracht verduwen
Ende doet ter evene verduwen

Marubium als plateaurus tooghet
Es een cruut dat heet ende drooghet
Die de barst van coude hevet quaet
Doe der mede dus minen raet
Sie dat hi sap hier af gewinne
Ende doe honech der inne
Ende pulver der toe te hant
Van liquiritie van dragant
Ende siede dese dinc raditke
Untier ende dat wort dicke
Dit es der barst nutte ende goet
Dien die speene wee oec doet
Neme sout water ende wijn

Ende siedet in dit cruudekijn
Ende der of een suppositorijs make
Hets hem ene onnutte sake
Dit moeste sijn des nem wel ware
Ende die speene te broken ware
Nardus als ic hore lien
Nes een cruut wast in surien
Ende int lantscap van endi
Dat van sinen secghen si
Dat beter si dan dat van inde
Sijn wortel es cort als wijt vinde
Swart ende broosch ende der toe vet
Na cypresse riect hi best
Dan na enich ander cruut
Sine blade der si gaen uut
Sijn stamp ende het draget hare
Als een rande coren ware
Ende dat riect utermaten wel
Sine bloemen het oec dan iet el
Heet ende droghe es sine nature
Jeghen sincopim eist goet ter cure
Ende oec ieghen hertvanc
Men neemt dit ende der toe gemanc
Suker ende men siedet bede
In rose water dit gheirde
Ende wort een cyroop dan ter toe goet
Dien coude renne wee doet
Of die tranke hersene hevet
Ist goet datmen te rieke ghevet
Jeghen coude maghe of torsioen
Dat coude humuer doen
Salmen nardus in wine sieden
Ende ghevent sulken lieden
Vander hawe van nardus mede
Maectmen vngente van groter dierhede
In der manieren als ic gome
Datmen vanden geneuer bome
Olie maect als het bescriven
Hier boven es. ten boem beneven

Os pinni heet mede crassula
Dies vintmen vele vore ende na
Sulc heetet radele sulc vnesonde
Nuttelic es het talre stonde
De brokene beene nader striften
Dat ende heet ist van nature
Wilke ist gheprovet vandesen
Wilmen plocken ende lesen
Tien daghe voren laetste dach
Diemen int iaer ghevinde mach
Ende ment binden huse hanget
Niet dan die lucht gelanget
Dat het bi na al dit iaer
Wieset ende schiet dits openbaer
Hi an machmen marken mede
Der naturen heimelichede
Ende die macht mede van gode
Diet almaect met sinen gebode
Die hem te wonderne can gheven
In dinghen die selve niet ne leven
Petrocilinum es droghe ende heet
Also alst plateariis weet
Die in hoven staet pliet te sine
Nutteliest in die medicine
Zine sate wel maken doet
Ende es ieghen sulken goet
Weder es so cruut so saet
Ist datment in spisen ontfaet
Het doet ondwijen ende ondwinet
Een wint die inden mensche blivet
Papaver dats metopim
Plateariis seghet si sijn
Ront ende nat daer es wit
Vanden brunen seghet hi dit
Dat het si cout ende droghe
Ende het ten besten mene doghe
Bede wortel ende saet
Ende es te sulke niet quaet
Men neemt wit metopim saet

Ende mele die van vrouwen gaet
Ende van euen eye dat witte
Eenen plaester maect men dutte
Ende so ist nuttelic ende goet
Want het den mensche slapen doet
Op den slaep ghelect ende gebonden
Jeghen heete puuste mede ter stonde
Ist goet ghebonden iegen die stede
Ende ieghen leuire mede
So salmen minghen dat saet
Metter olien rosaet
Dits oec ene sulke hoghe
Jeghen die barst die es droghe
Men neme tsaet van metopime
Ende tsaet van letorusse fine
Ende van arabia gummi
Ende der toe mede dragant
Hier of ende vandesen sake
Salmen latuwarie maken
Ende datmen syrope minghe
Dit sijn nuttelike dinghen
Peonia seghet plateariis
Dat heet ende droghe es als wijs
Galienus seghet over waer
Dat wilen over menich iaer
Dit cruut ghehanghet was enen kinde
Anden hals als ict bevinde
Ende het dat groot evel verdreef
Al wast dat hi dit streef
Vint dese macht
Dit cruut datmen peonie acht
Jeghen yucht so ist so goet
Op datmer bevers cul toe doet
Ende mer dat dan siet in wine
Ghepulvert staet hare te sine
Pimula dat es een cruut
Ghecerten dat lentijn comt uut
Ende tallre eerst dat bloemen draget
Dit cruut als men ons gewaget

Ghesoden in roden wine
Dats vulmaecte medicine
Ghedronken in alre noot
Jeghen dat swaer evel groot
Psillium es cout ende nat
Plateariis seghet dat
In suchte ist nutte es men begrepen
Datmen des sieks tonghe sal strepen
Ende binden in een dekelkijn
Psillium ende dat sal ghenat sijn
In couden water ende wermense der mede
Die vanden dorste hevet pijnlichede
Houde dat saet onder der tonghen
Die van droghen hoeste es bedwongen
Sal psillum dons ghene ghile
Int water leggen ene wile
Ende vte ghieten dat dernaer
Neme cout water daer mede
Ende nutte dan dat saet
Dit es der sulken raet
Ruta es van groter gewout
Bi naturen droghe ende cout
Bede dat saet ende die blade
Horen ter medicinen rade
Wijn met ruten gesoden allene
Maect des menschen hersene reene
Ist datmer pulver mede in doe
Van peonien so esser toe
Nut goet ieghen die maladie
Datmen heet hepilentie
Hem die oec niet wel en siet
Es goet dat hi rute siet
Ende bevers met goeden wine
Ende nuttet over medicine
Als vrouwen hare gebirt
Daer men af spreict
Ende om ghelosen dode kint
Dat der vrouwen seere bint
Ende om ghelosen die secondine

Dies der vrouwen hebben pine
Sulsi nutten trifera
Metten sape van ruta
Jof dat sap allene van ruten
Salse vander noot ontsluten
Jeghen melsname die lede ontfaen
In tormeteren ende in slaen
Jof oec mede in andren saken
Salmen rute warm maken
Ende bindse der up ter steden
Jeghen swellinghe van leden
Ist been ist arm of iewer el
So nem rute ende stampse wel
Met botre der noten sout daer an
Ende legse up dat swelles dan
Een cleterkijn der bonen reine
Ghecoelt in couder fonteine
Tehant sal dat swelles sitten
Jof die craft van gherer hitten
Dic sal up waert ute slaen
Met bleinen diere vut sullen slaen
Ende sal werden gaen die swere dor
Jeghen leep oghen ende oghen root
Pulver van commine nem
Ende wriftet ende menghet met hem
Sap van ruten ende in dat
Mach sochte sudwulle nat
Ende legt up die oghen dun
Si worden claer ende fijn
Oec drinct rute ieghen venijn
Ende die met beten gheuenijnt sijn
Jof van enen verwoeden hont
Stampe rute in corter stont
Ende leghet up die wonde
Het behout die dine ghesonde
Ente wike scuwet elc serpent
Also datmen over wan dat kent
Wie so hem met gheweerne rute
Alomme ende omme behangt buten

Hi mach sonder sorghe gaen
Den basiliscus ende dat verslaen
Ja hevet den roke iet beseven
Het cost hem tehant sijn leven
Met ruten sape dwach dijn haer
Die netten sullen vallen daer
Stafisagria dat cruut staet
Droghe ende heet in derden graet
Men seit dat fleume verdrivet
Met mastich ende wierooc ghemenget
Ende maect thovet der of claer
Met aisine ghedronken dats waer
Maect soe der tantsweer vrede
Quaet vleisch ghenecet soe mede
Ghepulvert ende in een cleet ghenomen
Doet soe tehant te hare comen
Al een luse cleine ende groot
Ende dan blijven si alle doot
Sponsa solis dats die sonnebloeme
Staet ende comt ist dat ic noeme
Ghegheten ende wel ghewreven
Salmense ieghen venijn geven
Dat comt van ghevenimder beten
Ende dan salmen niet vergheten
Salse legghen up die wonde
Haer sap es goet ieghen tonghe ongesonde
Smulten ende leure mede
Al van hitten es die siecheide
Saxifraga es droghe ende heet
Een cruut dat te rechte dus heet
Want het den steen ontwee breket
Die in blase ende in lendine steket
Ist datmen den wortel fijn
Drinket ghetempert in den wijn
Die wortel ghepulvert sonder wan
Ende dan in een morn ey ghedaen
Ende vut ghesopen merket spoet
Es ieghen tlanc evel goet
Salvia es heet ende droghe

Haer blade sijn te prisen hoghe
Want wijn ghesoden der mede
Es goet ieghen suchtichede
Ende ieghen epilentie
Dat es ene sware maladie
Viola dat cruut dat staet
In den eersten natmen raet
Twee iaer machmen houden dat
In den andren graet ist nat
Best es soe niewe ende groene
Men maect met dustanighen doene
Siroep datmen heet vyolaet
Violetten men sieden bestaet
In watre ende duwet dor .i. cleet
Die wile dus ist ghereet
Wart van violetten groene
So wart dan van betren doene
Het es goet alsmen heeft den rede
Den lichame toubinderne mede
Men maect olie violaet
Dus der mede dat verstaet
Men siet in olie die bloemen
Ende tolie die mer ute siet comen
Diemen duwet dor dat cleet
Dats datmen violaet heet
Men sal hem dien sijn hovet zweert
Ist dat hem van hitten deert
Vorhoofs slaep salmen der mede
Het es hem grote behoudenlichede
Zinziber dat cruut dat staet
Heet inden derden graet
Ende inden eersten graet ist nat
Platearius seghet dat
Een cruut ist ende comt van Endi hare
Ende heet die wortel ghinghebare
Over best dat witte hout
Jeghen die borst die es vercout
Ende ieghen die coude maghe
Ist goet gheten alle daghe

Den lichame maket goet
Quade humure het verduwen doet
In wine ghesoden of ghecuwet
Seitmen dat al dit verduwet
Dyasinsiber diet can maken
Es best tote al desen saken
Zedoarra es droghe ende heet
Een cruut dat in oriente steet
In ytalien ist ist oec vonden
Bitterste es best tallen stonden
Jeghen lanc evel ende wint
Ende ieghen steken diemen vint
Die somwile ter siden gaen
Es sedewarre goet ontfaen
Wie so steke beseft
Die verre vander siden heft
Sie dat hi zeedwer sijt
Want het tierse ter siden wt
Sijn pulver in spisen ghestrut
Dat maect goeden abetijt
Zucara es warem ende nat
Platearius seghet dat
Som ist wit ende som ist brun
Dat witte is best int commun
Want dat brune es alte heet
Dies hevet meint in zuchte leet
Het es goet ieghen die barst
Ende ieghen heest ende ieghen darst
Ende dien van hitten sijn hovet swert
Dien besloten lichame deert
Neme water suker vyoletten
Siet te samen sonder letten
Ende drinct het toghet sine virtuut
Der crude boec die gaet hier uut
Haddict meer vonden in latine
Ic dichtets meer met minre pine
Ghemeenlike van alle fonteine
Ghede van sorte ende van omeine

Es te verstane es men wivet
Es ene fonteine quaet of goet
Sout jof staert jof heet of cout
Jof claer jof droeve jof menichfont
Dats die smake ende die gedane
Van der aerden pleghet toe ontfane
Soe nemet haer beghin
Dus daer dadre lesen in
Van fonteinen die hier staen
Doen ons die redene verstaen
Plinius ende sente Augustijn
Ende Ysidorus ende Solijn
Ende oec die bible daer bi
Ende Iacob van Vitri
Moyses sprect de meester wijs
Dat int aertsche paradijs
Ene fonteine springt so groet
Daer .iiij. riuieren sonder genoot
Comen ute dere fonteine allene
Fyson nomet hi die ene
Maer auctore hetense Ganges
Die dor daerde sijn seker des
Comt uten aertschen paradise
Ende in ere wonderliker wise
Comsi ute enen berghe gewalt
Van Indien ende vallet
Dat edel lant al durentuur
Van haer edelre nature
Vintmen in haer lant ghemeene
Fijn goud ende diere steene
Gyon die oec Nilus heet
Springhet biden berghe Adlas gereet
Dan eer het es wel lanc
Doet hi in daerde echt sine ganc
Ende loopt onder die rode zee
Dan dats te wonderne mee
Niet verre vanden hoeuere dan
Springhet hi ende vort an
Comt hi snelliker ghelopen

Dor dat lant van Ethiopen
Ende maect met sinen watre nat
Egypten so datmen in dat
Coren wimmet dus teelmen dicke
Ende dectet hem in .vij. sticke
Ende loopt in die zee gereet
Die mediterraneum heet
Tygris ende Eufrates mede
Springhen bede uut ere stede
In dat meeste Armenie
Ute enen berghe hout lyen
Ende   damne alre hant
Ende elke loopt dor menich lant
Nu seghet dat dese fonteine
So groot so milde so dure reine
Generet ghemeenlike
Die plaetsen van al erdrike
So willen some wise verstaen
Dat alle fonteinen adre gaen
Ute deser moeder fonteine
Ende si of goet of onreine
Worden bi deser arden nature
Dat si comen ghelopen dure
Ende alle lopende watre keren
Ten houede daense die macht of hen
Eerst springhen ende moghendelike
Om te lopene ewelike
Nu hort wonderlike dinghe
Van elker fonteinen sonderlinghe
Solinus ende Iacob van Vitri
Seggen dat ene fonteine si
In Cyprus daer men te hant
Lurcen mach wel enen brant
Ende te hant weder ontsteken
Dit mach men ouer wonder spreken
In Ethiopen dat hete lant
Dvolc woent heetet Gharamant
Daghes so cout dat menne ghenet
Nachts so heet dat al verbiet

Iacob van Vitri diet kent
Seghet ene borne in orient
Dmen Griecx vier an can make
Met toe minghene ander sake
Ende alst wort ontsteken iet
Gone can ment ghebluschen niet
Dan met zande of met aisine
Of met des menschen orine
Plinius seit dat water si
Doghen wonden ghenesen bi
Ende sulke watre die wonden plegen
Ghenesen sim sire mede gedwegen
Augustinus sprect sekerlike
Dat ene fonteine in Afrike
Es die scone singhen doet
Hem die der of drinken moet
Plinius seghet dat si
Ene fonteine Sesiri
Die luxurie doet vergaen
Augustijn doet verstaen
Dat .ij. fonteinen sijn in Sisile
Deene heeft de macht talre wile
Dat soe vrouwen ghenen macht
Ontfanghene van manne dracht
Ende dander die beneemt saen
Vrouwen dat si kinder ontfaen
Oec seghet hi mede dat in Tessale
Flumen lopen .ij. te dale
Wachtert men die scaep in deene
Si worden swart al ghemeene
Ende in dandre nu marct dit
Worden alle scape wit
Wachtert mense nu hier nu daer
So worden si bont ghehaer
Iacob van Vitri die seghet
Dat in Ydumea leghet
Ene borne die loop poutene heet
Viere warf ten iare als ment weet
So verkeert soe haer gedane

Nu ne maent after een ic wane
Nu root nu groene nu droeve nu claer
Ende dese dinc vintmen dats waer
Oec seit Plinius dat watre sijn
Die ero of drinct hi verhaet wijn
Augustinus die orcont
Dat sulc water es daert in gront
Alle dinc gaet die mer in lecht
Ende vander roder zee men secht
Al daer wilen eer was tlant
Dat god met viere heuet verbrant
Dat menne can ghedenken
Datter enighe dinghe in sinke
Oec seghet sinte Augustijn
Dat noch sulke watre sijn
Die driewarf onder dach ende nacht
Nu soete sijn nu van sure cracht
Iacob seghet in sire scrifture
Men vint fonteinen van der nature
Die warem sijn ende oghen ghenesen
Men mach dieue kennen bi desen
Want dieft die seghen dieste zweert
We hantert hem dat water deert
Want hi wort blent dit sietmen toghe
Es hi onsculdich hem betre oghe
Solinus doet ons verstaen
Dat ene fonteine es sonder waen
Ist datmer bi blaset ende pijpt
Si vaert alse die die soetheit gript
Ende wast alse die de note verstaet
So dat si bouen hoeuere gaet
Liber rerum mede secht
Dat in clene Bertaengen lecht
Ene fonteine ouer een
Hietmensche up enen steen
Die al daer bi es ghelegen
Wort een sweert lac ende een regen
Ende een donre der toe mede
Te ihr sin bider stede

Es die fonteine van ciloe
Die water gheuet nu min no mee
Also alst god ian den lieden
Dit horen wi istorie bedieden
Eene flumme loop wi lesen dus
Biden berghe libanus
Tusschen .ij. steden als ic las
Tusschen rafana ende archas
Ende es gheheten sabaet
Om dat hi in alder weke ne gaet
Daltoes water ne gheene
Sonder des saterdaghes allene
Dan es si vaerdich ende snel
Ende vullet van watre wel
Dus scriuet iacop van vitri
Het seghet hi int lant van phi
Es een riuiere die elke nacht
Vriieset met so groter cracht
Datter liede ende beeste vp gaen
Ende daghes dooyet soe wet ic saen
Bi sinen so springhet in die see
Ene adre ende neemmee
Also sere vten gronde
Datmense mach tallre stonde
Bonen steppen soete ende goet
Sonder al die storm doet
Hoghe elfen die see baren
Sone sietmer niet te waren
Dit heb ic van fonteinen vonden
Hort nu vort hier tesen stonden
Van crachte datmen vint an steene
Ende vozen die talle int ghemeene
Ghemeenlike sijn
Goet die steene
Die ons comen groet ende cleene
Biden riuiere neder te waren
Vten paradise ghevaren
Steene die comen van orient
Sine ne twivels diemen vindet achter
Steene en sijn van groter macht
Wantmen siet ander seil steen
Dies ne ontbeert scipman engheen
Hoe hi die leetsterre wiset
Nochtan es hi ondierre geprijset
Bi redenen ne can men niet
Ghe proeuen die cracht diemen siet
Wanen si come mach hiet lichte
Sonder bi ons heren ghichte
Nu sal icse u bi namen nomen
Also als si in ordine comen
Na ordine vanden .a.b.c.
Vort altoes no min no mee
Ametistus dien ic eerst sette
Es ghelijc der vyolette
Ende men vint so gedaen
Dats die beste sonder waen
Some ametisten sijn
Ghevarwet naden roden wijn
Meer ten watre verkeert
In ethyopen alsmen ons leert
Vintmense ende in endi
Ende in germania hier bi
Maer die ne sijn ne bore diere
Noch oec van seuenre manieren
Weer ware hi ware nijn
Die cracht die hi heuet in
Dats dat hi dronkenscap verdriuet
Alsmen ons leert ende scriuet
Achates dat es een diere steen
Zwart so vintmer menich een
Daer witte adren in gaen
Dec seit men ons sonder waen
Dat hi in heuet figuren
Ghewassen bi rechter naturen
Als die istorie doen verstaen
Dat es .pirrus. sonder waen
Die wilen street iegen die romeine
Ende achaet hadde so reine
Datter in stont properlike
Neghen instrumente der musike
In die middelt apollo
Meester harper sittende so
Ende dit ne maecte leec no clerc
Het was der naturen werc
Desen steen verdriuet venijn
Den draghere doet hi starc sijn
Hi gheuet ghelucte ter cure
In menighe sware auenture
Ende hi maecter bequame ende lief
Hi weert den dorst seghet die brief
Ende hi maect die oghen claer
Ondermeinne den viere naer
So riect hi soete als wi lesen
Eneas die hadde desen
Die van troien vlo die man
Die menighe sware noot verwan
Alabandus wi lesen dit
Es een steen diemen vint wit
Daermen vare of maket goet
Der men spetie in doet
Want niet lichte in langher stont
En worter spetie in ongesont
Amtirum damasch ende teben mede
Vintment van groter withede
Maer dat beste comt van endi
Men seghet de steen es seghe vri
Ende hi vriendscepe beiaghet
Hi die ne ouer hem draghet
Nu dit vat brochte magdalene
Die dierre spetie ende reene
Soe ihesus salued mede
Al daer hi at ter seluer stede
Adamas dat es een steen
Die ghenaturet es in tween
Een adamas vintmen dat si
In talende van endi
Die vintmen alder meest dale
Onder sine wersen van cristale
Ende es na den kerstale claer
Meen wel ghevarwet daer in
Datmen gheraijle yser siet
Desen ne mach men breken niet
Met viere no met slaghe ne gheene
Dan met buxs bloede allene
Warem rinnende vter wonde
Dmede scuert hi der stonde
Met sinen splentere grauet men in stale
Sniit men ende ghegraueert wale
Dits de artste steen diemen vint
Dese es meerre niet een twint
Dan men die haselnote weet
Sulc man desen dyamant heet
Seghet dat hi gratie gheuet
Hem diene ouer hem heuet
Op datmen hem tot vriendscap gaf
Ende dat hi anders niet een caf
Se diet hine si also beiaghet
Hi es die beteert al sinen ghewaghet
Ijst datmen doet staen in stale
Ende es dat vingerlin altemale
Van goude si ghemaect al reene
Nu die eere vanden steene
Men vint ene andren dyamant
Tot arabien int lant
Ende in die see mede alsmen seghet
Die biden lande van cypers leghet
Ende yserinne die is
In stucken bi philippis
Ende dien heten wi seilsteen
Des ne connen wi ouer een
Die scipliede ombeeren niet
In water alsmen sonne no sterre en siet
Wiset hem die steen die leetsterre
Anders bleuen si in der werre

Bidien datse die steen leert
Weten si waer si sijn bekeert
Dese steen die horic lien
Es nutte te touerien
Hi gheuet hem cracht ende beiach
Jeghen sinen viant ende drach
Hi verstoert drome die ydel sijn
Ende hi openbaert venijn
Wantmen seghet dat hi sweet
Jst dat venijn bi hem steet
Diemen ver viant sijn beseten
Es hi nuttelic wilmen weten
Ten luchteren arme hout gebase
Dat hi wille sijn gedragen
Albesten dats ouer een
In archadia een steen
Als yser roest gedaen
Ontsteken machmen sonder waen
Nemmermeer in ghere maniere
Ne wort hi gheblusschet van viere
Dus segghen die wise meesters al bloot
Ende dits wonder alte groot
Amantos men vint dat walle
Es een der steene orientalle
Ende es alse aluen gedaen
Een sidijn cleet bestrijctmen sac
Met desen so dat sine maniere
Dat ontsteket bliuet inden viere
Ende wert claer ende ghebare
Als of hi gewasschen ware
Goet es hi jeghen sorterie
Ende jeghen alrehande touerie
Electorius es ouer een
Dat wi heeten den capoen steen
Als ghi moghet ouer soec
Hier voren teen inder voghele boec
Van der grote van ere bone
Ghedaen naden kerstale scone
Anders dan hi donker es

Diene inden mont draghet hits gewes
Hine laet hem gheuen dorst com an
Dus proeftmen of hi vrai es dan
In wighe es hi seghe vul seere
Ende beiaghet pais ende eere
Smen draghet maect hi vrai ende wijs
Ende meest vrouwen die mesprijs
Van haren mannen moeten gedogen
Doet hi den mannen vrienscap togen
Alstu re vordeel an wilt iagen
Moetstune inden monde dragen
Absintus die es swart gedaen
Der witte aderen doregaen
Van sire grote sere swaer
Maectmen met vier heet dats waer
.vij. daghe bliuet hi heet
Hem es hi goet die gheaert
Te lucht sijn ende so sere riesen
Dat si hare lede verkiesen
Alabandina es ghenant
Also want mense in een lant
Vindet dat heet alabanda
Ende es int lant van asia
Diere ende scone vtermaten
Een deel ghelijc der granaten
Noch bet ghelijc den robine
So toghet hi te sine
Diese nauwe steliken an siet
Des darmer an te prisene pliet
Andromada es na seluer gedaen
Ende vierkante sonder waen
Hart ghelijc den adamant
Inde roode see leest datmen vant
Dese socht des menschen moet
Die altemale dunct verwoet
Der toe es hi were goet
Jeghen der luxurie noot
Berillus es een steen openbare
Claer alse oft see water ware

Maer die beste sonder waen
Sijn na claer olie ghedaen
Ende binnen onbesmet
Want sommighe berille let
Adren binnen in dier gebare
Als die gelike van enen hare
Der hi es alse een appel ront
Ghenaet met water der ter stont
Ende die sonne der dore schijne
Doet hi sonder ander pine
Doden colen vier ontfaen
Ende andre dinghen sonder waen
Die droghe sijn ende van lichter nature
Oec seit men inder scrifturen
Dat hi sammuancie gheuen can
Ende met wiuene verdriuet den wan
Es hi wassende ant lijf
Hi maect tusschen man ende wijf
Vrienscap sijn si in onvrede
Hi gheuet vele wijsheden
Sieken oghen es hi niet quaet
Alsmen int water dwaet
Sijn water der hi in es gedweghen
Es goet die hijsschen ende dicken plegen
Sieker leuere es hi goet
Seghevra es hi ende wel gemoet
Neghende lande machmense vinden
Die beste comen ons van Inden
Borax dats die padde steen
Van .iij. manieren of van twee
Een deel sprakic vander vormen
Inden boue vanden wormen
Som sijn si wit ende som bruun
Die witte comt selden int commun
Het es die beste te voren
Want die alse wijt horen
Heuet een mensche in enich quaet
Ende hi dan dien steen ontfaet
Ende swelghet ende in gheheel

Hine laet niewer gheen deel
Inden darm hine gaet dore
Ende purgiert die nature
Ende comt beneden uut
Dus ghestaet sire virtuut
Ene andre zwerte met ere oghen
Sietmen onderwile toghen
Ende die es goet jeghen venijn
Die eerde es vore sijn
Hi es swart ende sonder oghe
Ende van prise ne bure hoghe
Want hi es sonder medicine
In walsch heten dit crapaudine
Carbunculus dats die steen
Die ghelike heuet ne gheen
Die sellicuste diemen vint
Ende der men of die warheit kint
Dat hi heuet alre stene macht
Hi maect dien dach in die nacht
Daghes es hi alse die cole root
Nachts so gheuet hi claerheit groot
In libien der trogodicen
Vintmen seggen die viten
Vierhande sine maniere
Die rechte ghelijct den viere
Donker violetten root
Noch es sine werdicheit so groot
Dat wander es sine maniere
Dan die jaspe of die saphiere
Calcedonius die es een steen
Dicke ghevaruwet al in een
Tusschen den blawen ende claren
Es hi tordate te waren
Ende menne draghet alsic vant
Jn standen hals of an die hant
Hi doet dicken in ghedinghe
Pleit verwinnen sonderlinghe
Ende hi tempert seere mede
Hitte die comt vanden rede

Daer hande vintmen desen
Also alst wijt bescriuen lesen
Corallus es een steen al root
Van desen vinden wi al bloot
Dat het cruut es lange stont
Ende wast up der see gront
Ende alsment indie lucht brinct vut
Dutfaet des steens virtuut
Antrent sacerdaense indie see
Vintmen dit cruut ende meest mee
Lant so vintmen dese steene
Als woeds ende langhs ne ghene
Jeghen blexeme ende tempeest
Es dese steen nuttelic verheest
Dies plaghen donderinge dicke
Datsi corael braken stucken
Ende worpent upt velt mettere saede
Jeghen des weders onghenade
Ende an oliue bome hingt sijt
Ende al om des haghels strijt
Quade geeste scuwen al
Hi es goet teghen menich mesual
Ghesont es hi den lichame
Jeghen der flemmen mescame
Crisoprassus es een steen
Van .ij. varwen ouer een
Als porcide sap es hi grene
Met sporkine van sulker dene
Alst ofte gouddropelkine ware
Selden vintmen te waren
Ende dies te warder so es hi
Allene so comt hi van endi
Den ogen es hi seere goet
Alsmen ons te verstane doet
Celidonius alsmen lest
Es die indie swalewe lest
Lettel es hi ende niet dor hart
Swelc es root ende sulc swart
Swalewe ionge diene hebben inne

Leert datmen dus bekinne
Die bec teghen bec sitten in een
Hebben in desen steen
Die rode es goet gedraghen ane
Hem die pliet ter niewer mane
Quade geeste te hebben inne
Ende hem die wort oec buten sinne
Ende de langhe quale draget
So draghen alsine hem gewaget
In een linin cleet gewonden
Ter luchter hant te seluer stonden
Alsmen oec den swarten vint
Ist mede nuttelic datmene wint
In .i. linin cledekin ende dese es goet
Hem die comenscap doet
Ende boodscap draecht in vremde lande
Gramscap so socht hi te hande
Met wat ghedwonghe dats waer
Maect hi doulic ogen claer
In een bruun root cledekin
Wille som wile ghedraghen zijn
So es hi goet teghen den rede
Ende teghen quade humuere mede
Calcofanus heet swarte ghedane
Heeftene een singer man ane
Hi doet wel singhen ende claer mede
Want hi verdriuet die heesheide
Alsmen met ysere an slaet
Soete ludekin van hem gaet
Cornelius die cornaline
Pleghet doulic root ghine te sine
Ghelike alst ghesnede vleesch were
Gramscap beneemt hi openbare
Bloet dat uter nesen rinnet
Of uter wonde alsment kinnet
Stulpt dese steen met sire macht
Meest nochtan heuet hi die cracht
Wiuen te helpen in hare noie
Alsi in kints bedde sijn te vnoie

Indesen steene vintmen figure
Ghegrauert der die scrifture
Hier na of spreken wonder ende wel
Die hem die kinder van israel
Wilen ghauen indie woestine
Als si droghen menighe pine
Crisolitus es sonderwaen
Als grene zeewatre ghedaen
Ghelike der roe van gouds maniere
Ende spaert ghelike den viere
Ist datmen in goude draghet
Hi verdrijft ende veriaghet
Den lieden vter herten vaer
Die ne weten wat ne waer
Ist datmen dore maect .i. gat
Ende mer damne roe in dat
Haer dat vp des esels halse staet
Hi verdriuet des duuels baraet
Dese wille ter luchter side
Ghedraghen sijn vro ende betide
Die coopmanne diene ons vercopen
Brinchene vut ethiopen
Cristallus seghet men ouer een
Is van oude ijse worden steen
Maer der ieghen spreect solijn
Ende seghet dat cristalle sijn
Alsmeer noit ne vroes hijs
Si seggen die hier of sijn wijs
Wrinctmen desen steen te stucke
Ende men drinken ghevet dicke
Wiuen dien de melc verdroghet
Dat hi dan seghe sine craft toghet
Oec es hi sieken ogen goet
Ende ghesonden hi wel doet
Crisoletus in sine doene
Ghelijct goude of lattoene
Sweet es hi indie morghenstont
Die bocke maken ons cont
Dat die steen draghet die weere

Jeghen die swaer hooftsweere
Ende can ogen ghesont maken
Die siec sijn van heten saken
Die oec heuet den heten rede
Draghene indie hant hem mede
Want hi die hitte verdriuet
Ist datmen te puluer wriuet
Hi gheneset seuerne ende seer
Sulke vintmen noch meer
Ghevarwet die tvier ontsiet
Ende die de heete manne vliet
Die vintmen goet in allen steden
Hem die geswellige van leden
Ende hi verdriuet die wamme
Die den mensche wassen nochtanne
Ceramnius dats ouer een
Datmen heet den donre steen
Want hi vallet metter blexeme neder
Men soeke desen vort ende weder
Al eenlike in almaengen
Vintmen ende int lant van spaengen
Den duudschen dieme vint grene
Den spaenschen van roden dene
So hart es hi men canne wale
Ghewinnen met ysere no met stale
Seghet men so es dese steen
Daer donre ne slaet ende ghene
Meesters seghen hier of mee
Ist onwedere int lant in zee
Dat dese steen van aller pine
Es sonderlange medicine
Dracontides dats ware sake
Es een steen comt vten drake
Hine es weder stonc no goet
Ende si men hem leuende vut doet
Dat doet men met dustane doene
Liede die stout sijn ende coene
Maken dat hol vanden drake
Ende als hi slaept doen si die sake

Datsi hem thonet bicken stiere
Ende werpen vte die ghūme diere
Men seghet dese ghūme sijn
Suttelic ieghen venijn
Ende daer toe hare maniere
Veriaghet ghenen̄de diere
Desen steen dat weet men wale
Minnen die conīghe orientale
Ende hebber in ghenouchte gr̄
Claer sijn si ende bernende root
Dyonisia es bekent
Een bruun steen in orient
Met witten dropen dor saiet dicke
Ist datmen dese wriue te sticke
In watre hi riect alse wijn
Sochtan ēst die nature sijn
Dat hi dronkenscap v'driuet
Dits wonder datmen van hē scriuet
Dyatochos es sonder waen
Een steen na den bil gedaen
Alsmen werpt in water desen
Sonder manen ofte lesen
Sietmen daer te hant figure
Swart van dunkelike nature
Also datmen hem antwort
Die hem wille vraghen vort
Maer comt dese clene of groot
An enen mensche die es doot
Sine craft ontgaet hē openbare
Ghelijc alse ontghesiene ware
Dat hi dwoeghe vrese groot
Naturlike ieghen die doot
Emathytes dien machmē copē
In arabia ende in ethiopen
Ende es ghelijc den westmale
Met roden adren ghemengt wale
Desen steen ghemalen sticke
Int water ghemint heuet hi dicke
Den ghone ghewesen goet
Die van euele spuwen bloet

Maer sat up ene gewene wetstene
Met alen desen hande clene
Ende drunken ghene dient so staet
Dat hi bloet ter camere gaet
Iof die nose iof de wonde bloet
Het stopt te hant die rode vloet
Iof sijn wolle ghenet int stof
Datmen slipen mach der af
Ghelijc up die vele gate
Iof up wonden ghenet die bate
Ende stop het d' vrouwen tbloet
Alsmen sijn puluer in wine doet
Doet het ghenesen scorf seere
Ende ghenemmede beten meere
Ist datmen sijn stof oec sijn
Doet in een colirium
So maect het die oghen claer
Dat stof ghedronken oec dats waer
Mach den steen indie blase breken
Ende doot vleesch datmen siet steken
In wonden bitet de steen vut
Dustanich es sine virtut
Echites dat es een steen
Diemen vindet al in een
Int nest d' die aren broet
Ende luttel iemen es so vroet
Die weet wane bringt die aren
In hem seluen heuet hi te waren
Ene andren steen datmachmē horen
Diene lothet vor sine oren
Goet es hi seer sond' waen
Vrouwen die in pine gaen
Want hi cort haren aerbeit
Ende oec waentmen die w'heit
Dat hi leuende behout dat kint
Sunerhede hi seere mint
Ende maect de sine seghe vri
Ruchteit so meerset hi
Men seghet dat castor pallux
Bi desen hadde vele ghelux

Elytropia als men seghet
Die steen int water gheleghet
In een vat ende dat sonneschijn
Scinende inde site sijn
Maecht die sonne also root gedaen
Als of see rechte ware v'gaen
Ende dan springhet twater vte vate
So seere ende so onghemate
Ghelijc dan alst w'een reghen
Waren d' liede dan die plegen
Beseten tsine van quaden geeste
Si souden roepen ende maken feeste
Ende profecien oec vut ghenen
Dese stēē ghenēt tlangste leuen
Hem diene warlike draghet
Bloet stemmet hi ende venijn v'draghet
Ende en laet den sine niet bedrieghe
Neen si of meesters lieghen
Die desen steen belesen can
Ende goudbloeme onder hē leghe dan
Hi doet datmen gesien ne can
Den ghone diene draghet an
In cypren ende in affrike
Vintmē desen sekerlike
Sa die mirande es hi groene
Bedrupet oec met roden trene
Elydros dat vintmē wale
Es een steen ghelijc kerstale
21 D' altoos water of drupet mede
Dat goet ghemint es iegē rede
Ende dats wonder datmēr of telt
Die steen ne mindert no ne smelt
Maer bliuet hi ende gheheel
Ende hie ne weet oec self een deel
Gerachites es een zwart stēē
Beter es hi ouer een
Van crafte dan hi es gedaen
Eerst sal een sine mont dwaen

Ende nemen mont den stee dan d'gen
Hi mach weten sond' gewaghe
Al dat een in sine sin
Van hem peinset meer of min
Hi maect lief wie sone draghet
Dus proeuet mēnt als mē hijr gewaghet
Bestrike met honeghe ene man
Heuet hi den steen met hē dan
Alle vlieghen sullē hē vlien
Dus machmē sine craft sien
Granatus es een scone steen
Ghelijcna met rubine ouer een
Als dan dicker es sine gedane
D' rosen wel naer ghelijc ane
So hart datmē gegrauē en can
Ensi datmen smide der an
Met splenteren vandē adamant
Men vinten in egypte lant
Ende omtrent sijns vutin mee
Int lant ghelworpē vut mer zee
Si v'driuē scrithede
Ende vloghen therto mede
Sulke heuet violette gedane
Ende dats die dierste alse ic wane
Gagates es een steen al swart
Licht ende ne bore hart
In licia es hi eerst vonden
Ende in bartaenghen daerwi ten stonde
Inghelant heet vintmē mede
Wrinst mēne hi heft up t' stede
Laf ende polen van stro
Diet water laet en staet allo
Dien radit wel dat sine draghe
Hi doet staen vaste tande die wagghe
Ghenet niet wat en dāne ontsteke
Vrouwē dienne gebreke
Die doet hi te hant ghenesen
M wachte hē wel van desen

Die vanden grote euel es beswaert
Ist dat hi inden wine lit
Hi mach harde lichte vallen
Doec die quade geeste vut calle
Si swighen gherietsi den woc
Teghen toverie es hi goet oec
Vrouwen die gaen in arbeide
Hem ware nuttelic datmen leide
In een water .iij. daghe desen
Dronckijt si souden te eer genesen
Mettien watre alsmen seghet
Es datmen waghet te proevene pleghet
Ghelasia es ouer een
Ghedaen na dat haghel steen
Emmermeer in ghere maniere
Ne verwarmt hi van viere
Menlike bliuet hi cout
Dele verdrivet met sire ghewout
Gramstepe en quade sede
Ende luxurie der mede
Geolitus comt van orient
Ende es ghedaen alsmen bekent
Naer olive keruelle ic wane
Indiere es hi inder ghedane
Van crachte es hi diere
Menne stecke hets sine maniere
Met watre ende men drinke dan
Want hi den steen breken can
Diemen in die blase draghet
Ende die gravele hi verjaghet
Galaritides alsmen kint
Es een steen diemen in nilus vint
Ende es na die esse ghedaen
Voestren die haer soch wille te gaen
Vruwene met melke stucken
Soe ghenezet drincsoe dat dicke
Hi onbint der vrouwen pine
Ende die seurnede plegen te sine

Met witte van eye ghedwoeghe
Es hi nuttelic der ieghen
Ghelue en goet hi beiaghet
Hem diene met hem draghet
Gagotrmeus dats ouer een
Die ghereechte seghe steen
Ende es ghedaen als een tevel
Die desen heuet men weet dat wel
Dat hi in wighe alle weghe
Sonder waen winnet die seghe
Ist up water ist up lant
Van desen ic bescreven vant
Dater hercules mede verwan
Menghen strijt menich man
Ende al sijns met en hadde altoes
Dat hi dan den wtch verloos
Iaspis es een steen al groene
Ende sum es van sulken doene
Die ghedruppelt es al root
Man die heuet die doghet groot
Die ghegrauieert es en claer
Es hi suuer meer weet vor waer
Dat den ghone diene draghet
Den cortes en dats waer verjaget
Hi es der vrouwen die sijn in pine
Hi maect waert ende sekerheit den sine
Sacteerdmen hi verdrivet noch
Quade gheeste en elfs ghedwoch
Van siluere sal sijn sitte sijn
Ende gondijn anders dat vinghelijn
Grote meesters die visieren
Dese van .xvii. manieren
Dmen vint ghedrupt el root
Des es hi van crachte groot
Ende sulc es root inder ghebare
Als oft ghesleven teghen ware
Ende die nes ne bore diere
Een iaspis van sulker maniere

Die wast uut vorhooft van der esel
Als een wan hart als een kesel
Elic ende van varwen wit
Philosophen segghen dit
V. iaer draghet hine wilsi were
Hi es goet ieghen gevenimde bete
Dat sijn pulu iegen venine
Ghedrunken es medicine
Men strauwe sijn pulu met ere vlie
Ende gheneset ter seluer wile
Met watre drinken het doet vrede
Hebben saen ieghen den rede
Men vint oec dat es bekent
In aspis dat quade serpent
Na iaspis ghedaen ene steen
Die doghet an heeft menich een
Iacinctus es een steen wel scone
Claerer dan die calcedone
In claer lucht so es hi claer
In donkere donker dits waer
Van middel varwen es hi best
So hart es sine nature ghevest
Datmen ne grauet met dinc ne ghene
Dan met adamaus ghelijnt allene
Sere cout es hi talre stont
Ende alre coutst inden menschen mont
Hi maect ene bliden sin
Beschermenesse en groot gewin
Es hi den ghone an die hant
Die verre gaet in vremde lant
Goet es hie seer iegen plaghe
Teghen venijn en serpents slaghe
Hi maect lief hout bedieden
Den mensche gode ende lieden
Ethiopen gheuet ons desen
Als wijt inden boeke lesen
Lincos dates een steen
Seghet ysidorus ouer een
Ghelu na suffraen ghedaen

Een deel claer licht sonder waen
Die hem sochte wrine laet
Ist datmen mede weuet en begaet
Men cleet en can ghesien vier gewinne
Het gloeiet als die vlamme binne
Somwile ghelijct hi alune
Toverie uut comune
Verdrivet hi met sire cracht
Een derde es die men beter acht
Als een wit kesel ghedaen
Die verdrivet doet ine verstaen
Die swere die carbonkel heet
Ende socht sine hitte ghereet
Sieken oghen en die tranen
Die quijt hi van groter banen
Ghepulvert alsmen weten doet
Es hi ieghen wonde goet
Iris ghelijct den cristale
Lanc en met canten ghemaect wale
Laetmen die schine vander sonne
In een huus der dore commen
Het sal maken alte hant
Ene reghen boghe an die want
Teghen blereme es hi goet
Die geoeulte vintmen des sijn wi vroet
Der roder see dus horen wi lien
Ende vint ghebercte van lombardie
In almaengen vintmense mede
In westen in stenighe stede
Na die steen heuet die name
Van ere beesten onbequame
Dit of sprac hier te voren
Vte sine oghe als wijt horen
Seemmen desen diere steen
Meesters draghen ouer een
Dat hi doet vor weten dien
Diene draghet wat sal geschien
Ende dan moet men hout gewaden
Emmer onder die tonghe draghen

Liguaria es ouer een
In libia een wonderlic steen
Alst ghevallet terisch stonde
Dan beesten vlien vor die honde
Nature leerdse der te vliene
Alse te hem diese van messiene
Al beschermet vor die honde
Want ghens die hem gestaten conde
Ligurius es een steen wel diere
Die comt van linxe dien diere
Van sine orine die het laet
Also alst hier voren staet
In den boec vanden dieren
Linx dat pleghet ere maniere
Als hi sine orine maect te hant
So werpt daer vp dat sant
Om dat benijt des menschen bate
Maer niet ne diet hem die ate
Dies daer verhart so te steene
Sine varwe dies ghemeene
Groot ende een deel bruun der mede
Plinius seghet ouer waerhede
Dat hi root es ouer een
Ghelijc varwe alse die carbonkel steen
Maer dat hi nachts niet es claer
Lapidaris seghet ouer waer
Dat hi es van varwen gheuene
Nuttelic es hi te menschen doene
Allermeest die den lichame
Gestopt heuet ende die mesquame
Vp datmen watre dwaet
Het doet dat die mesquame te gaet
Ende dien sine varwe es ontfallen
Hi gheuetse hem weder met allen
Paelgen trect hi ende ontfaet
Ghelijc dat doet die gagaet
Margarita es ouer een
Een der precieuser steen
Ende het sijn musselen diene draghen

Solinus hoort gewaghen
Dat die musselen sonder waen
Die sijn vanden dauwe ontfaen
Ende na dat die tijt es int iaer
Donker root of wit of claer
So es die margarite gedaen
Men heuet dat niet verstaen
Dat men oit in enich lant
Mee dan eenen in eene vant
Dies heetmen steen vnioen
Sine varwe es best in dit doen
Dat hi wit es ghelijc alume
Sine craft es dus int comune
Datmen of mach maken doen
Sperie heet dyamargariton
Die maect sochte moet
Ende hi es cranken maghen goet
Pais vleemt hi ende vrede
Ende gheuet gote ghesonde mede
Hi maect die sine reine ghemoet
Onder haer houet also es mens vroet
Ghemeenlike ende ouer een
Heeten wi perle desen steen
Magnes die es sonder waen
Alse een yser mael gedaen
Sine nature es sulc gemerct
Dat hi yser an hem trect
Ist datter gheen seilsteen en si
Maer esser die seilsteen bi
So seitmen dat hijs niene doet
Te touerie es hi goet
Ende oec heuet hi ene cracht
Diemen ouer wonder acht
Wie hem dies ontsiet te vele
Dat sijn wijf met andren spele
Sal hi legghen den magnet
Onder haer hoeft der soe onder bet
Al slapende leghet sochte
Es soe van reinen gedochte

Soe sal slapende alse ende alse
Haren man neme om den hals
Die ongetrouwe sal met allen
Seder vanden bedde vallen
Desen steen die maect den vrede
Tusschen man ende vrouwe mede
Ghewreuen ende met melke begaet
Es hi goet hem die twater laet
In Inden lesic datmen ene vant
Ende inder tragoditen lant
Ysidorus seghet int leste
Dat de ghelukte sijn die beste
Ende dat hi glas ende yser bede
Ane hem trect ghereede
Menfites dat es een steen
Diemen vint ouer een
In egypten ende es wel naer
Root alse vier gedaen dats waer
Desen steen wrijft men te sticken
Ende wrijftmen met azine dicken
Ende gheuet nutte tien tiden
Diemen bernen sal of sniden
Sone ghevoelen si quaet of goet
Watmen haren lime doet
Melonites es gevonden
In arabia tien stonden
Donker gevene sonder waen
Een deel na die miraude gedaen
Niet so doer claer
Dese steen beschermet dats waer
Kinder in hare ionchede
Van ongevalle in menigher stede
Medus es een steen van meden
Maer een lettel gwenede
Met vrouwen melke die hem ghedraghe
Een cnapelijn horic gewaghen
Salmen wallen men sal met tien
Blende weder gheuen hi sien
Maeltmen met watre so es hi quaet

Want diere mede sijn oghen dwaet
Hi verlieset bede sijn oghen
Drinct hijt hine cant gedoghen
Noch ontsien noch ontstuwen
Hine moet sine longre spuwen
Onichinus dats ouer een
Een vrematen diere steen
Ende vander gote sonder waen

Dat eens menschen nagel si
Aldus seghet die glose mi
Die ons die bible ontbint
Die doghet diemen an vint
Teghen seuerste es hi goed dats waer
Ende hi maect donker anschijn cler
Ende trect toe wel alsmen seget
Alsmen vp die colen leget
Ende die sine oghen heuet quaet
Legghen der vp hi gaet
Sonder quetsinghe toghe dure
Ende purgiert die nature
Ende dit es te wonderne wel
Wantmen seghet in bibel
Roghe es ene hebersche clene
Want en ontfaet gatte ne gheene
Onix dats een diere steen
Swart es hi meest ouer een
Ende ghetafelt some met witte
Some met blawen die wel sitte
Hi maect sine draghere coene
In slape es hi van groten doene
Want hi verdrijft serichede
Ende elsis ghedroch ende sulke dinc mede
Maer dits te lachterne alse ende alse
Ist datmen draghet ande halse
Dat hi maect orloghe ende strijt
Ende vele spuwens talre tijt
Meer deser quaetheit hi begheuet
Alsmen [illegible] der gheuet

Ostulanus of ostonius
Es een steen die heet ald'
Dese heten alle briene
Paron ende beschmert d'dieue
Want dieue draghet hi beerft dien
Datmen niene can ghesien
Also v'donkert hi haer siene
Dit es wonder van ghesciene
Des draghes oghen maect hi claer
Dat hi siet verre ende naer
Sine varwe sinshet ghedichte
Jn datmen niet en vinde lichte
Oritres es een steen groen al
Goet es hi ieghen ongheual
Sulken vintmen sw't en wit
Die van venine es ghewont
Netten in olie en strike vp dese
Hi sal te hant wel ghenesen
Een ander es na yser ghedaen
Die doet vrouwe kind' ontfaen
En draghen si kind' soud' waen
Hi wese ghenesen saen
Pyrites of peridonius
Es een steen en heet aldus
Blont alsment on waer hout
En some ghedaen naden consout
Een groene inder ghelike
Dese ghenesset tartike
En es nochtan te wonderne mee
Ist datmen desen duwet sere
Dat hi des mensche hant bescout
Soetelike wil hi datmen hout
Panthera dats een steen ghedaen
Van menigh' varwe soud' waen
Ghenoemt na panthera dat dier
Dat van sconen es so fier
Die desen draghet hi scouwe ane
Smiken metter sonne op gane
So sal hem dien dach al dure

En beste gaen sine aneute
V woetheit doet hi ghenesen
Vut india so bringtme desen
Alse menisghe vn tuut me hē gerz
All hi menisghe varwe hevet
Prassius es een steen grone
Scone ende goet te sheene dene
Sond' vand' vaer we allene
Wantmen vertoogt menich ene
Ner die mirande sim
Waer dicker es de varwe sijn
Pyrophilus dats een steen
D'esculapius over een
Gote augustus octoniaen
Gusteene dinc of doet v'staen
Hie sprecti mans herte die met venine
Ghedoot es of met sulke pine
All herte euel es bliuet doot
Datmen altoes in een vier ghō
Sine herte v'bernē niene can
.ix. iaer after een dan
So salmen des mans herte legge
Jn een vier dat es sijn segge
So wort soe te steene dus
Ende die steen heet pyrophilus
Die hevet sonderlange macht
Want sinen man belwacht
Van donre van blexeme mede
En macht lantheren talre stede
Seghen altoes te sine
En seker van venine
En hi bestsimet die ga. doot
Want dieue indie hant heeft al bloet
Hine riūt nēmer nēmermē soud'wal
Die steen en si van hē gedaen
Mint euel ende indie pine
Staet hem ewelike tsine
Jn des serpents boec so es
Ghescreuen van aristotiles

Dat aristotiles desen dronch
Jn een cledekin diere ghenouch
Talre tijt sinen line na
Doe hi keerde van india
Sonde hi hem tor sine bate
Dwaen ende baden indie eufrate
D'dede hi van hem ghemeene
Dat purpurin cledekin mette steene
Een serpent quā d' gereet
Dat die steen vten clede beet
En spuwede indie riviere
Ghelu blaeu es des steens maniere
Saffirus dats een edel steen
Hemel blaeu es hi over een
Die beste comen van endi
Gemmnce ne dor schine si
Den lichame ist goet datmē d'ghet
Hitte van binnē hi v'iaegt
Hi doet oec dat sweet v'droghe
Seere goet es hi den oghen
Die vorhoofte sweere hi doet ghenese
Gheghen rousghe mach niet bet' wese
Dat swaer euel ghenecst hi datmer mede
Dat heet noli me tangere
Men ontfanx ald' mede
Jeghen nijt ende loosheede
Es hi nutte ende ieghen vaer
Te paise es hi goed over waer
Maer die of wille hebben eere
Moeten houden reine sere
Men vint saphire al nu
Onser vrouwe dat heet an pu
Man die menisghe alsmen segt
Luttel virtute ghelesghet
Men some vintmen ghedaen wale
So saphire orientale
Die sijn van tosgeen bekent
Sonich safir van orient
Es ghemane mette rubin

Dat seghetmen dat de beste sijn
Smaragdus es der mirande name
Van groenre varwe sere became
Men vinter sere menighsticre
Mar die sijn sijn ende diere
Comen vten lande van citen
Vogle gripe d'ome v'buten
Liede diese hem wille stelen
Ghen volcne caens bet getele
Dan liede heten arimaspi
En ne waer een oghe hebbē si
Dat voren int hovet staet
Si vechter omme hoe so hi gaet
En nemense hē met cracht
Maer vor vallsch elc hem wachte
Si sijn te couterfetene goet
Mā die den goeden hebbē moet
Hi moete hebben dor claer
So groene dat al op en/b
Die lucht es biden stene
Groene mede sijn ghemeene
So dat no weder sonne no stade
Sine groeuede ne stade
Waerlike moet men draghē
So can hi t'wort euel v'iaghē
En hi maect die oghen claer
Lief maect hi sine heere dat es waer
En hi meerset tartsche goet
Oec es hi den ghone goet
Die belochen heimelichede
Ghecupeest v'drinct hi mede
Luxurie coelt hi hout ghewaghē
En hi moet reine sijn diene sal draghē
Sardonix es een steen hart
Root ende wit en swart
Als iof hi van onichini
Van onix en van sardins
Van hem .iij. ghesoudert ware
Nutterlic es hi en orbare

Die mische es in sinen sin
Want hi v'sauuenter d'in
Hi doet stulpen menstrua
Van Judi van arabia
Comt hi hare sijn si gegrauē
En die sijn meest van hauē
Sardius es sonder waen
Een steen na rode aerde ghedaen
Bloet stelpt hi ende dier es mede
Hi doet onix gheene felhede
Sulke wanen dat dese steen
En corangeline si een
Syrus als ic hore lien
Es een steen es in surien
Ysidorus spreect die niet nes sot
Dat hi gheheel int water iot vlot
En hi sinct es hi gebroken
Dit sijn wonderlike sproken
Samius allment bekant
Es een steen diemē in samos vint
In eylant in die siut see
Na sine grote wesheit hi mee
Dan mach draghen sine gewout
Met hem poliert men gout
Hi paisiert des menschē sin
Maer ene quaetheit heuet hi in
Vrouwe diene heeft als wijt hore
Hine laet hare vrucht niet sijn v'lorē
Succinus dats damnier steen
Ysidorus seghet ouer een
Dat het sap van pijnboē si
En daer vut rinnet en bedi
So v'hart het teenē steene
Dit vint men groot en clene
Men maect niet wriuen warm allo
Heft het up caf ende stro
Sijn roc dats ouer w' bekent
Vliet bi naturen elc serpent
Vrouwen die in pijnē gaen

Es die roke goet sonder waen
In ghoten vintmē dese steene
In somighen water ghemeene
Selonites es ouer een
Een viermaten diere steē
Purperijn root groene en wit
In Judia wi vinden dit
So draghene die grote clercken
Wi hore wonder of v'merken
Dat dat hi leert te vorsiene
Dinghen die sijn te ghesciene
Die weten wille wat sal ghescien
Peinse dit of dat van dien
Comt dan iet in sinē moet
Dat sonder sond' twivel ghescie moet
Het bliuet so naste in sijn gedochte
Dat hetmenne vut bringhē mochte
Metter mane in elke maent
Wast sine cracht ende waent
Der manē ontfanghe sond' gile
Ghedueret die cracht ene wile
En alst wassende sond' laghe
Ghedueret die cracht te middaghe
Als soe wanet moet die cracht vliē
In viere ne mach hem niet wel sie
Tusschen viande maect hi vrede
Tisike ghenesert hi mede
Topasius heuet goet gelout
Een steen es gedaen na gout
Viermaten comt van naturen
So datmen seg3 in scrifturen
Dat hi een vat datmē siet wallē
V'couden doet entie walm wallē
Dec es hi seer vermaert
Hem die van spuwē es v'zwaert
Gramsepe eñ onsuuerhede
Verdriuet sine moghentheide
In arabia als wi lesen
Heuet men dicken vonde' desen

Hier endic die wort vanden steenē
Hets waer van anderē somich ene
Vintmē lichte in andren boekē
Maer hier in mijn ondersoeken
Sone vindic ander bescheet
Dan ic dichte dorste gheeret
Nu suldi horen vort bedieden
Van anden ghen dies vele liedē
Wondert hoe menscē makē mochte
Wat crachte ic d' of besochte
Ma so wat so mer of seg3
In rade niet datmer an leg3
Gevallen waen no min no mee
Maer allene an onsen heere
Diet al neemt en gheuet
En die ewelike leuet
Sulke es die vutlant comt
En sulke steene sijn diemē noemt
Camelin ende coopman
Die in wart sijn gegrauē dan
Hetmen in ghe... vanē steene
Dese hout claer... n al niet gemeene
Hort den waen ... vā desen dinghe
Als ons qua... vande ondervinghe
In wat steene ... o als ic v'nam
Ghemaect ... staet een hoē of ram
Jof sagitta... ris dats bekent
Een steen ennuer van orient
Hi es goet ieghen den rede
Ende doet den man ghemīnct sijn mede
Hi gheneset die twater heuet in
En hi verstaerct enen sin
En maecte gheraect van sprakē
En seker van sine saken
Die steen die den stier in drag3
Jof capricornū of die mag3
Dien seghet men seer cont wesē
Ghesaterert ende belesen
D'du gheuenijus in sies

Jof aquarise ghelooft dies
Hi es goet iegē den vierden rede
Ende ieghen die Juchtige lede
Ende ieghen den derden rede
Ghesatteret heetmense mede
Vintstu ghegraueert enē mā
In die rechter hant ene zekle dan
Die gheuet grote moghentheide
Alle daghe an wassene mede
Vintmen staende des gelouet
Ene man ende eens rams hou3
Maect sine draghere lief getal
Met lieden met beeste ouer al
Vintstu inden steene dan
Ghemaect ene ghewapende mā
Jof ene maghet sonder waen
Hare cleder wide ondaen
En dan in die hant een rijs
Hi es ghesatureert in alre wijs
En goet ieghen ongheual
In wat steene mē vinde sal
Sonne ende mane ghegraueert
Dat hi die luxurie weert
Vintstu ghemaect enen man
In die voete ghevloghelt dan
En ene wede in die luchter hant
En een serpent d'ome gerant
Die maect sine draghere gesont
Vul gratiē en wijs talre stont
Alsmen ghemaect siet enē mā
Ene palme in sijn hant nochtā
Hi gheuet sine draghere seghe
En lief met princē alle weghe
Vintstu ghemaect oec tenigh' stonde
In steene Jaghers iofte honde
Jof hert of hase hi doet ghenesē
Van frenesien als wi lesen
D'men een serpent in vint
Ende men vp sine ricoet kint

Eene cruke ende ene raven
Vp sine staert hi maect van have
Sine draghere rike ende der toe vroet
Ende quade hitte hi tempert toet
Wo een scip met seile in staet
Dats der coopmanne toeverlaet
Want hi ghevet hem gewin al
Wo men vindet over al
Met enen swerde enen man
Dats die beste ghene can
Der men in siet staen den aren
Die behout die eere te waren
Der men in vint ene zwane
Die quitet die swaer quartane
En hem die de suecht verzwart
Der men siet een ghevloghelt pert
Hi es goet in wighe ende in tornoie
Hi hoet die perde van vernoie
Ende hi ghevet dapperheit ende moet
Saghestu steen daer wijf in stoet
Alsome ende ome wide ghehaert
Die hande hanghende neder wert
Ene triangle vp hare hovet
Sittende in setele des ghelovet
Die ghevet troest ende vriste mede
Na arbeit ende siechede
Heveltu oec ghemaect versien
Ene man knielende vp die knie
Slaende eenen lyoen fier
Of een ander wonderlic dier
Hi ghevet in alle stride seghe
Beward wille hi sijn in alle weghe
Vintstu in ene steen .ij. bare
Ende tusschen hem .i. serpent te waren
Hi maecte behendich diene houd
Bequame den lieden staet ende stoud
Dus vare sach ic uut latijn staen
Der houder vp [illegible] waen
Dieat al [illegible] niene verstreke

Noch over rechte waerheit spreke
Want menne weet der auctore niet
Diemen of beschrevene siet
Uten vincent ende verstaet wel
Dat een philosofe te sel
Een boec dat hi volmakede
Van taelgen screef al openbare
Ende seghet oec al sonder spel
Dat die kinder van israel
Dit maecten ende van desen dinghen
Doe si dore die woestine ghinghen
Nochtan seghet broeder aelbrecht
Dat hi niet en vaet over recht
Daer van desen sal al ghelouen
Maer gode allene van hier bouen
Alsmen in iaspis ghesien can
Met enen schilde enen man
Ende met ene scachte mede
Onder sine voete der ter stede
En serpent die hevet macht
Teghen al dat viande acht
Vindu in sies den vliegende man
Die es goet te comanscepe dan
Vintmen in .i. cristout
Een wijf [illegible] die .i. voghel hout
Ende in dander hant .i. visch draget
Hi es goet die boodscap iaget
Ist dat menne wereldine vint
Met enen telghe hi wort ghevenijnt
Vander werelt al ghemeene
Die draghere es van ghoue stene
Der men in ene steen bekent
Den sagittarie ende een serpent
Als ioef si onderlinghe striden
Die hevet macht te valle vriende
Vintme in ene witte steen
Ene mareminne over een
In deen hant ene spieghel in some
In dander ene telch van .i. bome

Die wille staen in sonde sijn
Ende in die hant beloken sijn
Sulke tracht seghet men van die
Hi ne laet sine draghere niet sien
Als in ene iaspe swene
Een cinte staet hi es van die tene
Dat sijn draghere niene mach
Verdrinken nacht no dach
Moghestu in ene steen bekinnen
Een basilisch met ene mareminne
Diene hevet troost hem selve te sine
Onder beesten van venine
Marke die oit in steene vant
Ene man ende in deene hant

Van enen viant die ghedane
Ghehorent ende ghevlogelt bede
In dander hant een serpent gereede
Onder sine voete ene liebaert
Boven desen figure vp wert
Sullen staen sonne ende mane
Dese beghint in lede te stane
Hier mede men dievele so verdrijft
Dat si seggen des men hem vindt
Vintstu inden iaspis ene man
Een ghebont gaerl vp den hals dan
In selvere moet sijn sijn stede
Hi leert kennen alrehande siechede
Ende stelpt bloet in elke stede
Ende ghevet ere ende werdichede
Desen als ic beschrevene vant
Drouch galienus an sine hant
Vintstu in enen swarten steene
Enen man staende als ic hier meene
In sine rechte hant ghedreghe
Ene septre als coninghe pleghe
Vp die luchter hant ene voghel
Wit ondaen elken vloghel
Enen cocodril onder die voete

Hi draghet gherechte boete
Teghen des viants toverie
Ende verdrivet sine partie
Der bi die liede hebben beseten
Alexander wilme weten
Drouch dustane sonder waen
Ende hi wille in ysere staen
Vintstu in enen swarten steen
Ene man sittende over een
Vp ene buyt ende hout een riet
Dese ne laet quade beesten niet
Sine draghere niet come an
Vintstu ghemaect ene man
Ene hase in sijn rechte hant
Ende werde in die luchter hets becant
Dat goudin sal sijn sine stede
Hi hevet macht te ghevene vrede
Ende seghe int ghedinghe
Teghen beesten doech hi sonderlinghe
Nigromanciene over een
Pleghen te hebbene dese steen
Alsmen in steene ghevinde can
Enen vp thovet ghecroende man
Ende hi in die rechte hant hout
Een septre na tvo ghewout
In die luchter een palme ris
Onder sine voete een stoel of bis
In goude salmen desen draghen
Want hi doet ere beiaghen
Ende ghecene dinc bestaet hi mede
Na gode na werachtichede
Hine comets over wet vor een
Alsmen vint in enen steen
Enen boem ter rechter side dan
Een wijf enter luchter een man
Die versoent al sonder blijf
Werringhe tusschen man ende wijf
Alsmen in ene steen [illegible]
Die in die [illegible] een man

Ene lampte indie luchter hant
Geus wines houet alse ic vant
So es hi die vrede draghet
Mi dieue ouer hem draghet
Als hi slaept seghet ghedichte
Mam ne niet ghewecken lichte
Die in een steen vint leest me hier
Een ram ende enen stier
Hi es goet enen tallem an
En hem die ewater laet nochtan
Vintme enen man alsme gewaghet
Die indie hant die sekle draghet
Die besl aghet gracie en lieue
Alsmen vint seggen die brieue
Ene man indie hant een wede
Dies heeft goet van ouermoede
Alsmen vindet alse ende alse
Ene man een horen ande hals
Die es goet ieghen verwoethede
Ende ieghen katomen mede
Alsmen oec ghevinde can
In eenen steen alse osse alse man
Die ghevet ende starket den sin
Tallen torsheden int beghin
Vintmen in steene alse wit hore
Een halekin met langhen hore
Dies goet ieghen der beeste den
Vintmen in steene ene lyoen
Hi es goet ieghen ydrope ouer een
Alsmen vint in ene steen
Ene capricoren en ene aren
Hi es goet in comenscap te wen
Alsmen den dromedaris vint
Ghesp arseder manne of dade wint
Dat es hi die maken can
Vrienscap tusschen wijf en man
Als in enen steene steet
Een wijf en up thouet een cleet
En ombe trent die hande mede

Dies goed ieghen moetheit
Sietme in ene steene noch mee
Een torteldume en ionghe twee
Die es om gracie en goet
En nuttelic in storm ter vloet
Men vint ghestirene in hem som
Ene voghel met ere bloeme
In sine bec die es nuttelic seere
Om gracie en omme eere
Alsmen in enen steen siet dit
Enen man die up ene stoel sit
Gheweent en die hande ondaen
Te hemele waert en daue staen
Hem .iiij. die sijn sitten draghen
Sem datmen di sal gewaghen
Dats mastic en terebint
En lech onder die steene ghint
In een seluerijn vingherlijn
En dat also swaer sijn
.xij. warnen alse die steen
Lecht onder din houet al men een
Die sal diwinen die selue dinc
Die in dine herte ghinc
Die du peinsens en wils
Doe alsu die wakende hils
Alstu ghevinnghet sies ouer een
Ende iacinct enen witten steen
Ende maken witten dan .i. pt
Die steen es te gracien waert
En glorie en ere niet cleene
Als du vints in ene steene
Een simmere part ende dan
Up met ere septre ene man
Die es nuttelic gheacht
Hem die bouen liede heuet macht

Dits dat ic vanden steene vant
Die men vint in menich lant
Van hare cracht van hare taelge
En weet dat. dat ic sond' faelge
Dat ware dichte sonder beghene
Na dien dat ic vant beschreue
Ghelic als in eersten stonden
Om ons vader adaems sonde
Alle erdsche creaturen
Ontrent waren bi nature
So verloren die dierre steene
Hare cracht vele int ghemeene
En ghelijc oec alse die man
Biden dopsele verloest dan
Om te comene d' mede
Ten state der onnoselhede
Also doemen steene ghenesen
Mit worden diemer toe can lesen
Dats metter eerst' mestame
Die si namen van adame
En vanter smette en vand' plage
Die si nemen alle daghe
Van onsen ouermen doene
Comen van eersten pdene
En hem die moghentheit comt an
Dies si hadden eer sonde bedan
Hier ent vanden stene die talle
Hort vort vanden .vij. metalle

In die adir vander aerden
Es menighe dinc van groter werde
Maer die metale d' .vij. sijn
D' si goet sijn en sijn
Sijn nuttelicst van hem alle
Van dien mach het ons geualle
Sullen wi tellen ware saken
En dan des boecs een ende maken
Aurum heeten wi dat gout
Platearius seght sijn gewout
En alsment in puluere wriuet
En ment in specien doet d' bliuet
Als sulke als die hard bescriuet
Dat het lasersap v'driuet
Ende het ionghe doet ghenesen
Wonder met goude als wi lesen
Die ne swellet nemmermee
Ene masse van goude die es .ij. werf mee
Swarer dan seluer of tin
Tie ghoen wetstine comt in
Ghetempt es wel ende diere
En altoes van clare maniere
So het wter es in sine gedane
So hem meer prijs leghet ane
Des menschen lieue macht het cl'
Bi viere proeuement dat es waer
So bliuet al die valscheit dan
Uut viere die hem volghede an
Raden die vte berghen springhe
Vintmen die gout vor hem bringhe
Dus in menich lant verre en bi
Int lantscap van endi
Vintmen dat beste sond' waen
Dus doet ons moises verstaen

Argentum dats seluer in onse talle
Ghetempert comt ist weet wale
Als ons platearius seghet
Dese virtuut an leghet
Leghen flemme vet en nat
Salmen ghepuluert nemen dat
En in lactuwarie minghen
Want het gaet te sulken dinghe
Wel ludende ist en ghevet clanc
Up dat met copre es ghemanc
Dit vintme in menighen lande
De staden menighen ende stande
Want hets te waert ende diere
Men purgieret metten viere
En sijn roec es seer quaet
In weet hem te helpene raet
Met wike vele die maect wieroot
Of ander specie oec
Oec vintmen quicsiluer mede

Onder daerde in menschen stede
Dient wimmet met groter pine
Hets goet ter menschen medicine
Meer comt het van naturen
Vor sinen roke eest quaet gheduren
Hets die zeeuwen grote vrucht
Want daer of so comt die lucht
Electrum es dat weetmen wale
Gene specie van metalle
Datmen vint onder die aerde
In cypre ende van groter werde
Ende es wetter dan silver si
Ende bleeker dan gout derbi
Hets wer men maect bider ard
Maer dan es niet so ward
Al dat die nature bringt
Die ghone diet maken can hi minget
Silver met goude ende elc som
Ende dat heetmen electrum
Maer dan es dat ware niet
Hort wat ware electrum pliet
Hets datmer of maect een vat
Ende men venijn doe in dat
Het sweet ende verlieset mede
Sine varwe up die stede
So datment puren moet met viere
Dits sine ware maniere
Es dats coper over waer
Statuur ghevet hem luut claer
Vp datmet hem met ghelwout
Ghemengher si tin of gout
Alleene es sijn luud so scone
Dat het coren quest dats wonder
Siewer vintmen verre no na
Dan uut lant van germania
Dat wi zallen heten uw
Van copre maect men lesricv
Met groter pine ende met viere
Een metael van eire maniere

Dat auricalcus heetm latijn
Ende wanic wel mach latoen sijn
Over waer so waren boecke sijn
Dat dit si oec electrum
Stannum heten wi dat ten
Dat vintmen met verre hen
In cornwaelge in ingelant
Want men wilen els niet vant
Nu hevet men in corten tiden
In germania vonden sien
Dits van naturen claer ende wit
Lichtelic het besmit
Met copre wel te rechte gemane
Ghevet hare so ettem sane
Plumbum heetmen in dudsch bli
Lood int lant seggen wi
Van sire nature ist seer swaer
Ende men seg over waer
Dat men arghet ende sluut
Dan gheen metael in lande tuut
Doch ist selve altemale
Ende doch maect elc metale
So wit somen der toe doet
Sine stimme die es dicke goet
Metten lode ende met viere
Sceet men van alrehande maniere
Dat selver ende maket wit
Ende meinen vulcanus met wit dit
Ferrum dats yser in onse tale
Gout van naturen hart al so wale
Dat alle ander metalle verwinnet
Noch tan vintmen ende kinnet
In hem die cranchet van naturen
Dat het niet en can gheduren
Ghemaect in aerden ende in steene
Daert nature hout alleene
Sijn roest ende verteert al der
Ende men stuert niemer niet so der
Noch vilet noch en sluupt

Hen ontfanghet ende begrijpt
Lichtelike een wel smette
Der hem of comt grote lette
Dermasche ist goet als ment vint
Want het verkoelt ende ontbint
Stael mach men van yser maken
Met groter pine met swaren saken
Met vele slaghen met groten viere
Ende dus wort van herder maniere
Dec vint men in somich lant
Errande yser alle als ic vant
Datmen adem heet openbare
Maghet sinchen alst cop ware
Maer eens te smedene niet so goet
Ende si dattemer const toe doet
Hier enden die metalle .vij.
Dit es tslot van minen ghevene
Dat ic belovede minen here
Hem es met rechte al die heere
Ende ist hier goets in geseit
Want ic ne hadde den arbeit
Niet bestaen lude no stille
En ware dor sinen wille
Die ic emmer goet in desen boeke
Mach ghevinden of gesocken
Doe vor den ghonen sijn gebede
Die dit selve dichten dede
Dat god alre sielen verlichtere
Ende oec mede vor den dichtere
Hem si ghenadich ende verleene
Dat lijf daer doot es ne gheene

Amen amen

Magnificavit ergo dominus salomonem super
omnem isrl. et dedit illi gloriam regni qualem
nullus habuit ante eum rex isrl. Igitur david filius
ysai. regnavit super universum isrl. et di
es quibus regnavit super isrl fuerunt xl an
ni. In ebron regnavit vii. annis. et
in ierusalem. xxx. tribus. Et mortuus est in se
nectute bona plenus dierum. et divitiis
et gloria. Regnavitque salomon filius eius pro
eo. Gesta autem david regis priora et nov
issima scripta sunt in libro samuelis vi
dentis. et in libro nathan prophete. atque
in volumine gad videntis. universi
que regni eius. et fortitudinis. et
temporum que transierunt sub eo sive in isrl.
sive in cunctis regnis terrarum. Incipit prologus libri

Eusebius. hieronimus
dominioni. et rogatiano
suis in christo ihesu salutem.

Quomodo grecorum hystorias magis
intelligunt qui athenas viderunt. et
tercium virgilii librum qui a troade per
leucathen. et acroceraunia ad sici
liam. et non ad hostia tyberis navi
gaverunt. ita sanctam scripturam luci
dius intuebitur qui iudeam oculis contem
platus est. et antiquarum urbium memo
rias locorumque vel eadem vocabula vel mu
tata agnovit. Unde et nobis cure fu
it cum eruditissimis hebreorum hunc la
borem subire. ut circuiremus provinciam
quam universe ecclesie christi sonant. Fateor
enim mi domnion. et rogatiane ka
rissimi me in divinis voluminibus pro
pris viribus non habuisse magis
opinionem meam. sed ea etiam de quibus
scire me arbitrabar interrogare me
solitum. Quanto magis de hiis super quibus
anceps eram. Denique cum a me nuper

litteris flagitassetis. ut vobis paralipome
non latino sermone transferrem. de ty
beriade legis quendam doctorem qui apud he
breos admirationibus habebatur assumpsi
et contuli cum eo a vertice ut aiunt. usque
ad extremum unguem. et sic confirmatus
ausus sum facere quod iubebatis. Libe
re enim vobis loquor. ita in grecis et in latinis
codicibus hic nominum liber viciosus est.
ut non tam hebrea quam barbara quedam
et sarmatica nomina conjecta arbitrandum
sit. Nec hoc. lxx. interpretibus qui spiritu sancto
pleni ea que vera fuerant transtulerunt. sed
scriptorum culpe ascribendum de inemenda
tis inemendata scriptitant. et sepe tria
nomina subtractis e medio sillabis in unum
vocabulum cogunt. vel e regione propter
latitudinem in duo vel tria vocabula
dividunt. Sed et ipse appellationes. non
homines. ut plerique estimant. sed urbes
et regiones. et saltus. et provincias so
nant. et oblique sub interpretatione et fi
gura eorum quedam narrantur hystorie. de
quibus in regnorum libro dicitur. Nonne ecce
hec scripta sunt in libro verborum dierum re
gum iuda. Que utique in nostris codici
bus non habentur. Hoc primum sciendum quod apud hebre
os paralipomenon liber sit. et apud illos
vocatur dabreiamin. i. verba dierum qui propter
magnitudinem apud nos divisus est
quod nonnulli in bruto et ciceronis dya
logo faciunt. ut eum in tres partes se
cent. cum unus a suo auctore sit editus.
Deinde et illud animadvertendum quod frequenter
nomina non vocabula hominum. sed rerum
dixi significantia sonant. Ad extre
mum quod omnis eruditio scripturarum
in hoc libro continetur. et hystorie. vel
que pretermisse sunt in suis locis. vel perstricte